

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2566

ISSN : 2774-0919 (Print) 2774-0897 (Online)
Vol. 6 No. 6 November - December 2023

วารสาร พุทธนวัตกรรม และการจัดการ JBIM

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2566

จำนวนพิมพ์ : 10 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และผลงานทางวิชาการด้านการบริหารจัดการ โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ที่ปรึกษาวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ:

รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

อาจารย์ ดร. สุภัทรชัย สีสะใบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทีมบรรณาธิการ:

รศ.ดร. ดวงตา สราญรมย์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รศ. พล.ท.ดร. วีระ วงศ์สรรค์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

รศ.ดร. สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร. รัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ขนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร. บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผศ.ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์

มหาวิทยาลัยแสตมฟอร์ด

ผศ.ดร. อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

น.อ.ดร. นภัทร์ แก้วนาถ

วิทยาลัยการทัพอากาศ

ผศ.ดร. วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อ.ดร. กฤษณะ ทองแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ผศ.ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองจัดการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมค์กร อติภทโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. นิกร ศรีราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเงิน:

อาจารย์ ดร.สมาลี บุญเรือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นางสาววรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร:

ดร. กรกต ขาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย:

รศ.ดร. รัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 093-6359515

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541. แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol.6 No.6 November - December 2023

Number of prints: 10 copies

Release Date Is 2 Copies Per Year.

Issue 1 January-February

Issue 2 March – April

Issue 3 May – June

Issue 4 July – August

Issue 5 September – October

Issue 6 November - December

Objective:

This Journal is academic journal in Humanities and Social science with the purpose of promote and support lecturer, academican, student and interested person have opportunity to publish academic work that focus to present both Thai and English article for body of knowledge in innovation of integration Buddhism, Social science, Humanities and Business. Accepting articles in both Thai and English.

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Brahmapundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Phra Dhamwatcharabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Rajvajasarabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Uddhikaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Chamnan Mahachano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Prof. Dr. Boonton Dockthaisong
 Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor in Chief:

Dr. Suphattharachi Sisabai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom

Rajapruk University

Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan

National Defence College of Thailand

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Rajabhat Maha Sarakham University

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen

Silpakorn University

Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut

North Bangkok University

Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit

Stamford International University

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak

Chom Bueng Rajabhat University

Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak

Air Force College

Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam

Surindra Rajabhat University

Dr. Kitsana Thongkaeo

Suratthani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Management Division:

Phramaha Somchai Khantisarano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Samak Atibhaddho

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Nigorn Srirat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Finance Subdivision:

Dr. Sumalee Boonrueang

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Miss Wantanee Suwanjiraphaisan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Proofreading Department:

Dr. Korakot Chabundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Legal Subdivision:

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Buddhist Management Foundation

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170.

Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF BUDDHIST INNOVATION AND MANAGEMENT

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phra Brahmapundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
2. พระธรรมรัตนารักษ์, ดร.
Dr. Phra Thammaratanaporn	วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี
Wat Khian Khet, Pathum Thani Province
3. พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phra Thepvatjarabundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
4. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phratheppariyattimethi	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
5. พระราชวัลลาจารย์, ดร.
Dr. Phra Rajwallapajan	วัดหนองหอย จังหวัดราชบุรี
Wat Nong Hoi, Ratchaburi Province
6. พระเมธาวิเชียร, รศ. ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
7. พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร.
Dr. Phra Samut Wachirasopon	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
8. พระพิพัฑฒโรดม
Phra Phiphatphatcharodom	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
9. พระวชิรภักดีบัณฑิต, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phra Vajirakittibundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
10. พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsittinayok	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
11. พระเมธีวราภรณ์, ดร.
Phra Metheewaraporn	วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Wat Phananchong Worawihan, Ayutthaya
12. พระครูโอภาสันทกิตติ, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Opasonthakit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
13. พระครูนันทกิจโกศล, ดร.
Dr. Phrakru Nonthakitkosol	วัดอ่วมอ่องประชาชนภูมิ จังหวัดนนทบุรี
Wat Uam Ong Prachanarimit, Nonthaburi
14. พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร.
Dr. Phrakhru Kosol Thammanusit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
15. พระเมธีวัชรประชาทร, ดร.
Dr. Phrakhru Phisitprachanat	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
16. พระครูวิสุทธิสลาภิวัฒน์, ดร.
Dr. Phrakhru Wisuttilapiwat	วัดไผ่ล้อม จังหวัดสระบุรี
Wat Phai Lom, Saraburi Province

17. พระครูปลัดปัญญาจารย์, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phrakhrupalad Panyaworawat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
18. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Uddhikaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
19. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปณโณ, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sangharakchakrit Phuripanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
20. พระคมสัน จิตเมธโส, ผศ.
Asst. Prof. Phra Khomsan Titamataso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
21. พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
22. พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ผศ.ดร.
Dr. Phrakhruvinaithon Ekk Jinawangso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
23. ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
Prof. Dr. Boonton Dockthaisong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
24. ศาสตราจารย์ ดร. จานงค์ อติพัฒนสิทธิ์
Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
25. ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
Prof. Dr. Thirapat Serirangsan
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University
26. รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ โขวเกษม
Assoc. Prof. Anuphum Sowkasem
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
27. รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิษฐ์ ศรีทอง
Assoc. Prof. Dr. Konit Sithong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
28. รองศาสตราจารย์ ดร. อภินันท์ จันทะนี
Assoc. Prof. Dr. Aphinant Chantanee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
29. รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ หามนตรี
Assoc. Prof. Dr. Wiwat Harmontree
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
30. รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญปู
Assoc. Prof. Dr. Somsak Bunpu
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
31. รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศรีนอก
Assoc. Prof. Dr. Somchai Sino
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
32. รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
Assoc. Prof. Dr. SutthiPhong Siwichai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
33. รองศาสตราจารย์ ดร. สมาน นามสนธิ
Assoc. Prof. Dr. Saman Ngamsanit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
34. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีชนันท์ อิศรเดช
Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

35. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร
Assoc. Prof. Dr. Surin Nitamangkoon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
36. รองศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ ทั่งโต
Assoc. Prof. Dr. Phichet Thangto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
37. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
38. รองศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
39. รองศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ
Assoc. Prof. Warakhom Thisuka
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
40. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยุทธ ชีโนกุล
Assoc. Prof. Dr. Chaiyuth Chinokul
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
National Institute of Development Administration
41. รองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสงวงดี
Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawaengdee
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
42. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีรโชติ เกิดแก้ว
Asst. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Hua Chiew Chalermprakiet University
43. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี
Assoc. Prof. Phatthana Rueanchaidee
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
44. รองศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
Assoc. Prof. Dr. Wasana Kaewla
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surin Rajabhat University
45. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษ์สัตย์
Assoc. Prof. Dr. Suwin Raksat
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
46. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพงษ์ แก่นอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Thiraphong Kaenin
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
47. รองศาสตราจารย์ ดร. สรรเสริญ อินทรรัตน์
Assoc. Prof. Dr. Sansoen Intarat
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University
48. รองศาสตราจารย์ ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
Assoc. Prof. Dr. Chamroen Chuchuaisuwan
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
49. รองศาสตราจารย์ ดร. ภักดี โพธิ์สิงห์
Assoc. Prof. Dr. Phakdi Phosing
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
50. รองศาสตราจารย์ ดร. สันญา เคนาภูมิ
Assoc. Prof. Dr. Sanya Khenaphum
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
51. รองศาสตราจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์
Assoc. Prof. Dr. Chonwit Chianchit
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
52. รองศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สรรสวัสดิ์
Assoc. Prof. Dr. Phaisan Sansonwisut
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Nakhon Sawan Rajabhat University

53. รองศาสตราจารย์ ดร. กาสัก เตชะขันหมาก
Assoc. Prof. Dr. Kasak Tekhanmak
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Thepsatri Rajabhat University
54. รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต สวัสดิ์ผล
Assoc. Prof. Dr. Chawalit Sawatphon
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
Suan Dusit Rajabhat University
55. รองศาสตราจารย์พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร. สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
Assoc. Prof. Dr. Sawat Chirattthitikan
กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
Department of Corrections, Ministry of Justice
56. รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล
Assoc. Prof. Dr. Atchara Lotrakun
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
57. รองศาสตราจารย์ ดร. สำเนียง เลื่อมใส
Assoc. Prof. Dr. Samniang Leurmsai
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
58. รองศาสตราจารย์ ดร. วันทนา เนาว์วัน
Assoc. Prof. Dr. Wanthana Naowan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
59. รองศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย ท้าวมิตร
Assoc. Prof. Dr. Sornchai Taomitr
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
60. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก
Assoc. Prof. Dr. Sukit Chaimusik
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
61. รองศาสตราจารย์ ดร. จิรายุ ทรัพย์สิน
Assoc. Prof. Dr. Chirayu Sapsin
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surindra Rajabhat University
62. รองศาสตราจารย์พิเศษ วิชัย ธรรมชอบ
Assoc. Prof. Wichai Thamchop
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
63. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลัพลึง คงชนะ
Asst. Prof. Dr. Phlapplueng Khongchana
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
64. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนต์รี เพชรนาจกร
Asst. Prof. Dr. Montri Phetnachak
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
65. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
Asst. Prof. Dr. Wutthinan Kanthatian
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
66. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วสิน ปัญญาวุฒตระกูล
Asst. Prof. Dr. Wasin Panyawutatrakun
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
67. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ เจนวิถีสุข
Asst. Prof. Dr. Thatsani Chenwithisuk
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Chandrakasem Rajabhat University
68. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
69. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์
Asst. Prof. Dr. Sa-At Banchoetrit
มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด
Stanford University
70. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. อนันท์ ใจสมุทร
Asst. Prof. Lt. Jg. Dr. Anan Chaisamut
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Surat Thani Rajabhat University

71. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชยสร สมบุญมาก
Asst. Prof. Dr. Chayason Sombunmak
มหาวิทยาลัยนครพนม
Nakhon Phanom University
72. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
73. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด ดวงจักร
Asst. Prof. Dr. Somkhith Duangchak
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
74. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญชู ภูศรี
Asst. Prof. Dr. Boonchoo Poosri
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani University
75. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชชุกร นาคธน
Asst. Prof. Dr. Witchukon Nakathon
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
76. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัชวาล แอร่มหล้า
Asst. Prof. Dr. Chatchawan Araemla
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
77. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุภูมิ เขตจัตุรัส
Asst. Prof. Dr. Chatuphum Khetchatturat
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khonkaen University
78. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุทัย สติมัน
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
79. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ พานสุวรรณ
Asst. Prof. Dr. Apichat Pansuwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
80. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสสวาส กุลวงศ์
Asst. Prof. Dr. Manassawas Kullawong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
81. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิภาวณี เผือกบัวขาว
Asst. Prof. Dr. Wipavane Phueakbuakhao
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Phetchaburi Rajabhat University
82. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสกสรรค์ สนวา
Asst. Prof. Dr. Seksan Sonwa
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Roi Et Rajabhat University
83. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง วรรณทอง
Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
84. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัฐพล เย็นใจมา
Asst. Prof. Dr. Rattapol Yenjaima
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
85. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวุฒิ มั่นมี
Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
86. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ รักขันโท
Asst. Prof. Dr. Suwatsan Ragkhanto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
87. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ปราณีต
Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
88. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ วรรณวิโรจน์
Asst. Prof. Dr. Phonthip Wannawiroj
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

89. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
90. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุริยา รักษาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
91. ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
92. อาจารย์ ดร. อนงค์วิญา สาริบุตร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Dr. Anongwitya Saribut	Ramkhamhaeng University
93. อาจารย์ ดร. วิยะดา วรานนท์วนิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Dr. Wiyada Waranonwanit	North Bangkok University
94. อาจารย์ ดร. กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Dr. Kitsana Thongkaeo	Suratthani Rajabhat University
95. อาจารย์ ดร. จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Dr. Chitwimon Khlaisuban	Suan Dusit University

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2566 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(6)
บทบรรณาธิการ	(12)
สารบัญ	(14)
บทความวิจัย :	
การบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ให้เป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
กาญจนา ชัยฤกษ์, จริญญา ปานเจริญ, ศิริเดช คำสุพรหม	1
การส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
วาริศา ทองมี, กมลวรรณ วรรณธำ	16
แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณืเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของ นักเรียน ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1	
ศุภกร กาญจนอภิบาล, วรรณวิศา สืบบุญสรณ์ คล้ายจำแลง, มีชัย ออสุวรรณ	30
แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
น้ำฝน ศิลปพานิชกุล, กมลวรรณ วรรณธำ	42
การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
ปิยะนุช นัยจินดา, อภิชาติ พานสุวรรณ	56
แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ ตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ	
จิรายุ แก้วกาหลง, กรรณวิชญ์ ช่วยอุปการ	67

ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท),

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ), สุภัทรชัย สีสะใบ

81

การพัฒนาศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning
(MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ
พระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

พระปกาคิต ใสสัตถมโน, นิรัช เรืองแสน, สมควร นามสีฐาน,

พระพลากร อนุพันธ์

94

การจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร

พระอนุสรณ์ อนุตฺตโร, พระปลัดระพิน พุทธิสาโร, นิกร ศรีราช

108

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม, ประเสริฐ ธิลาว,

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)

120

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระศิริวัฒน์ ปิยสีโล, ประเสริฐ ธิลาว,

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)

134

โนรบ้านชะแลกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม

เสริมศักดิ์ ขุนพล, ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, พรพันธุ์ เขมคุณาคัย,

พรไทย ศิริสาธิตกิจ

146

บทความวิชาการ:

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทย

พระณพพุทธ คุณวีโร

160

ไทย-ลาว บนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง อยุธยา หนองคาย
นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร

เอนก ไยอินทร์, พระคมสัน เจริญวงศ์, ภัฏฐกรณ แก่นท้าว

175

การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดตามหลักพุทธธรรม พระมหาทวี โพธิเมธี	188
การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 พระมหาสำราญ ฐานุตตโม	198
การสร้างศาสนทายาทผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน พระศักดิ์จรินทร์ จิตส่วโร (เลียดทอง)	213
แนวทางการนำหลักพุทธจริยธรรมมาใช้พัฒนาผู้นำทางการเมือง ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด	227
ภาคผนวก	238
คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง	239

**การบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ให้เป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง***

**MANAGING THE DEPARTMENT OF CORRECTIONS AS A SUSTAINABILITY
ORGANIZATION ACCORDING TO THE PHILOSOPHY
OF SUFFICIENCY ECONOMY**

กาญจนา ชัยฤกษ์, จริญญา ปานเจริญ, ศิริเดช คำสุพรหม
Kanjana Chaiyarkerk, Charunya Parncharoen, Siridech Kumsuprom
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
Dhurakij Pundit University
Corresponding Author E-mail: kanjanach839@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ และ 3. เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ จำนวน 452 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และแนวปฏิบัติสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยให้ความสำคัญกับความยั่งยืนขององค์กรในมิติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นลำดับแรก รองลงมา คือ มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านสังคม และมิติด้านวัตถุ โดยปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความพอเพียง มี 3 ปัจจัย คือด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 43.90 และปัจจัยด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความพอเพียง มี 4 ปัจจัย คือ ด้านความพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านความรู้ และด้านความมีเหตุผล เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 51.30

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; กรมราชทัณฑ์; เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study factors that support the management of the Department of Corrections, 2. To study the application of the Sufficiency Economy Philosophy in the management of the Department of Corrections, and 3. To propose guidelines for becoming a sustainable organization based on the philosophy of sufficiency economy, conducted by the quantitative research method. The samples used in this research were 452 correctional officers. The research tool was a questionnaire. Analyzed data by stepwise multiple regression.

The results were as follows: by overall, the administrative factors were at a highest level. By overall, the application of the philosophy of sufficiency economy in management was at the highest level. And guidelines for sustainable development organization were at the highest level and priority to the sustainability of the organization in terms of environmental dimensions, cultural dimensions, social dimensions and economy dimensions. There were 3 administrative factors affecting being an organization of sufficiency, which were management, money, and man. Were found the best predictors that could predict the affectiveness at 43.90 percent. The sufficiency economy factors affecting being an organization of sufficiency were with 4 factors: Moderation, good immunity, knowledge and reasonableness were found the best predictors that could predict the affectiveness at 51.30 percent.

Keywords: Management; Department of corrections; Sufficiency Economy

บทนำ

ในปัจจุบันนี้หลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ต้องขังที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเรือนจำ ข้อมูลจากบทสรุปผู้บริหารแนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลก ปี 2565 พบว่ามีคนกว่า 11.5 ล้านคนที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำทั่วโลก เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 24 จากจำนวนประชากรเรือนจำในปี 2543 (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2565) และฐานข้อมูลจำนวนผู้ต้องขังของ World Prison Brief (WPB) ซึ่งจัดทำโดยสถาบันวิจัยนโยบายอาชญากรรมและความยุติธรรม

แห่ง Birkbeck, University of London ได้จัดอันดับ 10 ประเทศแรกที่มีผู้ต้องขังมากที่สุดในโลก (Birkbeck, 2023) แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ต้องขัง 10 อันดับที่สูงสุดของโลก

ที่	ประเทศ	จำนวนผู้ต้องขัง (หน่วย : คน)	จำนวนประชากร (หน่วย : ล้านคน)	จำนวนผู้ต้องขัง ต่อประชากร 100,000 คน
1	China	1,690,000	14,180.00	119
2	United States of America	1,675,400	331.70	505
3	Brazil	835,643	214.67	389
4	India	554,034	1,400.00	40
5	Russian Federation	433,006	144.50	300
6	Turkey	314,502	84.19	374
7	Indonesia	275,518	277.75	99
8	Thailand	262,319	69.59	377
9	Mexico	230,730	132.41	174
10	Iran	189,000	83.02	228

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าอัตราผู้ต้องขังของประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 374 คน ต่อประชากร 100,000 คน โดยประเมินจากประชากรทั้งหมด 69.59 ล้านคน ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีจำนวนผู้ต้องขังสูงเป็นอันดับ 8 ของโลก และอันดับ 4 ของเอเชีย รองจากประเทศจีน อินเดียและอินโดนีเซีย แต่จำนวนประชากรของ 3 ประเทศนี้สูงกว่าประเทศไทยหลายเท่าตัว และเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังต่อจำนวนประชากร 100,000 คน พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังเป็นลำดับที่ 3 ของโลก รองจากประเทศสหรัฐอเมริกาและบราซิล

ถึงแม้ว่าการที่มีจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อการบริหารจัดการของกรมราชทัณฑ์ก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่ากรมราชทัณฑ์จะต้องมุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องมีการแสวงหาว่าปัจจัยใดบ้างที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์เพื่อจะช่วยให้สามารถนำไปแก้ไขปัญหาปรับปรุงหรือพัฒนางานของกรมราชทัณฑ์ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อกล่าวถึงงานราชทัณฑ์ บุคคลโดยทั่วไปจะนึกถึงเรื่องคุกหรือเรื่องตาราง ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลผู้ที่สังคมไม่ต้องการ เนื่องจากกระทำผิดกฎหมายอาญา (กอบเกียรติ กสิวิวัฒน์, 2549) ในปัจจุบันนี้การบริหารงานราชทัณฑ์มิใช่จำกัดแต่การควบคุมและลงโทษผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาและแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้สังคมเกิดการยอมรับและผู้ต้องขังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ และงานราชทัณฑ์เป็นงานที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและความปลอดภัยของสังคม หากการปฏิบัติหน้าที่เกิดความบกพร่องหรือเกิดความผิดพลาดขึ้น เช่น ผู้ต้องขังแหกหักหลบหนี ระบบการแก้ไขผู้ต้องขังไม่มีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำ

ผิดสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จึงถือได้ว่าภารกิจของกรมราชทัณฑ์มีส่วนสำคัญต่อการป้องกันไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของสังคม (กรมราชทัณฑ์, 2566) ซึ่งจากลักษณะงานราชทัณฑ์ดังกล่าวข้างต้น เมื่อรวมเข้ากับคำว่าการบริหารจึงหมายถึงการดำเนินการของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเกี่ยวกับผู้ต้องขังและบุคลากรของกรมราชทัณฑ์เพื่อต้องการให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ 3 ประการที่เรียกว่า 3P's (กอบเกียรติ กสิวิวัฒน์, 2549) ได้แก่ 1) Product หรือผลผลิตสำหรับงานราชทัณฑ์ ผลผลิตคือผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤติกรรม ผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยออกมาสู่สังคมภายนอกถ้าหากมีคุณภาพดีกล่าวคือไม่กลับไปก่อให้เกิดปัญหา กับสังคมอีกต่อไปและประพฤติตนให้สังคมให้การยอมรับ 2) Profit การบริหารงานราชทัณฑ์จะคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมเป็นที่ตั้ง ดังนั้น อาจจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม เช่น การขุดลอกคูคลอง หรือกิจกรรมที่ใช้แรงงานอื่น ๆ และ 3) People หรือบุคลากร พนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านงานราชทัณฑ์จะต้องมีขวัญและกำลังใจที่ดี เกิดความพึงพอใจ และรู้สึกว่าการราชทัณฑ์เป็นงานที่น่าสนใจ มีเกียรติและศักดิ์ศรี ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี หาทางกระตุ้นและจูงใจให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและสมัครใจงานราชทัณฑ์จึงจะมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด

การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น กรมราชทัณฑ์จะต้องดำเนินการภายใต้ทรัพยากรการบริหาร 4M's ที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งประกอบไปด้วย บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุ/อุปกรณ์ (Material) และการบริหารงานทั่วไป (Management) นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์จะต้องมีการทบทวนกระบวนการพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองมากขึ้น และมีความยั่งยืนทั่วทั้งองค์กร การดำเนินการดังกล่าวสามารถขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรมได้โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ทั้งนี้ เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพรหมินทรภูมิพลอดุลยเดชมหิตลธิเบศร์รามาธิบดีจักรีนฤเบดินทร์ สยามมินทราธิราชบรมนาถบพิตร ได้ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริยานุช ธรรมปิยา, 2556) และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของหลักคิดเชิงระบบเชื่อมโยงกับแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบคือปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวแปรระบุถึงสถานะเพื่อให้เข้าใจว่าเราคือใคร ซึ่งจะหมายถึงการ

กำหนดเงื่อนไขคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของกระบวนการตัดสินใจ และเราต้องรู้อะไร ซึ่งจะหมายถึงเงื่อนไขความรู้ที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจบนฐานของความรู้ที่มากเพียงพอกระบวนการตัดสินใจและเข้าสู่กระบวนการเชื่อมโยงกับกับหลักคิด 3 ห่วง ในการตัดสินใจ ประกอบด้วยการใช้หลักความมีเหตุมีผลความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และสะท้อนออกมาถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาจากกระบวนการตัดสินใจที่เป็นระบบจะทำให้เกิดผลผลิตคือความสมดุลและยั่งยืน ในมิติของเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และจะนำไปสู่ผลลัพธ์คือความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การมีภูมิคุ้มกันที่ดีพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง และการฟื้นตัวได้เร็วเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ (ณดา จันทรสม, 2562) หากกรมราชทัณฑ์ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการควบคู่กับหลักการบริหารทรัพยากร 4M'S โดยการพัฒนาคุณภาพบุคลากรให้เข้มแข็ง สร้างสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ เหมาะสม เน้นความซื่อสัตย์ สุจริต จริยธรรม ยึดหลักการประหยัดพลังงาน ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น สร้างจิตสำนึกการแบ่งปันและสนับสนุนการทำประโยชน์ให้แก่สังคม จะทำให้กรมราชทัณฑ์มีวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ ตลอดจนศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์
3. เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนกลาง กรมราชทัณฑ์และในเรือนจำ จำนวน 143 แห่ง ซึ่งมีข้าราชการทั้งสิ้น 12,039 คน (กรมราชทัณฑ์, 2565) กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการ

กำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (ธีรภูมิ เอกะกุล, 2543) จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 373 คน สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งสิ้น 452 คน และการเลือกตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) มีการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างตามประเภทตำแหน่ง และระดับตำแหน่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ให้มีความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ พบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.5231) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.6746) รองลงมาคือด้านวัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X}$ = 3.6731) ด้านงบประมาณ ($\bar{X}$ = 3.6353) และด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 3.5231) ตามลำดับ

2. แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ สรุปได้ดังนี้

ด้านความรู้ (Knowledge) ให้ความสำคัญกับการนำความรู้และประสบการณ์ที่สะสมของเจ้าหน้าที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.6438) รองลงมาคือการพัฒนารูปแบบเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีการบริหารข้อมูล เพื่อการจัดการความรู้ของหน่วยงาน เช่น Application หรือ Software ต่าง ๆ ($\bar{X}$ = 3.6283) และการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ($\bar{X}$ = 3.6261) ตามลำดับ

ด้านคุณธรรม (Virtue) ให้ความสำคัญในการพิจารณาผลงานของเจ้าหน้าที่ต้องยึดหลักคุณธรรมเป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.6881) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานมีวัฒนธรรมความโปร่งใส รวมทั้งมีนโยบายต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจัง

($\bar{X}$ = 3.6858) และมีการสร้างวัฒนธรรมการมีจิตอาสาและจิตสำนึกการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ($\bar{X}$ = 3.6814) ตามลำดับ

ด้านความพอเพียง (Moderation) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่คำนึงถึงการใช้พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}$ = 3.6925) เป็นลำดับแรก รองลงมาคือการมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินของหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.6559) และทุกหน่วยงานควรมีนโยบายการบริหารงานที่มีการบูรณาการร่วมกันบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ($\bar{X}$ = 3.6482) ตามลำดับ

ด้านความมีเหตุผล (Reasonableness) ให้ความสำคัญกับการทำงานที่ยืดหยุ่น ปรับตามเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ตลอดเวลาเป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.7035) รองลงมาคือการนำเทคโนโลยีมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานในระยะยาว ($\bar{X}$ = 3.6637) และควรมีการศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ของหน่วยงานเพื่อนำมาประกอบในการจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปี ($\bar{X}$ = 3.6637) ตามลำดับ

ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Immunity for oneself) ให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการให้บริการและกระบวนการทำงานเป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.7168) รองลงมาคือทุกหน่วยงานควรมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและใส่ใจสวัสดิการเจ้าหน้าที่และครอบครัวทุกระดับจนเกิดความจงรักภักดีในหน่วยงาน ($\bar{X}$ = 3.6659) ทุกหน่วยงานควรมีกระบวนการประเมินความเสี่ยง ปรับปรุงการดำเนินงานและรายงานอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X}$ = 3.6416) และมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ($\bar{X}$ = 3.6305) ตามลำดับ

3. แนวปฏิบัติสู่การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใน 4 มิติ สรุปได้ดังนี้

มิติด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ (Economy) ให้ความสำคัญกับการที่กรมราชทัณฑ์สามารถสร้างรายได้จากความสามารถขององค์กรเองเป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.5796) รองลงมาคือการทำที่กรมราชทัณฑ์มีการพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.5531) และการนำแนวทางการประเมินความเสี่ยงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินงานและหาแนวทางป้องกันหรือบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จะช่วยให้กรมราชทัณฑ์สามารถบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ($\bar{X}$ = 3.5310) ตามลำดับ

มิติด้านสังคม (Society) ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์บนพื้นฐานคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต จะสามารถช่วยให้กรมราชทัณฑ์มีความน่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของสังคมมากยิ่งขึ้น ($\bar{X}$ = 3.5841) เป็นลำดับแรก รองลงมาคือความร่วมมือกับเครือข่ายสังคมและชุมชนจะช่วยให้ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ในการ

ขับเคลื่อนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม ($\bar{X}$ = 3.5509) และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จะช่วยสนับสนุนการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและกรมราชทัณฑ์ รวมทั้งเป็นการดูแลชุมชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 3.5398) ตามลำดับ

มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ให้ความสำคัญกับการใช้วัตถุดิบและวัสดุที่ผลิตจากธรรมชาติ ($\bar{X}$ = 3.6150) เป็นลำดับแรก รองลงมาคือการใช้พลังงานทดแทนที่มาจากแหล่งทรัพยากรทางเลือก เช่น พลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ ลม น้ำและความร้อนจากชีวมวล (จากการเผาขยะหรือเศษไม้) ($\bar{X}$ = 3.5929) และการหมุนเวียนน้ำเสียที่บำบัดแล้วกลับมาใช้ใหม่ในองค์กรจะช่วยให้กรมราชทัณฑ์สามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ($\bar{X}$ = 3.5885) ตามลำดับ

มิติด้านวัฒนธรรม (Culture) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ให้มีวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ เป็นลำดับแรก ($\bar{X}$ = 3.5973) รองลงมาคือการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ($\bar{X}$ = 3.5819) และบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ต้องยึดมั่นในคุณธรรม ปฏิบัติตามกฎหมาย มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ($\bar{X}$ = 3.5686) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธีวิเคราะห์สมการถดถอย (Enter regression analysis) จากนั้นใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้น ตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อดูว่าตัวพยากรณ์ใดที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำตัวแปรนั้นไปสร้างสมการพยากรณ์

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน ดังแสดงในตารางที่ 2 – 4

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ สัมประสิทธิ์การถดถอยและความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปร (Enter regression analysis)

ปัจจัย	B	S.E.	Beta	t	P-values
ด้านบุคลากร (X_1)	1.65	.058	.171	2.842	.005
ด้านงบประมาณ (X_2)	.206	.074	.214	2.776	.006
ด้านวัสดุ/อุปกรณ์ (X_3)	.038	.060	.039	.638	.524
ด้านบริหารงานทั่วไป (X_4)	.316	.084	.084	3.780	.000

$R = .663$ $R^2 = .440$ $Adj\ R^2 = .435$ $S.E. = .35734$ $F = 87.632$ $P\text{-value} = 0.000$

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธีวิเคราะห์สมการถดถอย (Enter regression analysis) ปัจจัยที่สามารถเป็นตัวพยากรณ์การบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ ด้าน

บุคลากร (X_1) ด้านงบประมาณ (X_2) และด้านบริหารงานทั่วไป (X_4) มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 44.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ สัมประสิทธิ์การถดถอยและความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปร (Stepwise multiple regression analysis)

ลำดับขั้นตัวพยากรณ์	R	R ²	R ² _{adj}	S.E.	F	P-values
(X_4)	.635	.403	.402	.36762	303.581	.000
(X_4), (X_2)	.655	.429	.426	.35995	168.499	.000
(X_4), (X_2), (X_1)	.663	.439	.435	.35711	116.862	.000

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธีการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) จะมีลำดับขั้นที่ทำการเลือกตัวแปรเข้าสู่สมการอยู่ 3 ขั้น โดยลำดับขั้นสุดท้ายจะมีตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าสู่สมการ 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป (X_4) ด้านงบประมาณ (X_2) และด้านบุคลากร (X_1) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .663 มีสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .439 นั่นคือ เมื่อมีตัวแปร (X_4) (X_2) และ (X_1) มาร่วมพยากรณ์ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปร (Y) ได้ ซึ่งหมายความว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ ได้ร้อยละ 43.90

ตารางที่ 4 ค่าคงที่ของตัวแปรต้นที่เป็นตัวแปรพยากรณ์สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าสู่สมการถดถอย

ปัจจัย	B	S.E.	Beta	t	P-values
ค่าคงที่ (Constant)	.943	.144		6.549	.000
ด้านการบริหารงานทั่วไป (X_4)	.335	.078	.307	4.297	.000
ด้านงบประมาณ (X_2)	.221	.071	.229	3.30	.000
ด้านบุคลากร (X_1)	.166	.058	.172	2.862	.000
R = .663	R ² = .439	R ² _{adj} = .435	S.E. = .35711	n = 452	

จากตารางที่ 4 พบว่าตัวแปรเกณฑ์ (Y) ขึ้นอยู่กับตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป (X_4) ด้านงบประมาณ (X_2) และด้านบุคลากร (X_1) เมื่อนำค่าสถิติต่าง ๆ มาสร้างสมการได้สมการพยากรณ์ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .663 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .439 หรือมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 43.90

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ $\hat{Y} = .943 + .335(X_4) + .221(X_2) + .166(X_1)$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน $Z = .037(X_4) + .229(X_2) + .172(X_1)$

2. ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังแสดงในตารางที่ 5 - 7

ตารางที่ 5 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ สัมประสิทธิ์การถดถอยและความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปร (Enter regression analysis)

ปัจจัย	B	S.E.	Beta	t	P-values
ด้านความรู้ (X ₅)	.141	.054	.150	2.646	.009
ด้านคุณธรรม (X ₆)	.008	.071	.008	.117	.907
ด้านความพอเพียง (X ₇)	.262	.068	.267	3.861	.000
ด้านความมีเหตุผล (X ₈)	.146	.060	.143	2.425	.016
ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (X ₉)	.227	.056	.228	4.024	.000

R = .716 R² = .513 Adj R² = .507 S.E. = .33355 F = 93.876 P-value = 0.000

จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธีวิเคราะห์สมการถดถอย (Enter regression analysis) ปัจจัยที่สามารถเป็นตัวพยากรณ์การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ ด้านความรู้ (X₅) ด้านความพอเพียง (X₇) ด้านความมีเหตุผล (X₈) และด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (X₉) มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 51.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ สัมประสิทธิ์การถดถอยและความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่าตัวแปร (Stepwise multiple regression analysis)

ตัวลำดับขั้นตัวพยากรณ์	R	R ²	R ² _{adj}	S.E.	F	P-values
(X ₇)	.669	.448	.447	.35350	364.949	.000
(X ₇), (X ₉)	.702	.492	.490	.33937	217.617	.000
(X ₇), (X ₉), (X ₅)	.712	.506	.503	.33501	153.144	.000
(X ₇), (X ₉), (X ₅), (X ₈)	.716	.513	.508	.33318	117.601	.000

จากตารางที่ 6 พบว่า ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธีการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) จะมีลำดับขั้นที่ทำการเลือกตัวแปรเข้าสมการอยู่ 4 ขั้น โดยลำดับขั้นสุดท้ายจะมีตัวแปรที่ถูกเลือกเข้าสู่สมการ 4 ตัวแปร ได้แก่ ด้านความพอเพียง (X₇) ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (X₉) ด้านความรู้ (X₅) และด้านความมีเหตุผล (X₈) เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .716 มีสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) เท่ากับ .513 นั่นคือ เมื่อมีตัวแปร (X₇) (X₉) (X₅) และ (X₈) มาร่วมพยากรณ์ สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปร (Y) ได้ซึ่งหมายความว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัวสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ ได้ร้อยละ 51.30

ตารางที่ 7 ค่าคงที่ของตัวแปรต้นที่เป็นตัวแปรพยากรณ์สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าสู่สมการถดถอย

ปัจจัย	B	S.E.	Beta	t	P-values
ค่าคงที่ (Constant)	.702	.134		5.248	.000
ด้านความพอเพียง (X ₇)	.266	.061	.270	4.731	.000
ด้านความมีภูมิคุ้มกันที่ดี (X ₉)	.227	.056	.228	4.053	.000
ด้านความรู้ (X ₅)	.143	.049	.153	2.936	.000
ด้านความมีเหตุผล (X ₈)	.147	.060	.144	2.434	.000
R = .716 R ² = .513 R ² _{adj} = .508 S.E. = .33318					

จากตารางที่ 7 พบว่าตัวแปรเกณฑ์ (Y) ขึ้นอยู่กับตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ด้านความพอเพียง (X₇) ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (X₉) ด้านความรู้ (X₅) และด้านความมีเหตุผล (X₈)

เมื่อนำค่าสถิติต่าง ๆ มาสร้างสมการได้สมการพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .716 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การตัดสินใจ (R²) เท่ากับ .513 หรือมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 51.30

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .702 + .266(X_7) + .227(X_9) + .143(X_5) + .147(X_8)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$Z = .270(X_7) + .228(X_9) + .153(X_5) + .144(X_8)$$

อภิปรายผลการวิจัย

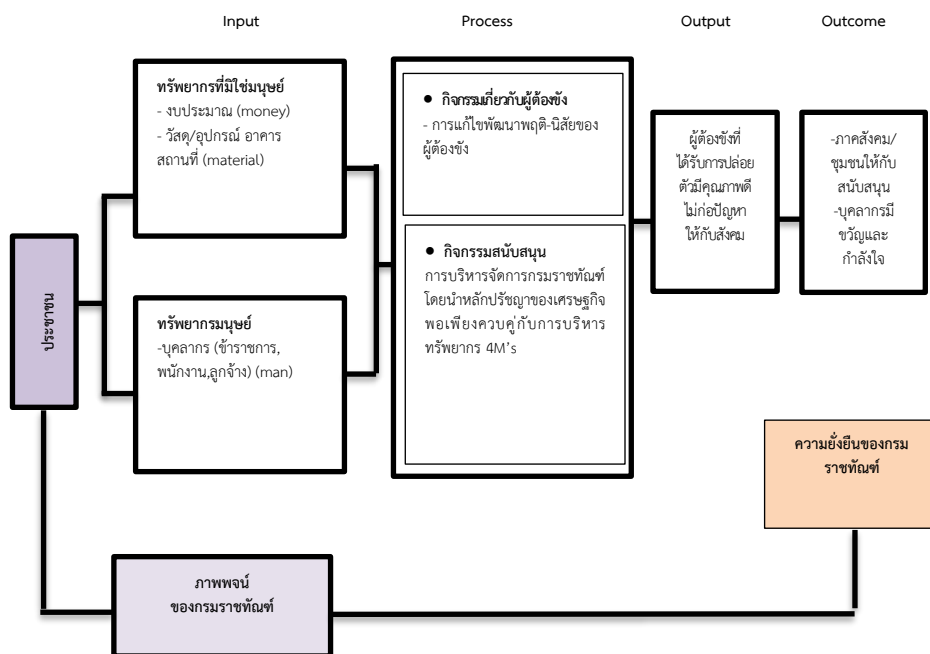
1. ปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร มีอิทธิพลทางบวกต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างสูง ถึงแม้ว่าปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ ด้านวัสดุ/อุปกรณ์ จะไม่ได้เป็นตัวแปรที่ถูกเลือกเป็นตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนจากวิธีการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนก็ตาม แต่จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการจัดการองค์กรเป็นปัจจัยที่ผู้บริหารต้องสนใจเพื่อให้การดำเนินการขององค์กรประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ โชติ บดิรัฐ (2558) ที่สรุปว่าทรัพยากรการบริหาร (Management Resources) ได้แก่ 4M's ประกอบด้วย คน (Man) คือทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์กรซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเงิน (Money) คือปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรดำเนินการต่อไปได้ วัสดุ (Material) คือวัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญไม่แพ้ปัจจัยอื่นจำเป็นต้องมี

คุณภาพและมีต้นทุนที่ต่ำเพราะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต และการจัดการ (Management) เป็นวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับพระปลัดบุญเจ็ด สัจจิตโต และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พบว่าการบริหาร 4 ด้านซึ่งประกอบไปด้วย การบริหารคนหรือบุคลากร การบริหารเงิน การบริหารจัดการ และการบริหารทรัพยากร หรือวัตถุ เป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐานที่สำคัญในการส่งเสริมระบบการศึกษาโรงเรียน และ สอดคล้องกับงานวิจัยของหนึ่งฤทัย มั่นคง และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในยุค Thailand 4.0 พบว่าทรัพยากรทางการศึกษาที่ พอเพียงในการบริหารสถานศึกษาร่วมกับชุมชนโดยยึดหลักการบริหาร 4M ประกอบด้วย 1) กำลังคน 2) งบประมาณ 3) วัสดุ และ 4) การจัดการ โดยหลักการบริหาร 4M จะทำให้ การบริหารงานในสถานศึกษามีความคล่องตัวสูงและจัดการทรัพยากรการศึกษาได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการกรม ราชทัณฑ์ ด้านความพอเพียง ด้านมีความภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านความรู้ และด้านความมี เหตุผล มีผลทางบวกต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงค่อนข้างสูง และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการ กรมราชทัณฑ์ด้านคุณธรรมจะไม่ได้เป็นตัวแปรที่ถูกเลือกเป็นตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพล ต่อการเป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนจากวิธีการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนก็ตาม แต่ข้อมูล หลักฐานเชิงประจักษ์ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติ ที่ได้มีการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงาน ภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยผลการประเมิน กรมราชทัณฑ์ได้รับรางวัลสำหรับการประเมินคุณธรรมและความ โปร่งใสในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐประจำปีงบประมาณ 2565 โดยกรมราชทัณฑ์ ได้รับผลการประเมินที่ 99.49 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนนอยู่ในระดับ AA (สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานภายใต้คุณธรรมและความโปร่งใส สอดคล้องกับการศึกษา ของ กัลยาณี เสนาสุ และบังกข เจนจรัสสกุล (2562) ที่ได้จัดทำ โครงการวิจัยเรื่องการบริหารราชการบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้สรุปวิถี ปฏิบัติภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านคุณธรรม : การดำเนินการภายใต้กรอบ การบริหารและการกำกับดูแลองค์การที่ดี การดำเนินโครงการด้านการป้องกันและ ปราบปรามทุจริต การพัฒนาจรรยาบรรณและคุณธรรม จริยธรรม การประยุกต์ใช้หลัก ศาสนา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า กรมราชทัณฑ์นำ (Input) ทรัพยากรทางการบริหาร 2 ประเภท คือ ทรัพยากรที่มีใช้มนุษย์ ได้แก่ งบประมาณ (Money) วัสดุ/อุปกรณ์/อาคาร สถานที่ (Material) และทรัพยากรมนุษย์ คือ บุคลากรของกรมราชทัณฑ์ โดยทรัพยากร ทั้ง 2 ประเภท จะเข้าสู่กระบวนการ (Process) เพื่อมุ่งไปดำเนินการเกี่ยวกับผู้ต้องขังซึ่งเป็นภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ โดยกระบวนการ (Process) จะประกอบไปด้วย 2 กิจกรรมหลัก 1) กิจกรรมที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง คือ การแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง โดยจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการแก้ไขและพัฒนา และ 2) กิจกรรมสนับสนุน การที่จะพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้สำเร็จได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมสนับสนุน อันได้แก่ การเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารงานราชทัณฑ์ทั้งด้านกำลังคน เทคโนโลยี และ งบประมาณ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เพียงพอต่อการใช้งานและความต้องการ ซึ่งกรมราชทัณฑ์จะต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ควบคู่กับหลักการบริหารทรัพยากร 4M's โดยผลที่เกิดขึ้น (Output) จากการดำเนินการ กิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรม จะส่งผลให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษมีคุณภาพดีเป็นการคืนคนดีสู่สังคม ส่งผลให้การบริหารงานของกรมราชทัณฑ์ประสบความสำเร็จ (Outcome) กล่าวคือ ได้รับ

การสนับสนุนจากภาคสังคม/ชุมชน และบุคลากรของกรมราชทัณฑ์มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน กรมราชทัณฑ์มีภาพพจน์ที่ดีก็จะได้รับการยอมรับจากประชาชน และประชาชนอาจจะนำมาซึ่งทรัพยากรโดยการบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ให้กับกรมราชทัณฑ์ หรือสนับสนุนงบประมาณสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมราชทัณฑ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรมราชทัณฑ์จะต้องพัฒนาบุคลากรให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในเรื่องความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญสำหรับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ ควรกำหนดเป็นนโยบายและมีความมุ่งมั่นในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์
2. บุคลากรของกรมราชทัณฑ์ทุกระดับ ควรเปิดใจและมีความตั้งใจที่จะรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานของตนเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารจัดการกรมราชทัณฑ์ นอกจาก 4M's เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภายในองค์กร
2. ควรมีการศึกษาเพื่อกำหนดตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลผลิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ในมิติวัตถุ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม และมิติวัฒนธรรม
3. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรมราชทัณฑ์เพียงองค์กรเดียว ทำให้ข้อมูลมาจากแหล่งเดียว ควรมีการทำวิจัยโดยศึกษาจากส่วนราชการอื่น ๆ ของกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2566). แผนปฏิบัติการราชทัณฑ์ พ.ศ. 2566. สืบค้น 25 มีนาคม 2565, จาก <http://www.correct.go.th/wp-content/uploads/2022/04.pdf>
- กอบเกียรติ กลีวิวัฒน์. (2549). การบริหารงานราชทัณฑ์. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง.
- กัลยาณี เสนาสุ และบงกช เจตตรัสกุล. (2562). การบริหารราชการบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้น 19 มกราคม 2566, จาก www.multi.dopa.go.th/kpi
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริยานุช ธรรมปิยา. (2556). ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- โชติ บดีรัฐ. (2558). เทคนิคการบริหาร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณดา จันทร์สม. (2562). เศรษฐกิจพอเพียง:หลักคิดสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. สืบค้น 19 มีนาคม 2566, จาก <https://www.matichon.co.th/publicize>
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระปลัดบุญเจิด สุจิตโต และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(4), 1048-1057.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2565). แนวโน้มสถานการณ์เรือนจำโลกปี 2565 : บทสรุปผู้บริหาร. สืบค้น 22 เมษายน 2566, จาก knowledge.org/th
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). รายชื่อหน่วยงานที่ได้รับรางวัลในการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ. สืบค้น 25 มีนาคม 2566, จาก <https://www.nacc.go.th>
- หนึ่งฤทัย มั่นคง และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษาในยุค Thailand 4.0. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 12(2), 444-458.
- Birkbeck, University of London. (2023). World Prison Brief data. Retrieved April 22, 2023, from <https://www.prisonstudies.org/highest>

การส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล
ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
PROMOTING MOTIVATION OF EMPLOYEE PERFORMANCE
OF THE SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION
IN LAT BUA LUANG DISTRICT PHRANAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

วาริศา ทองมี, กมลวรรณ วรรณธำ

Warisa Thongmee, Kamonwan Wanthanang

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: goyphupha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล 2. เปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล จำแนกตามประเภทของพนักงาน สังกัด รายได้ต่อเดือน และอายุงาน และ 3. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จำนวน 142 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การทดสอบแอลเอสดีและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2. พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประเภทของพนักงาน และสังกัดแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ต่อเดือนและอายุงานแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ 3. แนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การเลื่อนขั้นเงินเดือนควรยึดระบบคุณธรรม ควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งงาน ผู้บังคับบัญชาควรแนะนำและสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาในความก้าวหน้าใน

*Received May 1, 2023; Revised May 13, 2023; Accepted May 13, 2023

อาชีพ และควรจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมเป็นหลักสูตรตรงตามหน้าที่และความ
รับผิดชอบ

คำสำคัญ: แรงจูงใจ; การปฏิบัติงาน; องค์การบริหารส่วนตำบล; การส่งเสริมแรงจูงใจ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of employee performance motivation of the sub-district administrative organizations; 2. To compare of employee performance motivation of the sub-district administrative organizations which were classified by personnel, affiliation, income, and years' experience; and 3. To investigate the guidelines for promoting employee performance motivation of the sub- district administrative organizations. The sample were 142 sub-district administrative organizations employees at Lat Bua Luang district, Phranakhon Si Ayutthaya province, by stratified sampling and 12 key informants. The data were analysed by mean, standard deviation, One – way ANOVA, LSD and content analysis.

The results indicated that 1. The employee performance motivation of the Sub-district Administrative Organization, as a whole was at the highest level. The highest aspect was the interrelationship 2.The employee performance motivation of the Sub-District Administrative Organization at Lat Bua Luang District had a type of employee and under different affiliations Motivation to work was not different and had the different income and years' experience at statistically significant value at .05. and 3. There were various guidelines on promoting of employee performance motivatin of the Sub-District Administrative Organization at Lat Bua Luang District; for instance, the promotion should realize the moral system. It should assign the appropriate career position and responsibility to achieve an objective. The administrators should give advice and encourage the employees in career progression, and it should allocate the training budget for employees with the suitable career position and responsibility.

Keywords: Motivation; Performance; Subdistrict Administrative Organization; Promoting motivation

บทนำ

ในการบริหารงานองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน แต่ละองค์กรจะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้นั้น การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ จึงถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ทรัพยากรขององค์กรที่สำคัญประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) อุปกรณ์เครื่องมือ (Material) และการบริหารจัดการ (Management) (Drucke, 1973) โดยทรัพยากรด้านมนุษย์ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของหลาย ๆ องค์กรถ้าองค์กรใดมีพนักงานที่มีศักยภาพในการทำงาน ตลอดจนมีทัศนคติที่ดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการทำงาน ก็จะช่วยส่งเสริมให้องค์กรนั้นเกิดพัฒนาอย่างก้าวกระโดดและมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน เป็นองค์กรที่มีความสำคัญและมีความใกล้ชิดกับประชาชน ในการบริหารงานองค์กรจะต้องมีทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจน และเป้าหมายขององค์กรจำเป็นจะต้องคำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรด้วย (วนิดา ปลื้มภักตร์, 2558) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล จึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลประสบผลสำเร็จ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งกายและใจ ในการปฏิบัติตามภารกิจขององค์กรอย่างทุ่มเท เพื่อต้องการให้ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานยอมรับ และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามทิศทางและเป้าหมายที่้องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดไว้ ดังนั้นหากองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีพนักงานที่มีความรอบรู้ และมีศักยภาพในการทำงาน ย่อมส่งผลดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น และจะบรรลุตามเป้าหมายได้เร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามจะอาศัยความรู้ ความสามารถเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ อีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อ้องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นด้วย ความพึงพอใจต่อสิ่งต่าง ๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่้องค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้บริหารต้องตระหนักและคำนึงอยู่เสมอ (พัชรพรรณ ทาศรี, 2564)

องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนทั้งหมด 6 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลคูสลอด องค์การบริหารส่วนตำบลหลักชัย องค์การบริหารส่วนตำบลสิงหนาท องค์การบริหารส่วนตำบลพระยาบันลือ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระยาบันลือ และองค์การบริหารส่วนตำบลลาดบัวหลวง ได้รับการตรวจประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 คะแนนเต็ม 100 คะแนน ผลการประเมิน ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลคูสลอด ประเมินได้ 67.83 คะแนน องค์การบริหารส่วนตำบลหลักชัย ได้ผลประเมิน 75.31 คะแนน องค์การบริหารส่วนตำบลสิงหนาท ประเมินได้

77.81 คะแนน องค์การบริหารส่วนตำบลพระยาบันลือ ประเมินได้ 93.84 คะแนน องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระยาบันลือ ประเมินได้ 77.31 คะแนน และองค์การบริหารส่วนตำบลลาดบัวหลวง ประเมินได้ 81.44 คะแนน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) ซึ่งเกณฑ์ประเมินต้องได้คะแนนมากกว่า 85 คะแนน จึงถือว่าผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับ A และเมื่อนำมาผลการประเมินมาเปรียบเทียบกับพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลดังกล่าวข้างต้นส่วนใหญ่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน สะท้อนไปยังผู้บริหารให้ตระหนักประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร

ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารควรคำนึงถึง เพราะแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อความสำเร็จ และประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ สร้างความสุขให้พนักงานด้วย แต่ผู้บริหารหลาย ๆ แห่งก็ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจเท่าที่ควร เพราะมองว่าพนักงานทุกคนมีหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อให้งานสำเร็จอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นถ้าหากผู้บริหารเห็นความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้เกิดขึ้นกับพนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบลของตน องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นก็ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ และพนักงานก็จะเกิดความพึงพอใจ มีความสุข และเกิดแรงจูงใจในการทำงาน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีแนวคิดที่จะศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง เพื่อต้องการทราบระดับแรงจูงใจ และนำผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้เป็นแนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละองค์กร เพื่อให้งานด้านบริหารงานบุคคลประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รวมทั้งเกิดประโยชน์ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามประเภทของพนักงาน สังกัด รายได้ต่อเดือน และอายุนาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ประกอบด้วย พนักงานส่วนตำบล พนักงานครู และพนักงานจ้าง จำนวน 219 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลคูสลอด, 2565), (องค์การบริหารส่วนตำบลหลักชัย, 2565), (องค์การบริหารส่วนตำบลสิงหนาท, 2565), (องค์การบริหารส่วนตำบลพระยาบันลือ, 2565), (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระยาบันลือ, 2565) และ (องค์การบริหารส่วนตำบลลาดบัวหลวง, 2565) กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 แห่ง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 142 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลละ 1 คน รวม 6 คน และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลละ 1 คน รวม 6 คน ทั้งหมดจำนวน 12 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือประกอบด้วย 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และ 3) ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ มีการแปลผลแบบอันตรภาคส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้คือการตรวจตอบสามเส้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณมีขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 แห่ง 2) ลงพื้นที่

แจกแบบสอบถาม 3) รับแบบสอบถามกลับคืน และ 4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 แห่ง 2) เข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญและดำเนินการสัมภาษณ์ 3) ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของคำสัมภาษณ์ และ 4) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบแอลเอสดี ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดกลุ่มคำสัมภาษณ์ และหาความถี่ของคำสัมภาษณ์เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 142 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 31 – 40 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นพนักงานจ้าง สังกัดสำนักปลัดอบต. มีรายได้ 10,000 – 15,000 บาทต่อเดือน และอายุงาน 1 ปี – 5 ปี

1. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.38$, S.D.=0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X}=4.50$, S.D.=0.53) รองลงมา คือ ด้านความสำเร็จของงาน ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.49) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.77) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	ระดับแรงจูงใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านการยอมรับนับถือ	4.40	0.53	มากที่สุด
2. ด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน	4.13	0.77	มาก
3. ด้านความสำเร็จของงาน	4.46	0.49	มากที่สุด
4. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่งาน	4.33	0.62	มากที่สุด
5. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.44	0.55	มากที่สุด
6. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.50	0.53	มากที่สุด
รวม	4.38	0.51	มากที่สุด

2. การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จำแนกตามประเภทของพนักงาน สังกัด รายได้ต่อเดือน และอายุงาน เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย คือ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประเภทของพนักงาน สังกัด รายได้ต่อเดือน และอายุงานแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบพบว่า พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีประเภทของพนักงาน และสังกัดแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ต่อเดือน และอายุงานแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจัยส่วนบุคคล	F-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	
			ยอมรับ	ปฏิเสธ
ประเภทของพนักงาน	0.20	.815		✓
สังกัด	1.34	.256		✓
รายได้ต่อเดือน	3.08	.005*	✓	
อายุงาน	2.41	.039*	✓	

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. แนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน มีแนวทางดังต่อไปนี้

3.1 การเลื่อนขั้นเงินเดือนควรยึดระบบคุณธรรม ควรนำผลการปฏิบัติงานมาประเมินร่วมกับการมาปฏิบัติราชการ และการบรรลุผลสัมฤทธิ์ของงาน

3.2 ผู้บังคับบัญชาควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่งานและความรับผิดชอบ

3.3 ควรมีการจัดเลี้ยงอาหารให้กับพนักงานในโอกาสพิเศษ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ

3.4 ควรลดขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าการศึกษาบุตร เป็นต้น

3.5 ผู้บังคับบัญชาควรให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาในความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพ และควรจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมต่าง ๆ ให้แก่พนักงานโดยเป็นหลักสูตรตรงตามหน้าที่และความรับผิดชอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง มีการบริหารจัดการทางการบริหารทรัพยากรบุคคลด้านการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับพนักงานได้เป็นอย่างดี ตอบสนองความต้องการของพนักงานจนเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธศักดิ์ ชูประเสริฐ (2562) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอกะชังศรีวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วังระ แยมชู (2563) ที่พบว่า พนักงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานใหญ่ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากทำการศึกษาแรงจูงใจด้านเดียวกัน และพนักงานก็มีความพึงพอใจเหมือนกัน ผลการวิจัยจึงออกมาในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน

2. การเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง พบว่า 1) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ที่มีประเภทของพนักงานแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะองค์กรมีการแบ่งภาระหน้าที่งานอย่างชัดเจน มีการกระจายงานให้ตรงกับความสามารถของพนักงาน ดังนั้น ไม่ว่าตำแหน่งงานใดก็ตามล้วนต้องปฏิบัติงานตามเป้าหมายขององค์กรอย่างเต็มความสามารถ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกาญจน์ ไชยพิพัฒน์นันทน์ (2561) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่งไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธมกร ทยาประศาสน์ (2560) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามตำแหน่งไม่แตกต่างกัน เนื่องจากประเภทของพนักงานและตำแหน่งในทีมงานวิจัยนี้มีความหมายเดียวกัน และมีการแบ่งภาระหน้าที่งานอย่างชัดเจนเหมือนกัน ผลการวิจัยจึงออกมาในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน

2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ที่มีสังกัดแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพนักงานที่สังกัดแต่ละส่วนราชการเต็มใจปฏิบัติงานเพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ขององค์กรเป็นหลัก ไม่แบ่งแยกการทำงาน มีการทำงานเป็นทีม ทำให้ผลการปฏิบัติขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกฤต ภูกลาง (2559) ที่พบว่า บุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามส่วนงานที่สังกัดแตกต่างกัน มีแรงจูงใจใน

การปฏิบัติงานแตกต่างกัน เนื่องจากสังกัดของเทศบาลมีภาระหน้าที่งานที่มากกว่าของ องค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้พนักงานในแต่ละสังกัดมุ่งทำงานในสังกัดของตนเองเท่านั้น ผลการวิจัยจึงออกมาไม่สอดคล้องกัน 3) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอ ลาดบัวหลวง ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน โดยเฉพาะพนักงานที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทและ 10,000-15,000 บาท มองว่า เงินเดือนไม่เพียงพอกับค่าครองชีพและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระประยุทธ อริยวิโส (2562) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่มี รายได้ต่อเดือนต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ งานวิจัยของ วัชร แยมชู (2563) ที่พบว่า พนักงานมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานใหญ่ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน เนื่องจากรายได้เป็นตัวสะท้อนค่าครองชีพ ไม่ว่าจะทำงานคน ละหน่วยงานกัน แต่ค่าใช้จ่ายที่พนักงานต้องใช้จ่ายมีความคล้ายคลึงกัน เช่น ค่าอาหาร ค่า เดินทาง ผลการวิจัยจึงออกมาในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน 4) พนักงานองค์การ บริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ที่มีอายุงานแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานแตกต่างกัน อาจเพราะพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล มองว่าอายุงานที่ ต่างกันแต่ก็ยังได้รับสิทธิสวัสดิการเหมือนกัน เงินเดือนไม่เพียงพอกับสภาพเศรษฐกิจใน ปัจจุบันเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชร แยมชู (2563) ที่พบว่า พนักงานมีแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานใหญ่ ที่มี ระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน และยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประยุทธ อริยวิโส (2562) ที่พบว่า แรงจูงใจในการ ปฏิบัติงานของบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน แตกต่างกัน เนื่องจากอายุงานหรือประสบการณ์ทำงาน ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง ในเรื่องสวัสดิการ หรือสิทธิเพิ่มเติมที่หน่วยงานมอบให้ แต่ความรู้สึกและทัศนคติของคน ที่ คิดว่าคนที่ทำงานมากกว่าควรจะได้รับสิทธิเพิ่มเติมที่มากกว่าจะมีความคิดเหมือนกันไม่ว่า จะอยู่ต่างหน่วยงานก็ตาม ผลการวิจัยจึงออกมาในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน

3. แนวทางการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วน ตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ประกอบด้วย 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเงินเดือนและ ผลประโยชน์ตอบแทน การเลื่อนขั้นเงินเดือนควรยึดระบบคุณธรรม และปฏิบัติตาม ประกาศหลักเกณฑ์ที่กำหนด โปร่งใส ตรวจสอบได้ การเลื่อนขั้นเงินเดือนต้องดำเนินการให้ เสร็จโดยเร็ว ผู้บังคับบัญชาควรจะมีมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่งาน ลด ขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการต่าง ๆ ให้รวดเร็วขึ้น โดยอาจมีการมอบอำนาจในการ อนุมัติ ควรจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการออม สร้างค่านิยมเกี่ยวกับการประหยัด

ให้กับพนักงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกฤต ภูกลาง (2559) ที่พบว่า แนวทางในสร้างแรงจูงใจบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด คือ ขั้นตอนในการเบิกจ่ายเงินสวัสดิการควรมีความสะดวกมากกว่านี้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมานิตา ภูเฉลี่ยว (2559) ที่พบว่า แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ การพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนให้มีความรวดเร็วและมีความยุติธรรม เนื่องจากความต้องการด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน ของพนักงานมีความคล้ายคลึง แนวทางที่ได้จึงออกมาสอดคล้องกัน

2) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่งาน ผู้บังคับบัญชาควรให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาในการเลื่อนระดับที่สูงขึ้น การฝึกอบรม การศึกษาต่อ การประชุม การศึกษาดูงานอย่างเท่าเทียมกัน และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดอย่างเคร่งครัด การไปฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆต้องตรงตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาพัฒนางานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บังคับบัญชาควรให้คำแนะนำและสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาในความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพ ควรจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรมต่าง ๆ ให้แก่พนักงานอย่างเพียงพอโดยเป็นหลักสูตรตรงตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ให้ข้าราชการรุ่นพี่ตัวพนักงานจ้างที่จะไปสอบงานราชการ เพื่อเพิ่มโอกาสในการสอบแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงษ์ศักดิ์ สนตมโน (2561) ที่พบว่า แนวทางในสร้างแรงจูงใจแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว คือ ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมให้พนักงาน ได้ร่วมประชุมฝึกอบรม ดูงาน เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาความรู้ความสามารถอยู่เสมอ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภกาญจน์ ไชยพิพัฒน์นันท (2561) ที่พบว่า แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ คือ ความก้าวหน้าในหน้าที่จะต้องชัดเจนกว่านี้และต้องลดความเหลื่อมล้ำภายในองค์กรให้น้อยลง เนื่องจากความต้องการของพนักงานในเรื่องความก้าวหน้า เพื่อลดความเหลื่อมล้ำมีความคล้ายคลึง แนวทางที่ได้จึงออกมาสอดคล้องกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 แนวทางส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล
ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากภาพที่ 1 แนวทางส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอลาดบัวหลวง มุ่งหาแนวทางส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้เกิดภายในองค์กร เพื่อสร้างแรงกระตุ้นทางบวกให้กับพนักงานได้เกิดความมุ่งมั่น ทุ่เมเท และเต็มใจปฏิบัติงาน เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ซึ่งแนวทางส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานนั้นประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการยอมรับนับถือ ด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน ด้านความสำเร็จของงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่งาน ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยแต่ละด้านผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาก็จะมีวิธีการดำเนินการไว้อย่างเหมาะสม ครอบคลุม ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของพนักงานได้อย่างตรงจุด จนทำให้ผลการปฏิบัติงานของพนักงานเกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้

ดังนั้นจากองค์ความรู้ที่ได้ดังกล่าวทำให้ทราบว่า การส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เป็นเรื่องที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับควรให้ความสำคัญ และควรมีวิธีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับพนักงาน ซึ่งจะส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้และเกิดการพัฒนาต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอลาดบัวหลวง ควรออกนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้ทราบว่านโยบายที่กำหนดนั้นสามารถตอบสนองความต้องการของพนักงานได้มากน้อยเพียงใด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผู้บริหารควรปลูกฝังจิตสำนึกขององค์กรอย่างต่อเนื่อง จะทำให้องค์กรพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน จนเกิดความพึงพอใจในที่สุด และจะทำให้ข้อร้องเรียนต่าง ๆ ลดลง

2. ด้านการยอมรับนับถือ ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานควรยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย มาตรการหรือบทลงโทษขององค์กรได้โดยอิสระ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษา วิจัยให้ขยายผลออกเป็นวงกว้าง คือ วิจัยถึงแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท ภายในเขตอำเภอหรือจังหวัด เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตลอดจนเป็นการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ก้าวหน้าต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกฤต ภูกลาง. (2559). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลในเขตอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารช่อพะยอม*, 27(1), 231-239.
- ธมกร ทยาประศาสน์. (2560). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 8(2), 146-153.
- พระประยุทธ อริยวิโส. (2562). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 2(1), 44-53.
- พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรพรรณ ทาศรี. (2564). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองแสนสุข (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มานิตา ภูเฉลียว. (2559). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลหัวนา อำเภอเวียงตาล จังหวัดกาฬสินธุ์ (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ยุทธศักดิ์ ชูประเสริฐ. (2562). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 2(3), 44-55.
- วนิดา ปลื้มภักตร์. (2558). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตท่าทองใหม่ จังหวัดจันทบุรี (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชร แยมชู. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานใหญ่ (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศุภกาญจน์ ไชยพิพัฒน์นันท. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). *ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.nacc.go.th/categorydetail>
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระยาบันลือ. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระยาบันลือ*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลคลองพระยาบันลือ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลคูสลอด. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลคูสลอด*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลคูสลอด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลพระยาบันลือ. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลพระยาบันลือ*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลพระยาบันลือ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลลาดบัวหลวง. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลลาดบัวหลวง*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลลาดบัวหลวง.
- องค์การบริหารส่วนตำบลสิงหนาท. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลสิงหนาท*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลสิงหนาท.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหลักชัย. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลหลักชัย*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลหลักชัย.
- Drucker, P. F. (1973). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Harper & Row.
- Yamane, T. (1973). *Statistic An Introduction Analysis*. New York: Harper and Row.

**แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ
ของนักเรียน ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1***
**GUIDELINES FOR STUDENT AFFAIRS MANAGEMENT AMID STUDENTS'
 PROTEST FOR RIGHT AND FREEDOM IN SECONDARY EDUCATION SERVICE
 AREA OFFICE 1**

ศุภกร กาญจนอภิบาล, วรณวิศา สืบบุสรณ์ คล้ายจำแลง, มีชัย ออสุวรรณ
 Suppakorn Kanjanapibarn, Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang, Meechai Orsuwan
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 Kasetsart University
 Corresponding Author E-mail: wanwisa.sue@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิธีแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีช่วงวัยแตกต่างกันต่อการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของและ 3. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสนทนา โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักในเขตพื้นที่ที่ศึกษาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน วิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แผนภูมิกำงปลาเพื่อวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร/วรรณกรรม/แบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์แก่นสาระ เพื่อทำการสังเคราะห์ แยกแยะ ตีความ และสรุปประเด็นสำคัญของบทสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในปัจจุบันมีวิธีการเรียกร้อง โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในการแสดงออกถึงข้อเรียกร้องและความต้องการของนักเรียน 2. เมื่อเทียบมุมมองของผู้บริหารและครูที่มีช่วงวัยแตกต่างกันถึงความเหมาะสมของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพภายในโรงเรียน โดยครูต่างช่วงวัยมีแนวคิดในทิศทางเดียวกันว่าสามารถกระทำได้อีกเป็นสิ่งที่ไม่ได้ผิดระเบียบแต่ต้องมีขอบเขต 3. แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมมีความเห็นที่ตรงกันของผู้บริหาร ครู นักเรียน และศิษย์เก่า ควร

*Received April 2, 2023; Revised April 26, 2023; Accepted April 27, 2023

พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการบริหารโรงเรียน การออกนโยบายที่ส่งผลกับนักเรียนควรให้นักเรียนเป็นส่วนหนึ่ง สำคัญคือส่วนร่วมของนักเรียน

คำสำคัญ: การบริหารกิจการนักเรียน; สิทธิ; เสรีภาพ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To express of demanding student; rights and liberties, 2. To compare schools administrators with students of different ages demanding the rights and freedom. 3. To develop guideline for students' affairs administration in the right demanding crisis, conducted by the qualitative research applying phenomenology by semi-structured interview and focus group discussion with purposefully selected 15 key informants from the study areas and analyzed data by fish bone chart to obtain accurate and detailed important information about the cause and factors regarding student demanding for rights and liberties. The information gathered from documents, literatures, interviews were analyzed for core contents to synthesize, to separate, to interpretate and conclude the important issues from the interview according to the objectives.

Research findings were as follows: 1. Right demanding at present used social media to express and demand their right and needs, 2. Comparison of schools administrators were found that teachers with different ages agreed to the students demanding for right and freedom as long as it did not effect others' right and freedom and it should be with limits. 3. Guidelines for the administration of student affairs In the situation of demanding the rights and liberties of students were agreed upon that administrators, teachers, students and alumni should open dialogues to exchange ideas to create the feeling to school administration. To issue any policies that affected student should allow students to participate in the process which as the students' participation.

Keywords: Student Affairs Administration; Rights; Freedom

บทนำ

ในสภาพสังคมปัจจุบันนักเรียนต่างมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในสังคมอย่างเด่นชัด และมีความตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของตนที่พึงได้รับจากภาคสังคมที่นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ สถานศึกษา รถบริการสาธารณะ หรือแม้แต่การใช้สิทธิของตนในการเรียกร้องความชอบธรรม ที่ได้มีขอบเขตตามอำนาจกฎหมาย トラบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของประเทศที่มุ่งพัฒนาให้เกิดเอกภาพ ทางกาย ทางจิตใจ ความคิด และสติปัญญา ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 22 การปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก, 2546)

ในปัจจุบันพบว่ามีกรเกิดกลุ่มนักเรียนที่ออกมาเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของนักเรียน ในรูปแบบการชุมนุมผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก โดยมีเนื้อหาสาระถึงการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ในการไว้ทรงผม การแต่งกายเครื่องแบบนักเรียน และการลงโทษของครูที่มีต่อนักเรียน ผ่านการแสดงออกในการชุมนุม อาทิ การผูกโบขาว การชูสามนิ้ว เป็นการแสดงในเชิงอารยะขัดขืน ซึ่งการรับผิดชอบดูแลนักเรียนในเรื่องดังกล่าว คือ งานกิจการนักเรียน (ชลธิชา ทักซิณเวศน์, 2565)

ทั้งนี้ ขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโรงเรียน ที่มีกระบวนการที่ต้องเชื่อมโยงกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครอง โดยความรับผิดชอบจะมีครูเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ตั้งแต่การปกครองนักเรียน ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางโรงเรียน การพัฒนาบุคลิกภาพที่รวมถึงการแต่งกายและทรงผมของนักเรียน ซึ่งแนวทางดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อนักเรียนที่เป็นผู้ได้รับการปฏิบัติ ถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเองที่เสมือนถูกจำกัดขอบเขต (ดาริกา ศรีพงษ์พันธุ์กุล, 2558)

โดยการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งเน้นที่จะศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เนื่องจากมีโรงเรียนในสังกัดพบนักเรียนออกมาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพหลายโรงเรียน ซึ่งในการศึกษาได้ทราบถึงสาเหตุและแนวทางของการบริหารกิจการนักเรียน และจากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้พบการศึกษาในเรื่องสิทธิและเสรีภาพจำนวนหนึ่งแต่ไม่พบผลการวิจัยให้ที่ระบุถึงทราบแนวทางของการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในปัจจุบันที่มีมิติสังคมที่มีความเปิดกว้างมาก่อน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ สาเหตุของการเรียกร้อง สิทธิและเสรีภาพ และมุมมองของนักเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ต่อการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีช่วงวัยแตกต่างกันต่อการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน ตลอดจนสาเหตุและปัจจัยของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนในมุมมองของผู้บริหารและครูในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยที่อาศัยปรากฏการณ์แนวความคิด โลกทัศน์ และประสบการณ์ โดยใช้วิธีวิจัยโดยการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างโครงสร้างข้อคำถามและการกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า และการสานสนทนาที่เน้นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์กับสถานการณ์ในชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยใช้สื่อที่มีเนื้อหาสอดคล้องเชื่อมโยงเข้ากับเนื้อหาสัมภาษณ์

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน 2) ผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบันของสถานศึกษา 2 แห่งในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 3) ครูจำนวน 4 คน แบ่งตามช่วงวัยที่แตกต่างกัน 4) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 6 คน (ระดับชั้นละ 2 คน) ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่เคยมีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ 5) นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 18–20 ปี จำนวน 2 คน (ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของรัฐ 1 คนและเอกชน 1 คน) ที่เคยแสดงความคิดเห็นในการออกมาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในโรงเรียนและเคยทำงานสมานักเรียน 6) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

- เกณฑ์การคัดออกอาสาสมัคร ได้แก่ ไม่ยินดีและไม่อยู่ในช่วงเวลาเก็บข้อมูล
- เกณฑ์การถอนตัวอาสาสมัคร ได้แก่ อาสาสมัครตัดสินใจออกจากโครงการ
- เกณฑ์การยุติการวิจัย ได้แก่ ผู้มีอำนาจยุติการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-Structured Interview Guide) มีลักษณะผสมผสานระหว่างโครงสร้างข้อคำถามและการตั้งประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่มีความละเอียดถูกต้อง (สุรางค์ จันทวานิช, 2540) ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์วัตถุประสงค์ในการวิจัย ระบุรายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น
2. จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการคำถามแต่ละประเด็น
3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญว่าตรงตามเนื้อหาและมีข้อมูลครบถ้วนหรือไม่ จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน
4. ปรับปรุงให้เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วจึงเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการเลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารโรงเรียนในอดีตและปัจจุบัน มีช่วงอายุระหว่าง 55-60 ปี นักเรียนกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่เคยมีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในโรงเรียนที่อายุ 16-18 ปี และครูที่มีความแตกต่างทางช่วงวัยที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียน และนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 18-20 โดยคำถามที่จะใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบและมีอิสระในการตอบโดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การสัมภาษณ์ กระบวนการสนทนาของ (Freire, 1974) และวิเคราะห์ด้วยแผนภูมิก้างปลาและใช้การสัมภาษณ์และวิเคราะห์แก่นสาระ หรือ thematic analysis (Braun & Clarke, 2006) เป็นวิธีที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการออกมาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนจากการสัมภาษณ์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน จนสามารถหาแก่นสาระ ของวิธีการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพจากนั้นการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่า ข้อมูลนั้นตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูล คือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (สุรางค์ จันทวานิช, 2554)

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่าง ๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูล เปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด เป็นวิธีการ ตรวจสอบข้อมูลที่ยากกว่าแบบอื่น ๆ

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulate) เป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาจากการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสัมภาษณ์กับการสนทนา นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาถึง แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพของนักเรียน

ผลการวิจัย

1. วิธีแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ สาเหตุของการเรียกร้อง สิทธิและเสรีภาพ และมุมมองของนักเรียนในสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ต่อการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในปัจจุบันมีวิธีการเรียกร้อง โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในการแสดงออกถึงข้อเรียกร้องและความต้องการของนักเรียน รวมไปถึงการนัดหมายชุมนุมจริงในพื้นที่ต่าง ๆ พร้อมกับการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่พึงพอใจต่อการกระทำที่เป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพจนเป็นที่มาของการเรียกร้อง

ถ้าที่เห็นหลัก ๆ ในปัจจุบัน จะมี Twitter Instagram หรือว่าการออกไปเรียกร้องที่เรียกว่ามีอบ ซึ่งสื่อออนไลน์เป็นจุดให้เกิดมีอบ เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์ไม่น่าจะเข้าถึงบุคคลที่มีส่วนเปลี่ยนแปลงซึ่งสาเหตุในการเลือกใช้วิธีการดังกล่าว เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ง่ายโดยผ่านทางการใช้โทรศัพท์มือถือส่วน พร้อมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัวในการแสดงจุดยืนทางความคิดสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าว การใช้โทรศัพท์ของตนเอง ที่สามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ ซึ่งสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยง่าย

โดยการเรียกร้องด้วยวิธีการดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายหลักที่จะเข้าถึงนักเรียนที่มีความคิดเห็นในเรื่องสิทธิและเสรีภาพได้รวดเร็วและมากที่สุด เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่รับผิดชอบ เป็นความกล้าแสดงออก ให้เกิดความเหมาะสมปรับเปลี่ยนรูปแบบ แต่ขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้ใหญ่ว่าจะมีการรับมืออย่างไร ซึ่งถือว่า

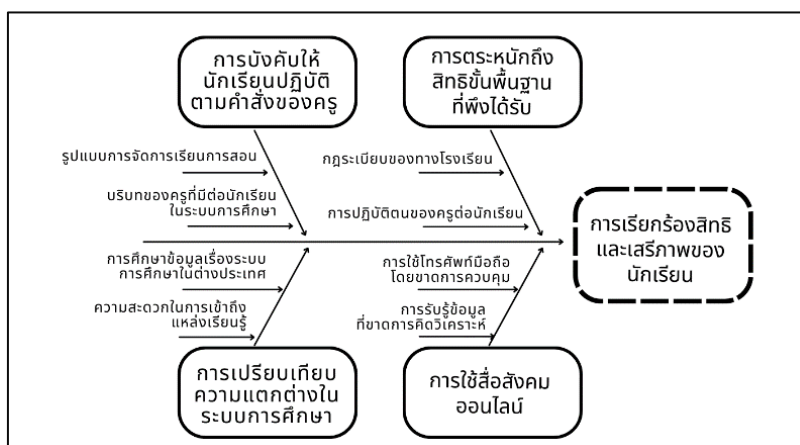

ข้อเสนอต่าง ๆ ไปถึงผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์วิธีการออกมาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิเสรีภาพไม่มาก แต่มีการเปลี่ยนแปลงที่ตรงตามกับข้อเรียกร้องบางส่วน อาทิ การเรียกร้องในการไว้ทรงผมของนักเรียน ซึ่งสังเกตได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการและ โรงเรียนหลายแห่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของกฎระเบียบ มากขึ้น มีสิ่งที่เปลี่ยนไปจากเดิม หากมองในรุ่นของผมที่เรียนอยู่ อาจจะได้สนใจเท่าไร แต่นักเรียนในปัจจุบันมีการผ่อนปรนมากขึ้น เช่น เรื่องทรงผมที่มีการไว้ได้มากขึ้น การแต่งกายที่มีชาวออกมาว่ามีการพูดคุยกัน ซึ่งเกิดจากการเรียกร้องที่เกิดขึ้น

จากการสัมภาษณ์พบเพิ่มเติมว่า การออกมาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพมีสาเหตุและปัจจัยหลายส่วน เริ่มจากเกิดจากการติดตามสื่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ประกอบกับการรับรู้ข้อมูลจากการสืบค้นองค์ความรู้ถึงการพัฒนาทางการศึกษาและสังคมของประเทศต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบการศึกษาที่นักเรียนกำลังศึกษาในปัจจุบัน ประชาชนและนักเรียนมีความรู้ อ่านหนังสือ อ่านแหล่งข้อมูลที่มาจากไทยและต่างประเทศ ในเรื่องของพัฒนาการทางการศึกษาจากนักเรียนเองหรือกลุ่มคนที่ศึกษาว่าทำไมประเทศเราเป็นแบบนี้ ต่างประเทศเป็นแบบนี้

2. ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเทียบมุมมองของผู้บริหารและครูที่มีช่วงวัยแตกต่างกัน ถึงความเหมาะสมของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพภายในโรงเรียน โดยครูต่างช่วงวัยมีแนวคิดในทิศทางเดียวกันว่าสามารถกระทำได้อธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่ได้ผิดระเบียบแต่ต้องมีขอบเขต โรงเรียนทุกแห่งจัดการศึกษาที่เน้น ให้นักเรียนมีสิทธิและเสรีภาพ แต่ลักษณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันตามโรงเรียนต่าง ๆ เกิดจากการขาดประสบการณ์และการเสกสื่อโดยไม่มี การวิเคราะห์ แยกแยะที่เหมาะสม จึงทำให้เกิดการเรียกร้องซึ่งเป็นสิทธิที่พึงทำได้แต่ต้องไม่ กระทบสิทธิของผู้อื่น

ในส่วนความเห็นในลักษณะสิทธิและเสรีภาพที่พึงมีในโรงเรียน ผู้บริหารและครูที่มีช่วงวัยแตกต่างกัน มีความสอดคล้องกันว่านักเรียนมีสิทธินับตั้งแต่การเข้ามาในโรงเรียน แต่ด้วยโรงเรียนเป็นสังคมของการอยู่ร่วมกันจึงต้องมีกฎและระเบียบ จึงอาจจะไม่ได้ถูกใจนักเรียนทุกคนซึ่งนักเรียนความต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ไปพร้อมกันควรแยกแยะให้นักเรียนเข้าใจก่อนระหว่างสิทธิ และหน้าที่ อันไหนมาก่อนกัน ซึ่งส่วนตัวมองว่าหน้าที่ต้องมาก่อนหน้าที่ของเราคือนักเรียน ของชายที่ต้องรับผิดชอบคือการมาเรียนและปฏิบัติตาม กฎของโรงเรียน ความมีวินัย แล้วจึงตามมาด้วยสิทธิ หากนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ดีแล้ว สิ่ง ที่นักเรียนเรียกร้องมาครูก็ต้องรับฟังทั้งนี้ สาเหตุและปัจจัยของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลออกมาในลักษณะแผนภูมิแกว่งปลา ดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สาเหตุและปัจจัยของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน

แนวทางการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของนักเรียนจึงต้องให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่เป็นสำคัญก่อนการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งครูต้องสร้างความตระหนักให้กับนักเรียนในเรื่องดังกล่าว และควรมองว่าเรื่องของการชุมนุมเรียกร้องเป็นเรื่องปกติตามวิถีประชาธิปไตย

3. ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในภาพรวมมีความเห็นที่ตรงกันของผู้บริหาร ครู นักเรียน และศิษย์เก่า ควรพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการบริหารโรงเรียน การออกนโยบายที่ส่งผลกับนักเรียนควรให้นักเรียนเป็นส่วนหนึ่ง สำคัญคือส่วนร่วมของนักเรียน การเปิดรับฟังความเห็นของนักเรียนเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาระหว่างครูกับนักเรียนได้อย่างไรบ้าง หรือแก้ไขปัญหานักเรียนที่นักเรียนต้องการได้อย่างไรบ้าง การหาจุดร่วมพูดคุย รับฟังให้บทบาทของนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหาร ภายใต้ระเบียบ กติกาของโรงเรียนที่พึงจะเป็นตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนมันควรเป็นไปตามระบบประชาธิปไตย ที่โรงเรียนสร้างให้ เช่น คณะกรรมการนักเรียน ครูที่ปรึกษา หัวหน้าระดับ หรือเสนอทำเรื่องมาถึงฝ่ายบริหาร ฝ่ายบริหารก็ต้องมาประชุมกันว่าจะปรับหรือแก้ไขอย่างไรเพราะมันก็เป็นสิทธิของนักเรียนที่ต้องเคารพ และต้องจัดให้เขา

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิธีแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ สาเหตุของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ และมุมมองของนักเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า วิธีการแสดงออกถึงการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพนักเรียนได้ใช้วิธีการสื่อสารผ่านสื่อสังคม ซึ่งสาเหตุของการออกมาเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของนักเรียนเกิดจากการเสพสื่อและวิเคราะห์ตามการเรียนรู้วิถีชีวิตของตนเองพิจารณาทั้งสิ่งที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ในระบบการศึกษาว่าได้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน แต่ทั้งนี้มุมมองของนักเรียนต่อการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพมองว่าการเรียกร้องเป็นสิทธิตามประชาธิปไตย แต่ต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นไม่ใช่ความรุนแรงและพูดคุยตามช่องทางที่โรงเรียนกำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันนักเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและรับประสบการณ์ได้ง่ายขึ้น และความรู้สึกในฐานะพลเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ (องค์การยูนิเซฟประเทศไทย, 2564) ระบุว่า นักเรียนมีสิทธิที่จะแสดงออกในโรงเรียนได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นในโลก Social media หากการกระทำนั้นไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ๆ และทั้งยังสามารถเข้าร่วมการชุมนุมต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียนได้ ซึ่งโรงเรียนสามารถลงโทษนักเรียนได้ หากการไปชุมนุมนั้นเป็นการขาดเรียนของนักเรียน แต่โรงเรียนจะไม่มีสิทธิลงโทษนักเรียนในการออกไปชุมนุม เพราะเป็นไปตามสิทธิของวิถีประชาธิปไตย

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีช่วงวัยแตกต่างกันต่อการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน ตลอดจนสาเหตุและปัจจัยของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียนในมุมมองของผู้บริหารและครูในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า สาเหตุและปัจจัยของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน มีความเห็นว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันนักเรียนมีสิทธิและเสรีภาพมากพอสมควร ซึ่งโรงเรียนได้จัดช่องทางในการพูดคุยกับนักเรียน สร้างกลไกสำหรับการบริหารโรงเรียนร่วมกันเมื่อเปรียบเทียบมุมมองของครูต่างช่วงวัยมีแนวคิดในทิศทางที่สอดคล้องกันว่าสามารถกระทำได้อีกเป็นสิ่งที่ไม่ได้ผิดระเบียบแต่ต้องมีขอบเขตพร้อมกันนี้ในส่วนของความเห็นในลักษณะสิทธิและเสรีภาพที่พึงมีในโรงเรียน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการบริหารโรงเรียนในปัจจุบันมุ่งเน้นการบริหารในภาพรวมซึ่งอาจจะยังไม่ได้รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้รับบริการ คือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีกดดันเชิงสถาบันว่า ความสัมพันธ์ของนักเรียนและครูในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เป็นลักษณะของผู้ให้บริการและผู้ให้บริการ จึงคาดหวังคุณภาพทางการศึกษา (Messner & Rosenfeld, 2009)

3. แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน พบว่า แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนควรเป็นการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นซึ่งกันและกันให้โรงเรียนเป็นของทุกคน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้แนวทางการบริหารและสิ่งที่จะเป็นส่วนได้ส่วนเสียของนักเรียน อาทิ ระเบียบปฏิบัติของนักเรียน ถือเป็นการแลกเปลี่ยนกันด้วยเหตุและผลจะเป็นแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นทิศทางเดียวกันของผู้บริหารและครูที่ต้องกำหนดกลยุทธ์รับผิชอบนักเรียนร่วมกันในการพัฒนาให้มีองค์ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมพร้อมทั้งปรับทัศนคติมุมมองของครูในการดูแลนักเรียน ทั้งนี้จะเป็นเพราะการหาจุดร่วมพูดคุยและรับฟังเปิดพื้นที่ให้กับนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นถือว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติที่ให้คำนึงถึงการกระทำหรือดำเนินการต่าง ๆ ต้องยึดผลประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญโดยเด็กมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับความคิดเห็นเหล่านั้น (Cohen & Naimark, 1991)

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนในสถานการณ์เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพของนักเรียน ต้องเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการกำหนดหรือตั้งข้อปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนพร้อมเปิดพื้นที่ในการรับฟังแล้วแลกเปลี่ยนความเห็นของครูและนักเรียนที่เรียกว่า พื้นที่ปลอดภัยทางความคิด ที่นักเรียนและครูจะไปเชื่อมโยงกับพฤติกรรมหรือมีอคติต่อกัน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนควรเพิ่มการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เนื่องจากตามบริบททางกฎหมาย ผู้ปกครองถือเป็นผู้รับผิดชอบนักเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้บริหารควรปลูกฝังจิตสำนึกองค์กรอย่างต่อเนื่อง จะทำให้โรงเรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน และสามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนจนเกิดความพึงพอใจในที่สุด และจะทำให้ข้อร้องเรียนต่าง ๆ ลดลง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับการกระทำของนักเรียนเพื่อให้ทราบมุมมองของการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของนักเรียน ในการกำหนดแนวทางการบริหารกิจการนักเรียนเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา ทักชินเวศน์. (2565). *เด็กทำผิด ต้องรับโทษอย่างไรบ้าง? ชวนดูกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบของเด็กและเยาวชน*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/zlQWA>
- ดาริกา ศรีพงษ์พันธุ์กุล. (2558). *แนวคิดใหม่ในการลงโทษผู้ใช้ให้เด็กกระทำผิดทางอาญา แห่ง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก เรื่อง การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล. (2546, 2 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 95 ก. หน้า 1.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เรื่อง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 7.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540) *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2554) *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การยูนิเซฟประเทศไทย. (2564). *สิทธิในการเรียนรู้สำหรับเด็กทุกคน*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/6G4Tb>

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Freire, P. (1974). *Cultural action for freedom*. USA: Penguin Education.
- Messner, S.F. & Rosenfeld, R. (2009). *Institutional-Anomie Theory: A Macro-Sociological Explanation of Crime*. New York: Springer Science Business Media.
- Cohen, C. P., & Naimark, H. (1991). United Nations Convention on the Rights of the Child: Individual rights concepts and their significance for social scientists. *American Psychologist*, 46(1), 60–65.

**แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร
องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
GUIDELINES FOR DEVELOPMENT THE QUALITY OF PERSONNEL WORK LIFE
IN CHAMAEP SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION WANG NOI
DISTRICT PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

น้ำฝน ศิลปพานิชกุล, กมลวรรณ วรรณธำ

Numfon Sillaphapanitchakul, Kamonwan Wanthanang

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Numfon-1@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล 2. เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจำแนกตามประเภทบุคลากรและสังกัด และ 3. ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประชากรเป็น กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 60 คน คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การทดสอบ LSD. และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. บุคลากรที่มีสังกัดต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และประเภทบุคลากรต่างก็มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน และ 3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความก้าวหน้า การส่งเสริมให้บุคลากรเพิ่มพูนความรู้ ศักยภาพ ด้วยการฝึกอบรม การสอนงานที่มุ่งพัฒนาความสามารถ การส่งเสริมให้มีประชาธิปไตยในการบริหารองค์กร และการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

*Received May 1, 2023; Revised May 13, 2023; Accepted May 13, 2023

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; คุณภาพชีวิต; การทำงานของบุคลากร; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

Objectives of this research article were 1. To study the quality of personnel work life in the Sub-District Administrative Organization; 2. To compare the quality of personnel work life at the Sub-District Administrative Organizations, classified by type of personnel and affiliation; and 3. To propose the guidelines for the quality of personnel work life at the Sub-District Administrative Organization. Data were collected using the population as the total sample of 60 people who were personnel of Chamaep Sub-District Administrative Organization, Wang Noi District, PhraNakhon Si Ayutthaya Province, and 10 key informants. The research tools were questionnaires and in-depth- interview script. The statistics were analysed by percentage, mean, standard deviation, ANOVA, LSD and content analysis.

The results of the research were as follows: 1. The quality of personnel work life in Chamaep Sub-District Administrative Organization by overall was at a high level; 2. The different personnel affiliation had the different quality of personnel work life at statistically significant level of .05 and different types of personnel had no difference in the quality of work life.; and 3. There were various guidelines for the quality of personnel work life include; the appropriate job assignment from administrators, the promotional criterion, the upskill enhancement with training, the coaching for competency, the democracy promotion in organization, and the morale in working.

Keywords: Guidelines for Development; Quality of Life; Personnel Work; Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 เป็นหน่วยงานราชการที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

มากที่สุด เช่น การให้สิทธิแก่ประชาชนในการเลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านเข้ามาทำหน้าที่ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอความต้องการของชุมชนผ่านการประชุมประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือการให้ผู้แทนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้บริหารในรูปของคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น (นุรปาชียะห์ ภูนา, 2562)

องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมและมีหน้าที่ต้องทำในเรื่องการจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย การดูแลการจราจร และส่งเสริมสนับสนุนหน่วยงานอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จัดการ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการฝึกอบรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งการจัดการหรือสนับสนุนการดูแลและพัฒนาเด็กเล็กตามแนวทางที่เสนอแนะจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2562) เห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่มีบทบาท ภารกิจ หน้าที่ที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนราชการ 1 หน่วยงาน คือ สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กองคลัง กองช่าง และหน่วยตรวจสอบภายใน และสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลประสบความสำเร็จได้นั้นคือบุคลากรในองค์กรที่เป็นผู้คิดผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติงาน (นุจรีย์ พูลกำลัง, 2561)

บุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีคุณค่า เป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงานมากขึ้น แต่บุคลากรยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนองค์กรทั้งในด้านการวางแผน วางแนวคิดการบริหารจัดการ การติดต่อประสานงาน เพื่อนำพาให้องค์กรไปสู่ความมั่นคง และก้าวหน้าโดยบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล แบ่งออกเป็น พนักงานส่วนตำบล พนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษา ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรที่มีความสำคัญในการดำเนินการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนที่เป็นภารกิจของ

องค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จโดยปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ในตำแหน่งและที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งการขับเคลื่อนให้การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้ประสบความสำเร็จตามภารกิจหรือการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน บุคลากรนอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องมีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ มีความรักและความผูกพันต่อองค์กรโดยแรงกระตุ้นที่จะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ คือ บุคลากรจะต้องมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี (ทัศนีย์ ขาดีไทย, 2559)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานในปัจจุบันและมีความสัมพันธ์กับการบริหารทรัพยากรขององค์กรต่าง ๆ เป็นอย่างมาก โดยที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิธีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรที่เหมาะสม เช่น การบริหารเงินเดือน การพัฒนาโอกาสและความก้าวหน้าในสายงาน สวัสดิการและแรงงานสัมพันธ์ความปลอดภัยในการทำงาน การที่บุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง งาน และองค์กร (ลลิตา ฤทธิไกรกิตติ, 2555) เกิดความร่วมมือในการทำงานของบุคลากรในองค์กร การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อองค์กรและยังส่งผลทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีคุณภาพ เกิดศักยภาพที่ดีในการที่จะแก้ไขปัญหาหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมในเรื่องสุขภาพจิตให้อยากมีส่วนร่วมในองค์กร ช่วยให้มีการพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพขององค์กร ลดปัญหาการขาดงาน การลาออก และส่งเสริมให้ได้ผลงานและการบริการที่ดี ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ (ทัศนีย์ ขาดีไทย, 2559) หากบุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่ดี ก็อาจจะเป็นมูลเหตุหนึ่งซึ่งทำให้การปฏิบัติงานและผลงานไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คุณภาพของงานลดลงเป็นผลเสียต่อองค์กร ทำให้งานเกิดความเสียหาย แต่ในทางตรงกันข้าม หากบุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานก็ย่อมส่งผลในทางบวกต่อการปฏิบัติงาน (นุจรี พูลกำลัง, 2561)

องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลประเภทสามัญมีปริมาณงานหรือภาระงานจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันยังมีบุคลากรไม่เพียงพอต่อปริมาณงานทำให้บุคลากรบางคนปฏิบัติงานไม่ตรงตามสายงานที่ได้รับการแต่งตั้ง หรือรับผิดชอบงานในหลายหน้าที่ต้องอยู่ปฏิบัติงานเกินเวลาทำการปกติ หรือแม้กระทั่งต้องปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ เพื่อดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาทำให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ ทำให้อาจมีผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น ๆ และเนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบเป็นหน่วยงานราชการซึ่งงบประมาณของหน่วยงานมีจำกัดและมีข้อกำหนดต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการในเรื่อง

ของเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ ที่บุคลากรควรได้รับอย่างเหมาะสมตามความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ ซึ่งค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับองค์กรเอกชน อีกทั้งสภาพวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบันกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ (ปกรณกิตติ ม่วงประสิทธิ์, 2566) ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุให้คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรลดลง ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบจะบรรลุเป้าหมายได้นั้น บุคลากรจะต้องมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะพนักงานส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานบุคคล ปรับปรุงหรือนำเสนอเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัด องค์การบริหารส่วนตำบลให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความผูกพันกับองค์กร สามารถปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรได้อย่างยาวนาน ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและประชาชนในท้องถิ่น และร่วมพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ชะแมบอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามประเภทบุคลากรและสังกัด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research)

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย พนักงานส่วนตำบล พนักงานครูและบุคลากรทางการ

ศึกษา และพนักงานจ้าง จำนวน 60 คน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 60 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ, 2565) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย คณะผู้บริหารและพนักงานส่วนตำบลสายงานผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร และ 3) ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 60 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบแอลเอสดีด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 60 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 41 - 50 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นพนักงานจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท ประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 1 ปี สังกัดสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลและสถานภาพโสด

1. คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.93$, $\sigma=0.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยได้ ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\mu = 4.09$) รองลงมา ได้แก่ ด้านความปลอดภัยในการทำงาน ($\mu = 4.02$) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ($\mu = 4.01$) ด้านการยอมรับนับถือ ($\mu = 4.00$) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ($\mu = 3.95$) ด้านนโยบายและการ

บริหารงาน ($\mu = 3.87$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ ($\mu = 3.55$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม 7 ด้าน

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ	ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน		
	μ	σ	การแปลผล
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.09	0.71	มาก
ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่	3.95	0.79	มาก
ด้านความปลอดภัยในการทำงาน	4.02	0.69	มาก
ด้านการยอมรับนับถือ	4.00	0.64	มาก
ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	4.01	0.72	มาก
ด้านนโยบายและการบริหารงาน	3.87	0.74	มาก
ด้านเงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ	3.55	0.96	มาก
รวม	3.93	0.64	มาก

2. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนก ตามประเภทบุคลากรและสังกัด เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย คือ ประเภทบุคลากรและสังกัดที่แตกต่างกันส่งผลให้คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน พบผลการศึกษาดังนี้

บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีประเภทบุคลากรแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน

บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีสังกัดแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่

3.1 ผู้บังคับบัญชาควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ความสามารถของบุคลากร เพื่อประสิทธิภาพของงานที่ดี และกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน

3.2 การกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่อย่างชัดเจนเป็นธรรมและเสมอภาค

3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ศักยภาพ และความสามารถอยู่เสมอ ด้วยการเปิดโอกาสฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และด้านอื่น ๆ

3.4 ผู้บังคับบัญชามีการสอนงาน และให้คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานโดยมุ่งพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลนั้น ๆ

3.5 การส่งเสริมให้มีประชาธิปไตยในการบริหารองค์กร

3.6 องค์กรมีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าอย่างเพียงพอและเหมาะสม

3.7 ผู้บริหารควรคำนึงถึงความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรรวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรมีสุขภาพกายใจที่ดี

3.8 การเลื่อนขั้นเงินเดือนและค่าตอบแทนพิจารณาจากผลการปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาคเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

3.9 การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เช่น มีการจ่ายเงินรางวัลประจำปี (โบนัส) การมอบรางวัลให้กับบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น การยกย่องชมเชย บุคลากรที่ปฏิบัติงานสำเร็จ การเบิกจ่ายเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ มีความรวดเร็ว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความสำคัญกับบุคลากรโดยมีการบริหารจัดการสนับสนุนและส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรที่ดี ทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตการทำงานที่เป็นอยู่ ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุจรีย์ พูลกำลัง (2561) ที่พบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามประเภทบุคลากรและสังกัด อธิบายได้ดังนี้ 1) บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีประเภทบุคลากรแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะประเภทบุคลากรแต่ละประเภทมีการกำหนดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งที่ระบุรายละเอียดของการทำงานซึ่งเป็นไปตามระเบียบบริหารงานบุคคลที่กำหนดไว้ เป็น

การทำงานตามหน้าที่ตรงตามความรู้ความสามารถของแต่ละประเภทบุคลากร รวมถึงการที่ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการนำเทคโนโลยีที่จำเป็น และทันสมัยเข้ามาใช้ในการทำงาน ได้รับการยอมรับในความรู้ ความสามารถ องค์กรมีความยุติธรรมในการจัดการและการบริหารงาน ให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้มีความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และเงินเดือนหรือสวัสดิการที่ได้รับเหมาะสมกับปริมาณงานความรับผิดชอบ จึงทำให้บุคลากรทุกประเภททำงานตามเป้าหมายของหน่วยงานอย่างเต็มความสามารถให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีของงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัมปนาท นาคศรี (2557) ที่พบว่า คุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของพนักงานในสังกัดของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแวงหา จังหวัดอ่างทอง พนักงานที่มีประเภทตำแหน่งงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งประเภทของบุคลากรและประเภทตำแหน่งงานในที่นี่มีความหมายเหมือนกัน 2) บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีสังกัดแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะในแต่ละสังกัดแบ่งพื้นที่กันในการทำงานจึงทำให้สถานที่ทำงานมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน และบุคลากรในแต่ละสังกัดมีจำนวนไม่เท่ากันทำให้สังกัดที่มีจำนวนบุคลากรมากมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่แออัด ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย หรือการจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ป้องกันภัยไม่เพียงพอ อีกทั้งในแต่ละสังกัดจะมีผู้บังคับบัญชาชั้นต้นที่คอยกำกับ ดูแล ซึ่งต่างมีมุมมองและวิธีบริหารจัดการหลายรูปแบบทำให้การจัดการ การบริหารงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การประเมินผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันออกไป ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริชาติ จันทรลา และเชิงชาญ จงสมชัย (2557) ที่พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม พนักงานเทศบาลที่มีต้นสังกัดแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เนื่องจากเทศบาลมีงบประมาณเพียงพอ ในการบริหารจัดการ การรักษาความสะอาด การจัดภูมิทัศน์ จัดหาอุปกรณ์ป้องกันภัย และการอำนวยความสะดวกด้านเครื่องใช้สำนักงานให้กับบุคลากร

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ ควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับหน้าที่ ความรู้ ความสามารถเพื่อผลสัมฤทธิ์ที่ดีของผลงานที่สามารถนำไปใช้ในการเลื่อนระดับหรือตำแหน่งให้สูงขึ้น กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่อย่างเป็นธรรมและเสมอภาค โดยวัดผลจากประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน พิจารณาตามหลักเกณฑ์ขอบเขตความรับผิดชอบและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมให้

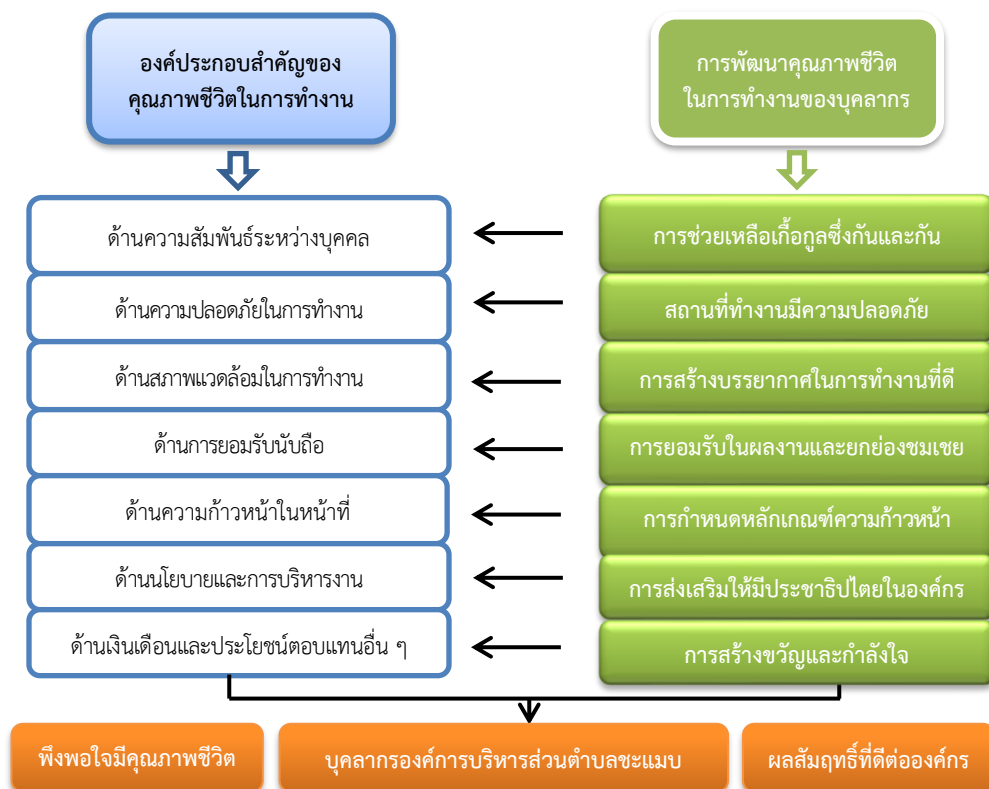

บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ศักยภาพ และความสามารถด้วยการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และด้านอื่น ๆ รวมถึงการมอบหมายงานที่สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้บุคลากรได้แสดงศักยภาพทำผลงานได้ดีกว่าเดิม มีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้ ผู้บังคับบัญชาสอนงาน และให้คำแนะนำที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานโดยมุ่งพัฒนาขีดความสามารถ โดยให้แนวทางที่เป็นประโยชน์หรือสาธิตวิธีปฏิบัติงานเพื่อเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงานจริง พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ ผู้บังคับบัญชาต้องให้ความสำคัญของผลงานในหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบเพื่อการปรับปรุงผลงานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง มีการจัดฝึกอบรม แนะนำแนวทางเส้นทางความก้าวหน้าเพื่อให้บุคลากรมีแนวทางและรู้วิธีการดำเนินการ ความก้าวหน้าในตำแหน่งของตนเอง และองค์กรต้องจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าอย่างเพียงพอและเหมาะสมในแต่ละส่วนราชการ 2) ด้านนโยบายและการบริหารงาน ส่งเสริมให้มีประชาธิปไตยในองค์กรบุคลากรมีสิทธิเสนอความคิดเห็นของตนเองเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้อย่างดี บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ตามหลักกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หนังสือสั่งการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อความถูกต้องของงาน และต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการทำงานของบุคลากรรวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรมีสุขภาพกายใจที่ดี เช่น การจัดกิจกรรมกีฬา กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม กิจกรรมปลูกต้นไม้ เพื่อให้บุคลากรได้ทำกิจกรรมที่ผ่อนคลายจากการทำงานและมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรอย่างชัดเจนเท่าเทียมและยุติธรรมเพื่อไม่ให้เกิดภาระงานตกอยู่ที่คนใดคนหนึ่ง ผู้บังคับบัญชาควรเคารพความเป็นปัจเจกบุคคลของบุคลากรให้ความสำคัญและยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลทางความคิด สติปัญญา การสร้างสรรค์ รวมทั้งให้ความไว้วางใจทุกคนเท่าเทียมกัน และบริหารงานด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาคเน้นระบบคุณธรรมโดยการปฏิบัติต่อบุคลากรทุกคนอย่างเป็นธรรม 3) ด้านเงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ ควรมีสวัสดิการต่าง ๆ เช่น เงินเพิ่มการครองชีพชั่วคราว ค่าประจำตำแหน่ง ค่าตอบแทนปฏิบัติงานนอกเวลาเหมาะสมกับปริมาณงานสภาพเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การเลื่อนขึ้นเงินเดือนและค่าตอบแทนพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยพิจารณาในรูปแบบของคณะกรรมการที่แต่งตั้งจากตัวแทนทุกส่วนราชการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมโปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการจ่ายเงินรางวัลประจำปี (โบนัส) แก่บุคลากร เพื่อเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และการเบิกจ่ายเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ มีความรวดเร็วตรงตามระยะเวลาที่กำหนด มีการมอบรางวัลให้กับบุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเพื่อเป็นการสร้างความ

ภูมิใจและแรงจูงใจของบุคลากรในการพัฒนาผลงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดข้อจำกัดของสิทธิในการเบิกค่าเช่าบ้าน ค่าการศึกษาบุตร ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ บำเหน็จบำนาญ และการปรับเปลี่ยนโควตาการเลื่อนขั้นเงินเดือน และการเพิ่มร้อยละค่าตอบแทน เพื่อเพิ่มโอกาสให้บุคลากรได้รับเงินเดือนที่สูงขึ้น (เพ็ญพัตย์ พงษ์สุวรรณ, 2565)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร
องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้ คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะบุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญต่อองค์กร การที่บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่จูงใจให้เกิดความต้องการทำงาน ซึ่งทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อองค์กร

นำไปสู่ผลการทำงานที่มีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ ผู้บริหารและผู้บังคับบัญชาต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัด ดังนี้

1. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีการพบปะสนทนาสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีการช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้บังคับบัญชา ความเต็มใจรับฟังข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน

2. ด้านความปลอดภัยในการทำงาน สภาพการทำงานต้องไม่มีลักษณะที่ต้องเสี่ยงภัยจนเกินไป และจะต้องช่วยให้บุคลากรรู้สึกสะดวกสบาย และไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย

3. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เช่น แสงสว่าง ไม่มีเสียงรบกวน อากาศถ่ายเท เครื่องมืออุปกรณ์เพียงพอ และอื่น ๆ

4. ด้านการยอมรับนับถือ การให้บุคลากรมีโอกาสดำรงตำแหน่งสำคัญที่ทำให้บุคลากรรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้ ได้รับการชมเชยเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน

5. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่ มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความก้าวหน้าอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมให้บุคลากรเพิ่มพูนความรู้ ศักยภาพ ด้วยการฝึกอบรม และการสอนงานที่มุ่งพัฒนาความสามารถ

6. ด้านนโยบายและการบริหารงาน การส่งเสริมให้มีประชาธิปไตยในการบริหารองค์การการจัดการและการบริหารงานขององค์กรที่ดี การให้อำนาจแก่บุคคลในการดำเนินงานให้สำเร็จ

7. ด้านเงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ การให้บุคลากรได้รับเงินเดือนค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่น ๆ อย่างเพียงพอและเป็นธรรม มีการจ่ายเงินรางวัลประจำปี (โบนัส) การมอบรางวัลผลการปฏิบัติงานดีเด่น เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ ควรจัดให้มีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร เช่น กิจกรรม 5 ส. กิจกรรมศึกษาดูงาน กิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ กิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม และกิจกรรมกีฬา

2. ควรมีหลักเกณฑ์การพิจารณาเลื่อนระดับ เลื่อนขั้นเงินเดือน โดยนำระบบคุณธรรมมาใช้ในการพิจารณา วัดผลจากประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการปฏิบัติงาน พิจารณาตามหลักเกณฑ์ขอบเขตความรับผิดชอบและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ปลุกฝังจิตสำนึกองค์กรอย่างต่อเนื่อง จะทำให้โรงเรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน และสามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนจนเกิดความพึงพอใจในที่สุด และจะทำให้ข้อร้องเรียนต่าง ๆ ลดลง

2. ส่งเสริมให้บุคลากรยอมรับฟังความคิดเห็นและยินดีกับผลการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงาน รวมถึงการขอคำปรึกษา คำแนะนำต่าง ๆ ในการทำงาน จากผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันกับองค์กรของบุคลากรรองการบริหารส่วนตำบลชะแมบ เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกมากขึ้นและใช้เป็นแนวทางให้บุคลากรมีความผูกพันกับองค์กรมุ่งมั่นในการทำงานกับองค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ อันจะส่งผลให้องค์กรมีการเจริญเติบโตต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรรองครูปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทภายในเขตอำเภอหรือจังหวัด เพื่อให้ทราบข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรตลอดจนเป็นการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ก้าวหน้าต่อไป

3. ควรศึกษาการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบุคลากรสังกัดหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานให้มีความเท่าเทียมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กัมปนาท นาคศรี. (2557). *คุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของพนักงานในสังกัดของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ทัศนีย์ ขาดีไทย. (2559). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- นุจรีย์ พูลกำลัง. (2561). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นุรปาชียะห์ ภูนา. (2562). *ความสุขในการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปาริชาติ จันทรลา และเชิงชาญ จงสมชัย. (2557). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 249-258.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เรื่อง *ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารของตำบล* (2562, 16 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก. หน้า 151.
- องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ. (2565). *แผนอัตรากำลัง 3 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. พระนครศรีอยุธยา: องค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ.
- ลลดาว ฤทธิไกรกิตติ. (2555). *การบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 110-123.
- ปกรณกิตติ ม่วงประสิทธิ์. (2566). *กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของกลุ่มคนพิการและผู้สูงอายุในตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(3), 97-110.
- เพียงหทัย พงษ์สุวรรณ. (2565). *หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริหารธุรกิจก่อสร้างในกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน*. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 5(1), 195-210.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย
อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT FOR THE ELDERLY
IN CHIANG RAK NOY SUBDISTRICT MUNICIPALITY, BANG PA-IN DISTRICT,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ปิยะนุช นุ้ยจินดา, อภิชาติ พานสุวรรณ

Piyanuch Nuyjinda, Apichat Pansuwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: piyanuchnuyjinda@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย จำนวน 1,541 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาร์ยามาเน่ จำนวน 318 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลในแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาลงรหัส ตามที่กำหนดและกำหนดค่าคะแนนในแต่ละข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ และค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ 2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มประชาชนที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุให้ทราบถึงปัจจัยเสี่ยงด้าน

*Received May 8, 2023; Revised May 17, 2023; Accepted May 17, 2023

สุขภาพที่จะตามมาหลังจากเข้าสู่วัยสูงอายุ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุผ่านเสียงตามสายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อป้องกันการเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การพัฒนา; คุณภาพชีวิต; สูงอายุ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the quality of life of elderly people at Chiang Rak Noi Sub-District, and 2. To propose guidelines for improving the quality of life of elderly people at Chiang Rak Noi Sub-District. This is combined methods research. The population includes 1,541 registered elderly of Chiang Rak Noi Subdistrict Municipality. The sample was obtained from Taro's formula. Yamane, a total of 318 people. Research tools included questionnaires, data analysis. with a ready-made computer program by checking the completeness and correctness of the information in the questionnaire. Take the complete questionnaire and code it. As specified and the score value for each question is determined on a 5-level rating scale.

The results of this research were found that 1. The overall level of quality-of-life development for the elderly at Chiang Rak Noi Sub-District was at high level. When analyzed by area, it was found that the development of quality of life for the elderly at Chiang Rak Noi Sub-District that was at the highest level was social protection for the elderly. The aspect that had the lowest average was the knowledge development and dissemination related to the elderly. 2. Guidelines for improving the quality of life of elderly populations at Chiang Rak Noi Sub-District included activities should also promote the development of the quality of life for community members who were entering old age, by informing them about the health risk factors that may arise after entering old age, including physical, mental, emotional, and social factors. This should cover all three groups of elderly populations: those who are socially active, homebound, and bedridden. There should be public relations through line public address system and cover all areas to prevent not-access to data of the elderly groups.

Keywords: Development; Quality of Life; Elderly People

บทนำ

สถานการณ์โครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการมีอายุยืนยาวขึ้นของประชากร จะเห็นว่าหลายประเทศกำลังก้าวสู่สังคมสูงอายุ (Aged society) ประเทศไทยมีอัตราผู้สูงอายุ ร้อยละ 18 มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2565 คือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 18.3 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565)

เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยมีผู้สูงอายุ (อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป) มากถึง 1,541 คน จากประชากร 10,182 คน คิดเป็นร้อยละ 15.13 (เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย, 2565) คาดว่าจะเพิ่มเป็น 1,660 คน ในปี 2567 ตามสถิติผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ชี้ให้เห็นว่าเทศบาลตำบลเชียงรากน้อยจะมีการกีดกันการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น และความต้องการการดูแลจากภาครัฐของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น (โรงพยาบาลกรุงเทพ, 2565) อาจไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากในพื้นที่ มาตรการการดูแลผู้สูงอายุที่ไม่เพียงพอ เพราะมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุจะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้หลังเกษียณที่เพียงพอ ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและมีโอกาสได้ทำงานต่อ ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างหลักประกัน ในชีวิตให้แก่ประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และบรรเทาภาระงบประมาณภาครัฐด้านสวัสดิการชราภาพในระยะยาว (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2560)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามแนวทางพระราชรัฐ โดยมีแนวทางที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้หน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมและสนับสนุนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การมีอาชีพ และการมีส่วนร่วมในสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน (จิราพร ไชยเชนทร์, 2564)

ดังนั้น การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย จึงจะช่วยให้ทราบถึงระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอ บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเชียงรากน้อยมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้สูงอายุจะได้รับบริการที่ตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ และเทศบาลตำบลเชียงรากน้อยนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research)

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ในปีงบประมาณ 2566 จำนวน 1,541 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย จำนวน 318 คน โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามให้เลือกตอบ แบ่งเป็น 5 ระดับตามเกณฑ์วัดของ Likert Scale (Likert, 1932) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 5 ด้าน จำนวน 25 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองการเก็บข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ถึงเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 3 คน เพื่อลดความเบี่ยงเบนในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม จนครบจำนวน 318 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยตรวจสอบความสมบูรณ์ และถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลในแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาลงรหัส ตามที่กำหนดและกำหนดค่าคะแนนในแต่ละข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ	4.45	.44	มาก
2. การส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ	4.41	.48	มาก
3. การคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ	4.47	.43	มาก
4. การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ	4.46	.46	มาก
5. การพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ	4.37	.51	มาก
รวม	4.43	.40	มาก

จากตาราง 1 พบว่า การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.43 , S.D. = .40) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ด้านการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 4.47 , S.D. = .43) ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 4.46 , S.D. = .46) ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 4.45 , S.D. = .46) ด้านส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 4.41 , S.D. = .49) และด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 4.37 , S.D. = .51)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยได้จัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเตรียมความพร้อมในวัยสูงอายุ แต่ควรมีเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าสู่ผู้สูงอายุเพื่อเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ อีกทั้งควรจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มประชาชนที่จะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุให้ทราบถึงปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพที่จะตามมาหลังจากเข้าสู่วัยสูงอายุ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง และ

ในการจัดกิจกรรมต่างๆสำหรับผู้สูงอายุควรมีการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบวารสาร เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านผู้สูงอายุและด้านอื่น ๆ ด้านการส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยจัดให้มีการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยมีโครงการที่ดูแลผู้สูงอายุ จัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี เช่น ความดัน เบาหวาน แต่เป็นการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุเฉพาะที่เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเท่านั้น ซึ่งควรมีการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุโดยไม่ค่าใช้จ่าย นอกจากนี้จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ผ่านเพชบุ๊ค โลก เว็บไซต์แต่สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีสื่อโซเชียลทำให้ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างทันทั่วถึง จึงควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านเสียงตามสายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ สามารถนำความรู้จากการฝึกอบรมสร้างรายได้เสริมทำให้มีรายได้มากขึ้นคุณภาพชีวิตดีขึ้นแต่ควรมีการจัดหาตลาดหรือจุดจำหน่ายสินค้าของผู้สูงอายุ ด้านการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยมีการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการ โดยประกาศผ่านเว็บไซต์ เสียงตามสาย เพชบุ๊ค เครือข่ายผู้นำชุมชน และอส. จะตรวจสอบสิทธิหรือติดตามผู้สูงอายุที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนสิทธิ ซึ่งข้อมูลของผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนรับเบี้ยยังชีพ ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ เกี่ยวกับสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องผ่านเสียงตามสาย เพชบุ๊ค และเว็บไซต์ นอกจากนี้มีการตรวจสุขภาพประจำปีละ 1 ครั้ง โดยดำเนินการแจ้งให้อาสาสมัครสำรวจผู้สูงอายุและแจ้งให้มาตรวจสุขภาพ แต่เป็นการตรวจสุขภาพของนักเรียนผู้สูงอายุซึ่งไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม จึงควรมีการประสานงานหรือขอความอนุเคราะห์หน่วยงานในภาคีเครือข่าย คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้ดำเนินการตรวจสุขภาพให้ประชาชน เช่น ความดันโลหิต เบาหวาน คัดกรองมะเร็งปากมดลูกในสตรีสูงอายุ และตรวจสุขภาพฟัน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และมีการประชาสัมพันธ์เรื่องการดูแลตนเองของผู้สูงอายุเกี่ยวกับภัยทางสังคม เช่น มิจฉาชีพที่มาในรูปแบบต่าง ๆ ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยมีการสนับสนุนบุคลากรเข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาความรู้ และนำความรู้มาปรับใช้ในการปฏิบัติงาน อีกทั้งนำความรู้ดังกล่าว มาปรับประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน แต่แนวโน้มการเพิ่มของจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นและมี 3 กลุ่มที่มีความแตกต่าง จึงควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุของแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะและควรมีการวางแผนเพื่อเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรที่ดูแลด้านผู้สูงอายุให้มากขึ้น ตามแนวโน้มการเพิ่มของจำนวนประชากรผู้สูงอายุ และการจัดทำข้อมูลของผู้สูงอายุจากการลงทะเบียนรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สำรวจข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลครบถ้วน เป็นปัจจุบันด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลจากทะเบียนราษฎร และดำเนินการพัฒนาระบบข้อมูลให้ง่ายต่อ

การเข้าถึง และจัดระเบียบฐานข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มีความถูกต้องโดยการดำเนินงาน กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จะประกาศผ่านหน้าเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านผู้สูงอายุที่ได้ประกาศไปตามช่องทางต่าง ๆ นั้น มีการติดตามและประเมินผล โดยแจ้งให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ มีการสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนการอบรมและพัฒนาศักยภาพของผู้รับผิดชอบด้านผู้สูงอายุ และนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งองค์ความรู้ที่ผู้สูงอายุที่ได้เรียน ก็นำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิต ก่อเกิดอาชีพ มีรายได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมทั้ง 5 ด้าน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการสนับสนุนและการให้ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวคิดของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2561) และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 อธิบายว่า พ.ศ. 2553 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับนี้เป็นแผนระยะยาวที่ให้ความสำคัญแก่งานผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม โดยมีวิสัยทัศน์ว่าผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคมเช่นกัน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2552)

2. ในส่วนการเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยควรมีเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าสู่ผู้สูงอายุ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการก้าวเข้าสู่ผู้สูงอายุให้ทราบถึงปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพที่จะตามมาหลังจากเข้าสู่ผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ด้านการส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ควรมีการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุโดยไม่ค่าใช้จ่าย ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ และเสียงตามสายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และมีการจัดหาตลาดหรือจุดจำหน่ายสินค้าของผู้สูงอายุ ด้านการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ควรมีการประสานงานหรือขอความอนุเคราะห์หน่วยงานในภาคีเครือข่าย คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้ดำเนินการตรวจสุขภาพให้ประชาชน เช่น ความดันโลหิต เบาหวาน คัดกรองมะเร็งปากมดลูกในสตรีสูงอายุ และตรวจสุขภาพฟัน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและ

การพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุของแต่ละกลุ่มโดยเฉพาะ และควรมีการวางแผนเพื่อเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากรที่ดูแลด้านผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามแนวโน้มการเพิ่มของจำนวนประชากรผู้สูงอายุ และด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อยได้ ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ โดยการสนับสนุนการอบรมและพัฒนาศักยภาพของผู้รับผิดชอบด้านผู้สูงอายุ และนำความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามมาตรฐานด้านผู้สูงอายุ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ คือ มีการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมโรงเรียน ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย เช่น กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุในวันสงกรานต์

2. ด้านส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ คือ มีการฝึกอาชีพและจัดหางานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ควรมีการตรวจสอบสุขภาพถ้วนหน้าประจำปีสำหรับผู้สูงอายุ และส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารช่องทางต่าง ๆ เช่น ข่าวสารออนไลน์

3. ด้านการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ คือ การประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุทราบถึงสิทธิหรือสวัสดิการผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เสียงตามสาย เว็บไซต์ ไลน์ เป็นต้น และการป้องกัน คุ้มครอง และการช่วยเหลือผู้สูงอายุโดยดำเนินการโดยการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ศูนย์ยุติธรรมชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

4. ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ คือ จัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลผู้สูงอายุให้มีความถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน ทันสมัย และง่ายต่อการสืบค้นข้อมูล ส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ด้านผู้สูงอายุฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานด้านผู้สูงอายุ

5. ด้านการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ คือ จัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้ถูกต้องและทันสมัย และแจ้งการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแนวคิดของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2552)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ควรนำผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ โดยควรมีการวางแผนเพื่อเพิ่มอัตราการจ้างบุคลากรที่ดูแลด้านผู้สูงอายุให้มากขึ้น ตามแนวโน้มการเพิ่มของจำนวนประชากรผู้สูงอายุ

2. เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ควรนำผลการวิจัยด้านส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ในการการวางแผนการดำเนินกิจกรรมด้านผู้สูงอายุ เช่น การประสานงานหรือขอความ อนุเคราะห์หน่วยงานในภาคีเครือข่าย เพื่อในการดูแล และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ให้มี ความครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง และควรสนับสนุนผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม เพื่อตอบสนองความ ต้องการของผู้สูงอายุ

3. เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย ควรนำผลการวิจัยด้านการเตรียมความพร้อมของ ประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุ ในการปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีความทันสมัย หลากหลาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ปลูกฝังจิตสำนึกกรรอกอย่างต่อเนื่อง จะทำให้โรงเรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่นกัน และสามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนจนเกิดความพึงพอใจในที่สุด และจะทำให้ข้อร้องเรียนต่าง ๆ ลดลง

2. ส่งเสริมให้บุคลากรยอมรับฟังความคิดเห็นและยินดีกับผลการปฏิบัติงานของ เพื่อนร่วมงาน รวมถึงการขอคำปรึกษา คำแนะนำต่าง ๆ ในการทำงาน จากผู้ปฏิบัติงานที่มี ความสามารถ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันกับองค์กรของ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลชะแมบ เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกมากขึ้นและใช้เป็น แนวทางให้บุคลากรมีความผูกพันกับองค์กรมุ่งมั่นในการทำงานกับองค์กรที่ปฏิบัติงานอยู่ อันจะส่งผลให้องค์กรมีการเจริญเติบโตต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรองค์การปกครองส่วน ท้องถิ่นทุกประเภทภายในเขตอำเภอหรือจังหวัด เพื่อให้ทราบข้อมูลที่หลากหลายและ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน ของบุคลากรตลอดจนเป็นการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ก้าวหน้าต่อไป

3. ควรศึกษาการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในสังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบุคลากรสังกัดหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานให้มีความเท่าเทียมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2552). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ. สืบค้น 16 ธันวาคม 2565, <https://www.dop.go.th>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2561). โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงตามแนวทางพระราชรัฐ. สืบค้น 16 ธันวาคม 2565, จาก <http://www.dla.go.th/upload/template>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). บริการสถิติข้อมูล. สืบค้น 16 ธันวาคม 2565, จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByAge.php
- จิราพร ไชยเซนทร์. (2564). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าทองใหม่ อำเภอ กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 13(1), 204-215.
- เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย. (2565). ข้อมูลประชากร. สืบค้น 16 ธันวาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/OoT1t>
- โรงพยาบาลกรุงเทพ. (2565). อยู่อย่างไรให้เป็นสุขในวัยสูงอายุ. สืบค้น 16 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.bangkokhospital.com/content>
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2560). บริการท้องถิ่นเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ. สืบค้น 4 มกราคม 2566, จาก <https://kpi.ac.th/knowledge/book/data/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580). สืบค้น 16 ธันวาคม 2565, จาก www.nesdc.go.th
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1–55.
- Yamane, T. (1973). *Statistics; An Introduction Analysis*. New York: Harper and Row.

แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ
ตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ*
THE GUIDELINE FOR ENHANCING THE SPIRITUAL WELL-BEING OF THE
ELDERLY ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES, NA SIEW SUBDISTRICT,
MUEANG CHAIYAPHUM DISTRICT CHAIYAPHUM PROVINCE

จิรายุ แก้วกาหลง, กรรณวิชญ์ ช่วยอุปการ

Jirayu Kaewkalong, Kannawish Chuai-Uppakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: oflg.cpru@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ และ 2. แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน โดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์และประเด็นสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ 1) ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต 2) ด้านการมีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว 3) ด้านความสุขสงบ และ 4) ด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา 2. แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม มี 4 แนวทาง ดังนี้ 1) จัดกิจกรรม มีพื้นที่ให้ผู้สูงอายุแลกเปลี่ยนความรู้ ปรัชญาหรือความเป็นไปในชีวิต 2) จัดกิจกรรมให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ให้รู้สึกมีคุณค่า มีเป้าหมายชีวิต ได้พบปะสังสรรค์สร้างปฏิสัมพันธ์ 3) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมให้ประชาชนได้มาฝึกจิตใจ มีผู้นำปฏิบัติ ให้คำแนะนำการพัฒนาจิตใจให้

*Received March 22, 2023; Revised May 30, 2023; Accepted June 1, 2023

เข้าถึงความสุขสงบในตน ปฏิบัติด้วยตนเองที่บ้านได้ 4) พัฒนาสื่อสังคมเครือข่ายเผยแพร่หลักพุทธธรรมให้เข้าถึงง่ายและน่าสนใจมากขึ้น

คำสำคัญ: แนวทางการเสริมสร้าง; ความผาสุกทางจิตวิญญาณ; ผู้สูงอายุ; หลักพุทธธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the spiritual well-being of the elderly. 2. To study the guidelines for enhancing the spiritual well-being of the elderly according to Buddhist principles at Na Siao Sub-District, Mueang Chaiyaphum District Chaiyaphum Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, the tool used to collect data from 327 samples was questionnaires by multi-stage random sampling. Data were analyzed using percentage, mean and standard deviation statistics. and qualitative research, tool used was in-depth-interview script and focus group discussion form to collect information from target groups by purposeful selection of 21 people. Data were analyzed using content decriptive interpretation.

The results showed that 1. The overall spiritual well-being of the elderly according to Buddhist principles were at a high level. as follows; 1) Self-understanding and the nature of life, 2) Goals and anchors, 3) Peace and happiness, 4) Access to Buddhist principles. The guidelines for enhancing the spiritual well-being of the elderly according to Buddhist principles were of 4 approaches as follows: 1) Organize activities and provide space for the elderly to exchange knowledge, consultation on the way of life. 2) Organize activities that focus on the elderly to feel valued, have life goals, socialize and interactions. 3) Establish a meditation center for people to train their minds, have a leader give advice to develop the mind to reach happiness and peace within oneself and able to practice on their own at home. 4) develop social media network to disseminate Buddhist principles to be more accessible and interesting.

Keywords: Enhancing guidelines; Spiritual well-being; Elderly people; Buddhist principles

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุ 21.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 33.1 ของประชากรทั้งหมด มีแนวโน้มผู้สูงอายุอาศัยอยู่ตามลำพังมากขึ้น โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีผู้สูงอายุมากที่สุด 3.5 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) ผู้สูงอายุมีปัญหาความเสื่อมถอยของสภาพร่างกายและจิตใจสะสมอย่างต่อเนื่องตามอายุที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวม ทำให้ต้องพึ่งพาบุคคลในครอบครัวในการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ รู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย กังวลถึงความตายที่ใกล้เข้ามา รู้สึกล้าและไม่แน่ใจในสิ่งพึงพิงทางจิตวิญญาณที่ตนเคารพนับถือ สูญเสียคุณค่าและพลังอำนาจในตนเอง สิ้นหวัง และไม่อยากจะใช้ชีวิตต่อไป แต่สิ่งที่ช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดพลังในการเยียวยาตนเอง เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนความคาดหวังต่อตนเองได้ คือ การพัฒนาความผาสุกทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้เนื่องจากจิตวิญญาณเป็นเสมือนแกนหลักเชื่อมโยงทุกมิติเพื่อรักษาสสมดุลของชีวิต เป็นมิติสำคัญในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (แสงเดือน พรหมแก้วงาม และอรัญญา นามวงศ์, 2560)

ปัจจุบันสภาพสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความลำบากในการปรับตัว คิดว่าตนเองไร้ค่า ไร้ความสามารถ มองภาพตนเองในเชิงลบ รู้สึกไม่พึงพอใจชีวิต จนอาจเกิดปัญหาทางจิตได้ (กนิษฐา ลิ้มทรัพย์, 2557) ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดำเนินชีวิตตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน มีประชากรอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป จำนวน 2,044 คน จากประชากรรวม 7,329 คน คิดเป็นร้อยละ 27.89 ถือว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดได้ ชุมชนนี้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมความเป็นเมือง คนหนุ่มสาวนิยมทำงานโรงงานและบริการในเมือง ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวแหว่งกลาง มีความมั่นคงในรายได้น้อย ส่งผลกระทบต่อจิตใจ ผู้สูงอายุจึงมีความหวั่นไหว และมีความผาสุกทางจิตใจวิญญาณน้อยลง (กำพล ขาวนาเสียว, 2564) ผู้สูงอายุถ้าหากมีความผาสุกทางจิตใจวิญญาณ ก็จะสามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุล และช่วยให้ก้าวพ้นจากความทุกข์ ความกังวลในชีวิตได้

การทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีการศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนชนบทกึ่งเมืองตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตในบริบทสังคมวัฒนธรรมในยุควิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่ไม่คุ้นเคย มีความวิตกกังวลสูงกว่าปกติ ความผาสุกทางจิตวิญญาณช่วยให้ชีวิตมีความสุข และรู้สึกสงบจากภายใน ช่วยให้เห็นคุณค่าของการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและผู้อื่น มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตวิญญาณ มีความหวังและเป้าหมายชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ตัวยบซึ่งสำคัญความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความสุข

สงบ ความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต การมีความหวังและความรู้สึกถึงการมีสิ่งยึดเหนี่ยว ความเบิกบาน การมีความศรัทธาในศาสนา การมีเป้าหมายชีวิต การให้ความรัก การให้อภัย ยอมรับและให้เกียรติผู้อื่น การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การสร้างสัมพันธภาพ และการทบทวนชีวิต โดยเฉพาะการเข้าถึงหลักอริยมรรค คือ ศีล สมาธิและปัญญา เพื่อรักษากายวาจาใจให้เกิดความสุขสงบ มีสติรู้ตัวมีปัญญารู้คิด จิตใจเบิกบานในการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต ปลอ่ยวางความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมนั้น จะก่อให้เกิดความผาสุกทางจิตวิญญาณจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต (วัลนิกา ฉลากบาง, 2559)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ในตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แนวคิดความผาสุกทางจิตวิญญาณที่พัฒนามาจากแนวคิดของพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อและบริบทของชุมชน โดยการศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณ 4 ด้าน คือ 1) ความสุขสงบ 2) ความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต 3) การมีเป้าหมายและความรู้สึกถึงการมีสิ่งยึดเหนี่ยว และ 4) การเข้าถึงหลักธรรมในพุทธศาสนา นำไปสู่การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ซึ่งผลการศึกษาที่ได้ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาให้กับองค์กรท้องถิ่น และบุคลากรในระบบสุขภาพ นำไปใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมความผาสุกทางจิตวิญญาณที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียว ศึกษาสภาวะการณ์โดยไม่มีการทดลอง

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 2,044 คน (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาเสียว, 2565) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน กลุ่มเป้าหมายสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม จำนวนรวม 21 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน เลือกจากผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาพุทธ สุขภาพดี มีสติสัมปชัญญะและการรับรู้สมบูรณ์ ไม่มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง และสนใจสมัครร่วมโครงการวิจัย จำแนกเป็นผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง จำนวน 6 คน และผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับ บุตรหลาน จำนวน 6 คน และ 2) กลุ่มภาคีพัฒนา จำนวน 9 คน เลือกจากผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดสวัสดิการ การดูแลสุขภาพองค์รวม การส่งเสริมค่านิยมวัฒนธรรมไทย และการเผยแพร่หลักธรรมในพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และพระสงฆ์ในชุมชนที่ให้คำแนะนำการ ปฏิบัติกรรมฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ 2) ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ที่แสดงถึงความผาสุกทางจิตวิญญาณ มีพลังจิตที่เข้มแข็ง ในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม จำนวน 5 ระดับ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545) และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวการพัฒนาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.67-1.00 และนำไปทดลองใช้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .87 2) แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้ศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ และแนวทาง พัฒนาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ผ่านการพิจารณาตรวจสอบ เที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมทางภาษา 3) ประเด็นสนทนากลุ่ม เป็นประเด็นสนทนากลุ่ม กึ่งโครงสร้าง ใช้ศึกษาแนวทางพัฒนาความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลัก พุทธธรรม ผ่านการพิจารณาตรวจสอบเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมทางภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 คน คิดเป็นร้อยละ 100 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ และประเด็นสนทนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 12 คน และกลุ่มภาคีพัฒนา จำนวน 9 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการพรรณนาข้อมูล โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลในภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ ตามหลักพุทธธรรม	ระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณ		
	($\bar{X}$)	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านความสุขสงบ	3.71	0.46	มาก
2. ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต	4.03	0.50	มาก
3. ด้านการมีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว	3.80	0.48	มาก
4. ด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา	3.42	0.43	ปานกลาง
รวม	3.74	0.47	มาก

จากตารางที่ 1 ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากและปานกลาง เรียงลำดับดังนี้ 1) ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต ($\bar{X}$ = 4.03) 2) ด้านการมีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว ($\bar{X}$ = 3.80) 3) ด้านความสุขสงบ ($\bar{X}$ = 3.71) และ 4) ด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ($\bar{X}$ = 3.42)

2. ผลการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม นำเสนอเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ มีพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเอง ได้ปรึกษาหารือความเป็นไปในชีวิต 2) ด้านการมีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว ควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมทำใหู้สึกมีคุณค่า มีเป้าหมายชีวิต มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน 3) ด้านความสุขสงบ ควรจัดตั้งศูนย์

ปฏิบัติธรรมให้ประชาชนได้มาฝึกจิตใจ ทำสมาธิ สร้างความสงบสุขให้ตนเอง มีผู้นำปฏิบัติให้คำแนะนำการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงความสุขสงบในตน สามารถปฏิบัติด้วยตนเองที่บ้านได้ และ 4) ด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ควรจัดกิจกรรมทางศาสนา และสนับสนุนให้ประชาชนมีแรงจูงใจในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต พัฒนาสื่อสังคมเครือข่ายเผยแพร่หลักพุทธธรรมให้เข้าถึงง่ายและน่าสนใจมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ 1) ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต 2) ด้านการมีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว และ 3) ด้านความสุขสงบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน มีความรู้และทักษะในการดำเนินชีวิต มองเห็นชีวิตที่เปลี่ยนแปลงขึ้นลง ทำให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงชีวิต มีความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนา นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นที่ยึดเหนี่ยวช่วยบรรเทาความทุกข์กังวลใจ สร้างความสุขสงบในชีวิตให้กับตนเอง สะท้อนว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจและยอมรับความเป็นจริงของชีวิต มีความพึงพอใจในชีวิต พึ่งพาตนเองได้ มีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว รู้จักสร้างความสุขสงบในชีวิตให้กับตนเอง ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้อธิบายว่า ความผาสุกทางจิตวิญญาณช่วยให้รู้สึกมีความสุข สงบ สมบูรณ์ มีเกียรติ มีคุณค่าในจิตส่วนลึก เข้าใจในธรรมชาติความเป็นจริงของชีวิต และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างดี ตามทฤษฎีกิจกรรม Havighurst (1973) อธิบายว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดี ทำให้รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม และทฤษฎีความต้องการพื้นฐาน Maslow (1970) อธิบายว่าเมื่อบุคคลอายุมากขึ้นจะต้องการเป็นผู้มีอำนาจในตนเอง มีความอิสระ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป รวมทั้งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2551) อธิบายว่า พุทธศาสนาเชื่อในกฎแห่งกรรม กรรมคือการกระทำ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หลักธรรมที่ควรน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มี 3 ประการ คือ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) ทำกุศลให้ถึงพร้อม และ 3) การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ ดำเนินชีวิตเป็นไปตามโอวาทปาฏิโมกข์ โดยการให้ทาน รักษาศีล เจริญสติภาวนา พิจารณาภาวนาไตรลักษณ์ เห็นความเป็นธรรมดาของวัฏสงสาร ช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดวีระชน เขมวีโร และคณะ (2560) พบว่า บุคคลที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณจะมีใบหน้าสดชื่น ยิ้มหัวเราะ เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตของตนเองมีความสุข สงบ เยือก

เย็น สมหวัง มีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเผชิญหรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจ เป็นความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว มีพรหมวิหาร 4 มีสติรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนจนค้นพบศักดิ์ศรีและคุณค่าภายในตนเอง อรัญญา นามวงศ์ และคณะ (2562) ก็พบว่า องค์ประกอบความผาสุกทางจิตวิญญาณตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธและวัฒนธรรมไทย มีดังนี้ 1) ความสุขสงบ ดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เป็นชีวิตที่มีความหมาย มีคุณค่า และมีความภาคภูมิใจในตนเอง 2) ความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต รู้กาย รู้ใจ รู้ความรู้สึกสำนึกคิดของตน รู้เท่าทันตามสภาพธรรมที่เป็นจริง ยอมรับความจริงและเข้าใจในความเป็นธรรมชาติของชีวิต ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการ 3) การมีความหวังและความรู้สึกถึงการมีสิ่งยึดเหนี่ยว ผู้สูงอายุมีพลังภายในตนเอง ที่จะตั้งเป้าหมายชีวิตที่เหลืออยู่ได้อย่างเหมาะสม มีแรงจูงใจและกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิตปรับตัวพึ่งตนเองได้ และ 4) ด้านความเชื่อมั่นศรัทธากับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้เชื่อด้วยปัญญา พิจารณาให้รู้เหตุรู้ผลแล้วให้เชื่อตามเหตุผล เช่นเดียวกับ เกิดศิริ หงษ์ไทย (2564) พบว่า คุณลักษณะของแนวคิดความผาสุกในชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การรับรู้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต 2) การให้คุณค่าในชีวิต 3) ความพึงพอใจในชีวิต 4) ความสามารถในการดูแลตนเอง 5) ความสามารถมีกิจกรรมต่อสังคม 6) การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และ 7) ความสมดุลระหว่างความปรารถนากับสิ่งที่ได้รับการตอบสนอง อีกทั้ง Xu (2018) พบว่า การเจริญสติมีความสัมพันธ์กับสุขภาพที่ดีและผลลัพธ์ที่ดี การเจริญสติทำให้เกิดการยอมรับ การบูรณาการ และการปรับตัวต่อความชรา จะช่วยให้ผู้สูงอายุยอมรับความไม่เที่ยง ความแปรปรวนทางอารมณ์ และสิ่งที่เผชิญช่วยบูรณาการชีวิตและความตายอยู่เหนืออดีต

ในส่วนด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับปานกลางนั้นอาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมแบบในอดีตเริ่มเลือนหายไป ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งสุขภาพร่างกายเสื่อมลงและจิตใจแปรปรวน มีปัญหาเรื่องการดำเนินชีวิตประจำวัน ร่างกายเคลื่อนไหวไม่สะดวก และโรคภัยไข้เจ็บรุมเร้า ทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองลดลง รู้สึกท้อแท้ เหนื่อยหน่าย และไม่มีความสุขในชีวิต เกิดความทุกข์กายทุกข์ใจ จิตใจมัวหมองไม่แจ่มใส สะท้อนว่าผู้สูงอายุยังเข้าไม่ถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เพียงเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ จึงยังไม่เกิดความสุขสงบแท้จริง ซึ่งสำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต (2556) กล่าวว่า ผู้สูงอายุหลายคนต้องเผชิญกับภาวะเบื่อ เหงา ไม่มีอะไรทำ ขาดคนดูแลเอาใจใส่ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า และหาความสุขในชีวิตที่เหลืออยู่ไม่ค่อยได้ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุนั้น พิจารณาได้จากการมีสภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีมาตรฐานสุขภาพที่พึงประสงค์ และได้รับการยอมรับจากสังคม โดยที่ทฤษฎีการถอยห่าง Cummings et al. (1961)

อธิบายว่า ผู้สูงอายุจะลดบทบาทอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความต้องการของร่างกาย เนื่องจากความสามารถลดลง สุขภาพเสื่อมลง จึงถอยหนีจากสังคม เพื่อลดความเครียดและรักษาพลังงาน ยอมรับการไม่เกี่ยวข้องกับสังคมได้ในที่สุด หากสังคมและบุคคลรอบข้างยอมรับ ผู้สูงอายุจะมีความสุขมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระอธิการสุนทร กนทวีโร และคณะ (2564) พบว่าสติปัฏฐานเป็นหลักการพัฒนาชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ คือ สติปัฏฐานเป็นการทำงานสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบด้านอารมณ์กับองค์ประกอบด้านปัญญา โดยมีความเพียร และสติ เป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์ (EQ) ส่วนสติปัญญะเป็นองค์ประกอบด้านปัญญา (IQ) โดยที่องค์ประกอบทั้งสามนี้จะทำงานสัมพันธ์กัน จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ทำกิจการงานได้ผลดี และ Trapsinsaree et al. (2022) พบว่า ความผาสุกทางจิตวิญญาณเป็นความรู้สึกลึกภายในจิตใจที่แสดงถึงความสงบสุขและภายในความเข้มแข็งของบุคคลอันเกิดจากความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต และคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยให้ผู้สูงอายุยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ยอมรับการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับตนเอง

2. แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต 2) ด้านการมีเป้าหมายและสัจยัตถะ 3) ด้านความสุขสงบ และ 4) ด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่บางส่วนมีโรคประจำตัวเคลื่อนไหวไม่สะดวก ทำให้ไม่สามารถเดินทางไปไหนได้ไกล และไม่สะดวกไปทำบุญปฏิบัติธรรมที่วัดเนื่องจากมีอาการปวดขา ปวดเข่า ไม่สามารถนั่งปฏิบัติธรรม ฟังธรรมเทศนาเป็นเวลานานได้ ต้องอยู่บ้านเพียงลำพังเมื่อลูกหลานออกไปทำงาน ทำให้รู้สึกเบื่อหน่าย รู้สึกเหงา จิตใจไม่สงบ มีความกังวลใจ ผู้สูงอายุจึงต้องการให้จัดทำพื้นที่ส่วนกลางในชุมชน มีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม พบปะสังสรรค์ สร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในชุมชน มีงานอดิเรกทำในยามว่าง เช่น ฟังเทศน์ฟังธรรม สนทนาธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ ผู้สูงอายุจะได้มีพื้นที่ได้ผ่อนคลายความเหงา ผ่อนคลายจิตใจ มีความสุข จิตแจ่มใส ไม่เครียด ซึ่งศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2552) อธิบายว่า การสร้างหลักประกันในวัยผู้สูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมโดยรวม ถือว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าและศักยภาพ สมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมผู้สูงอายุ มีศักดิ์ศรีและสมควรดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของตนได้อย่างมีคุณภาพ โดยที่ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม Havighurst (1973) อธิบายว่า ผู้สูงอายุมีการพัฒนาการ 3 ประการ คือ 1) สร้างพึงพอใจในชีวิตโดยหางานอื่นทดแทน 2) ยอมรับว่าสมรรถภาพของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ และปรับความรู้สึกนี้ได้ และ 3) ยอมรับเรื่องความตายโดยไม่รู้สึกกลัว สอดคล้องกับพระครูปริยัติธรรมวิบูล

(ซวี อิสสโร) และคณะ (2561) พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ที่เอื้อต่อความผาสุกทางจิตวิญญาณมี 2 ปัจจัย คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความสัมพันธ์กับเพื่อน และ 2) แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ เสนอแนะให้สมาชิกในครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ รับประทานอาหาร ทำงานบ้าน ทำกิจกรรมนันทนาการ ออกกำลังกายและเล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจนอกบ้าน ไปเยี่ยมญาติมิตรและเพื่อนต่างจังหวัด ร่วมพิธีกรรม งานบุญ และทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ และ 3) การประยุกต์หลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ในด้านความรู้สึกต่อชีวิต ด้านความผาสุกในสิ่งที่ เป็น ด้านความผาสุกในศาสนาที่ยึดมั่น และสุรสิทธิ์ ไกรสิน (2560) พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการหลายด้านทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจิตใจและสังคม หากผู้สูงอายุได้รับสิ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าวในปริมาณที่เหมาะสมก็จะทำให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ แต่หากความต้องการดังกล่าว ไม่ได้รับการตอบสนองก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาด้านร่างกายและจิตใจได้ เช่นเดียวกันกับอารยา ผลธัญญา (2564) พบว่า การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยลดความรู้สึกว่าตนเองถูกกีดกันจากกิจกรรมทางสังคมและความรู้สึกว่าเหงา ซึ่งจะช่วยให้รู้สึกถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมได้มากขึ้น นำไปสู่การเชื่อมโยงทางสังคม การสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างตนเองกับผู้อื่นได้อย่างต่อเนื่อง สามารถช่วยในการส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ได้วางแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณ
ของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าแนวทางการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ชุมชนและภาคีพัฒนาความร่วมมือพัฒนากิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริม ได้แก่ การพบปะสังสรรค์ จัดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมชุมชน มีผู้นำปฏิบัติ สร้างแรงจูงใจ พัฒนาสื่อสังคมเครือข่าย ให้ครอบคลุมตามแนวทางทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเข้าใจตนเองและธรรมชาติของชีวิต 2) ด้านการมีเป้าหมายและสิ่งยึดเหนี่ยว 3) ด้านความสุขสงบ และ 4) ด้านการเข้าถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จัดให้มีนโยบายส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จัดทำถนนวัฒนธรรม จัดกิจกรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่ ส่งเสริมการตักบาตร ทำบุญให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น ชุมชนสามัคคีรักใคร่กลมเกลียว เพื่อให้ผู้สูงอายุเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตอย่างมั่นคงและมั่นใจ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดกิจกรรมทางศาสนาและวันสำคัญ ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม วางแผน ออกแบบ เป็นผู้นำ ร่วมดำเนินการ ให้มีการแลกเปลี่ยนรู้และการสะท้อนคิด ผ่านเรื่องเล่า ไร้พลัง กรณีตัวอย่างการจัดการอารมณ์เสีย สร้างอารมณ์ดี
2. จัดกิจกรรมยกย่องชมเชย ให้เกียรติบัตร ส่งเสริมรูปแบบปฏิบัติที่ดี ครอบครัวยุคใหม่ ทำความดีเพื่อแผ่นดิน การบันทึกคะแนนความดีสะสมเป็นคะแนนบุญในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมเป็นลำดับแรก เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการทำ ความดี ตอบแทนคุณแผ่นดินเกิด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมการรู้เท่าทันทุกข์ของผู้สูงอายุ ด้วยหลักสติปัญญา 4
2. การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการสร้างความสุขสงบผู้สูงอายุด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ* (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- กำพล ขาวนาเสียว. (2564, 16 ธันวาคม). ประธานชมรมผู้สูงอายุบ้านนาเสียว [บทสัมภาษณ์].
- เกิดสิริ หงษ์ไทย. (2564). การวิเคราะห์หมโนทัศน์ความผาสุกตามมุมมองในผู้สูงอายุ. *วารสารสภาการพยาบาล*, 36(4), 44-59.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูปริยัติธรรมวิบูล (ขวี อิสสรโร) และคณะ. (2561). รูปแบบการเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพุทธจิตวิทยา. *รมยสาร*, 16(พิเศษ), 413-430.
- พระปลัดวีระชนม์ เขมวีโร และคณะ. (2560). การเสริมสร้างความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(1), 78-88.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส อาร์พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระอธิการสุนทร กนตวีโร และคณะ. (2564). พุทธวิธีพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 372-383.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลนาเสียว. (2565). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพตำบลนาเสียว*. ชัยภูมิ: โรงพยาบาลสุขภาพตำบลนาเสียว.
- วัลนิกา ฉลากบาง. (2559). จิตวิญญาณความเป็นครู : คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 6(2), 123–128.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2552). ตัวแบบการดูแลผู้สูงอายุที่ดีของครอบครัวและชุมชนในชนบทไทย. *วารสารพหุวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ*, 10(3), 13-24.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต. (2556). *การดูแลทางด้านสังคมจิตใจของผู้สูงอายุเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิต*. นนทบุรี: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุรสิทธิ์ ไกรสิน. (2560). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการดูแลสุขภาพขององค์กรรวมของผู้สูงอายุในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ โดยประยุกต์ใช้หลักภาวะ 4. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 9(1), 24-37.
- แสงเดือน พรหมแก้วงาม และอรัญญา นามวงศ์. (2560). ความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุโรคเรื้อรังในชุมชน. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*, 35(3), 204-213.
- อรัญญา นามวงศ์ และคณะ. (2562). รูปแบบศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุโรคเรื้อรัง: กรณีศึกษา ตำบลบ้านต้อม จังหวัดพะเยา. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 12(3), 89-103.
- อารยา ผลธัญญา. (2564). การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์กับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(3), 272-288.
- Cummings, et al. (1961). *Growing Old: The Process of Disengagement* (Second Printing edition). New York: Basic Books
- Havighurst, R. J. (1973). *Human Development and Education* (Third Printing edition). New York: Longmans.
- Xu, J. (2018). A Tripartite Function of Mindfulness in Adjustment to Aging: Acceptance, Integration, and Transcendence. *The Gerontologist*, 58(6), 1009–1015.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

- Maslow, A. (1970). *Human needs theory: Maslow's hierarchy of human needs*. (Third Printing edition). Philadelphia: Lippincott.
- Trapsinsaree, D., et al., (2022). Factors predicting spiritual well-being among dependent older people. *Trends Sciences*, 19(1), 1718.

ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE EFFECTIVENESS OF MANAGEMENT IN LEARNING AND TEACHING
BUDDHISM OF TEACHER MONKS IN SCHOOLS
IN BAN TA KHUN DISTRICT, SURATTHANI PROVINCE

พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษณา กิตติโสภโณ), สุภัทรชัย สีสะไบ
Phrakhruithiraphattarachari (Phichit Thiraphatto),
Phrakhrusuthikittibundit (Krissada Kittisobhano), Suphattharachai Sisabai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkomrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: pichityoma@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียน 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 249 คน ซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุमान และในเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. นักเรียนที่มีเพศ อายุ และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีผลการสอบธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. ปัญหา อุปสรรค คือ พระสอนศีลธรรมมีเวลาสอนน้อย ขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะ คือ ควรมีแนวทางการพัฒนา ประชุม จัดตั้งคณะกรรมการ วิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขร่วมกัน สร้างทัศนคติในเชิงบวกและความสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน ยึดหลักไตรสิกขา เน้นความรู้คู่คุณธรรม

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การจัดการเรียนการสอน; วิชาพระพุทธศาสนา

*Received April 4, 2023; Revised June 21, 2023; Accepted June 29, 2023

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of students' opinions. 2. To compare students' opinions and 3. To study the problems, obstacles, and suggestions for the development of Buddhism learning and teaching of in-schools moral teaching monks at Ban Ta Khun District, Surat Thani Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected from a sample of 249 people who were students in the schools at Ban Ta Khun District, Surat Thani Province. The research tool was a questionnaire. Data analysis using statistics, including percentage, mean, standard deviation and inferential statistics. The qualitative research, data were collected by in-depth-interviewing 10 key informants.

The results of the research were as follows: 1. The level of students' opinions by overall, were at high level. 2. Students with different genders, ages, and grade levels, by overall had different opinions. Therefore, the research hypothesis was accepted. The students with different results in the Dhamma Studies examination, by overall, had no different opinions. Therefore, the research hypothesis was rejected. 3. Problems and obstacles: Moral teaching monks had less time to teach, lacked knowledge, skills, experience, students lacked moral knowledge, lacked concentration, and did not pay attention to study. And suggestions: There should be development guidelines, holding meetings, establishing committees, analyzed problems and solve them together to build a positive attitude and good relationships in class and adhere to the Tisikkha, threefold training principle and emphasized on knowledge with virtue.

Keywords: Effectiveness; Teaching Management; Buddhist Studies

บทนำ

การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพราะช่วยให้คนมีศีลธรรมอันเป็นเครื่องชี้แนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นระบบจริยธรรมสำหรับประชาชน

(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541) แม้ว่าจะมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาพุทธศาสนาเข้ามาช้านาน ก็ยังปรากฏว่าเยาวชนและประชาชนจำนวนมากขาดความรู้ในหลักพระพุทธศาสนาหรือคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากความบกพร่องในการสอนวิชาดังกล่าวแก่เยาวชน (พระปลัดอนันต์ อนาวิโล, 2561) ซึ่งจากการสังเกตการจัดการจัดการเรียนการสอนในอดีตที่ผ่านมา การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่รัฐกำหนด เน้นภาคทฤษฎีมากกว่าการลงมือปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนขาดการยับยั้งอารมณ์ และขาดปัญญาในการแก้ไขปัญหา ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนจึงยังไม่ได้ประโยชน์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

คณะสงฆ์อำเภอบ้านตาขุนได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยได้จัดส่งพระนิสิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แต่ยังพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประถมศึกษายังมีปัญหาที่ยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการกริธา จันทวีโส (2559) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช พระสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ สื่อการเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ไม่ทันสมัย กิจกรรมไม่เร้าใจ ขาดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน และข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรือง ทำให้ทุกคนในครอบครัว สังคม และประเทศชาติอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 – 6 จำนวน 433 คน และมีมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1–6 จำนวน 228 คน รวมทั้งสิ้น 661 คน (กลุ่มสารสนเทศ, 2564) คำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 249 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา มี 6 ด้าน 3) ประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน มี 3 ด้าน และ 4) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจจากการแจกแบบสอบถาม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม จึงนำไปทดลองแจก จำนวน 30 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) คุณภาพผู้เรียน 2) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียน และ 3) ความพึงพอใจของผู้เรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลค่าทางสถิติโดยยึดเกณฑ์การให้คะแนน คือ 4.51-5.00 มากที่สุด 3.51-4.50 มาก 2.51-3.50 ปานกลาง 1.51-2.50 น้อย และ 1.00-1.50 น้อยที่สุด เก็บข้อมูลโดยวิธีบันทึกเทป

เขียนลงในแบบสัมภาษณ์และนำไปสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.73$, $S.D.=0.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก คือ ด้านการมีจิตสำนึกของความเป็นครู ($\bar{X}= 4.09$, $S.D.=0.70$) รองลงมา คือ ด้านทักษะวิชาการ ($\bar{X}= 3.75$, $S.D.=0.70$) และสุดท้าย คือ ด้านการใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X}= 3.60$, $S.D.=0.85$)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในภาพรวม

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทักษะวิชาการ	3.75	0.71	มาก
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.65	0.75	มาก
3. ด้านการมีจิตสำนึกของความเป็นครู	4.09	0.70	มาก
4. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	3.60	0.83	มาก
5. ด้านการใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.60	0.86	มาก
6. ด้านการติดตามประเมินผล	3.69	0.82	มาก
รวม	3.73	0.64	มาก

1.2 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$, $S.D.=0.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก คือ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ($\bar{X}= 3.77$, $S.D.=0.63$) รองลงมา คือ ด้านความพึงพอใจของผู้เรียน ($\bar{X}= 3.64$, $S.D.=0.63$) และสุดท้าย คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน ($\bar{X}= 3.27$, $S.D.=0.66$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ในภาพรวม

ประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านคุณภาพของผู้เรียน	3.27	0.66	ปานกลาง
2. ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน	3.77	0.63	มาก
3. ด้านความพึงพอใจของผู้เรียน	3.64	0.63	มาก
รวม	3.57	0.54	มาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ 1-4

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F/t	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	1.673	0.000*	✓	
2	อายุ	12.695	0.000*	✓	
3	ระดับชั้นเรียน	10.737	0.000*	✓	
4	ผลการสอบธรรมศึกษา	2.636	0.050		✓

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ส่วนนักเรียนที่มีผลการสอบธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ปัญหาและอุปสรรค ด้านคุณภาพของผู้เรียน คือ พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มีเวลาสอนน้อย นักเรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้ทางธรรมค่อนข้างต่ำ และกิจกรรมส่วนใหญ่จะเน้นการนั่งฟังเป็นเวลานาน ๆ ในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน คือ นักเรียนขาดการฝึกฝนอบรมจิตใจ ไม่มีสมาธิ ไม่ค่อยตั้งใจเรียน การเรียนการสอนเน้นวิชาการมากเกินไป ไม่ค่อยมีกิจกรรม แรงจูงใจภายนอกในทางลบทำให้มีพฤติกรรมในเชิงลบ ความแตกต่างระหว่างบุคคลทำให้ยากต่อการปรับตัวอยู่ร่วมกัน ในด้านความพึงพอใจของผู้เรียน คือ เนื้อหาวิชาขาดความน่าสนใจ พระสอนศีลธรรมขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน การสอนแบบรวมชั้นเรียนยากต่อการควบคุม และการเรียนในชั้นเรียนใช้เวลานานเกินไป ไม่ค่อยมีกิจกรรมนันทนาการ หรือการเรียนรู้นอกห้องเรียน

ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน ควรมีการประชุม จัดตั้งคณะกรรมการ การวางแผน วิเคราะห์สภาพปัญหา จุดเด่น จุดด้อย และแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง การปลูกฝังความรักในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองแก่เยาวชน 2) ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ควรมีการวิเคราะห์ผู้เรียน ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การขัดเกลาทางสังคมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม ผู้สอนต้องลดบทบาทการควบคุม เน้นการสร้างทัศนคติในเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน ยึดหลักไตรสิกขา มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม 3) ด้านความพึงพอใจของผู้เรียน ควรมีการประชุม เพื่อวางแผนและบูรณาการการเรียนการสอนให้เข้ากับความเป็นอยู่ทางสังคมและสถานการณ์ในปัจจุบัน หาวิธีการจัดประสบการณ์และบรรยากาศในการเรียนให้น่าสนใจ สร้างความคุ้นเคย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออก โดยการวางแผนการเรียนการสอน ร่วมกันกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. =0.64) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเยี่ยมเป็นที่น่าพอใจ คือ พระสอนศีลธรรมมีจิตสำนึกของความเป็นครู นุ่งห่มจีวรเป็นระเบียบเรียบร้อย มีสมณสาธิตทั้งงดงาม มีความประพฤติปฏิบัติชอบด้วยกาย วาจา และมีศีลาจารวัตรที่งดงาม เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา และมีทักษะวิชาการ สามารถสร้างการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการบรรยาย ยกตัวอย่าง การเปรียบเทียบ การเล่านิทาน เป็นต้น สามารถวางแผนการสอน เตรียมการสอน และบันทึกการสอนได้เป็นอย่างดี ส่วนที่เป็นจุดอ่อนที่ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข คือ ด้านการใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ยังขาดความรู้ความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ต ไม่ค่อยมีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ไม่มีการบูรณาการเรียนการสอนแบบออนไลน์ มีช่องทางการติดต่อสื่อสาร การส่งงาน การขอคำปรึกษาที่ทันสมัยและหลากหลาย เป็นบางโรงเรียนนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ถึงเว็บไซต์ธรรมะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดอนุวัฒน์ อนาวีโล (2561) ได้วิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยอภิปรายได้ว่า นักเรียนมีระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมเหมือนกัน 4 ด้าน เพราะเนื้อหาวิชาสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติได้อย่างชัดเจน มีการ

จัดให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเรียน มีการนำศีลธรรมมาใช้ประกอบการสอน มีการวัดผลประเมินผลโดยเน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระทวีศักดิ์ เตชธโร (2561) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาธรรมศึกษา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เพราะพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา มีความประพฤติปฏิบัติชอบด้วยกาย วาจา ใจ ไม่ใช้วาจาหรือแสดงอาการลบหลู่ศาสนาอื่น สื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น และมีการจัดสอบธรรมศึกษา เพื่อวัดผลประเมินผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโฆ (2561) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพราะเนื้อหาของหลักสูตรธรรมศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนสามารถนำความรู้จากสื่อการเรียนรู้อื่นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้จริง และกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

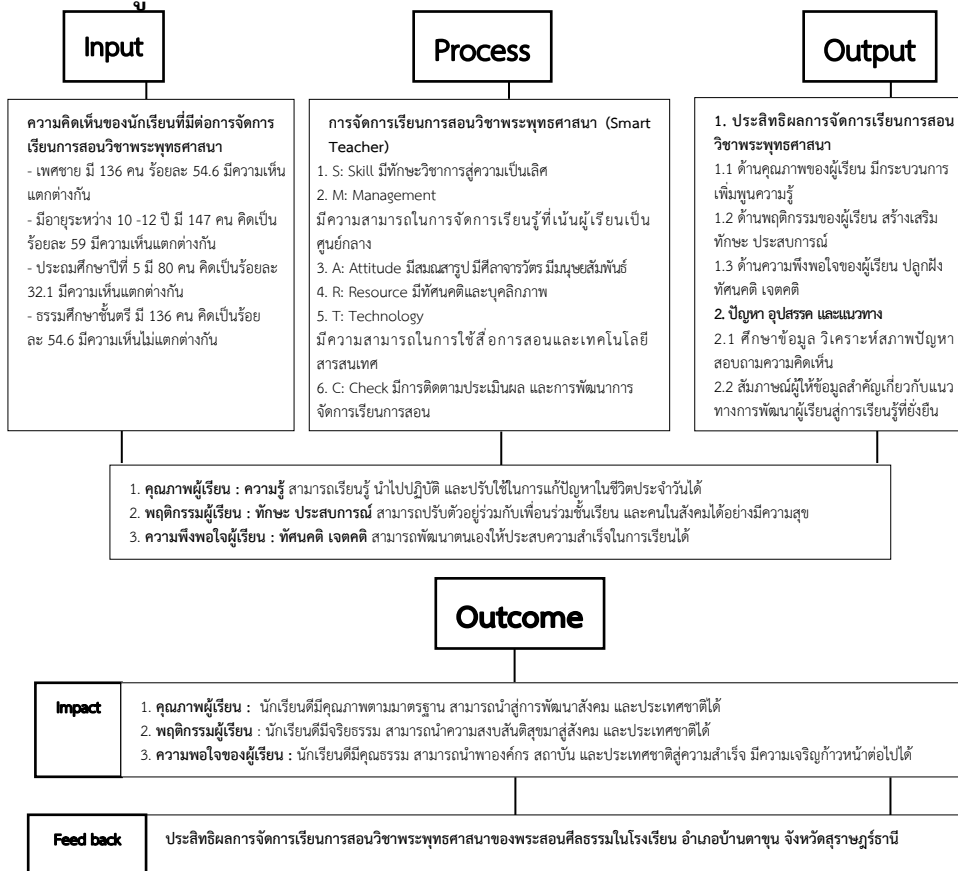
2. ประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.57, S.D. = 0.54) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับที่น่าพึงพอใจ การสะท้อนความคิดเห็นของนักเรียน สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และคนในสังคมได้ ใช้ชีวิตอย่างมีสติปัญญา รู้เท่าทันโลก มีสภาพจิตใจที่แจ่มใส และปฏิบัติอยู่ในกรอบระเบียบ กฎหมาย และศีลธรรม และมีความพึงพอใจในการสอนของพระอาจารย์สถานที่ และบรรยากาศห้องเรียน แต่คุณภาพของผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.6 สอบผ่านธรรมศึกษาชั้นตรี และร้อยละ 24.5 ยังไม่มีคุณวุฒิต่างๆ ธรรมศึกษา การนำไปปฏิบัติ และปรับใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มีความรู้และเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงว่าด้านความรู้ทางวิชาการยังต้องปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูบวรชัยวัฒน์ (วันชัย เมธิโก) และคณะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อคุณลักษณะครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย ระดับการศึกษาผู้ปกครอง และอาชีพผู้ปกครอง ต่างกันมีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนนักเรียนที่มีเพศและระดับชั้นปีต่างกัน มีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยยา เมืองแทน (2561) เรื่อง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนธรรมบวรวิทยา จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปร พบว่า ด้านเพศ ด้านอายุ โดยภาพรวม นักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านระดับชั้นเรียน โดยภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวัชชัย วชิรปัญญา (2561) เรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอกาบอ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่มีระดับชั้นเรียน และขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีผลการสอบธรรมศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

2. กระบวนการ (Process) ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบแนวคิดนำมาสร้างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาความคิดเห็นของ

นักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ดังนี้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีจิตสำนึกของความเป็นครู ด้านทักษะวิชาการ ด้านการติดตามประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และด้านการใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ

3. ผลที่ได้รับ (Output) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ด้านความพึงพอใจของผู้เรียนและด้านคุณภาพของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาและอุปสรรคพบว่า ผู้เรียนไม่ค่อยมีพื้นฐานหรือภูมิธรรม ขาดสมาธิ ผู้สอนไม่ค่อยมีเวลา ขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการสอน หลักสูตรที่ไม่ค่อยดึงดูดใจ เน้นวิชาการมากกว่ากิจกรรม และการบริหารจัดการที่ขาดการวางแผน ไม่มีการวิเคราะห์ผู้เรียน จึงไม่เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิธีการบริหารจัดการที่เหมาะสม

4. ผลลัพธ์ (Outcome) ผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติ และปรับใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และคนในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จในการเรียนได้

5. ผลกระทบ (Impact) เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาออกไปอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน มีคุณธรรมจริยธรรม ย่อมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนา ทำให้เกิดความสงบสันติสุข และทำให้สังคมและประเทศชาติประสบความสำเร็จ และมีความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้

6. การพัฒนาและนำกลับมาใช้ (Feedback) คือ ควรมีการศึกษาข้อมูลของผู้เรียนในเชิงลึก วิเคราะห์สภาพปัญหา จัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อดำเนินการวางแผน หาขั้นตอนวิธีการ และแนวทางการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ปลุกฝังการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด มีสมรรถนะที่สำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม ลดบทบาทการควบคุม เน้นการสร้างทัศนคติในเชิงบวก สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน ยึดหลักไตรสิกขา มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม บูรณาการการเรียนให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน สร้างความคุ้นเคย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกวางแผนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และการบูรณาการเนื้อหาวิชาการร่วมกันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบายด้านบริหารการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนให้เข้าถึงปัญหาและวางแผนการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
2. ควรมีนโยบายด้านหลักสูตร เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมทั้งทางด้านเนื้อหาและเวลา เพราะบางเนื้อหาเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก จำเป็นต้องใช้เวลาในการอธิบายหรือทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ
3. ควรมีนโยบายด้านการพัฒนาการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมและครูผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการพระสอนศีลธรรมทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง เพื่อร่วมกันวางแผน แก้ไขปัญหา และพัฒนาผู้เรียนให้เห็นเป็นรูปธรรม
2. หลักสูตรการเรียนการสอนควรให้ผู้เรียนในทุกระดับชั้นเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและวางแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียน
3. ควรมีการจัดอบรมฝึกฝนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บูรณาการร่วมกันกับผู้เรียนพระสอนศีลธรรม และครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ควรศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มสารสนเทศ. (2564). *ข้อมูลนักเรียน ปีการศึกษา 2564*. สืบค้น 21 กรกฎาคม 2564, จาก <https://data.bopp-obec.info/emis>
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย : Basic Statistics and Research*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ไชยยา เมืองแพน. (2561). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนธรรมบวรวิทยา จังหวัดสกลนคร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูบวรชัยวัฒน์ (วันชัย เมธิโก) และคณะ. (2562). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อคุณลักษณะครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(2), 1033-1034.
- พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโม. (2561). สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระทวีศักดิ์ เตชธโร. (2561). ประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2541). ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระปลัดอนุกวณณ์ อนาวีโล. (2561). ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธวัชชัย วชิรปญโญ. (2561). การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรับผิดชอบ ในการเรียน สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการกริธา จันทวโส. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ
Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3
โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING PACKAGE IN HISTORY ACCORDING
TO ACTIVE LEARNING (MIAP) FOR MATHAYOMSUKSA 3 STUDENTS AT
VIVEKTHAM PRASIT WITTAYA SCHOOL, WAT THAT PHRAARAMLUANG,
MUEANG KHON KAEN DISTRICT, KHON KAEN PROVINCE

พระปกาสิต โฆสิตธมโม, นิรัช เรืองแสน, สมควร นามสีฐาน,
พระพลากร อนุพันธ์

Phrapakasit Ghositatummo, Niraj Ruangsarn, Somkuan Namsithan,
Phrapalakorn Anupan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: pakasit555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป 2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน และ 3. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้รูปแบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 20 รูป โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียนสำเร็จรูป 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบทเรียนสำเร็จรูป และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจในการเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.13/87.50 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำ

แบบทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ ($\mu = 17.25$, $\sigma = 1.21$) และหลังเรียนเท่ากับ ($\mu = 26.25$, $\sigma = 1.37$) แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00^{**} ถือว่าอยู่ในระดับดีมากตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.91$) และมีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ

คำสำคัญ: บทเรียนสำเร็จรูป; วิชาประวัติศาสตร์; โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the efficiency of ready-made lessons, 2. To compare academic achievement before and after studying. 3. To assess the satisfaction with the use of ready-made lessons on the development of the Thai nation in the Rattanakosin period by using the Active Learning (MIAP) model of Mathayomsuksa 3 students at WiwekThammaprasitWittaya School. The sample group consisted of 20 Mathayomsuksa 3 students using the purposive selection method. The research tools were 1) Ready-made Lessons, 2) Ready-made Lesson Learning Achievement Tests, and 3) Ready-made Lessons Learning Satisfaction Assessment Forms. The statistics used to analyze the data were mean (μ), standard deviation (σ), and (t-test).

The results of the research were as follows: 1. the efficiency of the ready-made lesson, on the development of the Thai nation in the Rattanakosin Era was 82.13/87.50, which was higher than the 80/80 criteria set. The mean from taking the achievement test before learning was ($\mu=17.24$ $\sigma = 1.21$) and after learning was ($\mu = 26.25$, $\sigma = 1.37$), showing that the students' achievement scores were higher than before, with statistically significant level at the $.00^{**}$, which was considered to be at a very good level according to the set criteria. By overall, it was at a high level ($\mu = 3.91$) and the mean was at a high level for all items.

Keywords: Ready-Made Lessons; History Subjects; Wiwekthammaprasitwittaya School

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ขึ้นเป็นกรอบและทิศทางเพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้ทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 สาระกลุ่มย่อย ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สภาพปัจจุบันพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์นั้น ครูส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอนแบบบรรยายอย่างเดียว ไม่เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ และผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์น้อยมาก เพราะคิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ น่าเบื่อหน่าย และต้องท่องจำ ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ไม่สนใจเรียน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์น้อยไม่สามารถลำดับเหตุการณ์ และเชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ วิชาประวัติศาสตร์ค่อนข้างต่ำ เพราะวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่สำคัญต่อการสร้างคนให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศเนื่องจากมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสมาชิกในสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถรักษาอารยธรรมชาติให้อยู่คู่กับสังคมต่อไป (สุไรยา หมดะจิ, 2563)

บทเรียนสำเร็จรูป เป็นอีกหนึ่งกระบวนการสอนที่มีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของผู้เรียน สามารถนำมาพัฒนาในการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่อง ถือว่าเป็นการพัฒนาอีกอย่างหนึ่งในด้านการวิจัยที่เป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้บทเรียนสำเร็จรูปตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำกรณีศึกษา เป็นต้น (สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง และคณะ, 2560) โดยกิจกรรมที่นำมาใช้ควรช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร/นำเสนอ และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบเป็นขั้น เรียนรู้ตามลำดับของเนื้อหาบทเรียนให้เป็นไปตามนโยบายและแผนแม่บทของพระราชบัญญัติของการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดย

บูรณาการสู่วิถีชีวิตจริงและถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ เพราะเป็นการเรียนแบบมีส่วนร่วม (พัสสรณ์ วิวรรณมงคล, 2564)

โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จากการสังเกตการณ์สอน สัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยงในชั้นเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้เรียนในใบกิจกรรม แบบฝึกหัด และแบบทดสอบ พบว่า การเรียนการสอนของนักเรียนยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนดหรือสถานการณ์ที่กำลังเผชิญได้ หรือยังขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผู้เรียนอาจมองว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินไป จึงไม่กล้าลงมือ และกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้หาวิธีการ จึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ครูมอบหมายให้ได้ในการเรียนการสอนยังมิได้ปลูกฝังให้มีกระบวนการคิดแก้ปัญหา นักเรียนจึงขาดทักษะในการวางแผนการทำงานและไม่มีความอดทนที่จะใช้การคิดเป็นเวลานาน ๆ (สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์, 2552)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง พัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น สามารถส่งผลให้นักเรียนนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ตามเกณฑ์การศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และยังเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องอื่นอีกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยาวัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนใช้บทเรียนสำเร็จรูปเรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้รูปแบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยาวัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน

3. เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้รูปแบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมือง
ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเป็นแบบแผนวิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบปริมาณเชิงทดลอง โดยวิธีการ
สร้างบทเรียนสำเร็จรูปนำมาใช้กับกลุ่มประชากร (-E-) ด้วยกระบวนการสอนแบบ Active
Learning (MIAP) (-X-) เพื่อหาประสิทธิภาพด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (-O-)

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา
วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 20 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียนสำเร็จรูปเรื่องพัฒนาการของชาติไทย
สมัยรัตนโกสินทร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ได้จัดทำ 1 เล่ม
ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ คู่มือสำหรับครูผู้สอน คู่มือสำหรับผู้เรียน คำชี้แจง แบบทดสอบ
ก่อนทำการเรียนการสอน เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน แบบฝึกหัด เฉลยชุดรูปแบบ
กิจกรรม แบบทดสอบหลังทำการเรียนการสอน เฉลยแบบทดสอบหลังการเรียน
2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้บทเรียนสำเร็จรูปโดยการ
จัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ
3) แบบประเมินความพึงพอใจในการเรียนบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียน
สำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมือง
ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง ได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำนวน 20 รูป โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยอธิบายเกี่ยวกับการวิจัย เป้าหมาย วิธีการ
และเกณฑ์การประเมิน และทำการทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การ
เรียน (Pretest) เพื่อวัดความรู้พื้นฐาน ก่อนการใช้บทเรียนสำเร็จรูป และจากนั้นผู้วิจัยได้
ดำเนินการทดลองโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปกลุ่มตัวอย่าง ได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
จำนวน 20 รูป และทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post test) โดยใช้
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการใช้บทเรียนสำเร็จรูปเรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป
วิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) และตามด้วยประเมินความ

พึงพอใจในการเรียน รวบรวมและตรวจผลการทดสอบเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการทดสอบค่าที (T-test)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการหาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระหว่างคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียนบทเรียนสำเร็จรูป โดยทดสอบค่าที (t-test Dependent) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการคำนวณวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนที่ใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ทั้งในภาพรวมรายด้านและรายข้อ แล้วแปลผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มีประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป (E_1) = 82.13 / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) = 87.50 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน σ และค่าร้อยละ

นักเรียน เรียน คนที่	Pre - test	แบบทดสอบย่อย				กิจกรรม				รวมคะแนนเก็บ	Post - test
		ชุดที่			รวม	ชุดที่			รวม		
		1	2	3		1	2	3			
		3 ชุด	3 ชุด	3 ชุด		3 ชุด					
(30)	(10)	(10)	(10)	(30)	(30)	(30)	(30)	(90)	(120)	(30)	
1	16	8	8	8	24	26	26	26	78	102	27
2	17	8	8	8	24	24	24	24	72	96	28
3	18	8	8	8	24	25	24	24	73	97	25
4	18	9	9	7	25	26	23	23	72	97	25
5	17	8	8	8	24	24	24	25	73	97	25
6	18	8	8	8	24	24	25	25	74	98	26
7	19	9	8	9	26	25	25	23	73	99	29
8	15	8	8	8	24	25	26	25	76	100	25
9	18	8	8	9	25	25	26	25	76	101	26
10	17	8	8	8	24	26	26	25	77	101	27
11	18	8	8	8	24	24	24	25	73	97	28
12	16	8	8	8	24	24	24	24	72	96	25
13	15	8	9	9	26	26	23	23	72	98	25

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน σ และค่าร้อยละ (ต่อ)

นักเรียนคนที่	Pre - test	แบบทดสอบย่อย			รวม	กิจกรรม			รวม	รวมคะแนนเก็บ	Post - test
		ชุดที่			3 ชุด	ชุดที่					
		1	2	3		1	2	3			
		(30)	(10)	(10)		(10)	(30)	(30)	(30)		
14	17	8	8	8	24	24	24	25	73	97	25
15	19	9	8	9	26	25	25	25	75	101	26
16	19	8	9	8	25	26	25	23	74	99	29
17	17	8	8	9	25	25	26	25	76	101	25
18	18	8	9	9	26	25	25	25	75	101	27
19	16	7	8	7	22	25	25	23	73	95	26
20	17	8	8	8	24	26	23	25	74	98	26
Σ	345	162	164	164	490	500	493	488	1481	1971	525
(μ)	17.25	8.10	8.20	8.20	24.50	25.00	24.65	24.40	74.05	98.55	26.25
σ	1.21	0.45	0.41	0.62	1.00	0.79	1.04	0.94	1.79	2.09	1.37
P	57.50	81.00	82.00	82.00	81.67	83.33	82.17	81.33	82.28	82.13	87.50

ตารางที่ 3 ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามเกณฑ์ 80/80

ประสิทธิภาพ	n	คะแนนเต็ม	(μ)	P	E_1/E_2
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	20	120	98.55	82.13	82.13 / 87.50
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	30	26.25	87.50	

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบ ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนเท่ากับ ($\mu = 17.24$, $\sigma = 1.21$) และหลังเรียนเท่ากับ ($\mu = 26.25$, $\sigma = 1.37$) แสดงว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00** ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดีมากตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยการทดสอบ t – test

ทดสอบ	n	k	μ	σ	P	t	P- value
ก่อนเรียน (Pre - test)	20	30	17.25	1.21	57.50	- 31.01	.00**
หลังเรียน (Post - test)	20	30	25.25	1.37	87.50		

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.91$, $\sigma = 0.25$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ข้อคำถาม	μ	σ	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับที่
1. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	3.75	0.44	มาก	5
2. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด	3.80	0.41	มาก	4
3. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการคิดและตัดสินใจ	3.75	0.44	มาก	5
4. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น	3.80	0.41	มาก	4
5. กิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น	3.85	0.37	มาก	3
6. นักเรียนสามารถนำทักษะกระบวนการ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.00	0.00	มาก	2
7. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน	4.05	0.22	มาก	1
8. การจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย	4.00	0.00	มาก	2
9. ระยะเวลาในการใช้การจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสม	4.05	0.22	มาก	1
10. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนตัดสินใจโดยใช้เหตุผล	4.00	0.00	มาก	2
โดยรวม	3.91	0.25	มาก	

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มี ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป (E_1) = 82.13 / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) = 87.50 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ หมายความว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 รูป ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสามารถทำคะแนนหรือตอบคำถามแบบฝึกทักษะในกิจกรรมระหว่างเรียนรวมทั้ง 3 ชุด คิดเป็นร้อยละ 82.13 และสามารถทำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ

87.50 ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงหลักสูตรสถานศึกษา และวิเคราะห์ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนจะกำหนดหน่วยการเรียนรู้เนื้อหาย่อยและจุดประสงค์การเรียนรู้ของการเรียน จึงทำให้เนื้อหาของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นในครั้งนี้ มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด และมาตรฐานการเรียนรู้เนื้อหาการเรียนลำดับความยากง่าย และที่สำคัญก่อนนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้จริงกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำแบบฝึกทักษะบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สร้างขึ้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ และนำไปทดลองหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมก่อนปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้จริง จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในครั้งนี้ มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับพระสุทธิพงษ์ สุทสโน (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่ชาวพุทธโดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน ต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมวันวิทยา จังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูปเรื่องหน้าที่ชาวพุทธ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมวันวิทยาลำปางจังหวัดอำนาจเจริญ ที่สร้างขึ้นมีค่าเท่ากับ 81.91/87.45 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับ เพชรจันทร์ ภูทะวัง และสุวัฒน์จุลสุวรรณ (2566) ได้ศึกษา การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหา ประกอบด้วย Module 1 การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Module 2 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก Module 3 การใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้สำหรับ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก Module 4 การประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) วิธีการพัฒนา และ 5) การประเมินผลการพัฒนามีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากระดับ พฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้รูปแบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ

พระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 รูป ที่เป็นกลุ่มกลุ่มตัวอย่าง ในการเรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทย สมัยรัตนโกสินทร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00** ทั้งนี้เนื่องมาจากบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แล้วผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อกำหนดกิจกรรม และจุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้เนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คำชี้แจงในการใช้แบบฝึกทักษะสำหรับครูและสำหรับนักเรียน มีบทบาทและรายละเอียดชัดเจน เนื้อหาไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป นอกจากนี้สื่อการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลมีความหลากหลาย ในบางชั่วโมงของการเรียน ผู้วิจัยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการทำกิจกรรมด้วยตนเอง จึงทำให้นักเรียนรู้สึกมีความสุขกับการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนทักษะกระบวนการ โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่องการสังเกต การวัด และการจำแนกประเภท ในครั้งนี้ สามารถทำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐา ทะรินทร์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อหน่วยการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียนได้รับการเรียนด้วยวิธี คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.65 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.67 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05* สอดคล้องกับ สถาพร พงษ์พิบูล (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 พบว่า Active Learning จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิด

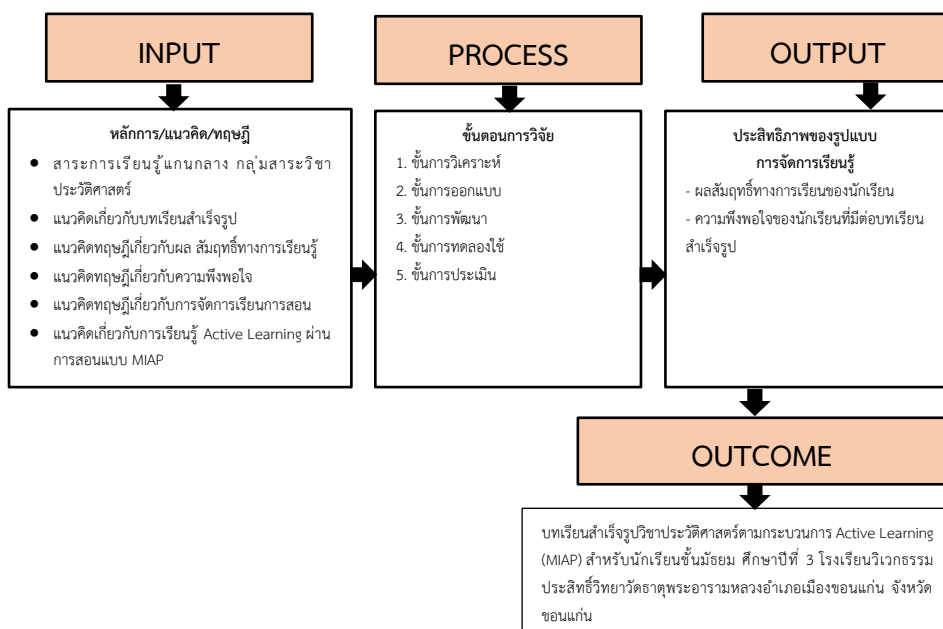

ชั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจาก กิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์ อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 20 รูป ที่เป็นกลุ่มกลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการพัฒนาบทเรียน สำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\mu = 3.91$, $\sigma = 0.25$) เนื่องจากกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียน สำเร็จรูป เรื่องพัฒนาการของชาติไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ที่นำมาใช้นี้ นักเรียนเกิด กระบวนการเรียนรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์อย่างเป็นขั้นตอนมีทักษะการคิดที่หลากหลาย ฝึกการลงมือปฏิบัติ มีความสนุกสนานการสร้างชิ้นงานขึ้นได้ จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐา ทะรินทร์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่อหน่วยการ เรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด และนักเรียนมี ความรู้สึกว่าวิธีการสอนนี้จะทำให้การเรียนรู้มีการจำเนื้อหาง่ายขึ้น เพราะมีการสอนที่ใช้ผัง ความคิด และนักเรียนมีความรู้สึกว่าวิธีการสอนนี้ ช่วยให้ทำงานได้อย่างมีระบบและรอบคอบ และสอดคล้องกับ ขนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ห้องเรียนกลับด้าน : ทักษะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ในศตวรรษที่ 21 การจัดกระบวนการเรียนรู้เปลี่ยน บทบาทครูจากผู้บรรยายมาเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นนักร้องแบบกิจกรรมในการจัด กระบวนการเรียนรู้ (Pedagogy) ให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือไปเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และเสนอแนะเครื่องมือการเข้าถึงองค์ ความรู้ผ่านวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะผ่าน Technology ให้เข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและมี ประสิทธิภาพนำความรู้ที่ได้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในห้องเรียนเรียกกระบวนการเรียนรู้ แบบนี้ว่า Active Learning ที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered) แนวคิด ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ถูกพูดถึงมาก ในปัจจุบันเพราะ Flipped Classroom เป็นวิธีการสอนที่ทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 เป็นการใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัยและการให้นักเรียนได้ มีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสรุปได้ว่า หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ขั้นตอนการวิจัย ประสิทธิภาพของรูปแบบการสอน มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น อธิบายได้ดังนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) คือ หลักการแนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย สารการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระวิชาประวัติศาสตร์ แนวคิดเกี่ยวกับบทเรียนสำเร็จรูป แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ Active Learning ผ่านการสอนแบบ MIAP

กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ Active Learning (MIAP) มีขั้นตอนการวิจัย คือ 1) ขั้นการวิเคราะห์ 2) ขั้นการออกแบบ 3) ขั้นการพัฒนา 4) ขั้นการทดลองใช้ และ 5) ขั้นการประเมิน ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ได้แก่ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนสำเร็จรูป ประโยชน์ที่ได้จากการจัดจัดการเรียนรู้ Active Learning (MIAP) ผลลัพธ์ คือ

บทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนิเวศธรรมประสิทธิ์วิทยาวัดธาตุพระอารามหลวง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกถึงทักษะกระบวนการของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้อย่างสูงสุด วางแผนเนื้อหาและเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) ให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนนั้น ๆ ตามศักยภาพของตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ครูผู้สอนควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำความเข้าใจกับแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาประวัติศาสตร์ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning (MIAP) ที่เหมาะสมมากที่สุด
2. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning (MIAP) เพื่อพัฒนากระบวนการคิดขั้นสูงของนักเรียน
3. ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ Active Learning (MIAP) ร่วมกับการสอนในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน. (2560). ห้องเรียนกลับด้าน : ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2ฉบับพิเศษ), 171-182.

- ณัฏฐธาดา ทะรินทร์. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่อหน่วยการเรียนรู้วิชา ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยวิธีการทาง ประวัติศาสตร์ร่วมกับผังความคิด. *วารสาร Journal of Modern Learning Development*, 5(2), 26-39.
- พระสุทธิพงษ์ สุทสโน (ภักดี). (2563). การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องหน้าที่ชาวพุทธ โดยการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning (MIAP) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมปัจฉิมวันวิทยา จังหวัดอำนาจเจริญ (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัสสรณ์ วิวรรณมงคล. (2564). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำหรับนักศึกษาครู. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 198-210.
- เพชรจันทร์ ภูทะวัง และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2566). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้าง สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(4), 282-296.
- สถาพร พุทธิพิกุล. (2558). การบริหารการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(2), 36-49.
- สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง และคณะ. (2560). กระบวนการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมือง ตามระบอบประชาธิปไตยสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(ฉบับพิเศษ), 267-276.
- สุไรยา Һมะจิ. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) กับการสอนปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมม่นมเกล้า. *วารสาร Journal of Learning Development*, 8(1), 261-273.
- สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. (2552). *ทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: ซี.ซี.นอลลิติจึลลิ่งส์.

การจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร*

THE HEALTH MANAGEMENT OF SANGHA IN LAMAE DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE

พระอนุสรณ์ อนุตโตโร, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, นิกม ศรีราช

Phra Anusorn Anutaro, Phrapalad Raphin Buddhisar, Nikorn Srirach

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phraanusornprommuing@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับความคิดเห็น 2. เปรียบเทียบความคิดเห็น และ 3. ศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์และอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน จำนวน 258 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุमान และในเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีเพศ และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีอายุ และวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. ปัญหาอุปสรรค คือ พระสงฆ์ขาดความรู้ และการศึกษาข้อมูลด้านสุขภาพ คณะสงฆ์ไม่ค่อยมีโครงการหรือกิจกรรมในการให้ความรู้ด้านสุขภาพ และหน่วยงานไม่ได้ตรวจสอบ สํารวจ และวิเคราะห์ปัญหาด้านสุขภาพ และข้อเสนอแนะ คือ พระสงฆ์ควรศึกษาความรู้ คณะสงฆ์และหน่วยงานควรจัดอบรมถวายความรู้ตามหลักไตรสิกขา ควรมีนโยบายด้านการบริการสุขภาพและสวัสดิการให้ทุกโรงพยาบาลปฏิบัติเหมือนกันและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล นำไปเป็นฐานข้อมูลและใช้ในทางการแพทย์ต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการ; สุขภาวะ; พระสงฆ์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the level of opinions, 2. To compare opinions, and 3. To study the problems, obstacles, and suggestions for health management of Sangha at Lamae District, Chumphon Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected from 258 samples who were monks and village volunteers. The research tool was a questionnaire. Data analysis using statistics of percentage, mean, standard deviation and inferential statistics, and the qualitative research collected data by in-depth-interviewing 10 key informants.

The research findings were as follows: 1. the level of monks and village health volunteers' opinions by overall, were at high level. 2. Monks and village health volunteers with different genders, and occupations, by overall had different opinions. Therefore, the research hypothesis was accepted. The monks and village health volunteers with different ages, and qualifications, by overall, had no different opinions. Therefore, the research hypothesis was rejected. 3. Problems and obstacles: monks lacked knowledge and the study of health information. The sangha rarely has any projects or activities to educate about health, and the agency did not have a survey and analysis of health problems. The suggestion was that monks should study and gain knowledge. Sangha and agencies should organize training to offer knowledge according to Tisikkha, threefold trainings principle. There should be a health service and welfare policy for all hospitals to perform the same and analyzed the data, for use as a database and for medical use.

Keywords: Management; Health; Monk

บทนำ

มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพะทางร่างกาย และจิตใจที่สมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีโครงสร้างของร่างกายที่เหมาะสม ผู้ที่มีสุขภาพดีจะสามารถปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว มีบุคลิกภาพที่ดี สุขภาพแข็งแรงเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไป และสามารถคบค้าสมาคมได้อย่างสนิทใจ (ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ, 2564) สุขภาพเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำรงชีวิต ทุกคน

จะต้องดูแลสุขภาพของตนเองเป็นอย่างดี เพื่อให้ตนเองเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีในทุก ๆ ด้าน จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามศักยภาพที่ตนมีอยู่ สุขภาพเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม การดูแลสุขภาพของตนเองจึงปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อสุขภาพของครอบครัวและคนในสังคมด้วย

ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทำให้พฤติกรรมสุขภาพของพระภิกษุสามเณรนั้นเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของพระภิกษุสามเณรอย่างชัดเจน จึงทำให้พระสงฆ์เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการมีปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากการขาดโอกาสในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองในเรื่องพฤติกรรมกรรมการบริโภค จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าพฤติกรรมกรรมการบริโภคของพระภิกษุส่วนใหญ่มีค่านิยมที่มีไขมันสูง (สนธนา สีฟ้า, 2560) พระสงฆ์ไม่สามารถที่จะเลือกบริโภคอาหารได้ กล่าวคือ เมื่อฆราวาสนำอาหารมาถวาย พระสงฆ์จึงต้องบริโภคตามที่ได้รับ โดยชนิดของอาหารที่ถูกนำมาถวายส่วนมากมีลักษณะที่เป็นอาหารที่มีรสจัด และมีไขมันมาก เนื่องจากลักษณะการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบทำให้การประกอบอาหารเพื่อถวายพระสงฆ์มีลักษณะที่ง่ายต่อการประกอบอาหาร อาหารทอดที่มีลักษณะการประกอบอาหารที่ง่ายจึงเป็นตัวเลือกอันดับแรกที่ฆราวาสเลือกนำมาถวาย (กองแผนงานกรมอนามัย, 2564)

คณะสงฆ์อำเภอละแม ได้ดำเนินการจัดทำโครงการด้านสุขภาพร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อถวายความรู้แก่พระสงฆ์ให้สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ แต่การสำรวจข้อมูลในเบื้องต้นพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านโภชนาการ และหลักการดูแลสุขภาพพจนามัย 6 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ อากาศ อนามัยสิ่งแวดล้อม และอบายมุข มีจำนวนไม่น้อยที่ยังสูบบุหรี่ เป็นโรคประจำตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโธ (2561) เรื่องสุขภาพพระสงฆ์ : การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดลำปาง พะเยา และเชียงรายนั้น มีปัญหาหลัก 6 ประเด็น คือ ได้แก่ 1) ปัญหาทางด้านโภชนาการ 2) ปัญหาทางด้านร่างกาย 3) ปัญหาทางด้านจิตใจ 4) ปัญหาด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ 5) ปัญหาด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด 6) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคีในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ อำเภอละแม จังหวัดชุมพร เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร และส่งเสริมความรู้

เกี่ยวกับสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสมของพระสงฆ์ ให้สามารถนำไปใช้กับตนเองและผู้อื่นให้มีสุขภาพที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอละแม จำนวน 85 รูป (พระครูสุวรรณอินทโชติ (จวน อินทโชโต), 2564) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร จำนวน 638 คน (คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอละแม, 2564) รวมจำนวนทั้งสิ้น 723 รูปหรือคน คำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 258 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) การจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ มี 6 ด้าน 3) รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ มี 5 ด้าน และ 4) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจจากการแจกแบบสอบถาม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถาม แล้วนำไปทดลองแจกจำนวน 30 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ผลการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยและทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลค่าทางสถิติโดยยึดเกณฑ์การให้คะแนน คือ 4.51-5.00 มากที่สุด 3.51-4.50 มาก 2.51-3.50 ปานกลาง 1.51-2.50 น้อย และ 1.00-1.50 น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร

1.1 พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความคิดเห็นต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$, S.D. =0.32) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก คือ ด้านอบายมุข อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.76$, S.D. =0.54) รองลงมา คือ ด้านอารมณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.72$, S.D. =0.62) และสุดท้าย คือ ด้านอากาศ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.45$, S.D. =0.47)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ในภาพรวม

การจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านอาหาร	3.49	0.49	ปานกลาง
2. ด้านการออกกำลังกาย	3.61	0.48	มาก
3. ด้านอารมณ์	3.72	0.62	มาก
4. ด้านอากาศ	3.45	0.47	ปานกลาง
5. ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	3.49	0.52	ปานกลาง
6. ด้านอบายมุข	3.76	0.54	มาก
รวม	3.59	0.32	มาก

1.2 พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.55$, S.D. =0.38) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ลำดับแรก คือ ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการ ($\bar{X}= 3.75$, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ด้านข้อมูล ($\bar{X}= 3.70$, S.D. = 0.61) และสุดท้าย คือ ด้านการพัฒนา ($\bar{X}= 3.35$, S.D. = 0.60)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีต่อรูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพ
พระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพ ในภาพรวม

รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตาม ธรรมนูญสุขภาพ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้	3.49	0.58	ปานกลาง
2. ด้านข้อมูล	3.70	0.61	มาก
3. ด้านการพัฒนา	3.35	0.60	ปานกลาง
4. ด้านบริการสุขภาพและสวัสดิการ	3.75	0.59	มาก
5. ด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ	3.44	0.62	ปานกลาง
รวม	3.55	0.38	มาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้าน (อสม.) ที่มีต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร
จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 3 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม
จังหวัดชุมพร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ 1-4

สมมติฐาน	ตัวแปรทดสอบ	F/t	Sig.	แปลผล	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	14.356	0.000*	✓	
2	อายุ	1.759	0.138		✓
3	วุฒิการศึกษา	1.304	0.269		✓
4	อาชีพ	9.561	0.000*	✓	

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้านที่มีต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร จำแนก
ตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า พระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีเพศ
ต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม
จังหวัดชุมพร โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับ
สมมติฐานการวิจัย

ส่วนพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีอายุต่างกัน และวุฒิ
การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัด
ชุมพร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ใน
อำเภอละแม จังหวัดชุมพร

ปัญหาและอุปสรรค ด้านความรู้ คือ พระสงฆ์ขาดความรู้ด้านโภชนาการและการ
ดูแลสุขภาพ ด้านข้อมูล คือ พระสงฆ์ไม่เห็นความสำคัญในการศึกษาหาข้อมูลด้านสุขภาพ

ด้านการพัฒนา คือ คณะสงฆ์และหน่วยงานไม่มีการอบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้แก่พระสงฆ์ ด้านการบริการสุขภาพและสวัสดิการ คือ การบริการของโรงพยาบาลไม่มีข้อปฏิบัติที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ต่างๆ คือ หน่วยงานด้านสุขภาพไม่มีการสำรวจตรวจสอบ หรือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนา แก้ไขปัญหา ด้านสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขปัญหา ด้านความรู้ คือ พระสงฆ์ควรศึกษาค้นคว้าความรู้ด้านสุขภาพ ด้านข้อมูล คือ พระสงฆ์ ควรหาแนวทาง วิธีการ เพื่อเข้าถึงข้อมูล ด้านการพัฒนา คือ ควรจัดอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์ ด้านการบริการสุขภาพและสวัสดิการ คือ ควรให้ทุกโรงพยาบาลปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ด้านการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ต่างๆ คือ หน่วยงานควรสำรวจ เพื่อศึกษาข้อมูล และนำข้อมูลมาใช้ในการวิจัยและพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีต่อการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.38) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพิระยุทธ อัครธมโม (2561) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการในการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยอภิปรายได้ว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเหมือนกัน 3 ด้าน เพราะพระสงฆ์ฉันผักผลไม้เป็นประจำ เดินบิณฑบาตอย่างน้อยวันละ 30 นาที ทำกิจกรรมร่วมกับพระในวัดได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒน์ (2561) ได้วิจัยเรื่องสุขภาพพระสงฆ์ : การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับดี โดยอภิปรายได้ว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเหมือนกัน 4 ด้าน เพราะมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ฉันอาหารครบ 5 หมู่ ออกกำลังกายตามกิจวัตรประจำวัน มีการจัดกิจกรรมนั่งสวดมนต์ทุกวันตอนเย็น และพระสงฆ์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข

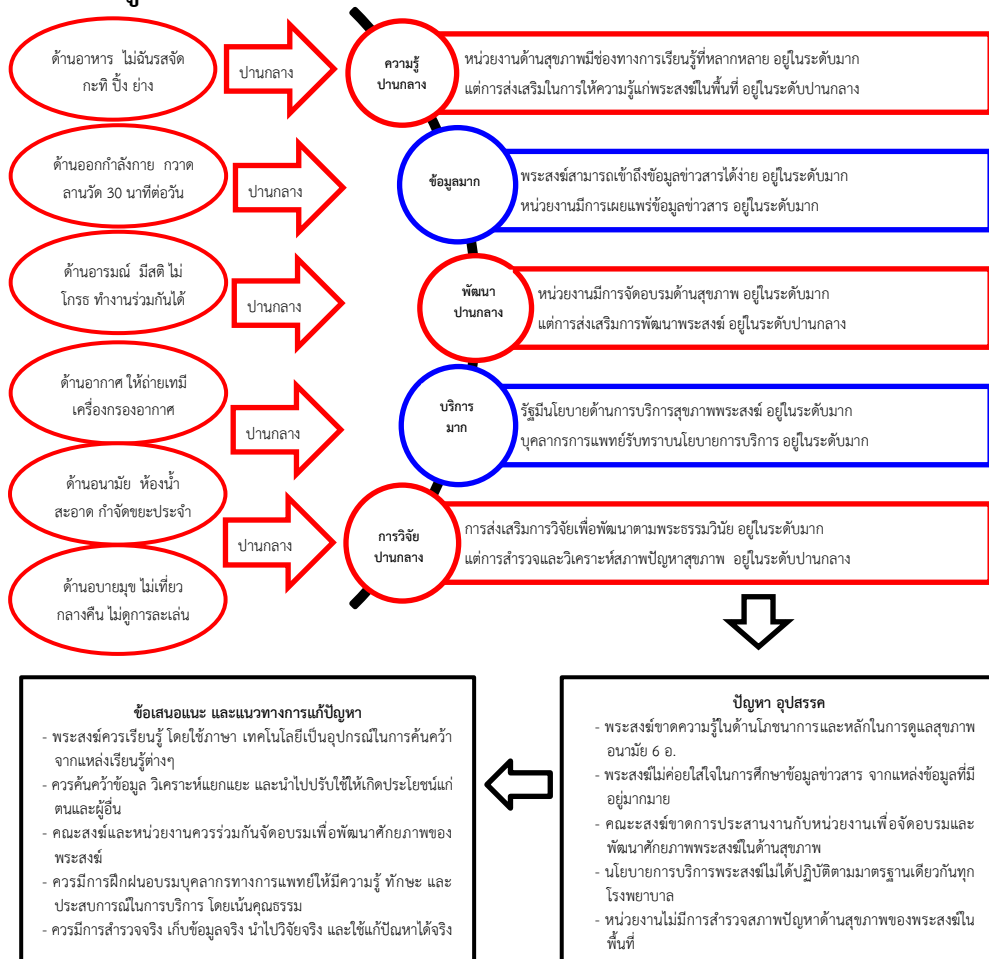
2. รูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.38) ส่วนผลการเปรียบเทียบพบว่า พระสงฆ์และ อาสาสมัครที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์และอาสาสมัครที่มีอายุและวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา ชินบุตร และนภัทร ภักดีศรีวิญญ์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการ

ป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามนโยบายรัฐบาล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอาสาสมัครที่มีเพศ และอาชีพหลักต่างกัน มีบทบาทในการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาการปฏิบัติงาน และวิธีการได้รับการคัดเลือกต่างกัน มีบทบาทในการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยา ญาณสิทธิ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ความรู้และทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ตามปัจจัยส่วนบุคคล อายุ พรรษา ระดับการศึกษา โรคประจำตัว และระยะเวลา การตรวจสุขภาพ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการสุขภาวะของพระสงฆ์ในอำเภอ ละครเม จังหวัดชุมพร พบว่า พระสงฆ์ ขาดความรู้และไม่ค่อยค้นหาข้อมูลด้านสุขภาพ คณะสงฆ์ไม่ค่อยมีโครงการหรือกิจกรรมในการให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ หน่วยงานด้านสุขภาพไม่ค่อยมีการตรวจสุขภาพ การสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหา ดังนั้น พระสงฆ์ควรศึกษาหาความรู้ด้านสุขภาพ หน่วยงานด้านสุขภาพควรเพิ่มประชาสัมพันธ์ คณะสงฆ์ควรเปิดอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์ ควรมีนโยบายด้านการบริการสุขภาพและสวัสดิการ และควรเก็บข้อมูลนำไปวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติคุณ (2561) ได้วิจัยเรื่อง สุขภาวะพระสงฆ์ : การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธ ได้แก่ ปัญหาทางด้านโภชนาการ เพราะพระสงฆ์ส่วนใหญ่ฉันอาหารไม่ถูกสุขอนามัย หรืออาหารที่ญาติโยมปรุงมาไม่สะอาดเกินไป ซึ่งเกิดจากการขาดความรู้ในด้านโภชนาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สนธนา สีฟ้า (2560) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ ในจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริโภคของพระภิกษุส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดี แต่พระภิกษุส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจากต้องฉันอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ส่วนใหญ่เป็นอาหารประเภทไขมันสูง และการฉันในแต่ละมื้อพระภิกษุสงฆ์ไม่สามารถที่จะเลือกได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร มี 6 ด้าน คือ 1) อาหาร 2) ออกกำลังกาย 3) อารมณ์ 4) อากาศ 5) อนามัยสิ่งแวดล้อม และ 6) อบายมุข ซึ่งมีอยู่ 3 ด้าน คือ อาหาร อากาศ และอนามัยสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรูปแบบการขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ตามธรรมนูญสุขภาพ 5 ด้าน คือ 1) ความรู้ 2) ข้อมูล 3) การพัฒนา 4) การบริการสุขภาพและสวัสดิการ และ 5) การวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ มีอยู่ 3 ด้าน คือ ความรู้ การพัฒนา และการวิจัยและพัฒนาชุดความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ไม่ค่อยฉันอาหารให้ครบ 5 หมู่ ไม่ค่อยลดอาหารไขมันสูง คลุกคลีกับผู้ที่สูบบุหรี่ ไม่มีเครื่องกรองอากาศ ไม่มีการคัดแยกขยะ ไม่มีการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์

ยุ่งลาย เพราะพระสงฆ์ขาดความรู้ด้านโภชนาการ และการดูแลสุขภาพ คณะสงฆ์และหน่วยงานไม่ค่อยได้ประสานงานกันเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์

สอดคล้องกับปัญหาและอุปสรรค พบว่า โดยสรุปมี 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในด้านโภชนาการ และการดูแลสุขภาพตามหลักอนามัย 6 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ อากาศ อนามัยสิ่งแวดล้อม และอบายมุข และไม่ค่อยใส่ใจหาข้อมูลด้านสุขภาพที่มีอยู่มากมาย 2) คณะสงฆ์ ไม่ค่อยมีโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ ขาดการประสานงานกับภาครัฐและเอกชนหรือหน่วยงานด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้อง จึงไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ ไม่ค่อยมีงบประมาณในการพัฒนาองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ และ 3) หน่วยงานด้านสุขภาพ ไม่ค่อยมีการตรวจสอบสุขภาพหรือถวายความรู้แก่พระสงฆ์ ข้อมูลด้านสุขภาพที่เผยแพร่ตามช่องทางต่างๆ มีเนื้อหาวิชาการมากเกินไป นโยบายการบริการของสถานพยาบาลต่างๆ ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน บุคลากรแพทย์ขาดการฝึกอบรม การสำรวจและวิเคราะห์สภาพปัญหาด้านสุขภาพของพระสงฆ์มีน้อยมาก และไม่มีการนำเอาปัญหาความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์มาพัฒนากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะจึงทำให้ได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาการจัดการสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร 5 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ พระสงฆ์ควรเรียนรู้ โดยใช้ความรู้ด้านภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอุปกรณ์ในการค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 2) พระสงฆ์ควรค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารจากหลายช่องทาง เพื่อนำมาวิเคราะห์แยกแยะให้ได้ข้อเท็จจริง แล้วนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น 3) คณะสงฆ์และหน่วยงานควรร่วมกันจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ โดยนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการฝึกอบรม และยึดตามหลักไตรสิกขา มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม 4) ควรมีการฝึกฝนอบรมบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริการ ยึดหลักนิติธรรมควบคู่กับหลักธรรม เพื่อส่งเสริมทั้งสุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา และควรบริการเท่าเทียม มีมาตรฐาน เน้นผู้ป่วยเป็นสำคัญ 5) ควรหาข้อมูลที่หลากหลายมาวิจัยเชิงเปรียบเทียบจะทำให้ได้ความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยและควรมีการสำรวจข้อมูลและสอบถามความคิดเห็นพระสงฆ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดการด้านสุขภาพ เน้นการสำรวจจริง เก็บข้อมูลจริง นำไปวิจัยจริง และใช้แก้ปัญหาได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์และหน่วยงานด้านสุขภาพควรบูรณาการกิจการพระพุทธศาสนาาร่วมกัน และวางนโยบายด้านสุขภาพให้สอดคล้องกับระเบียบข้อปฏิบัติ และกิจวัตรของพระสงฆ์
2. ควรมีนโยบายด้านวิชาการเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพได้มากขึ้น
3. ควรมีการศึกษา เก็บข้อมูล และวางนโยบายด้านการบริการสุขภาพแก่พระสงฆ์ให้ทุกโรงพยาบาลปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการด้านสุขภาพฝ่ายปฏิบัติการ เพื่อนำนโยบายด้านสุขภาพที่คณะสงฆ์และหน่วยงานด้านสุขภาพบูรณาการร่วมกันมาดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม
2. คณะสงฆ์และหน่วยงานด้านสุขภาพควรร่วมกันจัดโครงการหรือกิจกรรมในการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์ให้มากขึ้น
3. ควรมีการออกสำรวจข้อมูลและสอบถามความคิดเห็นของพระสงฆ์ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยและพัฒนาการบริการ การรักษาพยาบาล และอุปกรณ์ทางการแพทย์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดชุมพร
2. ควรศึกษาการส่งเสริมสุขภาพตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดชุมพร
3. ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการดูแลสุขภาพชุมชนในจังหวัดชุมพร

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงานกรมอนามัย. (2564). *รายละเอียดโครงการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ*. สืบค้น 14 สิงหาคม 2564, จาก <https://doc.anamai.moph.go.th/index>
- คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอละแม. (2564). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาสุขภาพ อำเภอละแม*. สืบค้น 10 ธันวาคม 2564, จาก www.lmh.moph.go.th
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). *สถิติเบื้องต้นและการวิจัย: Basic Statistics and Research*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุวรรณอินทโชติ (จวน อินทโชโต). (2564). *ข้อมูลทั่วไป*. ชุมพร: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอละแม.
- ชลธิชา จิรภักพงศ์ และคณะ. (2562). สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบสุขภาวะตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(6), 1229.
- พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณโณ. (2561). *สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพิระยุทธ อคฺคธมโม. (2561). *การจัดการในการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุริยา ญาณสิทธิ. (2564). *ความรู้และทัศนคติที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดสกลนคร* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิทยา ชินบุตร และนภัทร รักดีสรวิญญ์. (2564). บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามนโยบายรัฐบาล อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2), 304-305.
- สนธนา สีฟ้า. (2560). *การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ ในจังหวัดปัตตานี* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา*

DEVELOPING THE POTENTIAL OF THE SANGHA OF THE SANGHA BANG KHLA DISTRICT CHACHOENGSAO PROVINCE

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ จันทูปโม, ประเสริฐ ธิลาว,
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)

Phrabidika PhongSak Jantupamo, Prasert Thilao,
PhrakruSutheekittibundith (Krisada Kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6401204207@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับความคิดเห็น 2. เปรียบเทียบความคิดเห็น และ 3. ศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 143 รูป โดยสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด 222 รูป จากสูตรของทาร์โร ยามาเน่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอบางคล้า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. พระสงฆ์ที่มี อายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา และวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ 1) ปัญหาและอุปสรรค คือ ภาพพจน์ของพระสังฆาธิการบางรูปที่สร้างความเสียหายต่อส่วนรวม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพของพระสงฆ์ที่ยังมีการประพฤติตนเสื่อมเสีย 2) ข้อเสนอแนะ คือ พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญด้านบุคลิกภาพที่มากขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนา; ศักยภาพ; พระสังฆาธิการ

*Received June 20, 2023; Revised July 19, 2023; Accepted July 19, 2023

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To study the opinions, 2 To compare the opinions and 3. To study the problems, obstacles and suggestions for the Sangha potential development of the Sangha Order at Bang Khla District, Chachoengsao Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research collected data using questionnaires with reliability value at 0.809 from 143 samples, randomly drawn from a total population of 222 monks using Taro Yamane formula. The qualitative research, data were collected by in-depth-interviewing 10 key informants and analyzed data using descriptive content interpretation.

The results of the research showed that: 1. The Sangha Order or Buddhist monks at Bang Khla District had opinions about the potential development of the Buddhist monks at Bang Khla District, Chachoengsao Province as a whole at high level. 2. Monks with different age, general educational background, Pali department qualification, and Sangha administrative positions had not different opinions, rejecting the set hypothesis. As for the monks with different degrees and educational qualifications in the Dhamma department, the overall difference was statistically significant value at the level of 0.05, thus accepting the research hypothesis. 3. Problems, obstacles and suggestions were: 1) Problems and obstacles were the stereotypes of some monks that damaged the common good, which showed the personality of the monks who still behave degradingly. 2) The suggestion was that the high-ranking administrative monks should pay more attention to personality.

Keywords: Development; Potential; Sangha Administrators

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การศึกษา การเผยแผ่ เป็นต้น แม้จะมีความพยายามเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น มีความทันสมัยขึ้น แต่ยังไม่ทันต่อสภาวะการณ์ของสังคมโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ ซึ่งคณะสงฆ์ยังขาดการบริหารจัดการที่ดี เพื่อสนองต่อภาระงานให้สำเร็จ อีกทั้งเป็นภาระงานสำคัญที่ช่วยจรรโลงอายุกาลพระศาสนาให้ยั่งยืน และสอดคล้องกับแผนการวิจัยด้านประชากร สังคม วัฒนธรรม จริยธรรมตามนโยบายและทิศทางการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2551 - 2553 โดยเป็นการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นไปตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) และ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. 2535 ซึ่งพระสังฆาธิการทุกระดับในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทั้งในส่วนงานด้านการปฏิรูปการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้ทันสมัย โดยยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ให้เป็นสังคมที่มีความยุติธรรม โปร่งใส มีความเท่าเทียม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, 2544) ปัจจุบันวิทยาการในการบริหารจัดการมีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก และคณะสงฆ์ควรศึกษาเพื่อนำมาปรับใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มากขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินงานแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเข้าด้วยกัน โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2537) ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ เช่น การวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล การควบคุม เงินทุน รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตามนอกจากองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้แล้ว ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการอีกด้วยว่าจะนำทรัพยากรมาใช้ให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่าได้มากน้อยเพียงใด (กรมการศาสนา, 2528)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อให้ทราบถึงการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร และสอดคล้องกันหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิด รูปแบบ และวิธีการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ทั้ง 4 ตำบล คือ ตำบลบางสวน ตำบลเสม็ด ตำบลบางกระเจ็ด และตำบลบางคล้า โดยผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตปกครองอื่น ๆ ได้ รวมถึงสามารถพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีทันสมัย เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ของสังคมโลก โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ เพื่อสืบทอดอายุกาลแห่งพระพุทธศาสนา ให้ยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ เชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามโดยกลุ่มตัวอย่าง และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นพระสงฆ์ในพื้นที่ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยแบ่งเป็นคณะสงฆ์ จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ คณะสงฆ์ตำบลบางสวน คณะสงฆ์ตำบลบางคล้า คณะสงฆ์ตำบลบางกระเจ็ด และคณะสงฆ์ตำบลเสม็ด รวมทั้งหมด 222 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางคล้า, 2564) ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรสำหรับการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ คือ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 143 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 10 รูป/คน โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสังฆาธิการในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่นในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา 3) นักวิชาการด้านการบริหารจัดการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบปลายปิดแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์

ที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต (Likert, 1932) และหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .809 ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเครื่องมือโดยการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 143 รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านบุคลิกภาพ	3.66	0.80	มาก
2. ด้านเจตคติ	3.78	0.90	มาก
3. ด้านความรู้	3.59	0.89	มาก
4. ด้านทักษะ	3.66	0.79	มาก
5. ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.60	0.90	มาก
โดยภาพรวม	3.66	0.72	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอบางคล้า มีการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเจตคติ ($\bar{X}=3.78$, S.D.=0.90) รองลงมา คือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.80) ด้านทักษะ ($\bar{X}=3.66$, S.D.=0.79) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=3.60$, S.D.=0.90) และด้านความรู้ ($\bar{X}=3.59$, S.D.=0.89) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

การพัฒนาพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการฝึกอบรม	3.39	0.90	ปานกลาง
2. ด้านการศึกษา	3.75	0.78	มาก
3. ด้านการพัฒนา	3.73	0.88	มาก
ภาพรวม	3.62	0.72	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอบางคล้า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D.=0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการฝึกอบรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, S.D.=0.90) ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.75$, S.D.=0.78) และด้านการพัฒนา ($\bar{X} = 3.73$, S.D.=0.88) ตามลำดับ

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอบางคล้า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. การศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig.= 0.238) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน (Sig.= 0.000) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig.= 0.189) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา (Sig.= 0.001) โดยภาพรวมแตกต่างกัน ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig.= 0.768) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig.= 0.095) ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สรุปได้ว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาแผนกบาลี และ ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา และวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา แตกต่าง กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของ คณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัญหา และอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรานั้น เป็นภาพพจน์ ของพระสังฆาธิการบางรูปที่สร้างความเสียหายต่อส่วนรวม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพ ของพระสงฆ์ที่ยังมีการประพฤติตนเสื่อมเสียบางรูปมีความเห็นในทางที่ผิดจากพระธรรม วินัย ไม่ได้มุ่งมั่น หรือส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึง แต่ส่งเสริมให้ เข้าถึงความศักดิ์สิทธิ์ด้านวัตถุมงคล หรือการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทน และยังขาดทักษะ ความรู้ ความสามารถ รวมถึงความคิดในเชิงสร้างสรรค์อีกด้วย

ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญด้านบุคลิกภาพ ที่มากขึ้น เช่น การสูบบุหรี่ การแต่งกาย การพูดจา รวมถึงความสะอาดภายในวัด และต้อง ส่งเสริมแนวทางการเผยแผ่ธรรมะที่หลากหลายรูปแบบ เช่น ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น และส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้ศึกษาทั้งพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี รวมถึงพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญ เพื่อให้พระสงฆ์ และพระสังฆาธิการมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ และการปกครองที่มีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จากผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านเจตคติ 3) ด้านความรู้ 4) ด้านทักษะ 5) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้เพราะว่า การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางคล้า ได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ การจัดปฏิบัติธรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาจิตใจ มีการฝึกอบรมให้แก่พระสังฆาธิการอยู่เสมอ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฺฒโน (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปมีการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น การให้ทุนเพื่อศึกษาต่อ อบรม ทุนงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ เรียนบาลี และอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระญาณกร ปุณฺณโก (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) พระวิปัสสนาจารย์ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 มีความรู้และความสามารถอยู่ในระดับที่ดี มีศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่พุทธศาสนิกชนได้

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันไม่มีผลที่แตกต่างกันในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุทิน อธิปญฺโญ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอมือ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอมือ

จังหวัดชลบุรี จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า พรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันมีผลที่แตกต่างในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการคณินธิป สุจิตโต (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ พรรษา มีผลต่อความคิดเห็นโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า วุฒิการศึกษาสามัญของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันมีผลที่ไม่แตกต่างกัน ในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมนตรี จันทมโม (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการทดสอบสมมติฐาน พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า วุฒิการศึกษาแผนกธรรมของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันมีผลที่แตกต่างในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชัย สุนตกาโย (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาการ

ปกครองของพระสังฆาธิการ ในอำเภออุซัน จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบแนวทางแก้ไขปัญหาการปกครองของพระสังฆาธิการในอำเภออุซันจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามสถานสภาพส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี พระสงฆ์ที่มีอายุ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า วุฒิการศึกษาแผนกบาลีของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันมีผลที่ไม่แตกต่างกัน ในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมนตร์ จันทมโน (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลจากการทดสอบสมมติฐาน พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ของผู้ตอบแบบสอบถามต่างกันมีผลที่ไม่แตกต่างกัน ในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประทีปวัชรารมณ์ (วิเชียร ปญญาทีโป) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลไกการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ที่ต่อหลักการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา และตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อหลักการบริหารจัดการอธิกรณ์ของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถสรุปได้ดังนี้

การศึกษา คือ หลักพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และการศึกษาช่วยให้งานคณะสงฆ์เกิดการพัฒนามาในทุกด้าน ซึ่งพระสังฆาธิการจะสามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้นั้น ขั้นตอนแรกจะต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการบริหารจัดการ รวมถึงมีทัศนคติที่ดี

การอบรม คือ การเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความชำนาญ และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย การอบรมเป็นขั้นตอนของการเรียนรู้แบบจำเพาะเจาะจงในรายละเอียดของงานที่ต้องการปฏิบัติ ซึ่งการศึกษาเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ ส่วนการอบรมเปรียบเสมือนเส้นเลือดฝอย ที่จะต้องลงรายละเอียดมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาระงานที่พระสังฆาธิการจะต้องนำไปปฏิบัติ

การพัฒนา คือ การดำเนินงานเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า โดยอาศัยทักษะความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการ เช่น การวางแผน การกำหนดโครงสร้างการปฏิบัติงาน การสั่งการ การควบคุมดูแล รวมถึงติดตามผลของงาน โดยพระสังฆาธิการจะต้องมุ่งเน้นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การปกครอง

- 2) การศาสนศึกษา 3) การเผยแผ่ 4) การสาธารณูปการ 5) การศึกษาสงเคราะห์
6) การสาธารณสงเคราะห์

การแต่งตั้ง คือ การมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานให้แก่พระสังฆาธิการ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเมื่อมีหน้าที่ในการดำเนินการย่อมที่จะมีอำนาจในการบริหาร หรือการปกครองได้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ และขั้นตอนอย่างเคร่งครัด หากละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ก็อาจจะส่งผลเสียต่อพระสังฆาธิการได้เช่นกัน ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงต้องให้ความสำคัญต่อหน้าที่ของตน เพื่อให้งานคณะสงฆ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

การปฏิบัติงาน คือ การดำเนินการตามกระบวนการ หรือขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้งานคณะสงฆ์บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพระสังฆาธิการจะต้องมีความมุ่งมั่น ใส่ใจในการทำงาน เพราะผลของงานจะบ่งบอกถึงศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถชี้วัดถึงอุปนิสัย หรือความเหมาะสมที่ควรจะได้รับแต่งตั้ง หรือมอบหมายหน้าที่ในการปฏิบัติงานหรือไม่ ดังนั้นค่าของคนย่อมขึ้นอยู่กับผลของงานเป็นสำคัญ

การประเมินผล คือ การรวบรวมข้อมูลของการดำเนินงาน เพื่อวิเคราะห์หาผลลัพธ์ที่ได้ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ก็ต้องมีการตรวจสอบให้ทราบถึงสาเหตุของความบกพร่อง และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น โดยพระสังฆาธิการต้องหมั่นประเมินผลของงานอยู่เสมอ หากพบข้อบกพร่องต้องรีบดำเนินการแก้ไข จึงจะทำให้งานของคณะสงฆ์ เกิดการพัฒนาต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสังฆาธิการระดับอำเภอ ควรกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนการสอนอย่างเข้มแข็ง ทั้งครูสอนและนักเรียน และเร่งสร้างบุคลากรทางการศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะควรดำเนินการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาประจำอำเภอในทุกอำเภอ

2. พระสังฆาธิการระดับอำเภอ ควรกำหนดนโยบายให้พระสังฆาธิการได้ร่วมกันสร้างสรรค์แนวทางในการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์โดยตรงไปตรงมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

3. พระสังฆาธิการระดับอำเภอ ควรกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา การบริหารจัดการพระสังฆาธิการตามลำดับขั้นปกครองลงมา รวมถึงพระภิกษุสงฆ์ผู้ได้บังคับบัญชา โดยมีแผนระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เกิดความมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทั้งก่อนการเข้ารับการฝึกอบรมและภายหลังจากการฝึกอบรม และบันทึกการเปลี่ยนแปลงในทุกครั้งที่มีการฝึกอบรม
2. ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรม การสัมมนา ควรเชิญบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูง เพื่อเป็นวิทยากรในการอบรมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ
3. พระสังฆาธิการระดับอำเภอ ควรจัดทำหลักสูตรการอบรมพระสังฆาธิการในเขตปกครองทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคลของหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานคณะสงฆ์ โดยเน้นการบริหารจัดการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน (การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์)
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการและการปกครองของพระสังฆาธิการทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และในแต่ละวัด เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการดำเนินงานคณะสงฆ์อย่างแท้จริง
3. ควรศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการและการปกครองคณะสงฆ์ยุคใหม่ เพื่อให้ทราบข้อมูลที่หลากหลายและมีความทันสมัย สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2528). *คู่มือการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์. (2544). *ตัวชี้วัดธรรมภิบาล* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- พระครูประทีปวัชรารมณ์ (วิเชียร ปณฺญาทิโป). (2564). *กลไกการบริหารจัดการอธิการของคณะสงฆ์อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระชัย สุนตกาโย. (2560). แนวทางแก้ไขปัญหาการปกครองของพระสังฆาธิการใน
อำเภออุซัน จังหวัดศรีสะเกษ (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระญาณกร ปุณณโก (ประดาหรัช). (2561). การพัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ในการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 2
(ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมนตรี จันทมโม (รักยม). (2560). ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ
สังฆาธิการในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สารนิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฒโน. (2563). การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการ
ปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. วารสารมหาจุฬานาครทรรค, 7(4), 219-226.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2537). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
พุทธธรรม.
- พระสุทิน อธิปญโญ. (2560). การบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระสังฆาธิการ ในอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระอธิการคณินธิป สุจิตโต. (2560). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของ
พระสังฆาธิการ ในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางคล้า. (2564). สถิติพระภิกษุประจำพรรษา 2564. ฉะเชิงเทรา:
สำนักงานเจ้าคณะอำเภอบางคล้า.

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

DEVELOPMENT OF MANAGGEMENT MODEL FOR RELIGIOUS SITES OF TEMPLES IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระศิริวัฒน์ ปิยสีโล, ประเสริฐ ธิลาว, พระครูสุธีกิตติबंधิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)

Phrasiriwat Piyasilo, Prasert Thilao, Phrakhrusuthikittibandit (Krisada kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sirivat6525@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 9 รูปหรือคน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความเรียงประกอบ จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 กลุ่ม รวม 25 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จุดแข็ง วัดมีแผนการต่อเนื่อง จุดอ่อน วัดยังขาดวิสัยทัศน์การก่อสร้างโอกาส ประชาชนสนับสนุนเป็นหลัก อุปสรรค วัดขาดบุคลากรที่เป็นหลัก 2. กระบวนการในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการดำเนินการ 3) ด้านการประเมินผลลัพธ์ 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข 3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรูปแบบประจำของวัดและชุมชนนั้นได้แก่ 1) การจัดการด้านต่าง ๆ วัดควรพัฒนาให้ครบทุกองค์ประกอบ 2) การปรับปรุง วัดควรมีซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง 3) การใช้ประโยชน์วัดควรเป็นสถานที่ใช้ประโยชน์มากที่สุด 4) การบริหารจัดการและดูแลศาสนสมบัติวัดวัดควรมีการดูแลตลอดเวลา

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การบริหาร; ศาสนสถานของวัด

*Received July 20, 2023; Revised August 4, 2023; Accepted August 8, 2023

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To study the general situation in the management of religious places of the monasteries in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province 2. To study the process of managing religious places of monasteries in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 3. To develop a model for the management of religious places of the monasteries in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, conducted by the qualitative research. using in-depth interviewing 25 key informants, 9 participants in focus group discussion. The data were analyzed by content descriptive interpretation.

The results of the research were as follows: 1. The general situation in the management of religious places in Ayutthaya Province: Strength; monasteries continuously planned. Weaknesses: monasteries lacked vision for construction. Opportunities: monasteries were mainly supported by the people, and Threats, monasteries lacked key personnel 2. The process of managing religious places of the monasteries In Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, there were 4 aspects: 1) Planning 2) Operation aspect 3) Evaluation aspect 4) Improvement aspect. 3. Development of the management model of monasteries in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; there were regular patterns of monasteries and communities that included 1) management in various aspects, monasteries should be developed to complete all elements 2) Improvement; the monasteries should be constantly repaired. 3) Utilization; the monasteries should be the most useful places. 4) Management and care of monasteries treasures; The monasteries should be taken care of at all times.

Keywords: Pattern Development; Administration; Temple of Religion

บทนำ

ประเทศไทยเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ สืบเนื่องมาหลายร้อยปี นับตั้งแต่แผ่นดินล้านนาไทย กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน สำหรับโบราณสถานของไทยส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในสภาพของจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม อยู่ภายในวัดเนื่องจากสมัยก่อนผู้มีอำนาจหรือกษัตริย์จะให้ความเคารพศรัทธาต่อสถาบันศาสนาอย่างสูง จึงมีการสรรค์สร้างศิลปกรรมอย่างล้ำเลิศขึ้นในวัดที่ตน

ศรัทธา เช่น การสร้างโบสถ์ วิหาร เจดีย์ กุฏิพระพุทธรูป (กรมศิลปากร, 2538) วัดเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนา เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นสถานที่ร่มรื่นร่มเย็นทั้งทางกายและทางใจ เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม วัดเป็นสัญลักษณ์ของความสงบร่มเย็นและความสะอาด และมีสาธารณประโยชน์ของวัดส่วนหนึ่งที่ใช้ประกอบกิจกรรมทางสังคม บทบาทของวัดในฐานะเป็นศูนย์กลางของสังคมนั้นนอกจากอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้วยังเป็นสถานศึกษาสำหรับชาวพุทธด้วย ดังนั้น หากจะกล่าวถึงคำว่า วัด ประชาชนไทยทราบดีว่าหมายถึงหน่วยงานหรือสถานที่อันเป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งคำสอน ศิลปะและวัฒนธรรม และเป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งส่งเสริมทั้งด้านค่านิยม ทศนคติ ความรู้ความสามารถของคนในสังคมที่มีบทบาทไม่น้อยไปกว่าหน่วยงานอื่นใด (พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน (พิพัฒน์ สุเมธโส), 2551)

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัดเป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้าน การก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษา ถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรมกุฏิ เมรุ การจัดการศาสนสมบัติให้ เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัดเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ การบริหารจัดการเสนาสนะตามมาตรฐานสุขาภิบาลภายในวัด นั้นเป็นงานด้านสาธารณูปการ โดยการพัฒนาการบริหารศาสนสถานของวัด ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่ง ในการริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาศาสนสถานวัดและการบริหารจัดการสาธารณูปการของวัด ตามมาตรฐานสุขาภิบาล ในพระนครศรีอยุธยา และเพื่อให้ สำเร็จประโยชน์ตน และประโยชน์ของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนทั้งประโยชน์ของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป (พระครูปลัดคำธณ แก้วเกลี้ยง, 2565)

จากความเป็นมาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น หากไม่ได้รับการแก้ไข จะส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาแบบการจัดการศาสนสถานของวัด ซึ่งมีพระสังฆาธิการเป็นผู้ดูแลเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ในการพัฒนาศาสนสถานของวัดเพื่อความต้องการของวัดและชุมชน จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญจากประเด็นดังกล่าวจึงได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆ มาประกอบ เพื่อศึกษาการพัฒนาศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้วัฒนธรรมประเพณีของชาติไทยและชาวพระนครศรีอยุธยา ได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลก อีกทั้งยังเป็นข้อมูลและหลักฐานเพื่อประกอบการศึกษา สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาในงานด้านนี้ เพื่อเป็นมรดกอันมีคุณค่าของชาติสืบต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูปหรือคน เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูปหรือคน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 กลุ่ม รวม 25 รูปหรือคน คือ กลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มข้าราชการ/นักปกครองท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 รูปหรือคน แบ่งเป็น 3 กลุ่มประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการพรรณนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานส่งแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเองถึงที่ทำงานของผู้เชี่ยวชาญและนัดวันเวลาสถานที่ที่จะสัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามวันเวลาที่นัดหมายไว้โดยขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญ ในการบันทึกเสียง บันทึกภาพ นำเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ มาดำเนินการถอดเทป บันทึกเสียงเป็นเอกสารเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สรุปข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์รวมมาเป็นร่างการวิเคราะห์การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว ได้ดำเนินการวิเคราะห์ดังนี้ 1) จัดระเบียบข้อมูล (data organizing) ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive Analysis) หรือพรรณนาความ (Descriptive Interpretation) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน 3) การหาข้อสรุป ได้แก่ การตีความหมายและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย ใช้การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 4 ด้าน 1) จุดแข็ง วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศาสนสถานที่สวยงามในแง่ของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 2) จุดอ่อน วัดมีมากจึงขาดงบประมาณในการดูแลบำรุงรักษาศาสนสถานต้องอาศัยเฉพาะการบริหารจัดการของวัดเป็นหลัก 3) โอกาส วัดมีศาสนสถานที่สวยงามในแง่ของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาในวัด 4) อุปสรรค ในการพัฒนาการบริหารจัดการของวัดไม่เท่ากันเนื่องจากงบประมาณที่แตกต่างกันของแต่ละวัด

2. กระบวนการในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 4 ด้าน 1) การวางแผน (Plan) มีการแบ่งเขตพุทธาวาส

สังฆาวาสให้ชัดเจนได้คำนึงถึงสิ่งปลูกสร้างอย่างเหมาะสม 2) การดำเนินการ (Do) ในการดำเนินการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงเรื่องความเหมาะสมกับรูปแบบศาสนสถานต้องไม่เปลี่ยนแปลงยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปะ 3) การประเมินผลลัพธ์ (Check) ภาพโดยรวมเห็นว่าในแต่ละวัดนั้นมีการบริหารจัดการให้ตามยุคสมัยมากขึ้น 4) การปรับปรุงแก้ไข (Act) ผลของการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ทำให้ประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายที่วางไว้

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 4 ด้าน 1) การจัดการด้านต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน คือการแบ่งขนาดวัด ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มๆ วัดขนาดใหญ่ วัดขนาดกลาง วัดขนาดเล็ก การจัดการต่างๆ ของแต่ละวัดจึงมีความแตกต่างกัน 2) การปรับปรุงแก้ไข ในแต่ละวัดมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ถือว่าเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์อยู่แล้ว 3) การใช้ประโยชน์ นั้นถือว่าการใช้ประโยชน์ทั้งพระภิกษุประชาชนหน่วยงานภาครัฐประชาชนล้วนแล้วแต่ให้ความสำคัญในการใช้ประโยชน์สูงสุด 4) การบริหารจัดการและดูแลศาสนสถานของวัด สภาพทั่วไปนั้นในทางการบริหารจัดการในแต่ละวัดมีการแบ่งเขตเช่น เขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส เขตสังฆาวาส จัดการในแต่ละวัดก็จะมี ความแตกต่างในเรื่องของพื้นที่ศาสนสถาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดจำแนกเป็นวัดที่มีปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ เป็นโบราณสถาน มีพระสงฆ์ที่มีบทบาททางสังคม ควรพัฒนาก่อนสิ่งใดควรพัฒนาหลังการพัฒนาวัดดังกล่าว สอดคล้องกับ พระมหานพรักษ์ ขนดีโสภโณ (2557) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดบริเวณวัด เป็นการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ ให้สวยงามประหยัดเรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติและท้องถิ่น และประวัติวัดและการจัดทำแผนพัฒนาวัด

2. กระบวนการในการบริหารจัดการของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดต่าง ๆ มีการดำเนินการทำแบบแปลน แผนผังวัด รูปลักษณะอาคาร กุฏิสังฆาวาส กำหนดเขตภายในวัดให้เป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส สอดคล้องกับ พระมหาวิระชัย ขยวีโร (2556) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า จัดการทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของสงฆ์ที่มีส่วนร่วมและจัดการศาสนสมบัติ จัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุจริตและ โปร่งใส ปัญหาในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยนั้น พบว่าเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของกิจการทางโลก ที่มีต้นตอของปัญหาจากคุณภาพ และคุณธรรมของบุคลากร

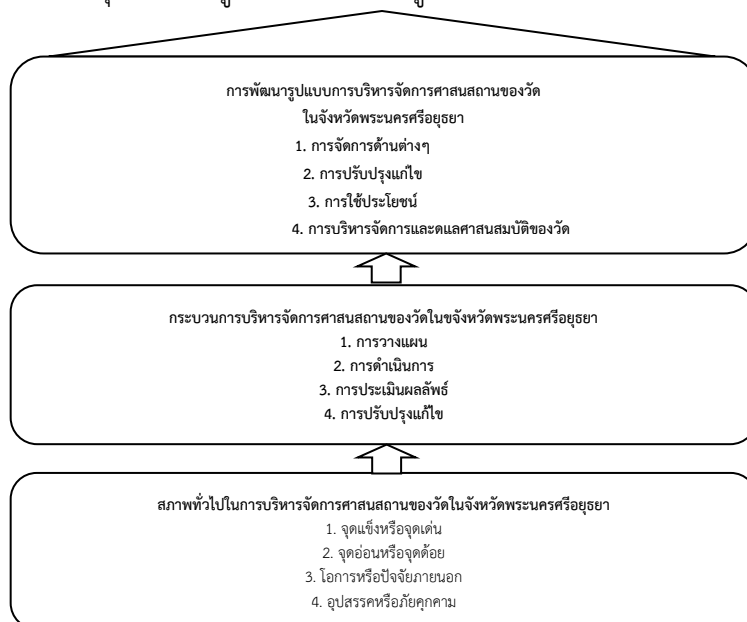

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4 ด้าน 1) การจัดการด้านต่าง ๆ ปัจจุบันเจ้าคณะพระสังฆาธิการในแต่ละวัดความสามารถในการบริหารจัดการวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย สะดวกสบายแก่ผู้ที่จะเข้ามาทำบุญ สอดคล้องกับ พระปลัดวรญาณ อกคฺวชิโร (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหา พบว่า ด้านบุคลากร อดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียว และมีภาวะผู้นำสูง การจัดทำแผนงานจัดการศาสนสมบัติให้เป็นต้นแบบในจัดการศาสนสมบัติได้ทันที 2) การปรับปรุง ปัจจุบัน คณะสงฆ์ช่วยพัฒนาสถานภายในวัดให้ดูเป็นระเบียบ มีแนวโน้มเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ พระมหาฤทธิ รุ่งชัยวิฑูร (2556) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ 4 ประการ (VETS) คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) 2) การศึกษา (Education) 3) การอบรม (Training) และ 4) การดูงาน (Study Tour) 3) การใช้ประโยชน์ วัดต่างๆบางวัดอาจจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่ให้ความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ของคนในชุมชนนั้น สอดคล้องกับ พระครูวิสุทธธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร) (2558) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี มีการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ ด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุดการบริหารจัดการวัดที่ดีมีคุณภาพจึงเป็นหลักทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืนสืบต่อไป 4) การบริหารจัดการและดูแลศาสนสมบัติวัด มีศักยภาพในการดูแลพัฒนาอาราม เช่น เป็นสถานที่มีปูชนียวัตถุ พระพุทธรูปสำคัญเป็นโบราณสถาน เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก การดูแลศาสนสถาน และยังมีเจ้าหน้าที่ในภาครัฐช่วยดูแลอีกหนึ่งทาง จึงทำให้สถานที่ต่างๆ เกิดความสะอาดและสวยงามยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺธ (2553) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส ในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า เจ้าอาวาสมีประสิทธิภาพการบริหารงานด้านการ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความทุ่มเทและเอาใจ ใส่ของเจ้าอาวาสในการบำรุงรักษาวัด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือตกแต่งต่อเติม วิหารโบสถ์ อาคารสถานที่ แบบแปลน พัฒนาไปได้ด้วยดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชรา ทองเย็น (2562) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา : วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดท่าการ้อง พบว่า 1) รูปแบบและวิธีการบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยววัดมีการปฏิบัติตามภารกิจของวัดทั้ง 6 ประการ ได้แก่ การปกครอง

ศาสนศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่ศาสนาการสาธารณูปการและสาธารณาสงเคราะห์ แต่การปฏิบัติจะให้ความสำคัญ ในแต่ละภารกิจไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและบริบทของแต่ละวัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้ผู้วิจัยได้้องค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปในการบริหารศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้ จุดแข็ง หรือ จุดเด่น วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศาสนสถานที่สวยงามในแง่ของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยวหรือประชาชนได้เข้ามาศึกษาและชื่นชมความสวยงาม มีศาสนสถานที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแง่ของการศึกษา สำหรับผู้ที่ชื่นชอบ ศิลปะและประวัติศาสตร์ จุดอ่อน หรือ จุดด้อย วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีมากจึงขาดงบประมาณในการดูแลบำรุงรักษาศาสนสถานทั่วถึงจากหน่วยงานภาครัฐ อาศัยเฉพาะการบริหารจัดการของวัดเป็นหลัก งบประมาณจึงไม่เพียงพอต่อการพัฒนา การบริหารจัดการศาสนสถานได้อย่างเต็มที่มีศาสนสถานอยู่

ที่อยู่มานานทำให้โครงสร้างในตัวอาคารของศาสนสถานย่อมมีอายุ มีความเสื่อมเสีย ต้องอาศัยการดูแลสอดส่องรักษาอยู่ตลอดเวลาเพื่อความมั่นคง แข็งแรง โอกาส หรือ ปัจจัยภายนอกวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีศาสนสถานที่สวยงามในแง่ของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นเอกลักษณ์เฉพาะตัวสิ่งนี้ถือว่าเป็นโอกาสเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาในวัดเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ของวัดอีกอย่างหนึ่ง วัดมีศาสนสถานที่มีประวัติความเป็นมา มีประวัติศาสตร์ซึ่งสามารถเปิดเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาในแง่ของสถาปัตยกรรมไทย ให้กับผู้ที่สนใจอุปสรรค หรือ ภัยคุกคามมีอุปสรรควัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการพัฒนาการบริหารจัดการของวัดไม่เท่ากันเนื่องจากงบประมาณที่แตกต่างกันของแต่ละวัดขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของแต่ละวัดจึงทำให้การบริหารจัดการศาสนสถานของวัดมีความแตกต่าง ซึ่งเป็นข้อจำกัด บุคลากรที่มีองค์ความรู้ทางด้านศาสนสถานภายในวัดยังมีข้อจำกัดในเรื่องของความชำนาญ

2. กระบวนการบริหารศาสนสถานของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผน (Plan) วัดได้มีการ แบ่งเขตพุทธาวาสสังฆาวาสให้ชัดเจนได้คำนึงถึงสิ่งปลูกสร้างอย่างเหมาะสม ตามขนาดและประโยชน์ในการใช้สอยพิจารณาการใช้ประโยชน์ของศาสนสถานและพิจารณาถึงสิ่งปลูกสร้างที่ใกล้เคียงกัน ความหนาแน่นของอาคารศาสนสถานต้องไม่แออัด การสร้างอาคารใหม่ ต้องไม่บดบังทัศนียภาพของอาคารศาสนสถานของเดิม คำนึงถึงความร่มรื่นในบริเวณวัดด้านการดำเนินการ (Do) ในการดำเนินการการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงเรื่องความเหมาะสมหรือในการใช้ฐานานุศักดิ์ของสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกองค์ความรู้และลำดับชั้นในเรื่องของสถาปัตยกรรมรูปแบบสถาปัตยกรรมหรือศาสนสถานต้องไม่เปลี่ยนแปลงยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของศิลปะและศาสนสถานในแต่ละยุคของยุคนั้น ๆ ความเหมาะสมของสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการประเมินผลลัพธ์ (Check) ภาพโดยรวมเห็นว่าในแต่ละวัดนั้นมีการบริหารจัดการให้ตามยุคสมัยมากขึ้นทำให้วัดมีเนื้อที่เพิ่มขึ้น สามารถจัดภูมิทัศน์ ทำให้วัดมีความสวยงาม สดใหม่เหมาะแก่การปฏิบัติและศึกษาธรรมยิ่งขึ้น ทำให้ไม่เสียรบกวนผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรม ลมตมลภาวะ ทำให้สนองนโยบายของคณะสงฆ์ และฝ่ายบ้านเมือง ลดปัญหาการทะเลาะวิวาทและอุบัติเหตุ ด้านการปรับปรุงแก้ไข (ACT) ที่ปัจจุบันวัดในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพุทธพาณิชย์ ไม่นั่นเรื่องการปฏิบัติธรรม ส่งเสริมพระพุทธศาสนาตามที่ควร ทำให้เยาวชนไม่ให้ความสนใจในการเข้าวัดฟังธรรมอย่างเช่น สมัยโบราณแล้ว ต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ความสมบูรณ์เกิดขึ้น

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (4 ด้าน) ด้านการจัดการด้านต่าง ๆ สภาพทั่วไปของวัดในด้านการจัดการศาสนสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความแตกต่างกัน ที่บอกว่ามีความ

แตกต่างกันนั้น จะเห็นได้โดยชัดเจนโดยมีเกณฑ์วัด คือการแบ่งขนาดวัด ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่ม ดังนี้ วัดขนาดใหญ่ วัดขนาดกลาง วัดขนาดเล็ก การจัดการต่าง ๆ ของแต่ละวัดจึงมีความแตกต่างกัน เช่นวัดขนาดใหญ่ จะประกอบไปด้วยบุคลากรทุนทรัพย์ด้านการปรับปรุง วัดมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ถือว่าเป็นภารกิจและเป็นงานหลักของคณะสงฆ์อยู่แล้วการปรับปรุงของวัดในแต่ละวัดให้ความสำคัญกับรูปแบบในเรื่องสถาปัตยกรรมและความแข็งแรงมั่นคง จะเห็นได้ว่าวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงมีความสง่างาม ด้านการใช้ประโยชน์ บทบาทสำคัญในการพัฒนาศาสนสถานของวัดในด้านต่าง ๆ ทั้งภายในวัดและภายในชุมชนของตน เป็นศูนย์รวมจิตใจ สถานที่ท่องเที่ยว และแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัดยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้สร้างรายได้อีกด้วย ด้านการบริหารจัดการดูแลศาสนสมบัติของวัด ตลอดจนความเป็นอยู่ของชุมชนขึ้นอยู่กับความอดสาหัสของเจ้าอาวาส ผู้บริหารวัด และการสนับสนุนจากชุมชนท้องถิ่นและแน่นอนว่าปัจจุบันเรายังต้องอยู่กับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันหรือในอนาคตที่จะถึง เช่น เป็นการเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันหรือในอนาคตที่จะถึง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดควรจัดทำคู่มือการพัฒนาแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด เพื่อปรับปรุงรูปแบบและกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของวัดเพื่อให้เกิดประโยชน์และรูปแบบที่เหมาะสมต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสถานของวัด
2. ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ให้เอื้อต่อการจัดประโยชน์และเหมาะสมกับการจัดการศาสนสถานของวัด และลงโทษอย่างจริงจังต่อผู้ที่เข้ามาทำให้เกิดความเสียหายรวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมเอื้อประโยชน์ต่อผู้เช่า
3. จัดตั้งคณะกรรมการทำโครงการอบรมการพัฒนาศาสนสถาน ด้วยการอนุรักษ์ศาสนสถานให้มีความมั่นคง แข็งแรง และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดทำแผนพัฒนาศาสนสถานของวัด ด้วยการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการจัดทำแผนพัฒนาศาสนสถานวัด แผนยุทธศาสตร์ จัดประชาพิจารณ์ และการถ่ายทอดแผนสู่ภาคปฏิบัติการพัฒนา เครื่องมือบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างเครื่องมือจัดเก็บศาสนสมบัติของวัด อย่างเป็นระบบ และสามารถสืบค้นศาสนสมบัติได้อย่างรวดเร็ว

2. จัดประโยชน์ให้เหมาะสมกับการจัดการศาสนสถานของวัด และลงโทษอย่างจริงจังต่อ ผู้ที่กระทำความผิดกฎระเบียบสัญญาต่าง ๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีพฤติกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดต่าง ๆ

3. เจ้าอาวาสจัดทำแผน พัฒนาการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดแบ่งเป็นระยะสั้นและแผนระยะยาว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1 ควรศึกษาวิจัยด้านการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัดแก่ ผู้นำหน่วยอบรมทั้งคณะสงฆ์และประชาชน จากความคิดเห็นของคณะสงฆ์และประชาชน โดนการวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศาสนสถานของวัด ในครั้งต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยด้านรูปแบบการพัฒนาศาสนสมบัติวัด เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงครั้งต่อไป

3. ควรศึกษางานวิจัยด้านรูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2538). *แนวทางการจัดการโบราณสถานในบัญชีมรดกทางวัฒนธรรมของโลก*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สัมพันธ์จำกัด.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข. (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดา). (2558). *การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิพัฒนศาสนกิจวิธาน (พิพัฒน์ สุขเมธโส). (2551). *หลักการแนวคิดและวิธีการพัฒนาวัดพัฒนา 51*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภณ. (2557). *การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิระชัย ขยวีโร. (2556). *การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระปลัดวรญาณ อคฺคฺชีโร. (2559). การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 38-54.
- พระมหาธฤติ รุ่งชัยวิฑูร. (2556). รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดคำธณ แก้วเกลี้ยง. (2565). การจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 9(6), 339-353.
- นิชรา ทองเย็น. (2562). *การบริหารจัดการวัดในแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา : วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดท่าการ้อง* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

โนราบ้านชะแล้กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนฐาน ทุนทางวัฒนธรรม*

THE NORAH OF BAN CHALAE WITH THE COMMUNITY STRENGTH BASED
ON THE CULTURAL CAPITAL

เสริมศักดิ์ ขุนพล, ณฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, พรไทย ศิริสาธิตกิจ

Sermasak Khunpol, Nathapong Jitnirat, Pornpan Khemakunasai, Pornthai Sirisatidkit

มหาวิทยาลัยทักษิณ

Thaksin University

Corresponding Author E-mail: khunpol@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนและการจัดการทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาโนราบ้านชะแล้ ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ชุมชนบ้านชะแล้ ด้วยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มชาวบ้าน นำวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างสรุปเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางวัฒนธรรมโนราบ้านชะแล้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การแสดงโนรา โนราปิก ความเชื่อเกี่ยวกับโนรา และงานฝีมือโนรา ซึ่งแต่ละประเภทจะมีศักยภาพในการนำไปสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่แตกต่างกัน สามารถนำทุนวัฒนธรรมเหล่านี้ไปพัฒนาชุมชน 5 ด้าน คือ การพัฒนาบุคคล การพัฒนาวัฒนธรรม การพัฒนาสุขอนามัย การพัฒนาศีลธรรม และการพัฒนาอาชีพ การนำทุนวัฒนธรรมโนรามาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ไม่ต้องจำเป็นต้องชี้วัดทางมิติทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องวัดความเข้มแข็งในมิติทางด้านสังคมและองค์กรชุมชน มิติทางด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ และมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งนับเป็นอีกหนทางหนึ่งที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถมีอำนาจจัดการตนเองอย่างอิสระ และสามารถรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาตนเอง จากทุนวัฒนธรรมโนราที่มีอยู่ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเข้มแข็งต่อไป

คำสำคัญ: ทุนวัฒนธรรม; การจัดการวัฒนธรรม; ความเข้มแข็งของชุมชน; โนรา

*Received April 19, 2023; Revised September 1, 2023; Accepted September 2, 2023

Abstract

This research article aimed to study capital and cultural capital management in building community strength in a case study of Norah Baan Chalaе, Chalaе Sub-District, Singhanakhon District, Songkhla Province, conducted by the qualitative research method. Field data were collected at the Ban Chalaе community area, Chalaе Sub-District, through observation, interviews, and villager group meetings. Analyzed the content and generated a descriptive summary.

The results showed that the Nora cultural capital of Ban Chalaе was divided into 4 categories: Nohra performance, Norabik, beliefs about Nohra, and Nohra handicrafts. Each type has the potential to strengthen the community differently. These cultural capitals could be used to develop communities in five areas: personal development, cultural development, health and moral development, and career development. The use of Nora cultural capital to strengthen the community had no need to measure economic dimensions alone. Implementation helped strengthen the community in terms of social and community organizations. Cultural and learning dimensions and the dimensions of natural resources and the environment were other ways for the community to become self-sufficient, having the power to manage themselves independently and joining groups to develop themselves from the existing Norah cultural capital. The quality of life of the people in the community continued to be strong.

Keywords: Cultural Capital; Culture Management; Community Strength; Norah

บทนำ

โนรา หรือโนราห์เป็นศิลปะการแสดงพื้นเมืองอย่างหนึ่งของภาคใต้ที่มีการสืบทอดกันนาน โดยโนราถูกยกให้เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติเมื่อปี 2552 ในระดับจังหวัดพบว่าโนราเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมหนึ่งที่บรรจุอยู่ในรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 มาตรา 18 (4) และ (7) ในทุกจังหวัดของภาคใต้ พร้อมทั้งผลักดันให้โนราได้ขึ้นบัญชีเป็นมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติต่อองค์การยูเนสโก รายการแรกของไทย (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2562) ซึ่งโนราถูกนำไปปรับใช้เป็นการแสดง

เพื่อความบันเทิง และแปรรูปเป็นสินค้าต่าง ๆ เช่น รูปปั้นโนรา พิธีกรรมโนรา การแสดงดนตรีเพื่อรายได้แก่นักแสดงโนราและชุมชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้โนราสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดในการเป็นทุนวัฒนธรรม สำหรับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการพัฒนาแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน (The Indigenous Development Strategy) หรือเรียกว่าการพัฒนาแบบดั้งเดิมหรือระบบความรู้แบบภูมิปัญญาในท้องถิ่น หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชน (บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์, 2533)

ชุมชนบ้านชะแล้เป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาที่นี้มีการแสดงโนราค่อนข้างชุกชุมและตลอดทั้งปี ทั้งการจัดแสดงในรูปแบบของการแสดงเพื่อความบันเทิงและการประกอบพิธีกรรมมากกว่า 40 ปี ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ต่างลงความเห็นว่โนราเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่ตนเองคุ้นเคยและผูกพันอยู่ในรากเหง้าของตน แต่ในการบริหารจัดการชุมชน พบว่า โนราเป็นทุนวัฒนธรรมที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนเพียงเล็กน้อย เช่นการส่งเสริมการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อสุขภาพ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2553 ภายใต้โครงการออกกำลังกายเพื่อสร้างสุขภาพด้วยการรำโนราและการแข่งขันโนราบิกของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ เป็นต้น แต่ท้ายสุดก็มีลักษณะเจือจางและหายไปจากชุมชน เนื่องจากปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนและคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นน้อยลง แม้้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นพยายามส่งเสริมการใช้วัฒนธรรมโนรา มาสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัดที่ 3 พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนฐานความรู้ และพหุวัฒนธรรมภายใต้ยุทธศาสตร์ศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นปี พ.ศ. 2561-2564 แต่ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนว่าจะใช้วัฒนธรรมโนราร่วมกับการพัฒนาชุมชนในรูปแบบใด (เทศบาลตำบลชะแล้, 2560)

ดังนั้นเพื่อเป็นเพิ่มคุณค่า มูลค่า และหาทางออกให้กับทุนทางวัฒนธรรมของโนราในชุมชนบ้านชะแล้ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างช้านาน ให้สามารถนำไปเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมเกิดความเข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการทบทวนและหาแนวทางในการจัดการทุนวัฒนธรรมนี้ให้กลับมามีบทบาทและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนเหมือนที่เคยเกิดขึ้นในชุมชนอื่น ๆ ในสังคมปักษ์ใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาทุนและการจัดการทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาโนราบ้านชะแล้ ตำบลชะแล้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์วิจัยในพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selective) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การเก็บรวบรวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อให้ได้คำตอบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ คณะโนราในชุมชน 2 คณะ คือ คณะโนราสรรเสริญ ศ.พุ่มเผ่า อมรศิลป์ และคณะโนราสุชาติ หยาดฟ้า ผู้นำชุมชนบ้านชะแล้ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครูใหญ่ วัฒนธรรมอำเภอ และวัฒนธรรมจังหวัด ชาวบ้านในชุมชนบ้านชะแล้และนักวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรมโนรา จำนวน 22 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured) และการประชุมกลุ่ม (Focus group) ของในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูล

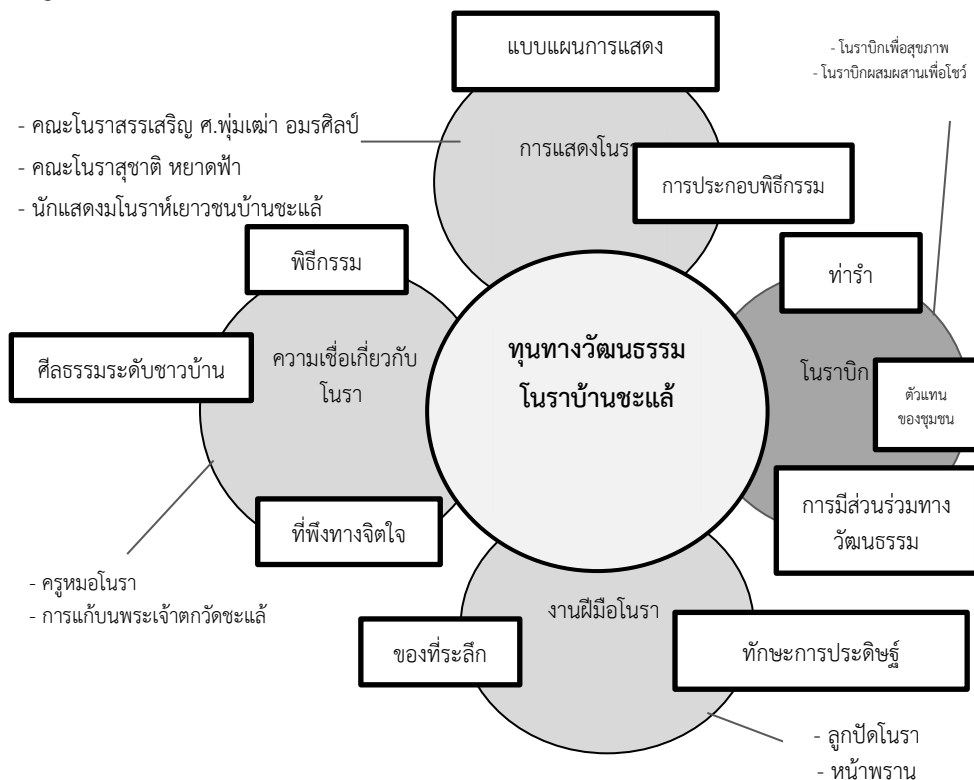
วิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป โดยเขียนเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) และนำเสนอข้อมูลในลักษณะอธิบายในเชิงพรรณนา พร้อมประกอบไปด้วยการบรรยายรูปภาพ ตาราง และแผนภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่วางไว้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมโนราบ้านชะแล้ สามารถสรุปตามคุณลักษณะของ Greg Richards (2009) ดังนี้

ภาพที่ 1 คุณลักษณะของ Greg Richards

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังนี้ ทุนทางวัฒนธรรมโนราบ้านชะแล้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. การแสดงโนรา ทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในระดับมาก มีองค์ประกอบทางวัฒนธรรมคือแบบแผนการแสดงของนักแสดงมโนราห์ โดยในพื้นที่ชุมชนชะแล้ มีคณะโนราจำนวน 2 คณะ คือ คณะโนราสรเสรีธู ศ.พุ่มเผ่า อมรศิลป์ และคณะโนราสุชาติ หยาตฟ้า ส่วนอีกกลุ่มจะเป็นนักแสดงโนราเยาวชนบ้านชะแล้ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อฝึกซ้อมของนักเรียนโรงเรียนชะแล้มีติวิทยา แต่ละทีมการแสดงจะมีรูปแบบการแสดงที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์ของนักแสดง และสามารถสร้างสรรค์ได้ตามสมควร ซึ่งชาวบ้านจะเป็นผู้เลือกว่าจะเลือกชมนักแสดงคณะไหน นอกจากแบบแผนการแสดงแล้ว คณะโนรา

ชะแล้งยังสามารถประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู และการไหว้ต่ายายให้กับชาวบ้านได้อีกด้วย ซึ่งเป็นทุนวัฒนธรรมประเภทภูมิปัญญาที่ผูกติดกับโนราโดยเฉพาะ

2. โนราบิก ทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในระดับมาก เป็นการแสดงประกอบท่าทาง เพื่อส่งเสริมสุขภาพโดยเอาการแสดงมโนราห์มาผสมผสานกับการออกกำลังกายแบบแอโรบิก ซึ่งมีองค์ประกอบที่เห็นได้ชัดคือท่ารำ 13 ท่าที่ทางชุมชนร่วมกันคิด และถือปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้ โดยพบว่าการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชาวบ้านเป็นทุนวัฒนธรรมหนึ่งที่ค่อนข้างเห็นได้ชัด และเป็นภาพของการรวมกลุ่มที่ทำให้กลายเป็นต้นแบบให้เกิดการพัฒนาทุนทางสังคมอื่น ๆ ตามมา นอกจากนี้ยังพบว่าโนราบิกเป็นการแสดงที่กลายเป็นตัวแทนของชุมชน ที่มักถูกนำไปจัดแสดงในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนมีภาคภูมิใจ และสามารถเล่าเรื่องราวของการกำเนิด โนราบิกของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งปัจจุบันการเล่นโนราบิกยังคงดำเนินอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การแสดงมโนราบิกที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือการแสดงมโนราบิกเพื่อสุขภาพ และการแสดงมโนราบิกผสมผสานเพื่อจัดแสดง

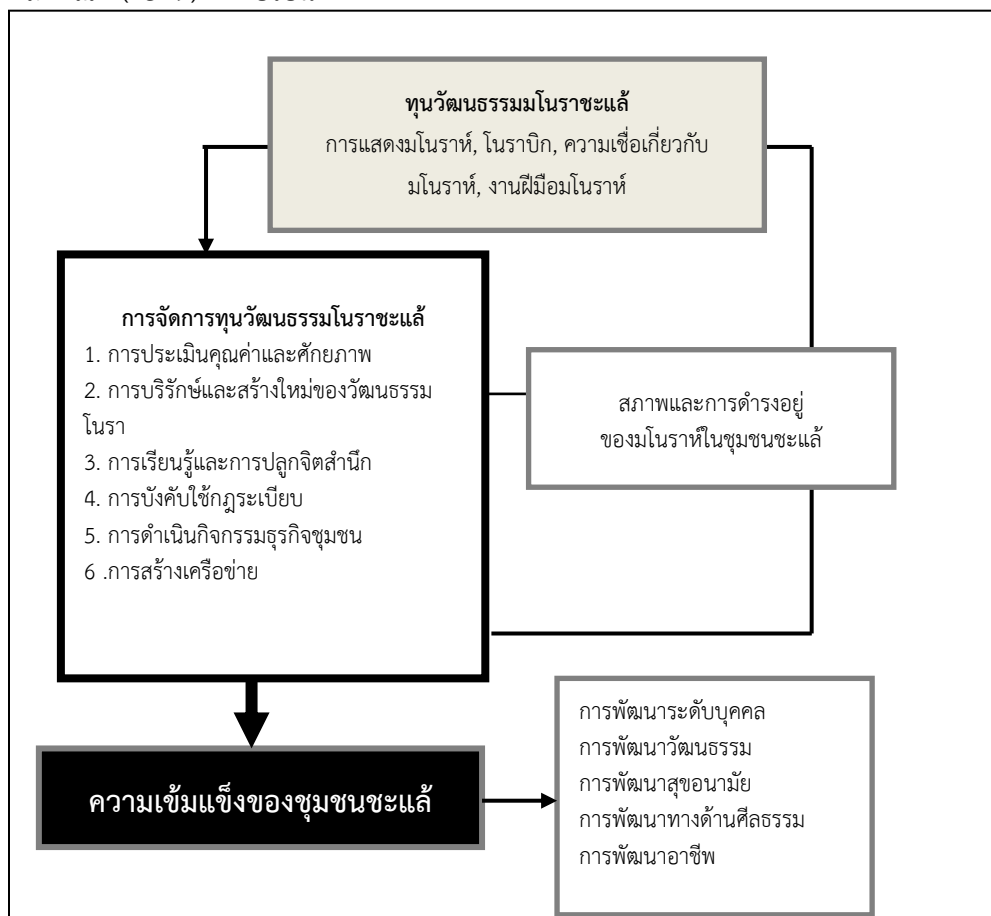
ภาพที่ 2 โนราบิกบ้านชะแล้ (หาดใหญ่โพกัสออนไลน์, 2562)

3. ความเชื่อเกี่ยวกับมโนราห์ ทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในระดับปานกลาง เป็นความเชื่อที่ผูกติดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ชุมชนชะแล้ ซึ่งมีหลากหลายความเชื่อ แต่ที่เด่นชัด และกลายเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชนที่เห็นได้ชัดเจน คือครุหมอโนราและการแก้บน พระเจ้าตักกวัดชะแล้ โดยมีองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ได้แก่ พิธีกรรมที่มีรูปแบบชัดเจน มีคตินิยมที่เป็นศีลธรรมระดับชาวบ้านที่ควบคุมพฤติกรรมคนในชุมชนให้อยู่ในระเบียบเรียบร้อย และยังเป็นทางออกทางจิตให้ชาวบ้านในกรณีที่หาทางออกใด ๆ ไม่ได้

4. งานฝีมือมโนราห์ ทุนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในระดับน้อยเป็นหัตถกรรมท้องถิ่นที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในชุมชนซึ่งได้แก่ ลูกปัดมโนราห์และหน้าพราน ซึ่งเป็นทักษะการประดิษฐ์ที่อยู่ในตัวบุคคล และสามารถนำมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านในพื้นที่ได้ โดยสามารถผลิตชิ้นงานขึ้นมาเพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก และสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชนได้

2. การจัดการทุนทางวัฒนธรรมโนราในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาละมีกระบวนการตามแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของ สายันต์ ไพเราะญจิตร และคณะ (2549) ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 การจัดการทุนวัฒนธรรมโนราในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาละมี

จากภาพที่ 3 สามารถอธิบายแนวทางในการจัดการทุนวัฒนธรรมโนราในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาละมีกระบวนการจัดการ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินคุณค่าและศักยภาพ ซึ่งจะต้องเป็นการประเมินศักยภาพของทุนวัฒนธรรมโนราบนพื้นฐานของความเป็นจริงและต่อเนื่อง โดยการหาทรัพยากรวัฒนธรรมที่สามารถนำไปพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งการวิเคราะห์ประเมินคุณค่าและศักยภาพของทุนวัฒนธรรมโนราบ้านชาละมี สามารถสรุปตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การประเมินศักยภาพของทุนวัฒนธรรมโนราະแล้วตามคุณค่าทางวัฒนธรรม

คุณค่าของโนราະแล้ว	เหตุผลประกอบ	ทรัพยากรวัฒนธรรมที่นำไปพัฒนาต่อ	ระดับศักยภาพ
1.คุณค่าทางศาสนา	ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมโนรา เป็นศาสนาชาวบ้านที่สอนให้คนในชุมชนประพฤติชอบ และรู้จักตอบแทนบุญคุณ	คติความเชื่อเกี่ยวกับครุหม่อโนราหรือ ตายายขึ้นตอนและธรรมเนียมปฏิบัติ	ปานกลาง
2.คุณค่าทางประวัติศาสตร์	มีประวัติที่มาไม่ชัดเจน ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ มีเพียงเรื่องเล่าขานปู่ย่า ไม่มี การบันทึกลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน การแสดงและคณะที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ค่อนข้างน้อย และเรื่องราวของโนราที่สัมพันธ์การตำนานท้องถิ่น หรือ ภูมิศาสตร์ท้องถิ่นแทบไม่มีปรากฏ	เรื่องเล่าเชิงมุขปาฐะ ตำนานโนราในท้องถิ่น	ปานกลาง
3.คุณค่าด้านสุนทรียะ	ผสมผสานของศิลปะการแสดงโนรา มีการเล่าเรื่อง กล่าวบท และการรำร่ายรำ การสร้างความบันเทิงในผู้ชมอายุที่เติบโตไปในวัยของการรุ่งเรืองโนรา เช่น การแสดง หรือการดัดแปลงเป็นโนราบิก	ศิลปะการแสดงและการแสดงในท้องถิ่นช่วงเทศกาลหรือการประยุกต์เพื่อสุขภาพแสดงโนราบิก	ปานกลาง
4.คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ	เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ที่มีส่วนร่วมในการแสดง ขยายเครือข่าย โดยให้คณะอื่นๆ หรือนายทุนอื่นมาเข้าศึกษา หรือต่อยอดจากทุนวัฒนธรรมเดิม มีการว่าจ้างหรือการแสดงเอื้อต่อเข้าชมของนักท่องเที่ยว	กลไกในการสร้างมูลค่า และรายได้	ต่ำ
5.คุณค่าในฐานะตัวแทนของชุมชนหรือท้องถิ่น	การขึ้นทะเบียนโนราเป็นมรดกโลก โดยสำนักส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม	รูปแบบการแสดงของโนราະแล้ว	ปานกลาง

2. การอนุรักษ์และสร้างใหม่ของวัฒนธรรมโนราະแล้ว โนราະแล้วเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่ามาอย่างยาวนาน อีกทั้งมีการประดิษฐ์ เสริมแต่งหรือการดัดแปลงแก้ไขของศิลปิน ชาวบ้าน เพื่อให้เหมาะสม และสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าของวัฒนธรรม รวมถึงการบริโภคข้าทางวัฒนธรรมของเจ้าของวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้การแปรรูปทุนวัฒนธรรมทั้งในส่วนของการบริการและสร้างใหม่ขึ้นจะต้องสามารถนำไปจัดการได้ง่าย และมีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อสามารถทำโนราอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพและก่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุดต่อคนภายในชุมชนได้

3. การเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึก เป็นหลักสำคัญในการทำให้โนราในพื้นที่ชะแล้คงอยู่ ซึ่งการเรียนรู้และปลูกฝังไปสู่คนรุ่นใหม่ ๆ ในชุมชนควรเป็นไปได้ทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งสามารถกระทำได้หลายทิศทาง เช่น การสื่อสารจากโนราอาวุโสสู่โนรารุ่นใหม่ การสื่อสารระหว่างนักแสดงและชาวบ้าน ผ่านการบอกเล่าในขณะทำการแสดง การสื่อสารผ่านระบบราชการ

4. การบังคับใช้กฎระเบียบ ส่วนงานภาครัฐมากที่สุดในการออกกฎระเบียบเพื่อใช้ในการจัดการทุนวัฒนธรรมโนรา ในอดีตองค์การบริหารส่วนตำบลชะแล้ พยายามที่จะส่งเสริมโนราให้กลายเป็นหลักสูตรภาคบังคับในระดับการศึกษาพื้นฐานของชุมชน อีกอย่างหนึ่งที่ยังเป็นประเด็นที่ขาดไปก็ คือ การขึ้นทะเบียนนายโรง ซึ่งคณะผู้แสดงเองบอกว่าตนเองเป็นนักแสดงในพื้นที่มานาน แต่สำนักวัฒนธรรมจังหวัดกลับมองไปยังคณะใหญ่ ๆ

ที่มีชื่อเสียงนาน ๆ จะเชิญไปร่วมการแสดงซักครั้งหนึ่ง หากมีการรับรองคณะผู้จัดแสดงก็น่าจะเป็นการยืนยันตัวตน สามารถทำให้ตนเอง สามารถจัดแสดงและรับงานอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีการค้นหาลักษณะของโนราหะแล้ว ทั้งในรูปแบบของการแสดงและสินค้า เพื่อนำไปสู่การจดสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์ของอัตลักษณ์ดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้วัฒนธรรมโนราหะแล้มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมโนราที่อื่น ง่ายต่อการสื่อสาร สืบทอด และผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

5. การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชน เป็นการต่อยอดทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับโนรา ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ ให้กับชุมชนและผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดอาชีพใหม่ได้ เช่น อาชีพการทำเครื่องประดับ เครื่องประกอบพิธีกรรม ทั้งนี้อาจจะต้องมีการเพิ่มทักษะการประกอบการและการตลาดเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถต่อยอดทางเศรษฐกิจซึ่งที่ผ่านมาชุมชนมีการอบรมทักษะการผลิตชิ้นงาน แต่ยังไม่มีการขยายชิ้นงานนั้น ซึ่งปัจจุบันการตลาดออนไลน์เอื้อต่อการขายสินค้าที่ไม่ต้องลงทุนอาจจะเป็นอีกช่องทางในการนำเสนอสินค้าทางวัฒนธรรมที่สามารถกลายเป็นธุรกิจระดับครัวเรือนได้

6. การสร้างเครือข่ายการร่วมมือ สามารถสร้างได้ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับรูปแบบของกิจกรรม และสถานการณ์นั้น โดยคาดหวังว่าทุกความร่วมมือจะต้องเกิดประโยชน์สนับสนุนวัฒนธรรมโนราให้เติบโต เช่น การสนับสนุนทุนหรืองบประมาณ การร่วมมือด้านวิชาการ การขึ้นทะเบียนหรือการยกย่องศิลปะ หรือศิลปินเกี่ยวกับโนราในพื้นที่ การสร้างรายได้ให้กับผู้ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมการสืบทอดวัฒนธรรมโนรา ช่วยประชาสัมพันธ์ทุนวัฒนธรรมของโนราบ้านชะแล้ และการสร้างมาตรฐานของผลงานเกี่ยวกับโนรา

กระบวนการจัดการทุนวัฒนธรรมดังกล่าว สามารถนำมาพัฒนาชุมชนชะแล้เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งได้ทั้งหมด 5 ด้าน ตามแนวคิดของ Everest Community Academy ได้ดังนี้

1. การพัฒนาบุคคล เป็นการส่งเสริมความสามารถของตัวบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ โดยการส่งเสริมตัวศิลปินนักแสดงชุมชนชะแล้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้ ระดับมืออาชีพ โดยเน้นกลุ่มนักแสดงรับแสดงโนรา และประกอบพิธีกรรมโนราได้ โดยทำการ ขึ้นทะเบียนหรือจัดทำฐานข้อมูลศิลปินโนราหะแล้ว พร้อมทั้งเผยแพร่ในเชิงสาธารณะเพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนและบุคคลภายนอกรับรู้ได้ และสามารถใช้เป็นข้อมูลตั้งต้นในการว่าจ้าง หรือการเชิญไปแสดงมโนราห์ในพื้นที่ต่าง ๆ และระดับเยาวชน เนื่องจากกลุ่มเยาวชน ยังไม่ได้มีการรับแสดงมโนราห์เป็นกิจลักษณะ ดังนั้นการส่งเสริมกลุ่มนักแสดงในกลุ่มดังกล่าว อาจจะทำได้ในลักษณะการสร้างเยาวชนต้นแบบที่มีความสนใจจริงเกี่ยวกับการแสดงโนรา พร้อมทั้งการสนับสนุนทุนการศึกษา เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นได้

เรียนในสาขาเกี่ยวกับการแสดงมโนราห์ที่สูงขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพในอนาคต

2. การพัฒนาวัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมการแสดงโนรา และความเชื่อเกี่ยวกับโนรา ไม่ให้จางหายและดำรงอยู่ต่อไป สำหรับกิจกรรมที่ควรทำ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมโนราห์ออนไลน์ เพื่อให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน และคนนอกพื้นที่ได้เข้ามาศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมโนราห์ของชะแล้ เหตุที่เป็นการสร้างผ่านออนไลน์ เพราะต้องการลดปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย และบุคคลที่ต้องเข้ามาดำเนินการและการจัดการดูแล การเลือกช่องทางออนไลน์น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดและเข้ากับยุคสมัย นอกจากนี้ยังสามารถสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมโนราบิก ขยายออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะเครือข่ายโนราบิก ที่ชุมชนมีศักยภาพสูง ซึ่งในหลาย ๆ ชุมชนยังคงมีการเล่นโนราบิกอยู่ทั่วภาคใต้ เช่น ภูเก็ต นครศรีธรรมราช ปัตตานี เป็นต้น ทางชุมชนสามารถสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถเพิ่มศักยภาพของการละเล่นโนราบิกให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

3. การทางด้านสุขอนามัย เป็นการส่งเสริมสุขภาพผ่านการละเล่นโนราบิก โดยมีแนวทางการพัฒนาใน 2 ลักษณะ คือ การฟื้นฟูการละเล่นโนราบิก ที่มีอยู่โดยพัฒนามาเป็นคู่มือการเรียนรู้ในรูปแบบหนังสือ และสื่อออนไลน์ ที่สามารถทำให้คนภายในชุมชน และคนภายนอก สามารถเรียนรู้ได้ และสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงใหม่ ที่ผสมผสานระหว่างโนราบิกกับการเต้นจังหวะบาสโลบ โดยการคิดค้นร่วมกันระหว่างชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบท่ารำ โดยสร้างชื่อการแสดงใหม่เพื่อเป็นการแสดงเฉพาะถิ่นของชุมชนชะแล้ เช่น การเต้นบาสโลบโนราชะแล้ เป็นต้น

4. การพัฒนาทางด้านศีลธรรม การนำเอาครุหมอนโนราและการแก้บนพระเจ้าตากวัด ชะแล้ไปพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนชะแล้ ทำได้ดังนี้

4.1 การสร้างคู่มือชุดเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องครุหมอนโนราครุหมอนสอนให้ทำดีโดยการถอดเรื่องราวของครอบครัวของคนภายในชุมชน เกี่ยวกับการปกป้อง รักษา ลูกหลานของครุหมอนโนรา ที่ทำให้ผู้เคารพตั้งมั่นในความดี และพฤติกรรมดี เป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อสังคม โดยคู่มือที่ผลิตสามารถนำไปเป็นเครื่องมือการเรียนการสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาในชุมชนต่อไป

4.2 ทักษะศึกษาในพิธีกรรมโนราโรงครู เป็นกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมการสังเกตการแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในพิธีกรรม เนื่องจากภายในหมู่บ้านจะมีการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับศีลธรรม การนำเยาวชนไปเรียนรู้ผ่านตัวพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจะให้ผลที่ชัดเจน และฝังแน่นในตัวบุคคลมากยิ่งขึ้น

4.3 การรื้อฟื้นตำนานการแก้บนพระเจ้าตกวัดชะแล้ เพื่อให้เห็นความผูกพันของมนโรรักษ์กับพระเจ้าตกวัดชะแล้ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร โดยสร้างให้เป็นเรื่องเล่าชุมชนกับประวัติศาสตร์บอกเล่าของคนในชุมชนเอง และนำไปเผยแพร่ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ต่อไป

5. การพัฒนาอาชีพ แม้ว่าทุนวัฒนธรรมที่มีการสร้างรายได้ที่ค่อนข้างน้อยมากเมื่อเทียบกับการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในชุมชน แต่สามารถส่งเสริมได้ในอนาคต เช่น การร้อยลูกปัดมนโรรักษ์ และหน้าพรานซึ่งควรกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และตลาดนัดจำหน่ายให้กับชาวบ้าน หรืออีกวิธีคือ การเป็นนายหน้าหาผู้ประกอบการลูกปัดที่มีตลาดอยู่แล้ว และมาว่าจ้างชาวบ้านในชุมชนที่มีความรู้ในการร้อย รับจ้างร้อยลูกปัด เพื่อส่งให้กับผู้ประกอบการนั้น ๆ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ทุนทางวัฒนธรรมโนราบ้านชะแล้ มีทั้งหมด 4 รูปแบบ คือการแสดงโนราบิก ความเชื่อเกี่ยวกับโนรา และงานฝีมือโนรา เป็นการรูปแบบของทุนวัฒนธรรมที่เกิดจากระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับโนรา มาตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งสอดคล้องกับการค้นหาทุนวัฒนธรรมในหลาย ๆ พื้นที่เช่นในงานวิจัยของ ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว (2562) มองว่าทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ อาจเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อแบบดั้งเดิมที่อยู่อยู่แล้ว แต่คนในชุมชนนำมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กระบวนการรวมกลุ่มที่เกิดขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ของชาวบ้านในชุมชนมีจุดประสงค์เดียวกันในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง สามารถพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งได้ ซึ่งการพัฒนาทุนวัฒนธรรมโนราบ้านชะแล้ ผลผลิตหรือสินค้าที่เกิดจากทุนวัฒนธรรม ได้แก่ คณะมนโรรักษ์สรรเสริญ ศ.พุ่มเผ่าอมรศิลป์ คณะมนโรรักษ์สุชาติ หยาดฟ้า นักแสดงมนโรรักษ์เยาวยอนบ้านชะแล้ การแสดงมนโราบิกเพื่อสุขภาพ การแสดงมนโราบิกผสมผสานเพื่อจัดแสดงโชว์ ครูหมอนโนรา การแก้บนพระเจ้าตกวัดชะแล้ ลูกปัดมนโรรักษ์ และหน้าพราน ซึ่งในอนาคตอาจจะมีสินค้าใหม่เกิดขึ้นจากทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการบริโภคของคนภายในชุมชนและคนนอกชุมชน จนเกิดรายได้หรือคุณค่า ซึ่งอัญธิชา มั่นคง (2560) ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่นำมาต่อยอดเป็นทุนวัฒนธรรม เพื่อผลิตซ้ำให้เกิดรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน มีลักษณะของการผลิตที่เปลี่ยนไปจากกระบวนการเดิม ทั้งนี้เป็นการเพิ่มคุณค่าหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในปัจจุบันทุนวัฒนธรรมโนราบ้านชะแล้อาจจะไม่ได้แปรรูปเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจทั้งหมด แต่ในอนาคตอาจจะมีความเป็นไปได้ที่วัฒนธรรมโนราจะเข้าสู่กระบวนการแปรรูปที่หลากหลายมากขึ้นทั้งนี้ ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร และคณะ (2551) ได้เคยวิเคราะห์ไว้ก่อนแล้วว่าหากจะทำโนราคงอยู่ จำเป็นต้องตัดทิ้ง

องค์ประกอบ (Truncation) การลดทอนองค์ประกอบ (Reduction) การนำวัฒนธรรมหลักมาแทนที่ (Substitution) และการต่อเติมด้วยวัฒนธรรมหลัก (Addition) เข้าไป ซึ่งในอนาคตอันใกล้อาจจะได้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากเดิม แต่ยังคงสร้างประโยชน์ด้านสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนชนชาติได้

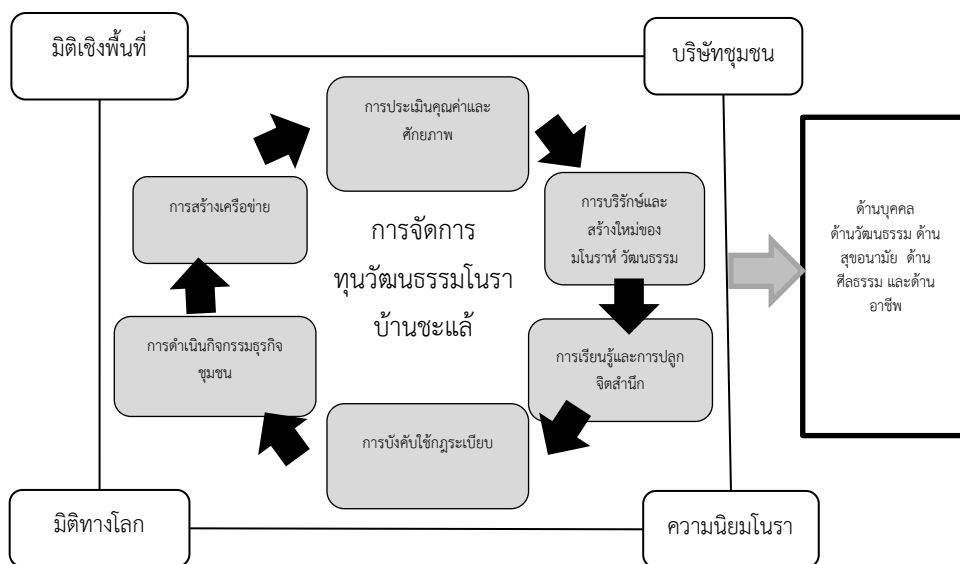
2. การนำเอาทุนวัฒนธรรมโนรามาใช้ในการสร้างความเข้มแข็ง ยังคงใช้หลักการจัดการวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน และจะต้องไม่ทำฐานของวัฒนธรรมเดิมให้เสียไป ซึ่งในการพัฒนาชุมชนหลายพื้นที่ทำให้เสียอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมเดิมจนทิ้งราก ซึ่งทำให้วัฒนธรรมแปรรูปไปไกลจากฐานรากที่คงความเป็นตัววัฒนธรรมไว้ และการจัดการทุนวัฒนธรรมสามารถกระทำไปพร้อม ๆ กับการฟื้นฟูการสืบทอด การอนุรักษ์ การประยุกต์ใช้ แก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ของวัฒนธรรมโนราไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้วัฒนธรรมยังคงอยู่ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ก่อนหน้าจักรวรรดิ ศรีหริสุม (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ทุนวัฒนธรรมโนราในชุมชน มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าต้องพิจารณาจากความหมายในหลายมิติ ทั้งมิติของศิลปะการร่ายรำ การแสดง มิติของพิธีกรรม และมิติของความเชื่อ โดยกระทำไปทุกมิติภายใต้ผู้นำที่ยังคงเชื่อและศรัทธาโนรา และพยายามนำมาใช้เป็นสื่อกลางที่ทำให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญและสร้างประโยชน์ต่อชุมชนได้ ด้วยการปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของชุมชน และค่อยขยายผลออกไปยังกลุ่มอื่น ๆ บางครั้งการนำทุนวัฒนธรรมโนราใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อาจจะไม่จำเป็นต้องชี้วัดมิติทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ยังสามารถวัดความเข้มแข็งจากมิติทางด้านสังคมและองค์กรชุมชน มิติทางด้านวัฒนธรรม และการเรียนรู้ และมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย เพราะการสร้างเสริมความเข้มแข็งเป้าหมายคือการให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถมีอำนาจจัดการตนเองอย่างอิสระ และสามารถรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ทุนวัฒนธรรมโนราที่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับมาพัฒนาต่อยอดในการผลิตหรือสร้างให้เกิดชิ้นงานที่สร้างมูลค่าหรือคุณค่าได้นั้น สามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม 6 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินคุณค่าและศักยภาพ 2) การอนุรักษ์และสร้างใหม่ 3) การเรียนรู้และการปลูกจิตสำนึก 4) การบังคับใช้กฎระเบียบ 5) การดำเนินกิจกรรมธุรกิจชุมชน และ 6) การสร้างเครือข่าย เพื่อให้ทุนวัฒนธรรมโนราดังกล่าวเกิดผลิตซ้ำและดำรงไว้ โดยทุนวัฒนธรรม

โนรานี้สามารถช่วยพัฒนาด้านบุคคล ด้านวัฒนธรรม ด้านสุขอนามัย ด้านศีลธรรม และด้านอาชีพ เพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

ภาพที่ 4 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ที่มีเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมโนราสามารถนำเอาการจัดการทุนวัฒนธรรม และแนวทางการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชะแล้ไปใช้ส่งเสริมความเข้มแข็งทางด้านการพัฒนาบุคคล การพัฒนาวัฒนธรรม การพัฒนาด้านสุขอนามัย การพัฒนาทางด้านศีลธรรม และการพัฒนาอาชีพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถนำไปปรับใช้ในการออกกฎ ระเบียบ และทิศทางการบริหารจัดการทุนวัฒนธรรม หรือการบริหารชุมชนได้ โดยคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาชุมชนชะแล้ให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

มุ่งศึกษาการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่นำเอาทุนวัฒนธรรมมาสร้างรูปแบบสินค้า ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือการแสดงที่มีรูปแบบหรือแบบแผนที่ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2562). *รายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด*. สืบค้น 10 กันยายน 2562, จาก <http://ich.culture.go.th/index.php>
- ขวัญเรือน บุญออบแก้ว. (2562). แนวทางการปรับใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนบ้านวังหอนตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(ฉบับพิเศษ), 188-209.
- จิรวรรณ ศรีหนูสุด. (2552). *ศิลปะการแสดงโนรา : ทุนทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชนบ้านเกาะประตู หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทศบาลตำบลชะแล้. (2560). *แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี (พ.ศ.2561 – 2564)*. สงขลา: เทศบาลตำบลชะแล้.
- บัณฑิต อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์. (2533). *ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์ของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร และคณะ. (2551). *การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สายันต์ ไพรัชญกิจิตรและคณะ. (2549). *กระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น* (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หาดใหญ่โฟกัส. (2562). *สิงหนคร สุดยอด โนราบิก การออกกำลังกายศิลปะพื้นบ้านประยุกต์ด้วยท่ารำโนราห์*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2564, จาก www.hatyaifocus.com
- อัญธิชา มั่นคง. (2560). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา, *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(39), 90-100.
- Richards, G. (2009). *Creative tourism and local development*. Santa Fe: SunstonePress.

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทย*

EDUCATIONAL MANAGEMENT OF THE SANGHA IN THAILAND

พระณพพทร คุณวีโร

Phra Nopparit Khunavero

วัดลาดบัวขาว

Watladboawkaw

Corresponding Author E-mail: nopparit.na@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทย โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1. การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่ประกอบด้วยการจัดการทรัพยากรมนุษย์โดยใช้ทฤษฎีของตะวันตกคือ 4 M สามารถสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพทำงานพุทธศาสนาในทั้ง 6 ด้าน (การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณูปการ) 2. การศึกษาทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี มีการจัดการศึกษาและมีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานประกอบด้วยนักธรรมชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก และการศึกษาแผนกบาลี ตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.๕.9 มีการศึกษาทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค มีการขยายไปแก่ประชาชนทั่วไปเรียกว่าธรรมศึกษาและบาลีศึกษา 3. การจัดการศึกษาแผนกสามัญศึกษาเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษา และมหาวิทยาลัยสงฆ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นการเพิ่มความรู้ ในระดับอุดมศึกษา นอกจากการศึกษาในพระไตรปิฎกแล้ว ยังมีการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นจะต้องศึกษาให้เข้าใจ ซึ่งในมหาวิทยาลัยสงฆ์ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ศึกษา เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน สังคม สามารถประยุกต์ใช้กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การจัดการ; การศึกษา; คณะสงฆ์ในประเทศไทย

Abstract

This academic paper focused on the educational management of the Sangha in Thailand by using the method of studying from documents and research including analysis,

The study was found that 1. The educational administration of the Thai Sangha consisted of human resource management using Western theories, namely 4M, capable of producing qualified personnel working in Buddhism in all 6 areas (administration, dissemination, religious education, education welfare and construction public welfare public utilities) 2. Education in both Dharma and Pali departments There was an education management and has been inherited for a long time, consisting of Dhamma third level, Dhamma second level and Dhamma the first level. and Pali education department from Pali level 1-2 to Pali level 9, There were studies both in the central and regional areas. It had been extended to the public called Dhamma Studies and Pali Studies. 3. The education management of the general education department was one form of education of the Sangha. It was an education that the state provided for according to the wishes of the Sangha. Which had the origin of the establishment of Pali Secondary School and Pali Extraordinary Education and Sangha University Mahachulalongkornrajavidyalaya University Mahamakut Buddhist University to increase knowledge at the tertiary level in addition to the study of the Tipitaka. There was still basic education that needed to be studied to understand. which in both monastic universities provided opportunities for the public to study. It was a connection between home, monasteries and schools, and societies. It could be applied to Buddhist principles.

Keywords: Management; Study; Sangha in Thailand

บทนำ

การศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นต้นทุนที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองให้กับหน่วยงานองค์กรรวมถึงประเทศชาติได้ เช่นเดียวกัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์เรื่อง การจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่คณะสงฆ์ให้ความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยซึ่งมี การจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร ตั้งแต่เข้ามาอุปสมบทหรือเข้ามาบรรพชา เป็น พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนไม่ว่าจะเป็นทั้งในภาคปริยัติ มีการศึกษาตาม พระไตรปิฎกหรือวิชาอื่น ๆ และภาคปฏิบัติมีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน รวมถึงปฎิเวธ คือการรู้แจ้งเห็นจริงตามสภาวะธรรมถึงแม้ปัจจุบันนี้จะเน้นในเรื่องของการเผยแผ่ก็ยังคงทั้ง การศึกษาไปไม่ได้ เพราะต้นทุนของการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความ สำคัญเมื่อเกิดการพัฒนาแล้วการจะบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความ เรียบร้อย

ถึงแม้ในสมัยพุทธกาลจะไม่มีการศึกษาเล่าเรียนในส่วนของปริยัติสามัญที่เกี่ยวกับ วิชาทางโลก แต่ในปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ไทยมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสังคม ประชาชน เพราะฉะนั้น การรู้ในเรื่องของข้อบทกฎหมายหรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร กิจการคณะสงฆ์จำเป็นจะต้องปรับตัวเรียนรู้และเข้าถึงประชาชนจึงจะสามารถเผยแผ่ คำสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม บริสุทธิ์ ยุติธรรม ทำให้การศึกษานำมาสู่การพัฒนา ต้นทุนของมนุษย์ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุสามเณร ให้สามารถเผยแผ่คำสอนได้อย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาบริหารจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่ต้องคำนึงถึงว่าในพื้นที่ มีบุคลากร ที่จะสามารถนำมาพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงการนำทรัพยากรที่มีและปัจจัย ภายนอกมาผสมผสานสามารถบริหารจัดการการศึกษาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยเกิด ประสิทธิภาพซึ่งผู้เขียนเห็นว่าความสำคัญของการศึกษาในแต่ละเรื่องมีเรื่องราวที่เป็น ประเด็นน่าสนใจไม่ว่าจะแผนกบาลี การศึกษาปริยัติสามัญรวมถึงการศึกษาในระดับ มหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งจะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาสืบ ทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างไรจึงเป็นโจทย์ที่น่าสนใจและนำมาตีแผ่ในบทความ ฉบับนี้และบทบาทของพระสงฆ์จะเป็นอย่างไรมีลักษณะควรทำในการบริหารการศึกษา อย่างไรจะนำมาอธิบายในเนื้อความต่อไป

ขั้นตอนการบริหารงาน

ขั้นตอนของการบริหารงานนั้นประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และ ผลผลิต หรือผลงานที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแปรรูปปัจจัยนำเข้า ด้วยวิธีการ หรือเทคนิค ดำเนินการต่าง ๆ

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) หรือที่มักจะเรียกกันว่า ทรัพยากรในการบริหารนั้นเป็นปัจจัยสำคัญในโครงสร้างของการบริหารงาน โดยที่อาจเป็นที่รู้จักกันในนามของ 4 M ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญได้แก่ คน (Man) คือ ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรนั้น ๆ เงิน (Money) ใช้สำหรับเป็นค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ วัสดุสิ่งของ (Materials) หมายถึงอุปกรณ์เครื่องใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งอาคารสถานที่ และการจัดการ (Management) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับการจัดการปัจจัยในการบริหารทั้ง 4 ประเภtenี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการเนื่องจากประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการจัดการขึ้นอยู่กับความพร้อมและคุณภาพของปัจจัยดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงปัจจัยนำเข้าขององค์กรที่ไม่หวังผลกำไร แต่เน้นกระบวนการทำงาน และผลงานที่มีประสิทธิภาพ

ในการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยมีปัจจัยนำเข้า คือ ทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่มีศรัทธาเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วเรียนปริยัติธรรมไม่ว่าจะเป็นนักธรรม บาลี ปริยัติสามัญ หรือในอุดมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ล้วนเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญซึ่งจะสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้า

2. กระบวนการบริหาร (Process) หมายถึง กิจกรรม หรือ หน้าที่ของผู้บริหารในการดำเนินงาน เช่น การวางแผนต่าง ๆ จำเป็นต้องมีกิจกรรมหลายอย่างมาเกี่ยวข้อง เช่น การรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานที่ผ่านมา การวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น การกำหนดแนวทางต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขและพัฒนาให้ผลงานบรรลุผลได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในขั้นตอนเหล่านี้ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะ และใช้เทคนิคหลายอย่าง ซึ่งในการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยกระบวนการในการให้การศึกษาไม่ว่าจะเป็นในภาคปริยัติธรรม คือการศึกษาตามพระไตรปิฎกและปฏิบัติรวมถึงปฎิเวธเป็นการเข้าถึงสภาวะธรรมและเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า

3. ผลผลิต (Output) หมายถึง ผลจากการดำเนินงานผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ออกมาจากกระบวนการของระบบซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ผลผลิตจะต้องถูกประเมินจากลูกค้าหรือผู้บริโภค และส่งข้อมูลย้อนกลับเข้าสู่ตัวระบบ

ซึ่งในการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยผลผลิตที่ได้ก็คือมีการวัดได้ประเมินผลการศึกษาในระดับชั้นทั้งในส่วนของนักธรรมบาลี ปริยัติสามัญหรือชั้นอุดมศึกษามีการสำเร็จการศึกษาที่เป็นผลมาจากในแต่ละชั้นปี

4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลของการดำเนินการ ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ซึ่งในการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทยข้อมูลย้อนกลับก็ถือเป็นสิ่งที่ได้จากการศึกษาเหล่านั้นนำมาเผยแผ่คำสอนให้แก่ประชาชนทำให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจใน

หลักธรรมมากขึ้นสามารถปรับตัวและประยุกต์ใช้กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำให้พุทธศาสนามีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารงานการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่ประกอบด้วยการจัดการทรัพยากรมนุษย์โดยใช้ทฤษฎีของตะวันตกคือ 4 M ได้มีกระบวนการที่ขับเคลื่อนทั้งในส่วนของการสรรหา การคัดเลือก การให้กำลังใจสนับสนุนต่าง ๆ ของผู้บริหารทำให้การศึกษาเกิดผลประจักษ์มีผลผลิตที่ชัดเจนมีผู้สอบได้และสามารถสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพทำงานพุทธศาสนาในทั้ง 6 ด้าน การปกครอง การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณูปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนามีประชาชนได้รู้ถึงหลักธรรมที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้ไม่เป็นโทษกับผู้อื่นและสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ตลอดไป

นักธรรม บาลี

การเรียนการสอนแผนกธรรม (สำหรับนักพระภิกษุ สามเณร) การศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อเรียนรู้พระพุทธศาสนาสำหรับพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป ปัจจุบันการศึกษาแผนกเน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้และคุณภาพ สามารถดำรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ด้วยดีทั้งถือว่าเป็นกิจการของคณะสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง และกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในปัจจุบันมีการแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก

วิธีการจัดสอบธรรมสนามหลวง

1. กองธรรมสนามหลวงแต่งตั้งคณะกรรมการออกข้อสอบนักธรรม/ธรรมศึกษา
2. กองธรรมสนามหลวงจัดพิมพ์ข้อสอบ
3. เจ้าคณะภาคแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้รับและนำข้อสอบนักธรรม/ธรรมศึกษาจากส่วนกลางไปยังสนามสอบธรรมสนามหลวงในส่วนภูมิภาค
4. เจ้าคณะภาคจัดส่งใบคำตอบของนักเรียนที่สอบนักธรรมชั้นโท/ธรรมศึกษาชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก/ธรรมศึกษาชั้นเอก ไปยังกองธรรมสนามหลวง
5. กองธรรมสนามหลวง แต่งตั้งพระภิกษุผู้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง และนิมนต์กรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวงพร้อมกัน ณ สถานที่ซึ่งแม่กองธรรมสนามหลวงกำหนด การตรวจข้อสอบใน

ปัจจุบันใช้เวลาอย่างน้อย 5 วันเฉพาะนักธรรมชั้นโท/ธรรมศึกษาชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก/ธรรมศึกษาชั้นเอก รวมทั้งนักธรรมชั้นตรี/ธรรมศึกษาชั้นตรีของสำนักเรียนส่วนกลาง จัดตรวจข้อสอบในส่วนกลางคือในกรุงเทพมหานคร

6. สำหรับนักธรรมชั้นตรี/ธรรมศึกษาชั้นตรี จัดตรวจข้อสอบนักธรรม/ธรรมศึกษาในส่วนภูมิภาคในเขตปกครองคณะสงฆ์หนนั้น ๆ โดยเจ้าคณะจังหวัดต่าง ๆ แต่งตั้งพระภิกษุผู้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมเป็นกรรมการตรวจข้อสอบ โดยนิมนต์กรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบพร้อมกัน ณ สถานที่ซึ่งคณะสงฆ์กำหนดโดยการกำกับดูแลของเจ้าคณะภาคในเขตปกครองคณะสงฆ์หนนั้น ๆ

การตรวจข้อสอบในปัจจุบันใช้เวลาอย่างน้อย 5 วัน และเจ้าคณะภาคต่าง ๆ แจ้งผลการสอบนักธรรมชั้นตรี/ธรรมศึกษาชั้นตรีไปยังกองธรรมสนามหลวง เพื่อดำเนินการออกหนังสือสำคัญแสดงวุฒิการศึกษาต่อไป

การวัดผลและประเมินผล แม่กองธรรมสนามหลวงกำหนดให้มีการวัดผลและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่เรียกว่าสอบธรรมสนามหลวง โดยเริ่มออกข้อสอบ การให้นำข้อสอบไปเปิดสอบ ณ สนามสอบทั่วประเทศ กำกับการจัดสอบและควบคุมการสอบให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ตรวจข้อสอบ ประกาศผลสอบและออกหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ที่เรียกว่าประกาศนียบัตรให้แก่ผู้สอบผ่านในแต่ละชั้นประโยคปัจจุบันกำหนดสอบธรรมสนามหลวงเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ก่อนออกพรรษา 1 สัปดาห์สอบเฉพาะนักธรรมชั้นตรี และช่วงที่ 2 หลังออกพรรษา 1 เดือน สอบนักธรรมชั้นโท เอก และธรรมศึกษาหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา กองธรรมสนามหลวงกำหนดหนังสือสำคัญอันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำหรับมอบให้แก่ผู้สอบได้แก่นักธรรมและธรรมศึกษาในชั้นนั้น ๆ เรียกว่าประกาศนียบัตร ซึ่งออกให้โดยแม่กองธรรมสนามหลวงและผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีลายมือชื่อของแม่กองธรรมสนามหลวง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประทับไว้เป็นสำคัญ (แม่กองธรรมสนามหลวง, 2552)

การเรียนการสอนแผนกบาลี (สำหรับนักพระภิกษุ สามเณร)

พระสงฆ์ไทยน่าจะมีการศึกษาภาษาบาลีมาตั้งแต่สมัยเริ่มแรกที่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย มีหลักฐานปรากฏในสมัยทวารวดี มีหลักฐานการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมบาลีอย่างเป็นระบบในสมัยอยุธยา

ในปัจจุบันมีการจัดการศึกษาบาลีอย่างเป็นระบบ โดยสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงรับผิดชอบดูแลโดยภายใต้การกำกับของมหาเถรสมาคม ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาลไทย

องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยย่อมี 5 อย่างคือ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การเรียน-การสอน 3) สื่อการเรียน-การสอน 4) กิจกรรมการเรียน-การสอน และ 5) การวัดและประเมินผล

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์มีระบบการจัดการศึกษาที่ยังคงมีรูปแบบคล้ายสมัยอยุธยาตอนปลายทั้งด้านสถานที่เรียนครูผู้สอนแต่ได้มีการแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอนและการสอบใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยจัดแบ่งหลักสูตรให้กว้างออกไปเป็น 9 ชั้น คือชั้นประโยค 1 ถึงชั้นประโยค 9 พร้อมทั้งจัดให้มีผู้รับผิดชอบเป็นสัดส่วนและเปลี่ยนระบบการสอบจากปากเปล่าเป็นสอบด้วยข้อเขียนในปลายรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พ.ศ.2459 โดยใช้คัมภีร์ประเภทอรรถกถาและฎีกามาเป็นแบบเรียนและแบบสอบแทนพระไตรปิฎกจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

สมัยรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ.2489 - ปัจจุบัน)

การศึกษาพระปริยัติธรรมยุคนั้นนับได้ว่าเป็นยุคที่ทันสมัยแล้วสำนักเรียนบาลีมีขึ้นทั่วราชอาณาจักรความนิยมต่อการเรียนพระบาลีมีมากขึ้นเนื่องมาจากการเทียบหรือรับรองวิทยฐานะของผู้เรียนต่อมาเมื่อ พ.ศ.2494 ได้มีระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดการศึกษา พุทธศักราช 2494 ขึ้นมาแทนฉบับเดิมที่เคยใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีองค์กรของคณะสงฆ์ไทยคือกองบาลีสนามหลวงปัจจุบัน พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมมรตโน) (2548) วัดปากน้ำเขตภาษีเจริญกรุงเทพมหานคร เป็นแม่กองบาลีสนามหลวงกำกับดูแลการศึกษาของคณะสงฆ์โดยกำหนดนโยบายหลักสูตรและดำเนินการวัดผลการเรียนระดับประเทศที่เรียกว่า สอบบาลีสนามหลวง โดยมีกระบวนการเริ่มแต่การออกข้อสอบจัดสอบประกาศผลสอบ และออกหนังสืออันเป็นหลักฐานแสดงวุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กับผู้ที่สอบผ่านในแต่ละชั้นประโยค ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมนี้มีการบริหารจัดการศึกษา ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับการปรับปรุงและพัฒนาโดยกองบาลีสนามหลวงซึ่งกำหนดหนังสือตำราเรียนรวมเป็นวิชาหลักได้ 4 วิชา และแยกเป็นรายวิทยาย่อยได้ 7 วิชาในแต่ละชั้นประโยคมีไม่เกิน 4 วิชาดังนี้ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2554)

1) วิชาบาลีไวยากรณ์แยกเป็นวิชาบาลีไวยากรณ์สำหรับชั้นประโยค 1-2 และชั้นประโยค ป.ธ. 3 2) วิชาบุรพภาคคือความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยและรูปแบบหนังสือราชการสำหรับชั้นประโยค ป.ธ. 3 3) วิชาวากยสัมพันธ์เฉพาะประโยค ป.ธ. 3 4) วิชาแปลมคธเป็นไทยหรือแปลบาลีเป็นไทยเป็นวิชาหลักที่ต้องเรียนทุกชั้นประโยคแตกต่างกันโดยคัมภีร์ที่กำหนดให้เรียน 5) วิชาแปลไทยเป็นมคธตั้งแต่ประโยค ป.ธ. 4 ถึงประโยค ป.ธ. 9 กำหนด

คัมภีร์ต่าง ๆ ไปตามชั้น 6) วิชาแต่งฉันทภาษาบาลีเฉพาะประโยค ป.ธ. 8 7) วิชาแต่งไทย เป็นมคธเฉพาะประโยค ป.ธ. 9

คัมภีร์ที่กำหนดสำหรับการแปลในแต่ละชั้นประโยคมีดังนี้

1) ประโยค 1-2 อัมมปทัฏฐกถา ภาค 1-4 2) ประโยค ป.ธ.3 อัมมปทัฏฐกถา ภาค 5-8 3) ประโยค ป.ธ.4 มังคลัตถทีปนี ภาค 1 4) ประโยค ป.ธ.5 มังคลัตถทีปนี ภาค 2 5) ประโยค ป.ธ.6 สมันตปาสาทิกา ภาค 3 6) ประโยค ป.ธ.7 สมันตปาสาทิกา ภาค 1-2 7) ประโยค ป.ธ.8 วิสุทธิมรรค 8) ประโยค ป.ธ.9 อภิอัมมัตถวิภาวินี

2. ด้านการเรียนการสอน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกำหนดระดับ การศึกษาไว้ 8 ชั้นประโยคคือตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยคโดยชั้น ประโยคที่ถือว่าเป็นเปรียญคือเปรียญธรรม3ประโยคถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค จัดรวมเป็น 3 ชั้นดังนี้ 1) ชั้นบาลีไวยากรณ์ประโยค 1-2 ถึงประโยคป.ธ. 3 เป็นชั้นเปรียญตรี(ใช้เวลา เรียน 3 ปี นับจากชั้นบาลีไวยากรณ์) 2) ชั้นประโยค ป.ธ. 4 -5-6 เป็นชั้นเปรียญโท (ใช้เวลา เรียน 3 ปี นับจากเปรียญตรี) 3) ชั้นประโยค ป.ธ.7-8-9 เป็นชั้นเปรียญเอก (ใช้เวลาเรียน 3 ปี นับจากเปรียญโท)

การศึกษาแผนกบาลีนี้รวมเวลาเรียนตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึงประโยค ป.ธ.9 ใช้ เวลาเรียนอย่างน้อย 9 ปี พระภิกษุสามเณรที่จะเข้ารับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะต้องสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว และจบนักธรรมชั้นตรี จึงมีสิทธิสอบบาลี สนามหลวงชั้นประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ. 3 จบนักธรรมชั้นโทจึงมีสิทธิสอบประโยค ป.ธ.4-6 และจบนักธรรมชั้นเอกจึงมีสิทธิสอบ ประโยค ป.ธ.7-9 เวลาเรียนแบ่งเป็น 3 ภาค เรียนคือ ภาควิชาพระปริยัติธรรมและภาคปวารณาในแต่ละวันกำหนดเป็นสองรอบคือเริ่ม เวลา 08.30-10.30 น. และ เวลา 13.00-16.30 น. โดยเรียนสัปดาห์ละ 5 วัน หยุดเรียนวัน โทษกับวันพระสำหรับการเรียนการสอนใช้วิธีท่องจำจากตำราและแปลจากภาษาบาลีเป็น ภาษาไทยหรือแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาบาลีโดยจะต้องมีการเตรียมตัวก่อนเข้าเรียนทุก ครั้งถ้าไม่เตรียมตัวมาจะแปลไม่ได้ดังนั้นการเรียนบาลีจึงใช้เวลาในการดูหนังสือที่ห้องพัก มากกว่าเวลาเรียนในห้องเรียนซึ่งวิชาที่ถือว่าเป็นหลักในการเรียนทุกระดับชั้นคือวิชาแปล มคธเป็นไทยส่วนวิชาอื่น ๆ นั้นแล้วแต่อาจารย์จะกำหนดว่าให้เรียนวันไหนก่อนการเรียน นักเรียนต้องเตรียมดูหนังสือมาก่อนมิฉะนั้นจะแปลไม่ได้หรือฟังรูปอื่นแปลไม่รู้เรื่องซึ่ง ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของการสอนวิชาแปลมคธเป็นไทยคือไม่ใช่ครูแปลแล้วให้ นักเรียนนั่งฟัง แต่นักเรียนจะต้องเป็นผู้แปลเองแล้วครูคอยฟังการแปลของนักเรียนหากผิด ตรงไหนก็จะให้คำแนะนำบอกความรู้เพิ่มเติมให้นักเรียนจะสอบผ่านหรือไม่ผ่านขึ้นอยู่กับ ตัวเองถึงร้อยละ 80 ส่วนอีกร้อยละ 20 จะได้รับจากครูดังนั้นถ้านักเรียนมีความ ขยันหมั่นเพียรอยู่เสมอก็จะประสบความสำเร็จได้ไม่ยากนัก (พระมหาทองดี ญาณาวชิโร,

2545) ในส่วนของสถานที่เรียนถ้าเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่จะมีอาคารเรียนที่เป็นสัดส่วน แต่ถ้าเป็นขนาดเล็กมักเรียนตามศาลาการเปรียญหรือตามที่อื่น ๆ ซึ่งสามารถจัดการเรียนการสอนได้สำหรับครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นไม่มีการสอบบรรจุอย่างทางคหฤหัสถ์ แต่ถือหลักกว่ามีความรู้ในเนื้อหาที่จะสอนและมีศรัทธาที่จะสอนก็สามารถเป็นครูได้ การเข้ามาเป็นครูก็ไม่สลับซับซ้อนเพียงแต่สำนักเรียนทำเรื่องถึงเจ้าคณะจังหวัดเพื่อเสนอแต่งตั้งเท่านั้นและส่วนมากครูบาลีจะมีวุฒิประโยค ป.ธ.3 ขึ้นไปโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านครูมาก่อนสำนักเรียนในกรุงเทพมหานครครูส่วนมากมีวุฒิเปรียญสูงและมีจำนวนมากจึงสามารถเลือกได้แต่ในต่างจังหวัดหลายสำนักเรียนขาดแคลนครูบางแห่งมีครูสอนรูปเดียวแต่ต้องสอน 3-4 ชั้น และสอนวันละหลายรอบดังนั้นจึงต้องใช้ระบบพี่สอนน้อง คือทำหน้าที่เป็นทั้งนักเรียนและครูซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนไม่สมบูรณ์ เพราะมีเวลาเตรียมตัวไม่เพียงพอขาดประสบการณ์ความรู้ไม่แตกฉานและขาดเทคนิคการถ่ายทอดเป็นต้น (พระมหาแผน พูนพัต, 2534) จากปัญหาดังกล่าวกรมการศาสนาได้เข้ามาช่วยเหลือโดยการจัดทำโครงการอบรมครูสอนแผนกบาลี ขึ้นซึ่งก็ได้รับการแก้ไขในระดับหนึ่งแต่ก็ยังไม่เพียงพอปัจจุบันสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวงวัดปากน้ำเขตกภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ต้องการจะพัฒนาครูสอนบาลีให้มีศักยภาพด้านวิชาการมากยิ่งขึ้นจึงจัดให้มีโครงการ การประชุมอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยได้งบประมาณอุปถัมภ์จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและใช้ระยะเวลาครั้งละ 15 วัน ซึ่งก็เป็นวิธีการพัฒนาครูอีกทางหนึ่งเพราะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างยิ่ง (พระธรรมปัญญานรณ (สุชาติ ธรรมรัตน์), 2548)

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยสร้างความสนใจในการเรียนการสอนและช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้นปัญหาในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีคือมีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่น้อยมากที่ใช้เป็นหลักคือตำราเรียนสมุดจดบันทึกกระดานดำชอล์กหรือไวท์บอร์ดเทปบันทึกการแปลกระดาเขียนตอบปัญหาสื่อการสอนยังคงเป็นแบบเดิมไม่มีสื่อใหม่ ๆ นอกจากหนังสือเรียนแม้ว่าในปัจจุบันนี้สำนักเรียนใหญ่ ๆ ที่มีทุนทรัพย์พอเพียงสามารถซื้อหาสื่อสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนได้เช่นคอมพิวเตอร์เครื่องฉายโปรเจกเตอร์สื่อวีดีโอหรือซีดีสื่อการเรียนการสอนแต่โดยภาพรวมแล้วยังถือว่าไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงจึงทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพและในแต่ละปีจะมีนักเรียนที่สอบตกเป็นจำนวนมากทั้งนี้เพราะการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม ๆ น่าเบื่อหน่ายไม่สร้างความสนใจให้กับผู้เรียนเท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

4. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในแต่ละสำนักเรียนสำนักศาสนศึกษาและโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดจำเป็น

จะต้องมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามที่ต้องการซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนอาจมีดังต่อไปนี้

1) การจัดทดสอบเพื่อวัดผลความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเป็นการภายใน 2) การมอบรางวัลให้แก่นักเรียนที่มีผลการเรียนดีและเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน 3) การจัดอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวงเพื่อสร้างทักษะและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและความมั่นใจให้กับผู้เรียน 4) การผลิตตำราคู่มือและเอกสารประกอบการเรียนการสอน 5) การจัดครูพี่เลี้ยงสำหรับนักเรียนบาลีไวยากรณ์เพื่อรับท่องสูตร

สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนการสอนบาลีในยุคปัจจุบันคือการจัดอบรมพิเศษ (ติวเข้ม) ก่อนสอบสนามหลวงโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อให้แก่นักเรียนเตรียมความพร้อมและเกิดความมั่นใจก่อนเข้าสอบ และเพื่อปลูกฝังความนิยมในการศึกษาภาษาบาลีให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้นแก่นักเรียนที่เปิดอบรมก่อนสอบสนามหลวงที่มีชื่อเสียงและมีพระภิกษุสามเณรนิยมนิยมสมัครเข้าอบรมเป็นประจำทุกปี ได้แก่แก่นักเรียนวัดปากน้ำเขตภาษีเจริญสำนักเรียนวัดอรุณราชวรารามสำนักเรียนวัดสร้อยทองสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามสำนักเรียนวัดไร่ขิงจังหวัดนครปฐม เป็นต้น ซึ่งการอบรมจะใช้ระยะเวลาประมาณ 15-30 วัน รูปแบบจะเป็นการแนะนำเทคนิคและวิธีการสอบการเปิดเทปแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและการให้ผู้เข้าอบรมฝึกทำข้อสอบเป็นต้น เนื้อหาที่อบรมจะมุ่งเน้นประโยคเก็งหรือข้อความที่คาดว่าจะออกสอบสนามหลวงเป็นหลัก (สำนักงานเจ้าคณะภาค 2, 2545)

5.ด้านการวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีการวัดผลในระดับชั้นเรียนโดยสำนักเรียนสำนักศาสนศึกษาและโรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดจะดำเนินการจัดวัดผลการเรียนในช่วงที่มีการเรียนการสอนแต่การวัดผลในลักษณะนี้เป็นเพียงการทดสอบความรู้ของผู้เรียนเท่านั้นไม่ได้ใช้ในการตัดสินผลการเรียนหรือเลื่อนระดับชั้นประโยคแต่อย่างใดเพราะจะมีการวัดผลประเมินผลระดับประเทศที่เรียกว่า “การสอบบาลีสนามหลวงโดยกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการประเมินผลการเรียนซึ่งปัจจุบันกำหนดการสอบบาลีสนามหลวงมีดังนี้

1) ประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ธ.5 กำหนดสอบสนามหลวงปีละ 2 ครั้งและในกรณีที่นักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่านในครั้งที่ 1 สามารถสอบซ่อมในครั้งที่ 2 ภายในปีการศึกษาเดียวกันได้แต่ต้องสอบผ่านวิชาใดวิชาหนึ่งในการสอบครั้งที่ 1 จึงจะมีสิทธิสอบ ครั้งที่ 2

2) ประโยค ป.ธ.6 ถึงประโยค ป.ธ.9 กำหนดสอบสนามหลวงปีละ 1 ครั้งถ้านักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่านก็ต้องเข้าสอบใหม่ในปีการศึกษาถัดไป

สำหรับการวัดผลและการประเมินผลนั้นมีการตัดสินผลการเรียนโดยใช้ผลการสอบบาลีสนามหลวงเท่านั้นกล่าวคือผู้ที่สอบผ่านประโยคบาลีสนามหลวงจึงจะได้เลื่อนชั้น

ประโยชน์ในระดับสูงขึ้น ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอนเป็นการประเมินผลการจัดการศึกษาว่าได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่โดยการสอบวัดผลจะมี 2 ระดับคือระดับสถานศึกษาและระดับประเทศระดับสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นการจัดสอบวัดผล เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสอบระดับประเทศของผู้เรียน โดยครูผู้สอนเป็นผู้จัดสอบวัดผลลักษณะข้อสอบจะอาศัยแนวข้อสอบของบาลีสนาทหลวงแต่จะไม่มีผลในการเก็บคะแนนของผู้เรียนเป็นแต่เพียงต้องการหาข้อบกพร่องของผู้เรียนแล้วปรับให้สมบูรณ์ขึ้นเท่านั้นจะไม่มีผลต่อการสอบได้หรือสอบตกของผู้เรียนแต่อย่างใดผู้ที่สอบไม่ผ่านในสนามโรงเรียนเมื่อแก้ไขข้อบกพร่องแล้วอาจสอบผ่านสนามหลวงก็ได้สำหรับวิธีดำเนินการจัดสอบบาลีสนาทหลวงมีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่ใช้เป็นแบบแผนซึ่งได้จัดทำมาโดยลำดับดังต่อไปนี้

1) กองบาลีสนาทหลวงแต่งตั้งคณะกรรมการออกข้อสอบ 2) กองบาลีสนาทหลวงจัดพิมพ์ข้อสอบ 3) เจ้าคณะภาคแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อนำข้อสอบจากส่วนกลางไปยังสนามสอบบาลีสนาทหลวงทุกแห่งโดย ประโยค 1-2 ถึงประโยค ป.ธ.4 เปิดสอบพร้อมกันทั่วประเทศส่วนประโยค ป.ธ.5 ถึงประโยค ป.ธ.9 กำหนดให้มีสนามสอบบาลีสนาทหลวงเฉพาะกรุงเทพมหานครเท่านั้น 4) เจ้าคณะภาคจัดส่งใบคำตอบของนักเรียนไปยังกองบาลีสนาทหลวงทุกชั้นประโยค 5) กองบาลีสนาทหลวงแต่งตั้งพระภิกษุที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมซึ่งมีวุฒิปริญญาธรรม 6 ประโยคขึ้นไปเป็นกรรมการตรวจข้อสอบโดยนิมนต์คณะกรรมการไปประชุมตรวจข้อสอบพร้อมกันณสถานที่ซึ่งแม่กองบาลีสนาทหลวงกำหนดไว้ โดยในปัจจุบันนี้ คือวัดสามพระยา กรุงเทพมหานครการตรวจข้อสอบใช้เวลา 5 วัน นอกจากนี้ยังมีกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนซึ่งทางกองบาลีสนาทหลวงได้กำหนดวันสอบวันตรวจและวันประกาศผลการสอบประจำปีทุกปี (โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย, 2566)

การสอบประโยคบาลีสนาทหลวง

สอบครั้งที่ 1 ครั้งแรก 1) สอบประโยค ป.ธ.6-7 เริ่มวันขึ้น 2-3 ค่ำเดือน 3 ของทุกปี 2) สอบประโยค ป.ธ.8-9 เริ่มวันขึ้น 4-6 ค่ำเดือน 3 ของทุกปี ครั้งหลังสอบประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-5 เริ่มวันแรม 10-12 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี การตรวจบาลีสนาทหลวงครั้งที่ 1 ตรวจพร้อมกันทุกประโยคเริ่มวันแรม 2-6 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปีและประกาศผลการสอบครั้งที่ 1 ในวันแรม 6 ค่ำเดือน 4 ของทุกปี สอบครั้งที่ 2 สอบประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-5 เริ่มวันแรม 10-12 ค่ำเดือน 5 การตรวจบาลีสนาทหลวงครั้งที่ 2 ตรวจพร้อมกันทุกประโยคเริ่มวันขึ้น 10 ค่ำเดือน 6 ของทุกปี และประกาศผลการสอบครั้งที่ 2 ในวันขึ้น 13 ค่ำเดือน 6 ของทุกปี

สถานที่สอบประโยคบาลีสนามหลวง

สำหรับสถานที่สอบนั้นประโยค 1-2 และประโยค ป.ธ.3-4 จะมีสนามสอบกระจายไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศส่วนประโยค ป.ธ.5-9 สนามสอบจะอยู่ที่ส่วนกลางซึ่งผู้เรียนที่จะเข้าสอบประโยค ป.ธ.5-9 ต้องเดินทางมาสอบที่กรุงเทพมหานครเท่านั้นโดยกองบาลีสนามหลวงจะเป็นผู้กำหนดสนามสอบเช่นวัดสามพระยาเป็นสนามสอบของชั้นประโยค ป.ธ.7-9 เป็นต้นผู้เรียนที่จะสมัครสอบความรู้บาลีนั้นนอกจากจะสอบได้วุฒิบาลีประโยคที่ผ่านมาแล้วยังต้องมีคุณธรรมกำกับอีกด้วยคือ

ประโยค 1-2 - ป.ธ.3 (เปรียญตรี) ต้องมีคุณธรรมขั้นตรีจึงจะมีสิทธิสอบ

ประโยค ป.ธ.4-5-6 (เปรียญโท) ต้องมีคุณธรรมขั้นโทจึงจะมีสิทธิสอบ

ประโยค ป.ธ.7-8-9 (เปรียญเอก) ต้องมีคุณธรรมขั้นเอกจึงจะมีสิทธิสอบ

อนึ่งถ้ากำลังสอบนักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่งอยู่ก็ให้ลงไว้ในช่องหมายเหตุว่า กำลังสอบ น.ธ.ตรี เป็นต้นและเมื่อทราบผลการสอบนักธรรมแล้วต้องรีบแจ้งผลการสอบให้แม่กองบาลีสนามหลวงทราบโดยด่วน

ในปัจจุบันนี้ผู้บริหารแต่ละสำนักเรียนได้ดำเนินการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สอดคล้องตามหลักสูตรบาลีสนามหลวงกฎระเบียบวิธีปฏิบัติอื่นพร้อมทั้งมีการส่งนักเรียนเข้าสนามสอบวัดผลตามที่แม่กองบาลีสนามหลวงกำหนดทุกปี การศึกษาอย่างไรก็ตามพระสังฆาธิการเป็นแม่กองบาลีสนามหลวงกำหนดไว้ คือ กระบวนการศึกษาจะเน้นการสอบวัดผลความรู้โดยมีกองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการสอบวัดผลส่วนกระบวนการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารแต่ละสำนักเรียนจะดำเนินการเมื่อปีพ.ศ. 2541 โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมได้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการสอบคือนักเรียนสามารถเก็บวิชาที่สอบได้แล้วเป็นเวลา 2 ปีแต่นำร่องเฉพาะเปรียญธรรม 1-2 ประโยคก่อนยังคงเค้าโครงรูปแบบหลักสูตรและวิชาการเช่นเดิมเมื่อสอบผ่านวิชาใดแล้วสนามหลวงแผนกบาลีจะเก็บวิชานั้นไว้ในปีต่อไปไม่ต้องสอบวิชานั้นอีกคงสอบเฉพาะวิชาที่ยังสอบไม่ผ่านเท่านั้นโดยมีข้อกำหนดดังนี้ (ไทรฐ์ ออนไลน์, 2566)

1) ในเบื้องต้นผู้สอบต้องสอบให้ครบทั้ง 2 วิชาทำปัญหาข้อสอบครบถ้วน 2) ต้องสอบได้ผ่านเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดไว้จึงจะเก็บวิชานั้นได้ 3) ในวิชาที่สอบได้นั้นจะเก็บไว้ 2 ปีเมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้เป็นอันยกเลิกทั้งหมด 4) เมื่อสอบได้ผ่านเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดครบทั้ง 2 วิชาภายในเวลาที่กำหนดเท่านั้นจึงจะถือว่าสอบผ่านชั้นเปรียญธรรม 1-2 ประโยค

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในปีพ.ศ. 2547 กองบาลีสนามหลวงได้ยกเลิกการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา 2 ปีและให้มีการสอบครั้งที่ 2 โดยที่กองบาลีสนามหลวงได้อาศัยมติของมหาเถรสมาคมที่ 464/2547 ในการประชุมมหาเถรสมาคมครั้ง

ที่ 26 เมื่อวันที่ 30 เดือนกันยายนพ.ศ. 2547 มีมติเห็นชอบ 2 เรื่องคือ 1) การยกเลิกการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา 2 ปีชั้นเปรียญธรรม 1-2 ประโยค 2) การสอบครั้งที่ 2 สำหรับผู้สอบผ่านแล้ว 1 วิชา (ยกเว้นวิชาบูรพาคป.ธ.3) ในปีนั้นตั้งแต่ชั้นเปรียญธรรม 1-2 ประโยคถึงเปรียญธรรม 5 ประโยคโดยกำหนดให้มีการสอบตามปกติ 1 ครั้งและมีการสอบครั้งที่ 2 (สอบซ่อม) ในวิชาที่ไม่ผ่านในปีเดียวกันนั้นเมื่อสอบครั้งที่ 2 แล้วผลปรากฏว่าสอบไม่ผ่านในวิชาที่เหลือให้ถือว่าสอบไม่ผ่านทั้งหมดในปีนั้นในปีต่อไปต้องสอบใหม่ทุกวิชาหรือนักเรียนที่สอบครั้งที่ 1 ผ่านแล้วอีก 1 วิชาไม่เข้าสอบในการสอบครั้งที่ 2 ในปีนั้นก็ให้ถือว่าสอบไม่ผ่านทั้งหมด (สนามหลวงแผนกบาลี, 2553) การดำเนินการในเรื่องการสอบบาลีสนามหลวงดังกล่าวยังคงดำเนินการตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในปัจจุบันมีการแบ่งออกเป็นเปรียญ

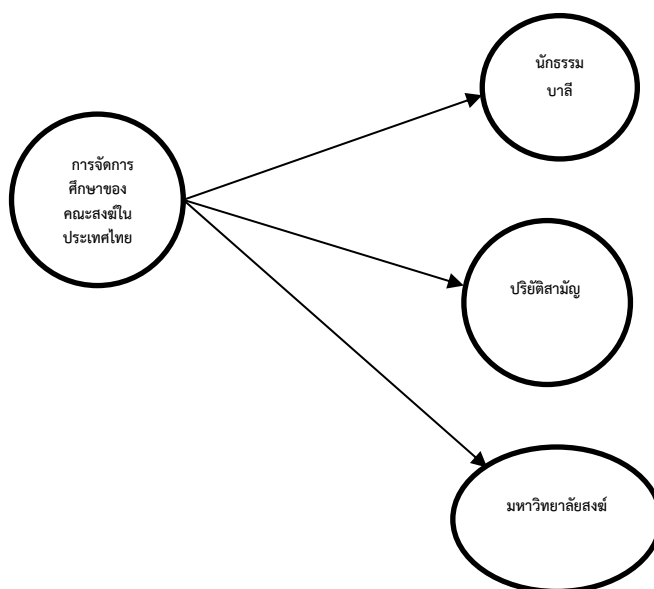
สรุปได้ว่า การศึกษาทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี มีการจัดการศึกษาและมีการสืบทอดกันอย่างยาวนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคบังคับดูเหมือนจะเป็นลักษณะของ พระปริยัติธรรมแผนกธรรมซึ่งมีนักธรรมชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก และการศึกษาแผนกบาลีมีการศึกษาทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาคมีการขยายไปแก่ประชาชนทั่วไปเปรี้ยวว่าธรรมศึกษาและบาลีศึกษา มีผู้ที่สนใจในการที่จะเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ซึ่งคณะสงฆ์ให้ความสำคัญถึงแม้จะมองว่าเป็นเรื่องที่ยากเพราะใช้ความจำและความเข้าใจใช้เวลาเรียนหลายปีแต่คณะสงฆ์ในประเทศไทยก็ยังยึดถือและให้ความสำคัญในส่วนนี้จะสังเกตได้ว่าการสอบรายได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนกบาลีในต่างจังหวัดจะมีการฉลองมีการต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ให้ประชาชนได้เห็นถึงคุณค่าของการศึกษาและอาศัยผลจากการศึกษาของพระภิกษุเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่คำสอนให้แก่ประชาชน

การจัดการศึกษาในระดับสามัญศึกษาและ มหาวิทยาลัยสงฆ์

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัด กล่าวคือภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2432 ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้จัดแผนกมัธยมศึกษาขึ้นมา เรียกว่า โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่พระสงฆ์ต้องร่วมมือในการที่จะบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเพราะการศึกษเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตซึ่งคณะสงฆ์ทั้งฝ่ายเถรวาทและมหายาน ก็ได้เป็นการศึกษาที่หลากหลายในส่วน

ของเถรวาทก็มีบาลีนักธรรมธรรมศึกษา บาลีศึกษาและมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งให้การจัดการศึกษาทุกระดับส่วน ซึ่งการบริหารจัดการด้านนี้ประกอบด้วยระบบให้เพิ่มประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 สรุปการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในประเทศไทย

สรุป

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยประกอบด้วย การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี สามัญศึกษาและมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา สืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ ซึ่งการจัดการศึกษามีความแตกต่างในรูปแบบ นักธรรมบาลีอาจจะเป็นในลักษณะโบราณคือเรียงตามตำราคัมภีร์ เน้นให้พระเถระเป็นผู้สอนและสอบในชั้น ปีนั่น ๆ ไม่มีการเก็บคะแนน

ส่วนปริยัติสามัญหรืออุดมศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็จะเป็นในรูปแบบของการเก็บคะแนนจิตพิสัยและสอบกลางภาคปลายภาค มีรูปแบบคล้ายๆลักษณะของมหาวิทยาลัย แต่รวมกันแล้วคือการจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นไปเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้มีทักษะมีความสามารถและทัศนคติที่จะสืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งคณะสงฆ์ไทยได้บริหารจัดการการศึกษามาโดยตลอด ถึงแม้บางวัดจะไม่มีการศึกษา แต่เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารยังส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรในวัดได้ไปศึกษาในสถานที่หรือในมหาวิทยาลัยไม่ได้ส่งที่จัดไปให้เพราะฉะนั้น การจัดการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

เจ้าอาวาสที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนสนับสนุนส่งเสริมและภิกษุสามเณรที่อยู่ในภายใต้การปกครองของตนทำให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ด้านการศึกษา การศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่ว่าจะเป็นนักธรรมบาลี ปริยัติสามัญหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้พระพุทธศาสนามั่นคง สามารถทำหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชนและปฏิบัติตนให้อยู่ในโอวาทที่พุทธเจ้าได้สอนไว้โดยไม่ผิดหลัก

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2554). เอกสารประกอบการประชุมพิจารณาร่างแผนยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี ครั้งที่ 4. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ไทรรัฐ ออนไลน์. (2566). ชิงแชมป์บาลี ป.ธ.9 มหาอายุ 88 ปีลงแข่งขัน จากวัดพลับ-สามเณร 19 รูป พระ 397 รูป. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/2600825>
- พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธมฺมรตโน). (2548). การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- พระมหาทองดี ปญญาชิโร. (2545). การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- พระมหาแผน พูนพัฑ. (2534). รูปแบบเชิงระบบการบริหารงานทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แม่กองธรรมสนามหลวง. (2552). เรื่องสอบธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- แม่กองบาลีสนามหลวง. (2553). เรื่องสอบบาลี. กรุงเทพฯ: อาทรการพิมพ์.
- โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธรรมกาย. (2566). สถิติข้อสอบบาลีสนามหลวง ประโยค 1-2 ถึง ป.ธ.9. ปทุมธานี: วัดพระธรรมกาย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). รายงานการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานเจ้าคณะภาค 2. (2545). อบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง ภาค 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไทย-ลาว บนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
อยุธยา นongคาย นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร*
THAI LAO PDR ON THE SILK ROAD OF THE MEKONG SUB-REGION
AYUTTHAYA, NONG KHAI, VIENTIANE, LUANG PRABANG, BANGKOK

เอนก ไยอินทร์, พระคมสัน เจริญวงศ์, หัตถกรรณ์ แก่นท้าว, พระมหาสุพัฒน์ ศรียอด
Anek Yai-in, Phrakomsan Jalearnwong, Hutthakorn Kaentao, Phramaha Supat Sriyort
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: anek4861@gmail.com

บทคัดย่อ

เส้นทางเศรษฐกิจประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีทั้งหมด 6 ประการ คือ 1) ระบบคมนาคม 2) มีศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน 3) วิถีชีวิตที่คล้ายกัน 4) มีความปลอดภัยสูง 5) แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย และ 6) ค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางบนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สาเหตุที่ได้ชื่อว่าเป็นเส้นทางสายไหมเพราะระบบคมนาคมที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกัน สนับสนุนให้มีการเคลื่อนย้ายคนมากขึ้น ผลที่ตามมาคือเกิดการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม สินค้าและบริการ ผ่านเส้นทางการค้าระดับภูมิภาคไปสู่ภูมิภาค กลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่แสดงออกต่อประชาคมโลกจึงเป็นงานเชิงพุทธศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะ ประเพณี ประวัติศาสตร์ที่ยึดโยงกับพระพุทธศาสนา บนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อยุธยา นongคาย นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: เส้นทางสายไหม; อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง; เศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง

Abstract

The economic route of the the countries in Mekong subregion had 6 components. 1) Transportation System 2) A common arts and culture 3) A similar way of life 4) High safety 5) Diversified natural resources 6) Low cost, which affected the decision for tourists to choose to travel on the Silk Road

*Received May 11, 2023; Revised June 20, 2023; Accepted June 21, 2023

of the Mekong subregion. The reason why it was known as the Silk Road was because of its modern and connected transportation system encouraging the movement of more people. As a result, the exchange of arts and culture, goods and services through micro to macro trade routes took place. Countries in the Mekong Subregion, the majority of the population were Buddhist, so the art and culture expressed to the international community was a Buddhist art, traditions and history linked to Buddhism on the Silk Road of the Mekong Subregion, Ayutthaya, Nong Khai, Vientiane Capital, Luang Prabang, Bangkok.

Keywords: Silk Road; Greater Mekong Subregion; Mekong Economy

บทนำ

แนวคิดการรวมความร่วมมือ GMS (Greater Mekong Subregion) หรืออนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ มีชื่อเต็มว่า ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Economic Corridors) เพื่อส่งเสริมการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุนและบริการ ส่งเสริมการจ้างงาน ยกระดับการครองชีพ การถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งกันและกัน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มขีดความสามารถและโอกาสการแข่งขันในเวทีการค้าโลก ผ่านกลยุทธ์หลัก 3 ด้าน คือ 1) สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างกัน (Connectivity) 2) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) 3) การรวมกลุ่มกันในอนุภูมิภาค (Community) (ศูนย์ประชาคมอาเซียนของรัฐสภา, 2563)

โครงการก่อสร้างทางรถไฟจีน-ลาว (China-Laos Railway) เริ่มขึ้นเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2559 กำหนดแล้วเสร็จและเริ่มให้ใช้บริการอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ทางรถไฟสายเวียงจันทน์-บ่อเต็น หรือทางรถไฟสายลาว-จีน สามารถลำเลียงสินค้าและผู้โดยสารจากจีนตอนใต้ ผ่านลาวมาถึงไทยได้อีกเส้นทางหนึ่ง โดยเส้นทางนี้จะเชื่อมจากนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน มาที่เมืองบ่อเต็น แขวงหลวงน้ำทา และมีปลายทางที่นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว ซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัดหนองคายเพียงแค่ 24 กิโลเมตร และทางรถไฟสายนี้จะเป็นสายแรกในประเทศลาวที่เชื่อมลาวออกสู่ทะเล คาดการณ์ว่ารถไฟลาว-จีน จะช่วยส่งเสริมทางการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุน ลดต้นทุนการขนส่งสินค้า ทั้งค่าโดยสารและระยะเวลาจากนครคุนหมิง มณฑลยูนนาน มาถึงจังหวัดหนองคายใช้เวลาไม่เกิน 15 ชั่วโมง เร็วกว่าทางถนนจากนครคุนหมิงถึงจังหวัดเชียงรายที่ใช้เวลาถึง 2 วัน (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2564)

ภาพที่ 1 เส้นทางรถไฟจีน-ลาว

โครงการก่อสร้างทางรถไฟลาว-จีน ดังกล่าวเป็นจุดตัดกับเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) หรือเส้นทางหมายเลข 9 (R9) ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) ได้แก่ ไทย เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตรและบริการ พร้อมทั้งยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ซึ่งมีระยะทางยาว 1,450 กิโลเมตร อยู่ในเขตประเทศไทยเป็นระยะทางยาวที่สุดคือประมาณ 950 กิโลเมตร โดยเส้นทางเริ่มจากเมืองท่าตานัง ผ่านเมืองเว้และเมืองลาวบาว ประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของเวียดนามซึ่งติดกับชายแดนประเทศลาว จากนั้นเส้นทางหมายเลข 9 ผ่านเข้าแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว และมาข้ามสะพานมิตรภาพ 2 (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) ข้ามแม่น้ำโขงสู่จังหวัดมุกดาหาร ผ่านจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย จนไปถึงที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเข้าไปยังประเทศเมียนมาร์ จนทะลุอำเภอเมะตะมะที่เมืองเมะล่ายหรือมะละหม่ง (Mawlamyine/Mawlamyain) เป็นการเชื่อมจากทะเลจีนใต้ไปสู่มหาสมุทรอินเดีย (ผู้จัดการออนไลน์, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ไทยเป็นจุดตัดทางเศรษฐกิจ หรือเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ พ.ศ. 2559-2562 พบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทย โดยเฉลี่ย 35,000,000 คนต่อปี (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) ไทยนับเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับการยกย่องจากคนทั่วโลกว่าเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวที่อยากมาสัมผัส ส่งผลให้ภาพรวมสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศไทยที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากรายได้จากการท่องเที่ยวในไทย ณ เดือนเมษายน พ.ศ. 2561

ขยายตัวจากช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมาร้อยละ 16.07 โดยรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศขยายตัวร้อยละ 17.55 และรายได้ของนักท่องเที่ยวไทยขยายตัว ร้อยละ 12.21 โดยภาพรวมมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ในช่วงปลายปี 2562 เป็นต้นมา หลายประเทศทั่วโลกต้องเผชิญหน้ากับวิกฤติ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ที่ประกาศห้ามเคลื่อนย้ายผู้คนตามมาตรการของรัฐ

ภาพที่ 2 เส้นทางระเปียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก
(ณัฐยานัน โสกุล, 2564)

บทความนี้มีจุดประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาเส้นทางเศรษฐกิจประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 2) เพื่อศึกษาระบบเศรษฐกิจบนเส้นทางสายไหมในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เชื่อมโยงทั้งในและนอกภูมิภาค 3) เพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ นำเสนอเป็นบทความทางวิชาการเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนต่อไป เป็นการพรรณนาถึงเส้นทางการเดินทางจากประเทศไทยไปยัง ประเทศลาว เรียกว่า “ระบบเศรษฐกิจบนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อยุธยา หนองคาย นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร” บนเส้นทางสายไหม ที่เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจทั้งในและนอกภูมิภาค เนื่องจากมีระบบคมนาคมที่น่าสนใจ มีแนวโน้มพัฒนาเส้นทางออกไปสู่พื้นที่ทะเลในอนาคตโดยเฉพาะกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง และยังเป็นเส้นทางในการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ระบบกระจายสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับการพัฒนาเส้นทางระเปียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก (บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน), 2566)

จากสถานีรถไฟอยุธยาสู่สถานีหนองคาย

เมื่อสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายลง สัญญาณเศรษฐกิจก็เริ่มซบตัวอีกครั้ง จุดเริ่มต้นของการเดินทางในครั้งนี้ผู้เขียนและคณะได้เลือกใช้บริการรถไฟในการเดินทาง ขึ้นรถไฟสถานีต้นทางที่สถานีรถไฟอยุธยา ขบวนที่ 25 ด่วนพิเศษ CNR เป็นรถไฟชั้น 1 รถนอนปรับอากาศ (62 บนอป.24CN) คันที่ 13 ที่นั่ง ราคา 1,302 บาท เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2566 ออกจากสถานีอยุธยา เวลา 21.39 น. ตามกำหนดการก็จะถึงสถานีหนองคาย เวลา 06.25 น. โดยประมาณ การเดินทางด้วยรถไฟนอนในครั้งนี้มีความตื่นเต้นเล็กน้อย เพราะเป็นครั้งแรก ส่วนตัวคงไม่ใช่ครั้งแรกเฉพาะผู้เขียนเท่านั้น ผู้ร่วมเดินทางก็คงตื่นเต้นไม่แพ้กัน

เมื่อรถไฟมาเทียบชานชาลา ทุกคนก็ต่างรับผิดชอบภาระของตนเอง และของที่ระลึก เตรียมไว้เพื่อนำไปมอบให้หน่วยงานที่คณะเดินทางจะไปติดต่อ อาทิ มหาวิทยาลัยสุโขทัยวังคส์ แขวงหลวงพระบาง บรรยายากาศเป็นไปด้วยความเรียบร้อย พอรถไฟจอดเทียบชานชาลา ทุกคนต่างรีบขึ้นไปนั่งประจำที่ตามที่นั่งที่ระบุไว้ในตั๋วโดยสาร ส่วนผู้เขียนได้คันที่ 12 ห้องที่ 2 เติงล่าง พักห้องเดียวกับผู้ร่วมเดินทางคณะเดียวกัน ซึ่งท่านเป็นพระภิกษุ ทำให้พนักงานเกิดความสับสนในขณะที่ตรวจตั๋ว คิดว่าผู้เขียนใช้สิทธิ์พระภิกษุ จึงได้ตรวจสอบจำนวนคนและแยกสถานะ จึงได้ทราบว่าคุณะเดินทางมีทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ (ประชาชนทั่วไป) และได้จองตัวตรงตามสถานะของตนเพียงแต่มีการสลับที่นั่งเท่านั้นเอง ต่างคนก็ต่างทำหน้าที่ของตนเอง พอเสร็จแล้วต่างคนก็ต่างขอบคุณ เวลาประมาณ 23.00 น. ก็เริ่มเตรียมตัวพักผ่อน ถือว่าได้บรรยายากาศไปอีกแบบ อารมณ์คล้าย ๆ กับนอนเปลโยนไปโยนมาทั้งคืน ด้วยระบบรางยังไม่เรียบ ลองคิดเล่น ๆ ถ้าเป็นรถไฟความเร็วสูงบนรางเดินคงจะลื่นกันทั้งคืน ในขณะที่กำลังพักผ่อน มีเจ้าหน้าที่มาปลุกเวลาประมาณ 06.00 น. แจ้งว่าจะเก็บที่นอนก่อนถึงที่หมายประมาณ 30 นาที ต่อมาอีกไม่นานก็ถึงสถานีปลายทางหนองคาย คณะเดินทางก็ทำธุรกิจส่วนตัวหาทานข้าวเช้าแบบง่าย ๆ หลังจากนั้นก็เดินทางต่อไปอีกสักประมาณ 10 นาที ความประทับใจขณะเดินทางไปด่านตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) ฝั่งประเทศไทย เจ้าหน้าที่อัยาศัยดีมาก ๆ มีความเป็นกันเองสูง แล้วก็ข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว (ลาว: ຂົວມິດຕະພາບ ລາວ-ໄທ ແຫ່ງທ່າອິດ) เดินทางเข้าไปข้ามแดนเข้าประเทศลาว เจ้าหน้าที่ฝั่งลาวก็อัยาศัยดีไม่แพ้กัน แต่ผู้เขียนลองขอถ่ายภาพกับเจ้าหน้าที่ฝั่งลาวเจ้าหน้าที่แจ้งว่าไม่สามารถถ่ายได้ด้วยเหตุผลบางประการ

ขบวนรถไฟระหว่างประเทศสายหนองคาย ไทย- ทานาแล้ง สปป.ลาว

เมื่อเดินทางไปถึงสถานีรถไฟหนองคาย นายสถานีประกาศว่าจะมีรถไฟเทียบขบวนขบวนให้ผู้ที่ยืนอยู่ใกล้รางรถไฟระมัดระวัง จึงทราบว่ายานพาหนะทางรถไฟระหว่างประเทศได้มีข้อตกลงร่วมกันในการเปิดเส้นทางขนส่งระบบราง หมายความว่าตอนนี้มีรถไฟระหว่างประเทศแล้ว สายหนองคาย ประเทศไทย-ทานาแล้ง ประเทศลาว สถานีรถไฟทานาแล้ง (ลาว: ສະຖານີທ່າວາແລ້ງ) เป็นสถานีรถไฟสาย หนองคาย-เวียงจันทน์ ตั้งอยู่บ้านดงโพธิ์ หาดทรายฟอง นครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว และถือเป็นสถานีรถไฟแห่งแรกในประเทศลาว สถานีรถไฟทานาแล้งมีจำนวนย่านทางรถไฟ 3 ทาง เป็นทางหลัก 1 ทาง ทางหลัก 2 ทาง ทางติดขนาน 2 ทาง ซึ่งสถานีรถไฟทานาแล้ง อยู่ห่างจากสถานีรถไฟกรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 627.25 กิโลเมตร และตั้งอยู่ห่างจากจุดกึ่งกลางของสะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว แห่งที่ 1 เป็นระยะทาง 3.50 กิโลเมตร สร้างขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างไทย-ลาว เพื่อใช้ในการขนส่งสินค้า และผู้โดยสารที่จะเดินทางเข้าออก โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีเปิดการเดินรถไฟระหว่างไทย-ลาว เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2552 มีการเดินรถวันละ 4 เที่ยว และอีก 9 กิโลเมตร ก็จะสามารถเดินรถถึงสถานีรถไฟคำสะหวาด (เวียงจันทน์) รอเปิดให้บริการ ซึ่งเป็นสถานีสิ้นสุดของโครงการรถไฟไทย-ลาว (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2565)

เดลินิวส์ออนไลน์ (2564) รายงานว่า การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) ปักธงเพิ่มขบวนรถไฟ หนองคาย-ทานาแล้ง ประเทศลาว วันละ 24 ขบวน (ไป-กลับ) พ่วงขบวนละ 25 แคร่ รองรับการขยายตัวขนส่งสินค้าเชื่อม จีน-ลาว-ไทย พร้อมลุยพัฒนายานสถานีหนองคาย 80 ไร่ หนุนไทยเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทยเปิดเผยว่า ได้ร่วมประชุมวางแผนงานและบูรณาการแผนงานระหว่าง รฟท. กรมศุลกากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมพร้อมรองรับปริมาณการขนส่งสินค้าด้วยระบบรางเชื่อมระหว่าง จีน-ลาว-ไทย จากรถไฟลาว-จีน ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว (หนองคาย-เวียงจันทน์) ทั้งนี้การเปิดให้บริการขบวนรถไฟขนส่งสินค้าข้ามสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ถือเป็นความสำเร็จในการเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าระบบราง ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโลจิสติกส์ของประเทศในการสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ตลอดจนรองรับปริมาณการขนส่งสินค้าข้ามแดนระหว่างไทย-ลาว ที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภายหลังการเปิดให้บริการรถไฟลาว-จีน ที่จะเปิดให้บริการในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมา

เบื้องต้นในปี 64-65 การรถไฟแห่งประเทศไทยมีการเพิ่มขบวนรถไฟขนส่งสินค้า ช่วงหนองคาย-ท่านาแล้ง ประเทศลาว จากเดิมวันละ 4 ขบวน (ไป-กลับ) เป็น 10 ขบวน ไป-กลับ พ่วงขบวนละ 25 แคร่ ส่วนในปี 66-68 จะปรับเพิ่มขบวนรถขนส่งสินค้าเป็นวันละ 16 ขบวน (ไป-กลับ) พ่วงขบวนละ 25 แคร่ และตั้งแต่ปี 69 เป็นต้นไป จะเพิ่มขบวนรถเป็น 24 ขบวน (ไป-กลับ) พ่วงขบวนละ 25 แคร่ ซึ่งไม่รวมขบวนรถโดยสารระหว่างประเทศที่เดิมปกติมีให้บริการวันละ 4 ขบวน (ไป-กลับ) ทั้งนี้การเพิ่มขบวนรถไฟ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่ง ข้ามแดนทางรถไฟ และอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาระบบขนส่งโลจิสติกส์ของทั้ง 2 ประเทศได้อย่างดี รฟท. ยังมีแผนงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการการพัฒนาพื้นที่ ย่านสถานีหนองคาย และพื้นที่ CY หรือศูนย์รวบรวมและเปลี่ยนถ่ายสินค้าที่สถานีรถไฟนาทา เพื่อเพิ่มศักยภาพการขนส่งสินค้าทางรางในพื้นที่ ให้สามารถเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าทางรถไฟ จากท่าเรือแหลมฉบัง มายังสถานีหนองคาย และต่อขยายถึงที่ลานตู้สินค้า ที่ท่านาแล้ง ประเทศลาว ได้โดยตรง เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนในอนาคตด้วย ทั้งนี้แผนพัฒนาย่านสถานีหนองคาย จะมีการพัฒนาพื้นที่สถานีทั้งหมด 80 ไร่ รองรับภาระขนส่งผ่านสะพานเดิม และการเปลี่ยนถ่ายจากถนนสู่ระบบรางเชื่อมโยงภายในประเทศ ซึ่งจะเป็นการช่วยเสริมศักยภาพระบบขนส่งในภูมิภาค สร้างงานสร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจในท้องถิ่น และสนับสนุนให้ไทยเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาคตามนโยบาย รัฐบาล

จากหนองคายไปนครหลวงเวียงจันทน์

ระบวยอวฺจฺจํ จากฝั่งไทยที่จังหวัดหนองคาย ตอนนี้อยู่เขียนได้ข้ามแดนไปอยู่ที่ นครหลวงเวียงจันทน์เรียบร้อยแล้ว เป็นเช้าของวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2566 สิ่งแรกที่จะต้องทำหลังจากเข้ามาในประเทศลาว จะต้องแลกเงิน อัตราแลกเปลี่ยนวันนี้อยู่ที่ 1.00000 THB = 502.83900 LAK ผู้เขียนแลกเงินไทย 1,000 บาท ได้เงินกิบมาจำนวน 503,000 กิบ จากนั้นได้เดินทางต่อไปที่นครหลวงเวียงจันทน์และเช็คอินเข้าที่พัก คณะเดินทางได้เข้าพักที่โรงแรมนครศึก นอกจากการเข้าพักแล้ว ในโอกาสนี้ได้สนทนาประเด็น เกี่ยวกับเศรษฐกิจในประเทศลาว กับผู้ประกอบการโรงแรม ได้ให้ข้อมูลว่า โควิดสามปีที่ผ่านมายังเลยไม่มีนักท่องเที่ยว ตอนนี้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้คลี่คลายลงเริ่มมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาพักอย่างต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เป็นชาวไทย จีน และนักท่องเที่ยวชาวชาติจากประเทศฝั่งตะวันตก เป็นส่วนใหญ่ (สมถวิล สี่, 2566) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่มาจาก ประเทศในอนุภูมิภาคและกลุ่มที่มาจากภูมิภาคอื่น อาจเกิดจากการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานระบบคมนาคมที่เชื่อมโยงกันทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เฉกเช่นเดียวกับ

ประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้านเศรษฐกิจและการลงทุน มีนักลงทุนให้ความสนใจเข้าไปลงทุนจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจชาวจีน ไทย และเวียดนามตามลำดับ สาเหตุหลักมาจากการพัฒนาระบบคมนาคมด้วย จะเห็นได้ว่านครหลวงเวียงจันทน์ ประเทศลาว มีความเจริญมาโดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หลังจากนั้นคณะเดินทางก็ได้ออกเยี่ยมชนสถานที่สำคัญ ๆ ดังนี้ ช่วงเช้าเข้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการจัดการศึกษาของประเทศไทยและประเทศลาว ที่โรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง ช่วงบ่ายเข้าชมสถานที่สำคัญ เช่น พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ หอพระแก้ว วัดสระเกษ ประตูลัษย์ หลักจากนั้นก็หาที่พักที่พักร้อนที่ริมโขงเพื่อรอเข้าชมตลาดริมโขงสักการะอนุสาวรีย์พระเจ้าอนุวงศ์ เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามก่อนเดินทางกลับที่พัก

ภาพที่ 3 พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ประตูลัษย์ หอพระแก้ว
และโรงเรียนมัธยมปลายสงฆ์วัดมหาพุทธวงศาป่าหลวง

ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจกับความเป็นอยู่ของชาวลาว

ในมิติเศรษฐกิจกับความเป็นอยู่ของชาวลาว จะเห็นได้ว่าด้านเศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตสูงแบบก้าวกระโดด เนื่องจากรถไฟลาว-จีน ทำให้ลาวเป็นประเทศเนื้อหอมอีกประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีนักลงทุนเข้ามาลงทุนจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศ ทำให้นครหลวงเวียงจันทน์กลายเป็นเมืองเศรษฐกิจใหม่ กลับพบว่ามี การกระจายตัวค่อนข้างน้อย ประกอบกับค่าเงินเฟ้อพุ่งขึ้นสูงถึง 100 เปอร์เซ็นต์ ในรอบ 5 ปี นับเป็นหนึ่งในเท่าเลยที่เคย โดยอัตราแลกเปลี่ยนในปัจจุบัน เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2566 อยู่ที่ 1.00000 THB = 502.83900 LAK ผู้เขียนแลกเงินไทย 1,000 บาท ได้เงินลาวมาจำนวน 503,000 กีบ ในขณะที่สินค้าส่วนใหญ่ก็นำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน

โดยเฉพาะไทย ส่วนรายได้โดยเฉลี่ยภาคแรงงานอยู่ที่ 75,000 กีบ คิดเป็นเงินไทยประมาณ 150 บาท/วัน หากเป็นภาคบริการตกอยู่ที่ 100 บาท/วัน แต่ค่าครองชีพสูง เช่น ข้าวหนึ่งจานตกอยู่ที่ราคา 50 บาท เมื่อเทียบกับรายได้แล้วจะเห็นได้ว่าค่าครองชีพกับรายได้ไม่สัมพันธ์กัน ทำให้ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจยังไม่ตอบโจทย์ความเป็นอยู่ของชาวลาวเท่าที่ควร(लगว สุริยา, 2566) แต่ราคารถนำเข้ากลับมีราคาถูกกว่าที่คิด ตัวอย่างเช่น ราคารถ Volvo SUV 7 ที่นั่ง ราคาต่ำกว่าล้านบาท เนื่องจากการเรียกเก็บภาษีนำเข้าของรัฐที่ถูกกว่าเพื่อนบ้านนั่นเอง

ขนส่งระบบรางรถไฟจีน-ลาว เวียงจันทน์สู่หลวงพระบาง

การเดินทางในครั้งนี้ ผู้เขียนและคณะเดินทางได้รับการอำนวยความสะดวกจาก สิตทิไซ สายนาที รองหัวหน้าแผนกบริหาร บริษัททางรถไฟลาวจีนจำกัด (สิตทิไซ สายนาที, 2566) ตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้าย โดยเริ่มตั้งแต่การจองตั๋วรถไฟล่วงหน้า ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์พาชมพาชมนครหลวงของประเทศลาว และยังร่วมเดินทางไปหลวงพระบางพร้อมกับคณะของผู้เขียนด้วย รถไฟของลาวเป็นการลงทุนจากจีน โดยเริ่มจากจีนตอนใต้ ตอนนี้โครงการมาสิ้นสุดที่นครหลวงเวียงจันทน์ เป็นรถไฟความเร็วปานกลาง ความเร็วที่ใช้ในการขนส่งสินค้าอยู่ที่ 80 กิโลเมตร/ชั่วโมง ส่วนการขนส่งมวลชนใช้ความเร็วอยู่ที่ไม่เกิน 180 กิโลเมตร/ชั่วโมง ส่งผลให้การเดินทางเร็วขึ้น จากสถานีเวียงจันทน์ไปยังสถานีหลวงพระบางใช้เวลาโดยประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที ราคาค่าโดยสารรถไฟชั้นสอง 242,000 กีบ (480 บาท) หากเป็นรถส่วนบุคคลหรือรถประจำทางจะใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 6 ชั่วโมง หากประสงค์จะเดินทางไปวังเวียงก็มีทางด่วนไว้บริการ ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงเฉพาะระบบการขนส่งเป็นหลัก

นครหลวงเวียงจันทน์สู่หลวงพระบางมรดกโลกตอนเหนือประเทศลาว

ระบาวดี ทูวองระบาว ผู้เขียนได้เดินทางจากนครหลวงเวียงจันทน์ของเช้าวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2566 รถไฟปรับอากาศชั้น 2 ออกเดินทางเวลา 09.30 น. เดินทางมาถึงสถานีปลายทางหลวงพระบางเวลา 11.00 น. ใช้เวลาในการเดินทาง 1.30 น. หลวงพระบางเป็นเมืองที่ผู้เขียนมีความชอบเป็นส่วนตัว ได้เดินทางมาเยือนทั้งหมด 5 ครั้ง ในแต่ละครั้งจะเกิดความประทับใจและได้มุมมองใหม่ ๆ อยู่เสมอ ครั้งนี้ก็เช่นกัน

ภาพที่ 4 พบผู้บริหารมหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ ชมศาสนสถานสำคัญ
และน้ำตกตาดกลางสี

ทราบกันดีว่าหลวงพระบางเมืองมรดกโลก ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศลาว หลวงพระบางได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลกด้วยเหตุผล คือ มีวัดวาอารามเก่าแก่มากมาย มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ ตัวเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลบรรจบกันท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม และชาวหลวงพระบางมีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และมีขนบธรรมเนียมประเพณีอันงดงาม ในขณะที่แหล่งมรดกโลกแห่งนี้อาจได้ขึ้นทะเบียนอย่างจำเพาะเจาะจงในโบราณสถาน หรือ ธรรมชาติ แต่หลวงพระบางทั้งเมืองได้รับการขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกของมวลมนุษยชาติเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 และยังได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองที่ได้รับการปกป้องรักษาที่ดีที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (World Heritage Convention, 2538) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันโลกจะมีพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร แต่ลาวยังสามารถดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของตนไว้ได้อย่างน่าอัศจรรย์ มรดกโลกที่หลวงพระบางจึงไม่เหมือนกับที่อื่น ๆ เพราะไม่ว่าวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม นับเป็นมรดกโลกทั้งหมด ด้านเศรษฐกิจรายได้หลักได้จากภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ด้านการศึกษามีการจัดการศึกษาแก่เยาวชนทุกระดับ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ สังกัดกระทรวงการศึกษาและกีฬาของลาว ตั้งอยู่ที่หลวงพระบางด้วย ในประเด็นนี้ผู้เขียนพยายามที่จะนำเสนอจุดเด่นของหลวงพระบางในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสิ่งแวดล้อมซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (สมจิต กิรวง, 2566)

ระบบความเชื่อมโยงบนเส้นทางสายไหมในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงระหว่างกัน ผู้เขียนและคณะได้ตั้งโจทย์ว่า เหตุใดอยุธยา หนองคาย เวียงจันทน์ หลวงพระบางและกรุงเทพมหานคร จึงได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มเศรษฐกิจใหม่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และมีความเชื่อมโยงทั้งในและนอกภูมิภาคได้อย่างไร ซึ่งแบ่งความเชื่อมโยงได้ทั้งหมด 6 ประการ ดังนี้

1. ระบบคมนาคม ในปัจจุบันกล่าวได้ว่าการเดินทางมีความทันสมัย โดยมีทุนต่างชาติเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาระบบคมนาคมเชื่อมโยงทางบกและระบบราง น้ำ และอากาศ ทั้งระดับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ภูมิภาคเดียวกันและภูมิภาคอื่น

2. มีศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน กลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่แสดงออกต่อประชาคมโลกจึงเป็นงานเชิงพุทธศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะ ประเพณี ประวัติศาสตร์ที่ยึดโยงกับพระพุทธศาสนา และทั้ง 2 ประเทศกล่าวคือ ไทยและลาว มีมรดกโลกด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมคล้ายกัน ต่างตรงที่ประเทศไทยยังไม่ปรากฏการขึ้นทะเบียนวิถีชีวิตให้เป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก

3. วิถีชีวิตที่คล้ายกัน เนื่องจากประชากร 257.5 ล้านคน ประกอบไปด้วย ไทย เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยจะครอบคลุมเนื้อที่ 2.34 ล้านตารางกิโลเมตร มีจุดกำเนิดในภูมิภาคเดียวกันสังเกตได้จากรูปพรรณสัณฐานทางกายภาพ ส่งผลให้สมาชิกในกลุ่มลุ่มน้ำโขง มีวิถีชีวิตที่คล้ายกันไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย อาหาร อาชีพ ความเชื่อ ภาษา รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

4. มีความปลอดภัยสูง จะเห็นได้ว่าเสถียรภาพทางการเมืองในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และด้านความมั่นคง จะเห็นภาพความขัดแย้งค่อนข้างน้อย เพราะมีเป้าหมายเดียวกันคือ พัฒนาเศรษฐกิจ ขจัดความอดอยาก ทำให้มีความปลอดภัยสูง ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาเยือน ถึงแม้ว่า จีน ไทย ลาว จะมีระบบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่กลับไม่เป็นอุปสรรคในมิติของการปฏิบัติ

5. แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย ด้วยความหลากหลายทางชีววิทยา มีทรัพยากรทางธรรมชาติภูเขา แม่น้ำ น้ำตก ป่าไม้ ทะเล สภาพอากาศที่อบอุ่นซึ่งสวนทางกับประเทศตะวันตกที่หนาวเย็น รวมทั้งแร่ธาตุต่าง ๆ ทำให้มีผู้สนใจมากขึ้นด้วยเหตุผลคือ ความอุดมสมบูรณ์และทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย แต่ในกลับมีข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ทำให้เส้นทางสายไหมในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงไม่มีทางออกทะเล แม่น้ำโขงต้นเขินมีโขดหินจำนวนมาก ผนวกกับโครงการสร้างเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าที่ไชยบุรี ซึ่งโครงการกำลังดำเนินการก่อสร้างทำให้มีปริมาณน้ำลดลง ส่งผลให้เรือขนส่งสินค้าขนาดใหญ่ไม่สามารถ

สำเร็จไปได้ จึงเป็นที่มาของการเชื่อมระบบคมนาคมทางบกกับทางน้ำและทางอากาศที่มีพื้นที่พาดผ่านประเทศไทย

6. ค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก เนื่องจากประเทศไทย และประเทศลาว เป็นประเทศโลกที่ 2 อยู่ระหว่างการพัฒนาหรือที่เรียกกันว่า ประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากมีการบริโภคสินค้าและบริการในระดับปานกลาง มีความผสมผสานระหว่างสังคมเมืองกับสังคมแบบชนบท ยังไม่เข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มตัวเป็นสังคมแห่งรอยยิ้มและการแบ่งปัน ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมองว่าค่าครองชีพในกลุ่มประเทศเหล่านี้ไม่สูงจนเกินไป เมื่อเทียบอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินของประเทศฝั่งตะวันตก กับสกุลเงินของประเทศจีน ไทย และลาว

สรุป

ไทยและลาวบนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อูธยา หนองคาย นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร เมืองมรดกโลกสู่เมืองมรดกโลก มีจุดประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาเส้นทางเศรษฐกิจประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยผู้เขียนและคณะได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตัวเองเพื่อถอดรหัสความเชื่อมโยงทั้งระบบพบว่า มีทั้งหมด 6 ประการ ได้แก่ ระบบคมนาคม มีศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน วิถีชีวิตที่คล้ายกัน มีความปลอดภัยสูง แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลาย ค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางบนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อูธยา หนองคาย นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษากระบวนการเศรษฐกิจบนเส้นทางสายไหมในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่เชื่อมโยงทั้งในและนอกภูมิภาค สาเหตุที่ได้ชื่อว่าเป็นเส้นทางสายไหมเพราะระบบคมนาคมที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกัน สนับสนุนให้มีการเคลื่อนย้ายคนมากขึ้น ผลที่ตามมาคือเกิดการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม สินค้าและบริการ ผ่านเส้นทางการค้าระดับจุลภาคไปสู่มหภาค 3) ศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่แสดงออกต่อประชาคมโลกเป็นงานเชิงพุทธศิลป์ งานศิลปะ ประเพณี ประวัติศาสตร์ที่ยึดโยงกับพระพุทธศาสนา บนเส้นทางสายไหมแห่งอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อูธยา หนองคาย นครหลวงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งไทยและลาวมีมรดกโลกด้านศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมคล้ายกัน ต่างตรงที่ประเทศไทยยังไม่ปรากฏการขึ้นทะเบียนวิถีชีวิตให้เป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2564). รถไฟฟ้าจีน-ลาว. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/LvhQy>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2563. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก www.mots.go.th/news
- ณัฐธยาน์ โสกุล. (2564). เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/3zdlS>
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2564). รถไฟ เพิ่มขบวนรถไฟ หนองคาย-ท่านาแล้ง (สปป.ลาว). สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/454651/>
- บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน). (2566). เส้นทางการบิน. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/anAdc>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2566). 3 เม.ย.เที่ยวปฐมฤกษ์ คุณหมิง-เวียงจันทน์ ลาวเตรียมรับนักท่องเที่ยวจีนชุดแรกที่มาที่บรไฟฟ้า. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/Y5ikl>
- लग सुरिया. (2566, 30 มีนาคม). ผู้ประกอบการร้านอาหารและสถานบันเทิง [บทสัมภาษณ์] วิถีพิเศษ สารานุกรมเสรี. (2565). สถานีรถไฟท่านาแล้ง. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/SRwKs>
- ศูนย์ประชาคมอาเซียนของรัฐสภา. (2563). GMS คืออะไร. สืบค้น 1 เมษายน 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ac/ewt_news_2018.ph
- สมจิต กิวิง. (2566, 30 มีนาคม). มัคคุเทศก์ประจำแขวงหลวงพระบาง [บทสัมภาษณ์]
- สมถวิล ลี. (2566, 28 มีนาคม). ผู้ประกอบการโรงแรมชาวลาว [บทสัมภาษณ์]
- ลิตทิไซ สายนาที. (2566, 30 มีนาคม). รองหัวหน้าแผนกบริหาร บริษัททางรถไฟลาวจีน [บทสัมภาษณ์]
- World Heritage Convention. (2538). *Town of Luang Prabang*. สืบค้น 1 เมษายน 2566. จาก <https://whc.unesco.org/en/list/479/>

การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดตามหลักพุทธธรรม*

CONSTRUCTION AND RENOVATION MANAGEMENT OF TEMPLE ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES

พระมหาทวี โพธิเมธี

Phramaha Tawee Bodhimetee

วัดพุทธปัญญา

Wat Buddhapanya

Corresponding Author E-mail: thaweebodhi@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัด ผู้บริหารวัดกล่าวคือเจ้าอาวาส จะต้องเข้าใจในหลักของการบริหารเป็นอย่างดี และที่สำคัญ คือ ต้องเข้าใจในหลักพุทธธรรมเป็นอย่างดีด้วย รู้จักประยุกต์หลักการบริหารจัดการและหลักพุทธธรรมเพื่อใช้ในการจัดการงานสาธารณูปการของวัด บริหารจัดการโดยการดำเนินการ วางแผนจัดโครงสร้างองค์การ อำนวยการ บริหารงานบุคคล การประสานงาน การรายงานผล พร้อมทั้งบริหารงบประมาณ ให้เป็นไปด้วยดี และพร้อมกันนั้นจะต้องให้สอดคล้องกับหลักสัปายะ 7 ด้วย งานสาธารณูปการของวัดจึงจะดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามพระธรรมวินัย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; งานสาธารณูปการ; หลักพุทธธรรม

Abstract

This academic article had objectives to study Construction and Renovation Management of monasteries. The monasteries administrators, the abbots had to know the principle of management and Buddhist principle. After that the abbots had to integrate the management and Buddhist principle for construction and renovation management, managing the construction and renovation of monasteries by using planning, organizing, staffing, directing, coordinating, reporting and budgeting to be achieved and according to the 7

*Received April 16, 2023; Revised May 15, 2023; Accepted May 16, 2023

Sappayas. Therefore, construction of monasteries would be achieved and efficiency in accordant with the Dhamma and Vinaya.

Keywords: Management; Construction and Renovation; Buddhist Principle

บทนำ

การสาธตานุการในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล เริ่มจากการที่พระเจ้าพิมพิสารได้ถวายวัดเวฬุวัน เมื่อพระพุทธเจ้ารับแล้วก็ทรงแสดงธรรมีกถา แล้วทรงอนุญาตวัดหรืออารามแก่พระสงฆ์ ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม (วิ.ม. (ไทย)) ตั้งแต่นั้นมาจึงได้เริ่มมีวัด จนถึงปัจจุบัน วัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษา อบรมให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพตำราแพทย์แผนโบราณและศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ใช้ทำบุญบำเพ็ญกุศล เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครองรวมทั้งเป็นสถานที่สงเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชน ดังนั้นวัดจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่ง ในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา (กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, 2545) บทบาทของวัดในอดีต เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนตลอดจนผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยเลี้ยงชีพ เป็นสถานพยาบาล ที่แจกจ่ายบอกยาและรักษาคนเจ็บป่วย เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์และหาความรู้ต่าง ๆ เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติเป็นคลังพัสดุซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม (พระราชมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต), 2527)

เมื่อวัดเป็นสถานที่สำคัญของชุมชนแล้ว ส่วนที่เกี่ยวข้องก็ได้แก่พระสงฆ์ในฐานะผู้นำศาสนา ชาวบ้านหรือประชาชนในฐานะเจ้าของผู้จะได้รับประโยชน์ผู้ให้การสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐในฐานะผู้ให้การสนับสนุน และเอกชนในฐานะภาคีเครือข่าย ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการที่จะเข้าไปบริหารจัดการ วัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของงานสาธตานุการ ซึ่งก็คือการก่อสร้างอาคารเสนาสนะทั้งที่เป็นที่พักสงฆ์ในเขตสังฆาวาสและอาคารโรงอุโบสถ วิหารลานเจดีย์ ในเขตพุทธาวาส และส่วนอื่น ๆ ในบริเวณวัดให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย การบริหารจัดการงานสาธตานุการดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียข้างต้น และต้องใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ในการบริหารจัดการให้มีความ

ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานสาธารณูปการของวัดมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายต่อไป

งานสาธารณูปการของวัด

คำว่า สาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนาส่วน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สาธารณูปการที่นำมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เริ่มนำมาใช้ครั้งแรก ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ในมาตรา 33 ที่จัดให้มีระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ องค์การการปกครอง องค์การการศึกษา องค์การการเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ และนอกจากนี้ก็จะกำหนดให้มีองค์การอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์, 2484)

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์เป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ.2484 ใช้คำว่า องค์การสาธารณูปการ แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า การสาธารณูปการ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2540) ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ

1. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน
2. กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง
3. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
4. การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการจากความหมายที่ผ่านมา ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ตามมาตรา 37 (1) ว่าเจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการตามความหมายที่กล่าวมานี้จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน 3 ประการคือ

1. การกระทำด้วยแรงความคิดแรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
2. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
3. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน 3 ลักษณะนี้บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรงเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักรบางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะและหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ ได้แก่ 1) เจ้าอาวาส 2) เจ้าคณะ 3) เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร 4) ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงานการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ได้แก่การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุ่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), 2540)

สาธารณูปการคือโครงสร้างพื้นฐานของวัดซึ่งก็คือ อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ของวัดรวมทั้งบริเวณวัดต่าง ๆ ประกอบด้วย เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์ (อนุวรรตน์ ศิลารองอำไพ และคณะ, 2556) เป็นงานที่ผู้บริหารวัดได้แก่ เจ้าอาวาส ไวยาวัจกรและกรรมการวัดจะต้องบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยดี โดยมีกิจกรรมที่สำคัญคือการสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ สำหรับการสร้าง คือ การสร้างเสนาสนะที่ยังไม่มีให้มี หรือที่มีอยู่แล้วแต่ไม่อาจจะใช้งานได้จึงต้องสร้างใหม่ สำหรับการบูรณปฏิสังขรณ์คือการปรับปรุงเสนาสนะต่าง ๆ ที่ชำรุดทรุดโทรม ไม่พร้อมใช้งาน ให้กลับมามีสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม สามารถใช้งานได้ตามปกติ โดยที่เจ้าอาวาสเป็นผู้นำในการบริหารงานสาธารณูปการ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2535 (วัดโมลีโลกยาราม, 2562) ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและเป็นกิจการของวัดและคณะสงฆ์ตามกฎหมาย อนึ่งงานด้านสาธารณูปการเมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้วจะได้ ดังนี้

1. ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่
2. ขอสถาปนาวัดตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง
3. ขอยกวัดร้างเป็นวัดมีภิกษุจำพรรษา
4. ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง
5. ขอยุบวัดรวบวัด
6. การประกันอัคริภักดิ์ วินาศภัย

7. การประชุมตรวจการคณะสงฆ์
8. การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด
9. ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ
10. ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
11. งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า งานสาธารณูปการคืองานที่เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของวัด อันได้แก่ เสนาสนะและบริเวณวัด การกิจได้แก่การสร้างใหม่ การปฏิสังขรณ์ และการรักษา โดยเจ้าอาวาสเป็นใหญ่ในการดำเนินการร่วมกัน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และกรรมการวัดที่วัดนั้น ๆ ได้ตั้งขึ้น ซึ่งการบริหารจัดการเป็นจะต้องเป็นไปตามที่มหาเถรสมาคมกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการขออนุญาตสร้างหรือรื้อถอน การสรรหางบประมาณในการก่อสร้างและ การกิจอื่นใดที่เกี่ยวข้อง จะต้องไม่ขัดกับคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่อง ควบคุมการเรียไร พ.ศ. 2539 (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

การบริหารงานสาธารณูปการของวัด

การบริหารงานสาธารณูปการของวัดจำเป็นจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด แต่ในขณะเดียวกันนั้น ผู้บริหารวัดกล่าวคือเจ้าอาวาสจะต้องมีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการซึ่งเรียกว่า ศาสตร์สมัยใหม่ ผู้บริหารวัดอาจจะใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพก็ได้ หรือการบริหารองค์กรคุณภาพก็ได้เช่นกัน หรือแนวคิดทฤษฎีอื่นใดที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในที่นี้ขอเสนอ ทฤษฎีการบริหารของ ที่กูลิค และ เออร์วิค เพราะเป็นทฤษฎีที่มีสาระสำคัญครอบคลุมงานสาธารณูปการของวัดได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีดังกล่าวมีกระบวนการอันประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า POSDCoRB Model ประกอบด้วย (Gulick & Urwick, 1973)

1. การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง และทำอย่างไร
2. การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน
3. การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

4. การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ หน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

5. การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการ ด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6. การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน ให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงาน ได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

7. การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้เงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่างานสาธารณูปการของวัดนั้นมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีข้างต้น เพราะงานสาธารณูปการไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างวิหารสถานเจดีย์หรือบริเวณต่าง ๆ รวมไปถึงการบูรณปฏิสังขรณ์วัดหรือสร้างวัดใหม่ก็จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับการวางแผนบริหารจัดการจัดการด้านบุคคลการอำนวยการมีการประสานงานรายงานและงบประมาณประกอบอยู่ด้วยเสมอ ดังนั้น จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดได้ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน วัดร่วมกับกรรมการของวัดโดยการนำของเจ้าอาวาสจะต้องร่วมกันวางแผนการดำเนินงานสาธารณูปการอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้ส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการด้วย

2. การจัดการองค์การ ต้องมีการจัดแผนผังองค์กรให้สอดคล้องกับงานสาธารณูปการ มีการกระจายอำนาจแบ่งงานกันทำ และร่วมกันจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมกันจัดหางบประมาณสำหรับดำเนินการ

3. การจัดหาบุคคล ต้องมีการจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการก่อสร้างสำหรับงานนันทกรรม งานบูรณปฏิสังขรณ์และการธำรงรักษาไว้ ในการนี้จะต้องสรรหาบุคลากรจากภายในองค์กรก่อนจากนั้นเมื่อไม่มีจึงแสวงหาในภายนอก หรือพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรภายในให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้นก็ได้

4. การอำนวยการ เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันอำนวยความสะดวกสำหรับงานสาธารณูปการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และทุนทรัพย์สำหรับงานสาธารณูปการอย่างเพียงพอ

5. การประสานงาน วัดจะต้องฉลาดในการประสานงานไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่จะต้องขออนุญาตหน่วยงานภาครัฐก็จะต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ในกรณีที่พระสงฆ์ไม่สามารถไปดำเนินการได้ก็ให้เป็นหน้าที่ของไวยาวัจกรของวัดหรือกรรมการวัดดำเนินการแทน

6. การรายงาน จะต้องมีการจัดทำรายงานประจำปีนำเสนอที่ประชุมสามัญประจำปีของวัด และต้องมีการรายงานผลดำเนินการเป็นระยะ ๆ ให้กับคณะสงฆ์และส่วนงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

7. การงบประมาณ วัดจะต้องมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับงานสาธารณูปการไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก และสรรหาเพิ่มเติมจากการรับบริจาคบอกบุญให้สาธุชนร่วมทำบุญ ในวัดที่มีที่ดินของวัดหรือที่กัลปนาสงฆ์ ก็สามารถใช้จ่ายได้อันเกิดในส่วนนั้นจัดสรรให้กับงานสาธารณูปการโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการวัดก็ได้

สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการบริหารสำหรับงานสาธารณูปการข้างต้น จะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ทั้งในเรื่องของแผนดำเนินการและแผนงบประมาณ จัดโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับงานสาธารณูปการเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านนี้เป็นการเฉพาะ อำนวยความสะดวกในการดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการรายงานผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดสรรและจัดหางบประมาณเพื่อการสาธารณูปการอย่างเพียงพอ

การบริหารงานสาธารณูปการของวัดตามหลักพุทธธรรม

หลักพุทธธรรมที่ใช้เป็นกรอบในงานสาธารณูปการของวัดได้แก่ หลักสัปปายะ 7 (ม.อ. (ไทย) 14/189/227) คือ สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

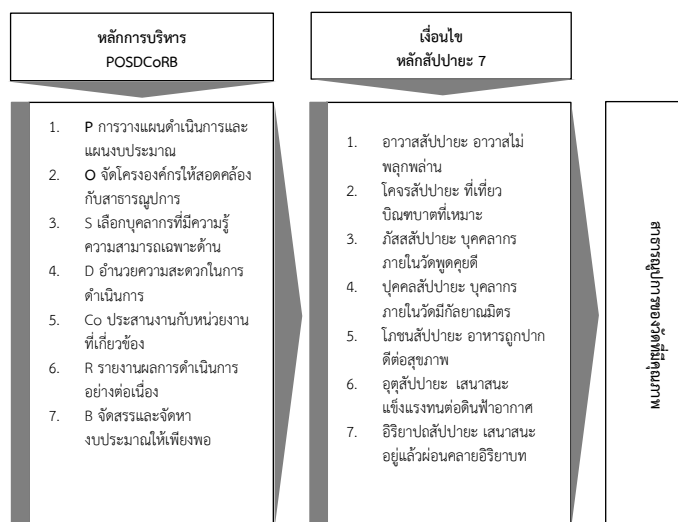
1. อาวาสสัปปายะ ที่อยู่ซึ่งเหมาะสม เช่น ไม่พลุกพล่านจอแจ
2. โภจรสัปปายะ ที่หาอาหาร ที่เกี่ยวข้องบริโภคน้ำที่สะอาดดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ไกลไม่ไกลเกินไป
3. ภัตสัปปายะ การพูดคุยที่เหมาะสม เช่น พูดคุยเล่าขานกันแต่ในกถาวัตถุ 10 และพูดแต่พอประมาณ
4. บุคคลสัปปายะ บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น มีท่านผู้ทรงคุณธรรม ทรงภูมิปัญญาเป็นที่ปรึกษา
5. โกชนสัปปายะ อาหารที่เหมาะสม เช่น ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก
6. อุตสัปปายะ ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป เป็นต้น
7. อิริยาปถสัปปายะ อิริยาบถที่เหมาะสม เช่น บางคนถูกกับจงกรม บางคนถูกกับนั่ง ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี

หลักสัปปายะ 7 ดังกล่าวนั้นเป็นหลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการบริหารจัดการงานสาธารณูปการ โดยการบริหารงานทั้งหมดเป้าหมายหลักคือ การจัดเสนาสนะและบริเวณวัดให้เป็นสัปปายะ สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ในทางปฏิบัติคือ บริหารงานสาธารณูปการให้อาวาสมีความร่มรื่นไม่พลุกพล่าน ไม่ไกลจากที่บิณฑบาต สถานที่ฉันหอยฉันมีความเหมาะสมถูกสุขอนามัย สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดเหมาะสำหรับการเผยแผ่ศาสนาธรรม เหมาะกับการเจริญสติสมาธิและปัญญา ภัตตาหารมีความเหมาะสมถูกปากและถูกสุขอนามัย เสนาสนต่าง ๆ มีความมั่นคงแข็งแรงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ พระสงฆ์หรือผู้พำนักอาศัยอยู่ในวัดได้รับความสุขสบาย สามารถประพฤติปฏิบัติธรรมและพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ของการบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดตามหลักพุทธธรรมนั้น ได้แนวทางในการนำเอาหลักการบริหารมาประยุกต์กับหลักพุทธธรรม โดยนำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นเงื่อนไขในการ เพื่อให้ได้สาธารณูปการที่ตรงตามวัตถุประสงค์การใช้งานและไม่ขัดกับธรรมพระธรรมวินัยด้วย องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถสังเคราะห์เป็นแบบภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดตามหลักพุทธ

สรุป

การบริหารจัดการงานสาธารณูปการของวัดตามหลักพุทธธรรมนั้น จะต้องคำนึงหลักสัปปายะ 7 เป็นหลัก ผู้บริหารจัดการได้แก่คณะสงฆ์อันมีเจ้าอาวาสเป็นหลักจะต้องดำเนินการสาธารณูปการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เสนาสนะและบริหารวัดมีความความสมบูรณ์เพียงพอต่อการใช้งาน และที่สำคัญสอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 ดำเนินการบริหารจัดการโดยใช้หลัก POSDCoRB กับสัปปายะ 7 เริ่มจาก 1) P การวางแผนดำเนินการและแผนงบประมาณไว้เป็นเบื้องต้น 2) O จัดโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับงานสาธารณูปการ 3) S เลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านนี้เป็นการเฉพาะ 4) D อำนาจความสะดวกในการดำเนินการ 5) Co ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6) R รายงานผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ 7) B มีการจัดสรรและจัดหางบประมาณเพื่อการสาธารณูปการอย่างเพียงพอ โดยการดำเนินการทั้งหมด จะต้องนำเอาหลักสัปปายะ 7 มาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ อาวาสไม่พลุกพล่าน 2) โคจรสัปปายะ ที่เที่ยววิณฑาตที่เหมาะดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป 3) ภัตสัปปายะ บุคคลรอบข้างมีการพูดคุยที่เหมาะสมเป็นสัมมาวาจา 4) บุคคลสัปปายะ บุคลากรภายในวัดมีความเป็นกัลยาณมิตร 5) โภชนสัปปายะ อาหารถูกปาก ดีต่อสุขภาพ 6) อุตสัปปายะ เสนาสนะมีความแข็งแรงทนต่อดินฟ้าอากาศ 7) อิริยาปถสัปปายะ เสนาสนะอยู่แล้วสบายเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม เมื่อดำเนินการได้ดังที่กล่าวมานี้ จะส่งผลให้งานสาธารณูปการของวัดดำเนินไปได้ด้วยดี และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่งผลต่อเนื่องให้พระศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาถาวรสืบต่อไป

อาวาสสัปปายะ อาวาสไม่พลุกพล่าน โคจรสัปปายะ ที่เที่ยววิณฑาตที่เหมาะดี เช่น มีหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีอาหารบริบูรณ์อยู่ไม่ใกล้ไม่ไกลเกินไป ภัตสัปปายะ บุคคลรอบข้างมีการพูดคุยที่เหมาะสมเป็นสัมมาวาจา บุคคลสัปปายะ บุคลากรภายในวัดมีความเป็นกัลยาณมิตร โภชนสัปปายะ อาหารถูกปาก ดีต่อสุขภาพ อุตสัปปายะ เสนาสนะมีความแข็งแรงทนต่อดินฟ้าอากาศ อิริยาปถสัปปายะ เสนาสนะอยู่แล้วสบายเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. (2545). *คู่มือการพัฒนาวัด อุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ). (2540). *เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เรื่อง ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น. (2484, 14 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 58. หน้า 1402.
- พระราชวรมนี (ป.อ. ปยุตฺโต). (2527). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด.
- วัดโมลีโลกยาราม. (2562). *วิทยาพระสังฆาธิการ*. สืบค้น 25 มกราคม 2564, จาก <https://www.watmoli.com/wittaya-one/1192/>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2558). *คู่มือพระสังฆาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อนูวรรตน์ ศิลาเรื่องอำไพ และคณะ. (2556). *คู่มือวัดสร้างสุข (5 ส ภาคประชาชน)*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- Gulick, L. & Urwick, J. (1973). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21*

BUDDHIST LEADERSHIP DEVELOPMENT IN THE 21st CENTURY

พระมหาสำราญ ฐานุตโตโม

Phramaha Samran Thanuttamo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย ในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องภาวะผู้นำเอาไว้โดยเห็นว่าในสังคมทุกสังคมจะต้องมีบุคคลที่เกิดมาเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือเป็นผู้นำผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งบุคคลที่มีภาวะผู้นำและเป็นผู้เข้ามาแก้ไขปัญหามหาในทางพระพุทธศาสนาหากพิจารณาจากหลักฐานเชิงคัมภีร์ พบว่า ในอัครคัมภีร์สูตรที่ว่าด้วยกำเนิดและพัฒนาการของโลกและสังคมมนุษย์ได้ระบุว่าเมื่อโลกมนุษย์และสังคมมนุษย์เกิดขึ้นมาแล้วในระยะแรกมนุษย์มีกิเลสและไม่มีศีลธรรมอันเป็นกฎจริยธรรมพื้นฐานของสังคมก็ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน ต่อมามนุษย์ก็ได้เริ่มพิจารณาหาบุคคลผู้ที่มีความเหมาะสมเข้ามาเป็นผู้นำเพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งให้เห็นว่าภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาพระพุทธศาสนา โดยการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้นำที่จะสามารถพัฒนาภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คือ การรอบรู้ มีอุดมการณ์ เท้าตัน กล้าตัดสินใจ มีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ สร้างทีม ใฝ่บริการ และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการพัฒนาผู้นำ หากผู้นำสามารถพัฒนาตนเองในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ย่อมจะสามารถเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภาวะผู้นำเชิงพุทธ; ศตวรรษที่ 21

*Received July 13, 2023; Revised July 21, 2023; Accepted July 23, 2023

Abstract

Leadership development is a process that one or more persons try to use influence of their own or their groups for encouraging, guiding and pushing other person or group who had their willingness and enthusiasm to do everything as they want with success of group or organization as their goal. Buddhism places importance on concept of leadership by considering that all societies had persons who were born to serve or to be leaders for others, they should have their leadership and being persons who come to solve all problems. Considering evidence from Buddhist scriptures found in Aggañña Sutta (scripture on the beginning and evolution of world and human society) stated that in the first period that world and human society had been happened already. Human had not any defilement (Kilesa) and morality as a basic ethical rule of the society and causes taking advantage each other. Then human began to search some proper persons for being their leaders and solving such problem. This indicated that leadership had been appeared in Buddhist contents by Buddhist leadership development in the 21 st century. Leaders who will be able to develop their leaderships efficiently shall have following characteristics: - mastery, ideology, up to date, decisiveness, strategic vision, teamwork, service mind and integration of Buddhist principles for leadership development. If leaders can develop themselves as mentioned above, they would be able to be leaders with desirable characteristics in the 21st century.

Keywords: Development; Buddhist Leadership; 21st Century

บทนำ

พระพุทธศาสนามีแนวความคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำจากการแสดงบทบาทผู้นำของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเรียนรู้พัฒนาภาวะผู้นำเกิดจากพัฒนาการตั้งแต่ทรงสร้างบารมีเป็นพระโพธิสัตว์จนถึงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงวางรากฐานพระพุทธศาสนาส่งต่อถึงปัจจุบัน รูปแบบภาวะผู้นำบางครั้งเป็นตำนานชาดก บางรูปแบบเป็นการนำองค์การในปัจจุบัน พร้อมวางระบบการนำที่แตกต่างจากองค์การอื่น ๆ ไม่ให้เกิดการนำโดยยึดตัวบุคคล เลือกนำโดยยึดพระธรรมวินัย ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนา

ผู้อำนวยการทางพระพุทธศาสนามาถึงปัจจุบัน เป็นผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 ยึดธรรมนำสมาชิกองค์การ พระสาวกไปสู่ทางแห่งการหลุดพ้น

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำในทางพระพุทธศาสนานั้น มีรากฐานมาจากแนวทางในการสร้างสรรค์บุคลากรในองค์กรให้มีบุคลิกลักษณะของความเป็นผู้นำ ด้วยการใช้เทคนิควิธีการซึ่ง คาดหวังถึงผลที่สามารถนำมาใช้ในการจูงใจ ให้บุคคลอื่นประพฤติปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของตนที่ต้องการ โดยพิจารณาถึงระดับขั้นความต้องการภายในของมนุษย์ พุทธวิธีในการนำและภาวะผู้นำขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงใช้พุทธวิธีนำมวลหมู่สมาชิกองค์การ ด้วยการใช้หลักธรรมและการปฏิบัติพระองค์เป็นต้นแบบ นำพาสมาชิกองค์การไปสู่ทางแห่งความสงบสุข ร่มเย็นวราภฐานองค์การให้มั่นคง

การเป็นผู้นำ จุดเน้น คือ การเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการองค์การ ภายหลังทรงมอบให้คณะสงฆ์ดำเนินการปกครองกันเอง ยึดพระธรรมวินัยจัดการกิจการคณะสงฆ์ พระสงฆ์สามารถแสดงภาวะความเป็นผู้นำปฏิบัติตามธรรมวินัยที่ทรงแสดงไว้ดีแล้ว แสดงการตัดสินใจ สมาชิกสามารถแสดงความคิดเห็นหรือคัดค้านได้โดยอิสระเมื่อตนมีความคิดเห็นอื่นๆ หรือแม้แต่การมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันก็ตาม กล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่ดี มีบุคลิกลักษณะที่ดี มีศีลาจารวัตรงดงาม มีความรู้ความสามารถเป็นเลิศ สามารถเป็นแบบอย่างทางจิตใจแก่พุทธสาวก สาวิกา และการเป็นผู้นำปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้ปฏิบัติตามสามารถปฏิบัติเห็นจริงตามที่ทรงสั่งสอน ถูกใจถูกธรรม ซึ่งพระองค์เองได้ทรงประพฤติปฏิบัติให้ เห็นได้จริงมาแล้ว พระสงฆ์สาวกสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้อำนวยการตามได้อย่างไม่มีข้อสงสัย และเคลือบแคลงใจ (พูนลาภ แก้วแจ่มศรี, 2556)

การพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมเท่านั้นสามารถผลักดันให้เกิดผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้องค์กรที่มีการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมสามารถตอบสนองต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางได้ดีกว่าองค์กรที่มีการพัฒนาภาวะผู้นำที่ไม่เหมาะสมเพราะไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง หากองค์กรมีการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมก็นำผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กร ถ้าหากพัฒนาภาวะผู้นำนั้นไม่เหมาะสมและไม่สามารถพัฒนาผู้นำให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่มุ่งหวังได้จริง ทำให้องค์กรเสียเวลาและค่าใช้จ่ายทุ่มเทไปกับการพัฒนาภาวะผู้นำที่ไม่ได้ผล ซึ่งจะพัฒนาภาวะผู้นำให้ได้ผลเป็นเรื่องของการใช้เวลาในการให้ความรู้ภาคทฤษฎีและฝึกฝนในภาคปฏิบัติผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อบ่มเพาะผู้นำให้เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 (Allen & Hartman, 2008)

ความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทำให้บุคลากรมีความรู้ความชำนาญเพิ่มขึ้น สามารถติดตามการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ หรือ ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งเป็นการช่วย พัฒนานตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานและยังส่งผลต่อการ พัฒนาประสิทธิภาพของหน่วยงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด (Campbell & Ellen, 1996) ขณะที่ Hesselbein (1996) แสดงความเห็นว่าการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเป็น กระบวนการในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นจากการศึกษาหรือจากการเข้ารับการพัฒนาคตามโปรแกรมฝึกอบรมซึ่งเป็นการนำความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ทักษะและทัศนคติตลอดจน แนวคิดที่ได้รับรู้ใหม่นำไปประยุกต์ใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดประโยชน์ใน การปฏิบัติงาน การดำรงชีพอยู่ในปัจจุบันและต่อไปในอนาคตซึ่งการพัฒนานตนเองนั้น ย่อมทำได้หลายวิธีไม่เฉพาะเจาะจงว่าอยู่ในห้องเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น สอดคล้อง กับ Mcardle (2000) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารจะต้องจัด ให้มีในองค์กรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เนื่องจากการพัฒนาบุคลากรจะทำให้บุคคลมี ความรู้ ความสามารถปรับตัวทันต่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อันจะส่งผล ให้การปฏิบัติงานในหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ Barbazette (2006) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นเพราะสามารถทำให้บุคลากรเกิดทักษะ มีความรู้ ความชำนาญและสามารถ ติดตามองค์ความรู้ใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาได้อย่างทันท่วงที ซึ่งจะทำให้ องค์กรลดความสิ้นเปลืองและได้รับผลผลิตที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เป็นบุคคลที่มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับของสังคมนอกจากนี้ DiPaola and Hoy (2016) ยังได้กล่าวถึง ความสำคัญในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเพื่อความสำเร็จในอนาคตเป็นสิ่งที่จำเป็ นอย่างยิ่งสำหรับผู้นำในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันหลายรูปแบบสถานการณ์ ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปดังนั้น ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จในอนาคตได้นั้นจะต้องเป็น นักพัฒนา ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนสามารถทำงานได้เองทุกอย่างทั้งงานที่ทำ ด้วยกันและงานเฉพาะตัว ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำจึงมีความจำเป็ นต่อองค์กรทุกองค์กร เพื่อการเตรียมบุคลากรที่มีคุณภาพพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในโลกของการ เปลี่ยนแปลง

ในส่วนของ Sousa (2003) ได้กล่าวความสำคัญของการเสริมสร้างทักษะภาวะ ผู้นำซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความมีภาวะผู้นำที่สมบูรณ์ ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ระบบและวิธีปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและมีการติดต่อประสานงาน ดียิ่งขึ้นเนื่องจากการพัฒนาบุคลากรจะช่วยกระตุ้นความสนใจในการปฏิบัติงานของ บุคลากรให้มีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง ความรู้ที่ได้จากการ

พัฒนาบุคลากรจะช่วยให้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงวิธีการดำเนินงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร

2. ช่วยทำให้องค์การเกิดกระบวนการประหยัดลดการสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เนื่องจากผู้นำจะมีประสบการณ์การปฏิบัติงาน สามารถนำโดยการสอนงาน แนะนำการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ช่วยลดความผิดพลาดจากการปฏิบัติงานในองค์การ ส่งผลให้รายจ่ายที่ไม่จำเป็นลดลง สมาชิกองค์การอาจปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการงานที่ดีเกิดผู้นำย่อย ๆ ในองค์การ

3. ผู้นำที่มีความรู้ความชำนาญงาน สามารถแนะนำบุคลากรในองค์การให้เกิดการเรียนรู้งานที่รวดเร็ว ช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง และเกิดกระบวนการเรียนรู้งานระหว่างบุคลากรเก่ากับบุคลากรใหม่ ช่วยลดความเสียหายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงานแบบลองผิดลองถูกอีกด้วย

4. ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา เนื่องจากบุคลากรเข้าทำงานใหม่หรือเข้ารับตำแหน่ง ในระยะเวลาเริ่มแรกนั้นย่อมไม่มีความเข้าใจในลักษณะงานมากนักจึงมักจะขอคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้บังคับบัญชาจะต้องคอยตอบคำถามหรือให้คำแนะนำตลอดเวลา การจัดโครงการพัฒนาบุคลากรจะทำให้ผู้บังคับบัญชาได้มีเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่

5. ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การงานทั้งนี้ เพราะโดยทั่วไปแล้ว เมื่อมีการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งที่ได้รับการเลื่อนขั้นซึ่งผู้ที่ได้รับการพัฒนาแล้วย่อมมีโอกาสมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการพัฒนา

6. ช่วยให้ผู้คลนั้น ๆ มีโอกาสได้รับความรู้ความคิดใหม่ ๆ ทำให้เป็นคนทันสมัยต่อความเจริญก้าวหน้าเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารงาน อุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานซึ่งมีการคิดค้นและเสนอแนะสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาถ้าหากรู้และสามารถเข้าใจอย่างแท้จริงแล้วย่อมสามารถเอาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้ และในที่สุดย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กร

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 ช่วยให้ระบบและวิธีปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและมีการติดต่อประสานงานดียิ่งขึ้นทำให้องค์การเกิดกระบวนการประหยัดลดการสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงานสามารถแนะนำบุคลากรในองค์การให้เกิดการเรียนรู้งานที่รวดเร็ว แบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชากระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักภavana 4

การพัฒนา หมายถึง ทำให้เจริญขึ้น มีความหมายตรงกับคำว่า ภavana ในภาษาบาลี ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า เจริญ หรือทำให้เจริญ ในบาลีที่มา ท่านแสดงภavana 4 นี้ ในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคล จึงเป็น ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต ภาวิตปัญญา (ผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว) บุคคลที่มีคุณสมบัติชุดนี้ครบถ้วนย่อมเป็นพระอรหันต์ (อง.ปณจก. (ไทย), 22/79/121) ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนามี 4 อย่าง คือ การพัฒนาด้านศีล (ศีลภavana) การพัฒนาด้านกาย (กายภavana) การพัฒนาด้านจิตใจ (จิตภavana) การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภavana) ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาด้านศีล (ศีลภavana)

การพัฒนาตนเองด้วยหลักศีล ประเด็นแนวคิดสำคัญ ต้องการให้ผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดีในองค์กร สามารถนำองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ตรงกันข้าม ผู้นำที่ไม่มีศีลธรรม ทุจริตจะสร้างความขัดแย้งในองค์กร องค์กรจะอยู่ร่วมกันด้วยความว้าวุ่น ดังนั้น ศีลช่วยพัฒนาผู้นำให้เป็นคนดี สร้างความสงบสุขในองค์กรได้ และสมาชิกอยู่ร่วมกันเป็นสังคม หรืออยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข โดยเลือกรักษาศีลที่เป็นสิกขาบท ปฏิบัติตามศีลในองค์กรมรรค คือ อธิศีลสิกขาภิได้

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักการของศีล โดยปฏิบัติตนเองให้เกิดการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยดีเป็นปกติ สร้างภาวะแวดล้อมในองค์กรให้มีความสงบร่มเย็น สมาชิกองค์กรรู้สึกเย็นกาย เย็นใจ ไม่กลัวภัย เกิดจากผู้นำองค์กร สมาชิกไม่สร้างปัญหาความขัดแย้งแม้มีความเห็นแตกต่าง ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ไม่มีความเดือดร้อน มีแต่ความสงบสุข หลังสมาชิกองค์กรรักษาศีล มีกายกรรมสุจริต มีวจีกรรมวจีสุจริต มีคุณธรรมอื่น ๆ เกิดขึ้นตามลำดับ ตาม เช่น ขันติ เมตตา สัจจะ สันโดษ วิริยะ ปัญญา (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), 2546)

ผู้นำที่ดีมีลักษณะพยายามนำศีล มาใช้ฝึกฝนอบรมตนปรับความประพฤติทางกาย วาจา กล่าวคือ เป็นต้นแบบรักษาระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วยดี เกื้อกูลไม่เบียดเบียน ไม่ทำลาย เป็นพื้นฐานแห่งการฝึกอบรมจิตใจในอริยจิตตสิกขาเรียกสั้น ๆ ว่า ศีล (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

ผู้นำองค์กรอนาคตในศตวรรษที่ 21 ปัญหาหลักที่สร้างความขัดแย้งในองค์กร คือ ผู้นำทุจริตต่อหน้าที่ ผู้นำใช้อำนาจเอื้อประโยชน์ตนเองและพวกพ้องไม่สามารถเป็นผู้นำองค์กรที่สมาชิกหรือผู้รับบริการยอมรับได้ ดังนั้น ผู้นำองค์กรต้องมีการปฏิบัติตนตามระเบียบ มีความประพฤติดีทั้งส่วนตัวและประโยชน์ส่วนร่วม ตลอดถึงการเลี้ยงชีพความเป็นอยู่ การปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ ประจำวัน จำเป็นต้องมีความตั้งงมอยู่ในหลักของศีล ทำให้คนในสังคมยอมรับยกย่อง นำไปสู่กระบวนการป้องกันความชั่วไม่ให้เกิดขึ้นใน

องค์การ เพราะผู้นำองค์การรักษาศีล ไม่กระทำความชั่วทางการกาย ทางวาจาให้สังคมตำหนิได้ แต่ช่วยส่งเสริมสร้างโอกาสให้เกิดการทำความดีในองค์การมากขึ้น ผูกสมาชิกให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ ด้วยกายวาจาที่ดีงาม จัดสภาพแวดล้อมองค์การในทางอุดมคติ องค์การปลอดทุจริต ใช้หลักศีลให้สมาชิกองค์การ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน และช่วยเหลือกันตามฐานะทางสังคมจะอำนวยความสะดวกไปถึงการไม่ละเมิดระเบียบวินัย ระเบียบปฏิบัติดีงามขององค์การ มีการสำรวมระวังคอยปิดกัน หลีกเว้นไม่ให้ความชั่ว สภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิด ไม่คิดเบียดเบียนใคร (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543ก)

2. การพัฒนาด้านกาย (กายภาวนา) การพัฒนาตนเองด้วยการพัฒนากาย ประเด็นแนวคิดสำคัญ ต้องการให้ผู้นำพัฒนาอินทรีย์ เป็นต้นแบบการรับรู้ข้อมูลต่างด้วยความระมัดระวังทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เมื่อเชื่อมต่อกับโลกภายนอกผ่านการรับรู้เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ที่ใจรับรู้ และผู้นำเมื่อรับรู้ข้อมูลใดๆจะต้องพัฒนาให้เกิดปัญญาส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ ไม่ให้ติดกับดักรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์ ชวนให้หลงทางกระทำทุจริต ผลการพัฒนาปัญญาหลังการรับรู้ผู้จะใช้ปัญญาพัฒนาตนเองให้สามารถพัฒนาผลงานองค์การ ด้วยเหตุผลดังกล่าว กายภาวนา การพัฒนาภาวะผู้นำทางกายสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ และทางธรรมชาติทั้งหมดขององค์การ ผู้นำมีการฝึกพัฒนากาย ฝึกพัฒนาอินทรีย์ โดยการสำรวมอินทรีย์ 6 ใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดความแข็งแกร่งตามหลักของศีล มีความประพฤติสนับสนุนจิตผู้นำมีพลังงานมั่นคงเป็นทางให้เจริญปัญญา

ผลการพัฒนาปัญญาผู้นำ พฤติกรรมผู้นำที่แสดงออกให้สมาชิกองค์การได้เห็นถึงการพัฒนาปัญญาการรับรู้ เมื่อต้องมอบหมายงาน สั่งการ สอนงาน จะกระทำด้วยความเฉียบคม มีความละเอียด มีความไว มีความคล่อง มีความชัดเจน คล้ายกับการฝึกทักษะ และเพื่อฝึกฝนในด้านการเลือกสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์มากที่สุด ขณะเดียวกัน ผู้นำที่มีปัญญามีวิธีหลีกเว้นจากสิ่งที่เป็นภัย เป็นโทษหรือสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ไม่ให้ทะลักเข้ามาสู่อินทรีย์ภายใน โดยมีใจ(ปัญญา)เป็นตัวรับรู้ทั้งหมด คอยป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นในอนาคต

3. การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) การพัฒนาตนเองด้วยการพัฒนาจิต ประเด็นแนวคิดสำคัญ ต้องการให้ผู้นำพัฒนาตนเองระดับสูง พัฒนาจิตใจตนเองให้สูงกว่าเดิม สามารถเข้าใจตนเอง รู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิด ควบคุมใจตนเองไม่ให้ถูกอกุศลจิตความโลภ ความโกรธ ความหลงครอบงำจิตใจ โดยนำหลักการอธิจิตตสิกขาในไตรสิกขามาใช้ฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิตผู้นำ ปฏิบัติตามองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ฝึกให้มีจิตใจผู้นำให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง จิตสงบ ผ่องใส เป็นสุขบริสุทธิ์ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพ

เหมาะแก่การใช้งานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้ ผู้นำองค์กรที่มีประสบการณ์สูง พัฒนาองค์การประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำใช้ปัญญาได้อย่าง ลึกซึ้ง ตรงตามความเป็นจริง เมื่อโอกาสเปิด เกิดปัญหาในองค์การรุนแรง ผู้นำจะนำหลักการ อธิจิตตสิกขา หลักสมาธิ ความแน่วแน่แห่งจิตใจ มาใช้ หลักสมถะและวิปัสสนามาปรับใช้ในการพัฒนาจิตเพื่อให้จิตมีคุณภาพดี จนสามารถละอวิชชาความรู้ในสถานการณ์ ให้เกิดวิชาความรู้เท่าทันในสถานการณ์ตามความเป็นจริง ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า สมณะที่ภิกษุเจริญแล้ว ย่อมให้จิตเจริญ จิตที่เจริญแล้ว ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่ภิกษุเจริญแล้ว ย่อมให้ปัญญาเจริญ ปัญญาที่เจริญแล้ว ย่อมละอวิชชาได้ (อง.ทก. (ไทย), 20/32/76) การพัฒนาจิตใจให้ผู้ให้สูง สร้างสุจริตธรรมพัฒนาองค์การให้เกิดความสำเร็จในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

4. การพัฒนาด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา)

การพัฒนาตนเองด้วยการพัฒนาปัญญา ประเด็นแนวคิดสำคัญ จะเห็นได้ว่า ผู้นำมีการพัฒนาตนเองเป็นกระบวนการ เริ่มต้นพัฒนาสติปัญญาตามหลักการพัฒนาในพระพุทธศาสนาและผลการพัฒนาดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาผู้นำให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงและถูกต้องเหมาะสมได้มีความหมายตรงกับคำว่า ภาวนา 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำมีการพัฒนาปัญญาตนเองอย่างต่อเนื่อง เกิดปัญญาทุกครั้งมีดำเนิงาน การเป็นต้นแบบแก่ผู้ตาม นำปัญญาไปใช้ในกระบวนการพัฒนาทางศีลธรรมของผู้นำ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540)

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักภาวนา 4 ภาวะผู้นำยุคใหม่ที่สมควรนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ภาวะผู้นำในยุคใหม่ต้องรู้จักจัดการบริหารจัดการในกลุ่มหรือองค์กรให้มีความยุติธรรมโดยเฉพาะความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางใจ ผู้นำควรบริหารจัดการให้องค์กรมีความสุข โดยใช้หลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย 2) สีสภาวนา คือ การเจริญศีล 3) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต 4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ผู้นำนั้นมีการแสวงหาแนวทางพัฒนาตนเอง แนวทางพัฒนาองค์การตามแนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิต พัฒนากาย พัฒนาวาจา พัฒนาใจ เพื่อตนเองสามารถความหลุดพ้นจากทุกข์เมื่อต้องนำการดำเนินงานในองค์การ มีวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่อาศัยวิธีการทุจริต สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เรียกว่าอริยมรรค วิธีการจัดการองค์การด้วยวิธี ทางอันประเสริฐ วิธีการข้อปฏิบัติไม่อ่อนแอ จนถึงกับตกอยู่ใต้อำนาจ ความอยากแห่งใจ กระทำทุจริต หรือไม่แข็งตั้ง ใช้แต่อำนาจทางการ

บริหารจนถึงกับเป็นการทรมาน สร้างความอึดอัดใจแก่สมาชิกในองค์กร สร้างความลำบากแก่ผู้นำ เพราะฉะนั้น ผู้นำเชิงพุทธมีการพัฒนาการนำองค์กรแบบสายกลาง เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา วิธีการดำเนินงานองค์กรสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตึง แต่พอเหมาะกับสภาพแวดล้อมองค์กร

มัชฌิมาปฏิปทา ลักษณะทางสายกลางในพระพุทธศาสนา จุดหมายที่แน่นอน คือ ความดับทุกข์หรือภาวะหลุดพ้นเป็นอิสระไร้ปัญหา พระพุทธเจ้าได้ตรัสสรรเสริญการปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา เพราะพระองค์ทรงมุ่งให้ใช้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติสำหรับมนุษย์ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อให้เป็นหลักธรรมที่สำเร็จประโยชน์แก่ทุกคนทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านทั่วหน้ากันดัง

พุทธพจน์ที่ว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตไม่เอียงเข้าหาที่สุดสองอย่างนั้น ได้ตรัสรู้ข้อปฏิบัติอันมีในท่ามกลางกล่าวคือมรรคมงคล 8 ประการอันประเสริฐ (ส.ม. (ไทย), 19/1664/528) อริยมรรคมงคล 8 ถือว่าเป็นทางเลือกสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาหรือทุกข์ให้กับคนในสังคมยุคปัจจุบันเพื่อศึกษาและพัฒนาตนให้ถึงขั้นปฏิบัติจนเกิดผลให้ผู้ปฏิบัติได้บรรลุถึงความเป็นอริยบุคคล และนำมาพัฒนาภาวะผู้นำ ดังนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

1. สัมมาทิฐิ หมายถึง ผู้มีปัญหาเห็นการดำเนินงานองค์กร ด้วยเหตุ ด้วยผลตามอริยสัจ 4 เห็นไตรลักษณ์ องค์กรมีการเปลี่ยนแปลง เห็นปฏิจจสมุพบาท เหตุปัจจัยเกี่ยวกับองค์กร ผู้นำองค์กรส่งผลแก่กันและกัน

2. สัมมาสังกัปปะ หมายถึง จิตผู้นำองค์กร ควรปรับความนึกคิดในทางสละปลอดจากกาม ความนึกคิดปลอดจากพยาบาท และความนึกคิดปลอดจากการเบียดเบียนแก่สมาชิกองค์กร ผู้รับบริการ

3. สัมมาวาจา หมายถึง ผู้นำมีการพัฒนาตนเองเป็นต้นแบบพูดคำสัตย์ พูดไม่ส่อเสียด พูดคำอ่อนหวาน พูดสิ่งที่มีสาระมีประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร

4. สัมมากัมมันตะ หมายถึง ผู้นำเมื่อใช้อำนาจบริหารองค์กร ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งหลาย ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดินในกาม

5. สัมมาอาชีวะ หมายถึง ผู้นำบริหารองค์กรด้วยความสุจริต เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ ปฏิบัติงานด้วยคณามชื้อตรง

6. สัมมาวายามะ หมายถึง ผู้นำมีการวางแผนจัดการงานองค์กร ป้องกันการกระทำทุจริตเพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีไว้ ผลงานองค์กรที่เหมาะสมแก่การเป็นต้นแบบที่ดีไว้

7. สัมมาสติ หมายถึง ผู้นำรับผลผลการดำเนินงานอย่างแจ่มชัด เข้าใจ เข้าถึง กระบวนการพัฒนาจำแนกผลงานต่างๆ ดังการพิจารณาเห็นภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม

8. สัมมาสมาธิ หมายถึง ผู้นำมีจิตใจสงบ ตั้งมั่นไม่หลงติดอยู่กับผลงานที่ผ่านมา พยายามพัฒนาตนเอง พัฒนางค์การอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นการประยุกต์เอา หลักความจริงตามธรรมชาติมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่เป็นกลางและเป็นสากล สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาผู้นำให้ได้จริงเกิดผลเป็นผู้นำที่ดีมีใจที่สงบเย็นปราศจาก ความเร่าร้อนจากไฟคือราคะโทสะและโมหะ อยู่ด้วยปัญญาที่รู้และเข้าใจความเป็นไปของ ธรรมชาติที่แปรปรวนเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมดา

ภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม แปลว่า ธรรมของพระราชาหรือธรรมสำหรับผู้นำปกครอง 10 ประการ ที่พระมหากษัตริย์และผู้ปกครองจะต้องเสริมสร้างให้มีขึ้นเป็นคุณสมบัติประจำตัว เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจสมาชิกในกลุ่ม ให้ดำเนินไปบรรลุถึงเป้าหมาย (ชุ.ชา. (ไทย), 28/176/112)

ทศพิธราชธรรม เป็นหลักการที่ทรงคุณค่าและมีความหมายต่อผู้นำ ในฐานะเป็น หลักปฏิบัติ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงออกแบบขึ้นมาเพื่อเป็นตัวชี้วัดสำหรับผู้นำองค์กรในการ กำกับและควบคุมอารมณ์ (Emotion) เพื่อป้องกันมิให้ผู้นำประพฤติดนินทาและ บกพร่อง ซึ่งจะก่อให้เกิดเชิงลบตามมา เช่น การบิดเบือนและใช้อำนาจหน้าที่เกินกว่า ระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ กติกา และกฎหมาย ที่ได้กำหนดเอาไว้ เพื่อแสวงหา ผลประโยชน์ที่มิควรมิควรได้จากหน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อความอยู่รอดของ องค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว คุณธรรมของผู้ปกครองหรือธรรมของพระราชา หรือ หลักธรรมที่เป็นคุณธรรมประจำจิตใจของพระราชา และผู้บริหารหรือผู้ปกครองรัฐ หรือ ประเทศชาติ รวมถึงผู้นำผู้ปกครองทุกระดับชั้นในสังคม ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาภาวะผู้นำได้ดังนี้ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2555)

1. ทาน คือ ผู้นำเป็นต้นแบบการให้ปัน การช่วยเหลือ เกื้อกูล อนุเคราะห์ให้ผู้ใต้ ปกครองของตนให้มีการดำรงชีวิตที่ดี ไม่อดอยาก รวมถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงการเผื่อแผ่แบ่งปันแก่บุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมอีกด้วย

2. ศีล คือ ผู้นำเป็นต้นแบบการประพฤติปฏิบัติตนให้ดีงาม ประกอบด้วย ความ สุจริตทางกายวาจาและใจให้ดีงาม เรียบร้อย ถูกต้องตามกฎระเบียบวินัยของสังคม เพื่อ เป็นแบบอย่างและเป็นที่เคารพ นับถือของประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง

3. ปริจาคะ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบการเสียสละอุทิศตนเพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองหรือ การเสียประโยชน์ส่วนตน ของพวกพ้อง เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม บริหารราชการแผ่นดินหรือองค์กรโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวหรือพวกพ้องแต่มุ่งไปยังประโยชน์ของประชาชนหรือผู้ตามเป็นสำคัญ ผู้นำที่ถือหลักนี้ ก็จะเป็นผู้นำที่เป็นนักอุทิศตน ส่วนไหน ๆ ก็ไม่ยิ่งใหญ่ไปกว่าส่วนรวม และหมายรวมถึงการเสียสละความไม่ดีทั้งหลายในจิตใจของตนเองบริจาคออกไป ปล่อยาวออกไป

4. อาชวะ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความซื่อตรง กระทำในสิ่งที่เป็นการะหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรง จริ่งใจต่อประชาชน หลักธรรมนี้มุ่งถึงความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่นตลอดถึงหน้าที่การงานด้วยความสุจริตจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่หลอกลวงประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง มีความจงรักภักดีต่อสถาบันและประเทศชาติ การไม่ปล่อยให้มีการทุจริตเกิดขึ้นในองค์กรหรือในประเทศ ให้ไร้ออร์รับขึ้นโดยสิ้นเชิง

5. มัทวะ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความสุภาพและอ่อนโยน ต่อกลุ่มคนในทุกระดับของสังคมโดยไม่เลือกปฏิบัติหรือมีสองมาตรฐาน ผู้นำต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเป็นสุภาพบุรุษสุภาพสตรี ไม่หยาบกระด้าง ไม่อหังการ ไม่ยโสโอหังเป็นคนเรียบง่าย ผู้ตามเข้าถึงได้ทุกชั้นวรรณะ ไม่เจ้าศเจ้าอย่างจนดูห่างเหินกับผู้ตามมากเกินไป รวมถึงการมีสมบัติของผู้ดี การมีมารยาทที่ดีงาม ไม่ดูถูกศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

6. ตปะ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความทรงไว้ซึ่งอำนาจ เดช หรือธรรมอยู่ในตัว ที่คอยกำกับยับยั้งซึ่งใจไม่ปล่อยให้ความชั่วอกุศลกำเริบ เป็นอำนาจที่ปราบจิตใจของผู้ปกครองให้ดำรงอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่หลงไหลหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ จนหลงลืมความมุ่งมั่นในการกระทำการกิจของตนให้สมบูรณ์ หรือหมายถึงความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ ความเพียรในกิจทั้งปวงเพื่อขจัดปัดเป่าปัญหาและความทุกข์ร้อนของคนในสังคม

7. อักโธระ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความไม่ลุแก่อำนาจ คือความโกรธ ความมีเมตตาธรรมประจำจิตใจ กระทำกิจต่าง ๆ โดยยึดหลักเหตุผลเพื่อระงับความโกรธ ความขุ่นเคือง มีความรักปรารถนาดีต่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ มีความยุติธรรมและไม่อคติต่อฝ่ายที่มีความคิดในทางตรงกันข้าม ผู้นำต้องไม่ลุแก่อำนาจ คือ การไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์

8. อวิหิงสา คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความไม่นิยมความรุนแรง แก้ปัญหาโดยสันติวิธีและการใช้เหตุผลเหนืออารมณ์ ผู้นำต้องไม่ใช้ความรุนแรง ไม่เบียดเบียนประชาชน การไม่เบียดเบียนผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในการดำเนินชีวิตก็ต้องมีศิลปะ เช่น การชมเชยต่อหน้าทำโดยรวม ๆ การตำหนิให้แยกตำหนิเป็นส่วนตัว ส่วนการชมเชยบุคคลในส่วนรวมก็ต้องดูให้ชัดว่ามีความเด่นชัดเจนาจริง ๆ ไม่เช่นนั้นจะถูกว่าเอาได้ว่าลำเอียงและการตำหนิก็ตำหนิทั้งหมดไม่เป็นไร

9. ขันติ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความอดทน อดกลั้น ได้แก่ ความหนักแน่นและอดทน ต่อเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ ไม่หวั่นไหวต่อลาภ ยศ สรรเสริญและความสุข ผู้นำต้องมีขีดความอดทนสูงกว่าคนทั่วไป อดทนต่อความลำบากในการทำงาน อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วยระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งอดทนต่อความท้าทายอำนาจในรูปแบบต่าง ๆ ในทางบวก

10. อวิโรธนะ คือ ผู้นำเป็นต้นแบบความไม่คลาไคลจากกรรม ดำรงตนอยู่ในความ ยุติธรรมอย่างเหนียวแน่น ไม่เห็นแก่พรรคพวกเพื่อนฝูง หรือวาทะวาทะนารี แต่เห็นแก่ชาติ บ้านเมืองหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย การครองตนอยู่ในธรรมอาจหมายถึง การไม่ใช้อำนาจ ตามอำเภอใจ การยึดกฎ กติกา มารยาท กฎหมาย รัฐธรรมนูญในการบริหารประเทศหรือ องค์กรอย่างหนักแน่น ไม่ปฏิบัติหน้าที่ขัดแย้งต่อกฎหมายต่าง ๆ ที่ตราไว้ รวมทั้งการทรงไว้ ซึ่งความยุติธรรมมาใช้ดุลยพินิจต่อเรื่องต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรม เป็นหลักปฏิบัติสำหรับการควบคุม และการพัฒนาอารมณ์ของผู้นำ ซึ่งผู้นำทุกคนจะต้องมีจิตใจที่สงบนิ่ง ในขณะที่ตัวเองต้อง เผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ที่เข้ามากระทบต่อจิตใจ ดังนั้น อารมณ์มีผลต่อการตัดสินใจของ ผู้นำที่จะพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในอนาคต

การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม ช่วยพัฒนาผู้นำให้มีภาวะผู้ระดับสูง ใช้เป็นเครื่องมือให้ผู้นำดำรง อยู่ในฐานะผู้บริหารองค์การอยู่อย่างประเสริฐ และเป็นธรรมประจำใจสำหรับผู้ใหญ่หรือ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ต้องประพฤติปฏิบัติมี 4 ประการ ดังนี้ (ที.ปา. (ไทย), 11/228/232)

1. เมตตา ผู้นำแสดงพฤติกรรมเป็นผู้มีความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรีต่อประชาชน หรือผู้ใต้ปกครอง กล่าวคือ ปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข

2. กรุณา ผู้นำแสดงพฤติกรรมเป็นผู้มีความช่วยเหลือให้ประชาชนหรือผู้ใต้ ปกครองให้พ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความเดือดร้อนของปวงประชา รวมถึงสัตว์ทั้งปวงด้วย

3. มุทิตา ผู้นำแสดงพฤติกรรมเป็นผู้มีความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อประชาชนหรือ ปกครองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขา เหล่านั้น

4. อุเบกขา ผู้นำแสดงพฤติกรรมเป็นผู้มีความวางใจเป็นกลาง คือ อันจะทำให้ดำรง อยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่เข้าเติมเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของเขา

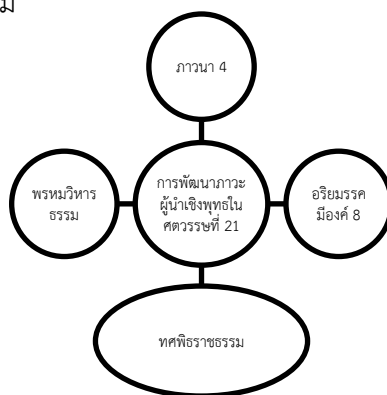

เหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือการกระทำของเขาเองว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้น อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพรหมวิหารธรรม เป็นธรรมสำหรับผู้นำแสดงพฤติกรรมให้เกิดการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ในฐานะที่เป็นพรหม คือเป็นผู้มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้ โดยเฉพาะสำหรับผู้นำนั้น แน่นอนว่าจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างให้แก่คนในสังคมจึงต้องมีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ เพราะพรหมวิหารธรรมนั้น เป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ อันแสดงถึงความเป็นบุคคลที่มีการศึกษาได้พัฒนาตนแล้ว เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องมียู่ประจำจิตใจ และเป็นท่าทีของจิตใจที่จะทำให้ตนแสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้อง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาประเด็นในเรื่องภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักฐานและเอกสารหรือคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนามาทั้งหมดเราจะพบว่าพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องภาวะผู้นำเอาไว้ โดยเห็นว่าในสังคมทุกสังคมนั้น จะต้องมียุคบุคคลที่เกิดขึ้นมาเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือมาเป็นผู้นำผู้อื่นอยู่เสมอ ภาวะผู้นำนั้นเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาพระพุทธศาสนา ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้นำที่ปรากฏในหลักธรรมข้อต่างๆ เป็นการพิจารณาในแง่ของคุณธรรมที่เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางไว้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตหรือการทำหน้าที่ใน การบริหารของผู้ที่เป็นผู้นำ โดยหลักธรรมสำคัญที่บ่งถึงความเป็นผู้นำที่ผู้เขียนกล่าวถึงใน การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 คือ ภาวนา 4 อริยมรรคมีองค์ 8 ทศพิธราชธรรม พรหมวิหารธรรม

ภาพที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21

สรุป

องค์การในอนาคตต้องการผู้นำที่มีภาวะผู้นำ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถนำพาองค์กรสู่การบรรลุผลลัพธ์ตามเป้าหมายท่ามกลางความซับซ้อนและความแน่นอนได้ แต่สภาพของสังคมไทย ผู้นำจำนวนมากนำองค์การผสมผสานทุจริต แม้ผู้นำองค์กรเริ่มต้นสุจริต แต่สภาพแวดล้อมกระตุ้นให้เกิดการกระทำทุจริต การพัฒนาภาวะผู้นำจึงไม่ใช่เรื่องที่ทำได้โดยง่ายถ้าไม่เข้าใจเรื่องกระแสการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสรรค์สร้างนวัตกรรมหรือรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งปัญหาใหม่ ๆ และความท้าทายมากมายที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ภาวะผู้นำที่มีอยู่เดิมไม่พัฒนาและผู้นำต้องคอยปรับเปลี่ยนภาวะผู้นำอยู่เรื่อย ๆ เพื่อจัดการกับความเปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร สำหรับผู้นำในศตวรรษที่ 21 นั้น สังคมต้องการผู้นำที่ดี พัฒนาตนเองและเสริมสร้างคุณธรรมต่อต้านทุจริต มีทักษะขั้นสูงคู่คุณธรรมจริยธรรมเป็นต้นแบบแก่สมาชิกทั้งในนอกองค์กร โดยเฉพาะคุณลักษณะภายในของผู้นำรู้ปรับใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักวิธีการปัญญาความมีเหตุผล ด้วยวิถีแห่งมรรค 8 มัชฌิมาปฏิปทา ใช้สติปัญญาจัดการงานองค์กรด้วยความไม่ประมาท ตื่นตัว ทนต่อเหตุการณ์ ประสานคนและงานเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ความสามารถ พร้อมตั้งตนอยู่ในพรหมวิหารธรรม หวังประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมและเป็นผู้น่ารัก น่าเคารพ เป็นธรรมาธิปไตย ไม่ลำเอียง แสดงบุคลิกผู้นำสง่างาม น่าเคารพศรัทธา เลื่อมใส ตลอดทั้งมีพลังกำลังแข็งแรง สุขภาพที่ดี ความรู้ มีสติปัญญา มีปฏิภาณไหวพริบ มีความเฉลียวฉลาดมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ชำนาญในงาน วางตัวอยู่ในกฎระเบียบที่ถูกต้องส่งต่อภาวะความเป็นผู้นำเชิงพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2546). *วิปัสสนาญาณโสภณ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2540). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2555). *ทศพิธราชธรรม 10 ตัวชี้วัดสำหรับผู้นำองค์กร*. กรุงเทพฯ: ศรีเสนอการพิมพ์.

- พูนลาภ แก้วแจ่มศรี. (2556). *การจัดการเชิงพุทธ : การสำรวจปรัชญาและแนวคิดสำหรับการจัดการ สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Allen, S. & Hartman, N. (2008). Leadership Development: An Exploration of Sources of Learning. *Advanced Management Journal*, 73(1), 10-62.
- Barbazette, J., (2006). *Training Needs Assessment: Methods, Tools, and Techniques*. San Francisco: Pfeiffer.
- Campbell, E. & Ellen C.J. (1996). *Mood, A., Equality of educational opportunity*. New York: Weinfield.
- DiPaola, M.F. & Hoy, K.W. (2016). School characteristics that foster organizational citizenship behavior. *Retrieved February*, 15(2), 323-324.
- Hesselbein, F. (1996). *Human Resource Management (5th)*. Washington D.C.: Government Printing.
- Mcardle,W.D. (2000). *Essential of Exercise Physiology*. Tokyo: Lippincott Williams and Wikins.
- Sousa, D. (2003). *The Leadership brain: How to lead today's schools more effectively*. Thousand Oaks: Sage.

การสร้างศาสนทายาทผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน*
CREATION RELIGIOUS DESCENDANTS THROUGH THE SUMMER NOVICE
ORDINATION PROGRAM

พระศักดิ์จรินทร์ ฐิตส่วโร

Phrasakcharin Thitasangvaro

วัดคงคาราม

Wat Khongkharam

Corresponding Author E-mail: sakcharin77@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา 2) กระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน 3) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ศาสนทายาท ผลการศึกษาพบว่า 1) ศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาอาจจะหมายถึงผู้ที่สืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนาในที่นี้หมายถึงสามเณรมีอยู่ 2 ประเภทหลัก ๆ คือ 1) ผู้ที่บวชตามประเพณีบวชตามแก่นหรือบวชในระยะเวลายาวสั้น ๆ และ 2) ผู้ที่บวชเรียนเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในระยะเวลายาวนานจนถึงเวลาบวชเป็นพระภิกษุ 2) โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้เยาวชนรู้จักศีลธรรมโดยมีการให้รักษาในเรื่องระเบียบวินัยเป็นเบื้องต้น 3) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่นำให้ความสำคัญเพราะในยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์มีความรวดเร็วในเรื่องการสื่อสาร แต่สิ่งสำคัญที่ขาดหายไปคือเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมไม่ว่าจะเป็นเยาวชนหรือประชาชนทั่วไปก็อาจจะลืมเรื่องนี้ไป การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจึงเป็นกิจกรรมจึงทำให้ผู้ปกครองได้เข้าถึงความเป็นชาวพุทธที่จะต้องรักษาศีลและมีคุณธรรมจริยธรรม และมีกิจกรรมต่างๆที่ทำให้เกิดความอดทนมีความอดกลั้นและปลูกฝังคุณธรรมไปในตัวโดยผ่านเยาวชนที่ได้เข้าบวชในพุทธศาสนาเป็นการดึงคนที่เปี่ยมบุพพการีหรืออยู่ในครอบครัวสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรม

คำสำคัญ: การสร้างศาสนทายาท; โครงการ; สามเณรภาคฤดูร้อน

Abstract

This academic article aimed to study 1. Religious descendants in Buddhism. 2. Novice ordination process in summer 3. Cultivating morals and ethics for religious heirs. The study was found that 1) “Religious descendants” in Buddhism may refer to those who inherited Buddhist teachings. In this case, there were two main types of novices: briefly and 2. those who have been ordained to study and practice Dharma for a long time until the time of ordination as a monk 2) The summer novice ordination program was a process of cultivating morality and ethics through projects or activities created for young people to know morality, with preliminary treatment in terms of discipline. 3) Cultivation of morality and ethics was important because in this era of globalization, there is a fast pace in communication. But the important thing that is missing is the matter of morality, whether young people or the general public may forget about it. Summer novice ordination is therefore an activity that allows parents to access the Buddhist traditions that must maintain precepts and have ethics and there were various activities that induced patience, tolerance and instill morality through youth who have been ordained in Buddhism.

Keywords: Creation of religious successors; Program; Summer novices

บทนำ

ศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา หมายถึง ผู้ที่สืบทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา เหล่านี้มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งจึงสามารถเป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดคำสอนตามพุทธศาสนาได้ เพราะพุทธศาสนาไม่ได้สอนเรื่องความเชื่ออย่างเดียวแต่เน้นไปทางความจริงของชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ สภาพจิตใจเป็นเรื่องสำคัญที่เกิดขึ้นและพุทธศาสนาสอนให้รู้สภาวะความจริงโดยอาศัยความที่จิตใจแน่วแน่มั่นคงเป็นสมาธิ ในที่นี้ผู้เขียนสนใจในเรื่องของสามเณรซึ่งถือว่าเป็นผู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นหน่อเนื้อของสมณะคือพระภิกษุ เพราะในอนาคตสามเณรเหล่านี้ จะมีการสืบทอดในส่วนของปริยัติธรรม การศึกษา ปฏิบัติวิปัสสนาและการเข้าถึงธรรมเรียกว่าปฏิเวธธรรม ล้วนเกิดจากแนวคิดที่จะรักษาคำสอนทางพุทธศาสนา ในยุคปัจจุบันนี้มีความมีความรวดเร็วเป็นโลกาภิวัตน์เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เกิดขึ้น

มากมาย ทำให้การศึกษาปฏิบัติอาจจะย่อหย่อนไปตามกาลเวลา ถึงกระนั้นศาสนทายาทยังเป็นส่วนสำคัญที่จะรักษาคำสอนทางพุทธศาสนาได้ซึ่งเมื่อเรากล่าวถึงสามเณรที่อยู่ในประเทศไทยก็จะมีอยู่หลายประเภทด้วยกันผู้เขียนสังเกตได้ว่ามีอยู่ 2 ประเภทหลัก ๆ คือ 1. ผู้ที่บวชตามประเพณีบวชตามแก่นหรือบวชในระยะเวลานั้น ๆ และ 2. ผู้ที่บวชเรียนเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรมในระยะเวลายาวนานจนถึงเวลาบวชเป็นพระภิกษุ ถึงจะมีความแตกต่างกันทั้ง 2 ประเภทนี้แต่จุดมุ่งหมายหลักก็คือการได้ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าและการได้รู้ให้เห็นและได้สัมผัสกับรสแห่งธรรมที่สามารถที่จะเอาตัวรอดจากสิ่งที่ไม่ดีทำสิ่งที่ดีและทำใจของตนให้บริสุทธิ์เป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์หรือแนวคิดทางพุทธศาสนา คือ ละเว้นความชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใสได้ เหล่านี้ถือว่าเป็นศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมและมาในช่วงหลัง ๆ ในแต่ละวัดในประเทศไทยก็อาจจะงดกิจกรรมนี้เพราะสถานการณ์โควิด 19 จึงทำให้โครงการเจียบหายไปถึงกันนานแล้วกิจกรรมเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นกระบวนการที่จะสร้างและทำให้เป็นภาพจำให้ผู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาสามารถที่จะเข้าใจหลักธรรมและปฏิบัติธรรมโดยตัวของมันเองเพราะหลักธรรมทางพุทธศาสนานั้นคงไม่ใช่การยัดเยียดให้ปฏิบัติแล้วจะบรรลุได้อย่างเดียวสำคัญที่ผู้ที่ศึกษาจะมีความเข้าใจด้วยตัวเองและสามารถปฏิบัติให้เข้าถึงได้รู้ได้เห็นด้วยตัวเองก็จะสามารถเข้าใจได้อย่างดีและเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไปได้อะนั่นแล้ว

ผู้เขียนจึงสนใจในเรื่องของการสร้างศาสนทายาทโดยผ่านกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนโดยยกตัวอย่างวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ที่มีกระบวนการจัดการที่เป็นระบบและชัดเจนในเรื่องของกฎระเบียบในเรื่องของศีลและในเรื่องของกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องเป็นสาระและเป็นตัวอย่างให้ผู้อ่านได้รู้และเข้าใจในเรื่องของการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนในประเทศไทยได้และจะมีวิธีการอย่างไรที่จะสร้างศาสนทายาทที่คอยดูแลรักษาพระพุทธศาสนาให้มันคงสืบต่อไปได้ตราบนานเท่านาน

ศาสนทายาทในพระพุทธศาสนา

สามเณร คือผู้สืบเชื้อสาย เป็นธรรมทายาทของพระพุทธศาสนา มีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ โดยต้องปฏิบัติตามศีล 10 ข้อ และเสขียวัตร 75 ข้อ จากความหมายของสามเณร ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังกล่าวแล้วข้างต้น ย่อมเห็นได้อย่างชัดเจนถึงสถานภาพที่แตกต่างกันระหว่างสามเณรและเด็กโดยทั่วไป อย่างไรก็ตามโดยวัยแล้วสามเณรก็คือวัยรุ่นเช่นเดียวกับเด็กทั่วไปนั่นเองเพราะมีอายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์

ความหมายของการบรรพชาสามเณร

คำว่า บรรพชา มีความหมายหลายนัย กล่าวคือหมายถึงการบวชทั่วไปรวมทั้งอุปสมบทด้วย หรือหมายถึงเฉพาะการบวชเป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบท รวมทั้งการบวชลำพังเป็นสามเณร ในสมัยแรกของการตรัสรู้ ผู้ที่มีความประสงค์ประพฤติดิพรหมจรรย์ จะกล่าวคำขอลบบรรพชาและอุปสมบทควบกันไป โดยพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชกุลบุตรด้วยไตรสรณคมน์ทั้งบรรพชาและอุปสมบท ดังจะเห็นได้จากการที่พระอัญญาโกณฑัญญะเมื่อได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า”ภายหลังทรงอนุญาตการบวชสามเณร จึงได้ทรงยกเลิกการให้อุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ แต่ยังคงไว้ซึ่งการบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ของสามเณร (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2542) ส่วนการบวชนั้นแปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง หมายถึงการบวชทั่วไป การบวชอันเป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบท การบวชเป็นสามเณร เดิมทีเดียว คำว่า บรรพชา หมายความว่า บวชเป็นภิกษุ เช่น เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา พระอัครสาวกออกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ คำว่า บรรพชา หมายถึง บวชเป็นสามเณร ถ้าบวชเป็นภิกษุ ใช้คำว่า อุปสมบท โดยเฉพาะเมื่อใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) หรือหมายถึงผู้ดำรงเพศอย่างภิกษุ แต่สมทานศีล 10 ผู้ซึ่งเป็นเหล่ากอของสมณะ เป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนาผู้ยังมิได้อุปสมบท เพียงแต่รับบรรพชาด้วยไตรสรณคมน์ถือสิกขาบท 10 และเสขยวัตร 75 ข้อ

การบรรพชา คือการละด้วยการงดเว้นจากสิ่งที่เป็นโทษต่ออกุศล การบวชเป็นสามเณรเรียกว่า บรรพชาโดยสรุปแล้วคำว่า บรรพชา จึงหมายถึงการออกจากการใช้ชีวิตแบบชาวโลกเข้ามาสู่การใช้ชีวิตแบบนักรบในพระพุทธศาสนาดังนั้นการบรรพชาจึงมีความหมายครอบคลุมใน 2 ลักษณะ คือ

1. การบรรพชาเป็นสามเณรของเยาวชนที่มีอายุไม่ถึง 20 ปี โดยการปฏิบัติตามศีล 10 ข้อ และเสขยวัตร 75 ข้อและข้อปฏิบัติอื่น ๆ ที่อนุโลมตามกัน
2. การบรรพชาสามเณรเป็นบุรพบทแห่งการอุปสมบทของผู้ที่มีอายุครบ 20 ปี คือก่อนที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต้องผ่านกระบวนการบรรพชาเป็นสามเณรก่อนจึงจะสามารถอุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2544)

คุณสมบัติของผู้บรรพชา

ในการบรรพชานั้น จำเป็นจะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติ เพื่อให้ผู้บวชสามารถปฏิบัติกิจของสงฆ์ได้อย่างสมบูรณ์ และเป็นการป้องกันผู้ไม่ประสงค์เข้าแฝงอาศัยพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจนำความเสื่อมเสียมาสู่พระศาสนาได้

ในกฎหมายเถรสมาคม (ฉบับที่ 7 พ.ศ.2506) ว่าด้วยการแต่งตั้งและการถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ข้อที่ 14 (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) ได้ตราไว้ว่า พระอุปัชฌาย์ต้องงดเว้นการให้บรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลเหล่านี้ คือ

1. คนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน
2. คนหลบหนีราชการ (เช่น หนีทหาร เป็นต้น)
3. คนถูกตัดสินจำคุกโดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ
4. คนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา (เช่น ต้องปาราชิก เป็นต้น)
5. คนที่มีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ (เช่น วัณโรคในระยะอันตราย)
6. คนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระศาสนาได้

นอกจากนี้ ในด้านการปกครองของสงฆ์ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะบวชเพิ่มเติมไว้อีกหลายประการ ดังนี้คือ

1. เป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพชอบธรรม ไม่ใช่คนจรจัด
2. เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดี ไม่เป็นนักเลง
3. มีร่างกายสมบูรณ์ สามารถบำเพ็ญสมณกิจได้
4. ไม่เป็นคนชรา ไร้ความสามารถ
5. ไม่เป็นคนทุพพลภาพ เช่น ตาบอด หูหนวก มาแต่กำเนิด
6. มีความรู้อ่านและเขียนหนังสือได้

7. เป็นผู้มีความสามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเอง กุลบุตรผู้ที่เข้าบรรพชาจะต้องมีบริวารสำหรับนักบวชครบถ้วนตามพุทธานุญาตกล่าวคือ ต้องมีบริวาร 8 เช่นเดียวกับภิกษุ คือ

- 1) บาตร 2) อันตราวาสก (ผ้าสบงหรือผ้าห่ม) 3) อุตตราสงค์ (ผ้าจีวรหรือผ้าห่ม) 4) สังฆาฏิ (ผ้าห่มซ้อน ในปัจจุบันใช้เป็นผ้าพาดบ่า สามเณรไม่ต้องมี) 5) กายพันธ์ (ผ้าประคตเอวหรือผ้าคาดเอว) 6) ปริสสาวนระ (ผ้ากรองน้ำ) 7) สุนิ (เข็มสำหรับเย็บผ้า) 8) วาสี (มีดโกน)

แต่ในปัจจุบัน ได้อนุโลมให้มีบริการเพิ่มเติมตามที่พระอุปัชฌาย์เห็นสมควรเพื่อความเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เช่น

1) ไตรจีวร มีสบง อังสะ ประคตเอว จีวร ผ้ารัดอก และผ້ารองกราบ 2) ไตรจีวร สำรอง และผ้าอาบน้ำฝน 1 ผืน 3) ย่าม ผ้าเช็ดหน้า และนาฬิกาพก 4) บาตร ฝาบาตร เชิงรองบาตร และถลกบาตร 5) ร่มและรองเท้า 6) เสื่อ ผ้าห่ม ที่นอน หมอน มุ้ง 7) จานข้าว ช้อนส้อม แก้วน้ำ ปิ่นโต กระโถน ผ้าเช็ดมือ 8) สบู่ ชันน้ำ ยาสีฟัน กล่องสบู่ ผ้าเช็ดตัว 9) ดอกไม้ รูป เทียนสำหรับบูชาพระรัตนตรัย

บริการดังกล่าวแล้วนี้ สามเณรจำเป็นต้องมี เนื่องจากความเป็นอยู่ของนักบวชนั้น ขึ้นอยู่กับชีวิตคนอื่น สามเณรจะต้องอาศัยผู้อื่นในการดำรงชีพด้วยปัจจัยทั้งสี่ โดยใช้บริการในการแสวงหาอาหารบิณฑบาตและเภสัช ที่จำเป็นแก่สมณบริโภค แต่สิ่งที่สำคัญอันดับแรกให้ผู้ขอบรรพชาเป็นสามเณรจะต้องปฏิบัติในเบื้องต้น คือ 1) ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองพาตนไปฝากเจ้าอาวาสหรือพระอุปัชฌาย์ 2) เมื่อพระอุปัชฌาย์ยอมรับให้บวชแล้ว ผู้ประสงค์จะบวชต้องปลงผม คิ้ว หนวด 3) ท่องจำคำขอบรรพชา สรณคมน์ คำอาราธนา คำสมาทานศีล 10 ให้ได้ด้วยตนเอง 4) หมั่นฝึกซ้อมพิธีกรรมการบรรพชา เช่น การเคารพ กราบไหว้ไปจนถึงการอุปัฏฐากการประเคนสิ่งของแก่พระภิกษุ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530)

ดังนั้น ความพร้อมในการบรรพชาเป็นสามเณรนั้น ต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสิ่งอื่นด้วย ไม่เฉพาะแต่ความพร้อมในด้านวุฒิภาวะหรือด้านร่างกายเท่านั้น เช่น จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครอง มีบริการสำหรับสมณะครบบริบูรณ์ มีความเป็นสุจริตชน และที่สำคัญคือ มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานด้วย จึงจะทำให้การบรรพชาของบุคคลนั้นเกิดความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของเนื้อหาสาระและรูปแบบของการบรรพชาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการบรรพชา

เดิมทีเดียววัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบรรพชาเป็นสามเณรหรืออุปสมบทเป็นพระภิกษุ คือการปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง และทำให้แจ้งพระนิพพาน ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดของการบวชก็คือการบรรลุพระนิพพาน ในระยะแรกกุลบุตรส่วนใหญ่ออกบวชโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความพ้นทุกข์ ในระยะต่อมา จึงมีการออกบวชด้วยวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่นการออกบวชเพื่อตามเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของบรรดาพระประยูรญาติ หรือแม้กระทั่งราหุลราชกุมารที่ได้บรรพชาเป็นสามเณรรูปแรก ตามหลักฐานที่ปรากฏก็มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อความหลุดพ้น

จากทุกซ์ แต่ทรงหวังในพระราชทรัพย์มรดกและความใกล้ชิดในพระราชบิดาด้วยความไร้เดียงสา (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

แม้จะไม่ได้มีข้อบัญญัติชี้เฉพาะถึงวัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบรรพชาหรือการอุปสมบทก็ตามที หากแต่มีพุทธพจน์ที่ตรัสทั่วไปแก่ผู้ครองเพศบรรพชิต ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ซึ่งหมายถึงสัทธิธรรมิก 5 ดังที่ปรากฏในมหาสารโรปมสูตร ว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้ มิใช่ลาภสักการะและความสรรเสริญเป็นอนิสงส์มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอนิสงส์ มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งสมาธิเป็นอนิสงส์ มิใช่มีญาณทัสสนะเป็นอนิสงส์ แต่พรหมจรรย์นี้ มีเจโตวิมุตติอันไม่กำริบเป็นประโยชน์ เป็นแก่นสารเป็นที่สุดจากพระพุทธรูปพจน์นี้จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ให้ผู้ที่ยับยั้งบรรพชาเป็นสามเณร หรือผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์เพื่อประพฤติดนให้หลุดพ้นจากกิเลสและตรัสเตือนเหล่าพระสาวกด้วยว่า ไม่ควรมัวเมาในลาภสักการะและคำสรรเสริญอันมีผลมาจากการประพฤติพรหมจรรย์ในเพศบรรพชิตในพระศาสนาได้อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการบวชในพระพุทธศาสนา ระหว่างการบรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นพระภิกษุตามพุทธประสงค์ที่ปรากฏแล้วไม่มีความแตกต่างเลย หากแต่ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรนั้นเป็นบูรพประโยคแห่งการอุปสมบท (สุนทร บัญญัติ, 2543) นั่นก็คือ ผู้ที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุนั้น ต้องผ่านขั้นตอนการบรรพชาเป็นสามเณรเสียก่อน แม้ในปัจจุบันนี้ก็เช่นกัน

เมื่อถึงยุคที่ พระพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามาเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทย พระพุทธศาสนาดำรงอยู่โดยผ่านกาลเวลาอันยาวนานท่ามกลางสภาพสังคมที่ผันแปรไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย เป็นเหตุให้วัตถุประสงค์ของการบวชได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัยสำหรับในปัจจุบัน วัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ตามที่ปรากฏในคู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนดังนี้

1. เพื่อเป็นการป้องกันการถูกชักนำไปสู่ทางเสื่อมหรือไม่ดี
2. เพื่อเป็นการปลูกฝังศีลธรรม
3. เพื่อการช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา
4. เพื่อเป็นการรักษาจารีตประเพณีอันดีงามของไทยไว้
5. เพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาสังคมเกี่ยวกับนักเรียนที่เหินห่างจากศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม
6. เพื่อเป็นการให้กุลบุตรได้มีโอกาสศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

จะเห็นได้ว่าการบรรพชาสามเณรในปัจจุบันส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคมมากกว่าจะตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล ดังเช่นสมัยพุทธกาล แต่ปัจจุบันในสังคมชนบทของไทยประชาชนมีความเป็นอยู่ที่แน่นแฟ้น ยากจน ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติอันเกิดจากปัญหาความแห้งแล้ง ด้อยโอกาสในทุกด้านถ้าเทียบกับประชาชนที่อยู่ในสังคมเมือง จึงทำให้ไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานได้ศึกษาต่อหรือเล่าเรียนในระดับที่สูงกว่าได้ ทางออกทางหนึ่งก็คือการส่งให้บุตรชายของครอบครัว บวชเรียนเป็นสามเณรเพื่อลดภาระการเลี้ยงดูครอบครัว และยังเป็นการเปิดโอกาสให้บุตรชายได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น กล่าวได้ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรเป็นการสร้างโอกาสให้กับคนที่มีฐานะยากจนได้ศึกษาเล่าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

ปัญหาอีกประการหนึ่งของสังคม ก็คือความเหลื่อมล้ำทางสังคม การแบ่งชนชั้นของคนในสังคม มีคนจน มีคนร่ำรวย เมื่อสามเณรเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนาทำให้ช่องว่างดังกล่าวลดลง สังคมไทยส่วนหนึ่งได้อาศัยกระบวนการทางศาสนานี้ เป็นเครื่องมือในการลดภาวะความรุนแรง และการต่อต้านจากกลุ่มประชาชน กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือสถาบันวัดเป็นตัวเชื่อมโยงสัมพันธ์ไมตรีระหว่างคนจนกับคนรวยซึ่งเป็นเหตุให้ชาติไทยมีความมั่นคงและอยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงปัจจุบัน การบรรพชาเป็นสามเณรนั้นยังเป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนที่มีอายุไล่เลี่ยหรืออยู่ในวัยใกล้เคียงที่ยังรักความสนุกสนานรักอิสระและเสรีภาพทั้งทางร่างกายและความคิด ในขณะเดียวกันนักเรียนที่ตัดสินใจบรรพชาเป็นสามเณร ทั้งความสนุกสนานทุกอย่างเพื่อเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ มีความรับผิดชอบทั้งของตนเองและผู้อื่น มีวิถีชีวิตที่จะต้องพึ่งพาตนเองทั้งในด้านความเป็นอยู่และในด้านจิตใจ มีโอกาสได้สัมผัสกับหลักธรรม ความเป็นจริงของชีวิต ได้พบว่าเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นสัจธรรมที่ทุกคนหนีไม่พ้น จึงทำให้เข้าใจชีวิตอย่างมีเหตุผล จากความศรัทธาและความสงบเสงี่ยม จากความอ่อนแอมาสู่ความเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง จากการเลือกบริโภคมาสู่การบริโภคเพียงเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ วิถีชีวิตของสามเณรจึงเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการยกย่องและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในชาติต่อไป นอกจากนี้ สามเณรที่ตัดสินใจเข้ามาใช้ชีวิตสมณเพศและศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ที่มีความรู้ความสามารถในระดับหนึ่ง บางส่วนเมื่อมีอายุครบบวช ได้ปฏิบัติหน้าที่ของพระภิกษุ เป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาในเวลาต่อมา อีกส่วนหนึ่งได้ลาสิกขาออกไปสู่เพศคฤหัสถ์ เพื่อประกอบสัมมาอาชีวะรับใช้ชาติบ้านเมืองต่อไปจากแนวคิดดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์หลักของการบรรพชาเป็นสามเณรในยุคปัจจุบันได้ 5 ประการคือ

1. เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษา
2. เพื่อลดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนจนกับคนรวย
3. เพื่อให้มีความรู้แตกฉานในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

4. เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้แก่นักเรียนในชาติ

5. เพื่อเป็นกำลังสำคัญของพระศาสนาและชาติบ้านเมืองในอนาคต (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

จะเห็นได้ว่า การบรรพชาสามเณรในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคมมากกว่าจะตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล ดังเช่นสมัยพุทธกาล แต่ปัจจุบันในสังคมชนบทของประเทศไทย ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นยากจน ขาดแคลนทั้งทรัพยากรธรรมชาติอันเกิดจากปัญหาความแห้งแล้ง ด้อยโอกาสในทุกด้านถ้าเทียบกับประชาชนที่อยู่ในสังคมเมือง จึงทำให้ไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานได้ศึกษาต่อหรือเล่าเรียนในระดับที่สูงกว่าได้ ทางออกหนึ่งก็คือการส่งให้บุตรชายของครอบครัวบวชเรียนเป็นสามเณรเพื่อลดภาระการเลี้ยงดูของครอบครัว และยังเป็นการเปิดโอกาสให้บุตรชายได้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้น กล่าวได้ว่าการบรรพชาเป็นสามเณรเป็นการสร้างโอกาสให้กับคนที่มีฐานะยากจนได้ศึกษาเล่าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น

กระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กรณีศึกษา กิจกรรมของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

1. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

2. เผยแพร่พระเกียรติคุณสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้และร่วมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

3. เพื่ออบรมเยาวชนให้มีความรู้ ประพฤติดี ตามหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา

4. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

5. เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักหน้าที่ มีระเบียบวินัย ใฝ่ใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. เพื่อรณรงค์ให้เยาวชนได้รู้จักโทษของยาเสพติด

ยังได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ พระบัณฑิต นิสิตและนักเรียนของมหาวิทยาลัยออกไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อประเทศชาติ พระศาสนา ในระหว่างปิดภาคการศึกษา โดยจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรและอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2523 เป็นต้นมา โดยการอบรมเด็กและเยาวชนประชาชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักศีลธรรมและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการห่างไกลอบายมุข โดยเฉพาะยาเสพติดที่เป็นภัยร้ายแรงทำลายสังคมให้เสื่อมลง โดยมีคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตของมหาวิทยาลัยทั้งนิสิตชาวไทยและนิสิตชาวต่างประเทศ ของมหาวิทยาลัยออกไปบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

ต่อประเทศชาติ พระพุทธศาสนา และ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก มีพระมหากรุณาธิคุณต่อพระพุทธศาสนา เป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นชาติไทยที่ประกอบด้วย ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สืบไป (พระคํานวน กนตสีโล ,2560)

ขั้นตอนในการจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ยกตัวอย่างกิจกรรมของ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานครดังนี้

ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ปกครองและผู้สมัครบรรพชา

1. เมื่อได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว ทางคณะกรรมการดำเนินโครงการ ไม่อนุญาตให้สามเณรลาสิกขาจนจบโครงการ และสามเณรต้องเข้าร่วมการอบรมให้ครบหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ

2. บุคคลที่บรรพชา ถือเป็นว่า เป็นบุตรของพระพุทธเจ้า อยู่ในโอวาทของคณะสงฆ์ ทางคณะกรรมการดำเนินโครงการฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการอนุญาตนำสามเณรที่เข้าร่วมโครงการออกนอกสถานที่อบรม หรือลากลับบ้านถ้าไม่มีเหตุอันควร เพื่อเปิดโอกาสให้สามเณรได้ปฏิบัติธรรมและเข้าร่วมอบรมตามหลักสูตรอย่างครบถ้วน

3. ผู้ปกครองต้องพยายามงดเว้นการมาพบปะกับสามเณร เพื่อเปิดโอกาสให้สามเณรได้ปฏิบัติธรรมและเข้าร่วมการอบรมตามหลักสูตรอย่างครบถ้วน และเป็นการตัดความกังวลของสามเณร เพราะสามเณรมีพี่เลี้ยงประจำกลุ่มดูแลเอาใจใส่อย่างดีอยู่แล้ว

4. การนำสิ่งของมาถวายสามเณร เช่น ขนม นม ขอแนะนำให้นำไปถวายไว้ที่ส่วนกลาง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่สามเณรทุกท่าน

5. ไม่อนุญาตให้ผู้ปกครองติดต่อกับพระพี่เลี้ยงประจำกลุ่มเป็นการส่วนตัว หากมีปัญหาให้ติดต่อได้ที่ส่วนกลางเท่านั้น สามเณรต้องถือศีล 10 ข้อ ดังนี้ 1) เว้นจากฆ่าสัตว์ 2) เว้นจากลักทรัพย์ 3) เว้นจากประพฤติกิเลสอันมิใช่พรหมจรรย์ 4) เว้นจากพูดเท็จ 5) เว้นจากการดื่มสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งของความประมาท 6) เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล 7) เว้นจากฟ้อนรำขับร้องประโคม การดูมหรสพ อันเป็นข้าศึกต่อกุศล 8) เว้นจากทัดทรงตกแต่งประดับประดาร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมเครื่องทา เครื่องประดับตกแต่ง 9) เว้นจากที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ 10) เว้นจากการรับทองและเงิน

กฎระเบียบสำหรับสามเณร

1. ต้องให้ความเคารพเชื่อฟังต่อคณะพระอาจารย์ที่ให้การอบรม และต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของโครงการอย่างเคร่งครัด
2. อยู่ในบริเวณสถานที่ที่กำหนดให้เท่านั้น ห้ามออกนอกสถานที่ที่กำหนดโดยไม่ได้รับ อนุญาตจากคณะกรรมการดำเนินโครงการฯ
3. จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เช่น การสูบบุหรี่ ยาเสพติดให้โทษ การพนันโดยเด็ดขาด
4. จะต้องเป็นผู้อยู่ง่าย กินง่าย นอนง่าย ไม่เป็นภาระแก่บุคคลผู้อื่น
5. ไม่พกพาหรือครอบครองอาวุธมีคมโดยเด็ดขาด
6. ไม่แสดงกิริยาทางกายอันมิใช่วิสัยของพุทธบุตรหรือปัญญาชน เช่น การทะเลาะวิวาทกัน เป็นต้น
7. จะต้องสำรวมกาย วาจาทุกเวลาในขณะที่เข้าร่วมโครงการ เช่น ไม่พูดปด, ไม่พูดหยาบคาย อันก่อให้เกิดความไม่งาม และ จะไม่พูดจากันในเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดความดีงาม เช่น เรื่องลามกอนาจาร เป็นต้น
8. จะต้องแต่งกายให้เหมาะสมและถูกต้องกาลเทศะทุกครั้ง ในขณะที่ทำกิจกรรม หรือ อยู่ในที่พัก
9. จะต้องไม่นำอาหารไปรับประทานในบริเวณที่พักโดยเด็ดขาด
10. จะต้องสำรวมกายทุกเวลาในขณะที่อยู่ที่วัด ไม่ยืมดื่ม น้ำหรือรับประทานอาหารไม่ล้าง และเมื่อเดินจะต้องเอามือประสานกัน เป็นต้น

สิ่งที่จะต้องเตรียมมา และสิ่งควรงดเว้น

- สิ่งที่ต้องเตรียมมา 1) เสื้อและกางเกงสีขาว หรือ สุภาพ เพื่อสวมในวันลาสิกขา 2) อุปกรณ์อาบน้ำ เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสระผม 3) รองเท้าแตะ (สีดำ/น้ำตาล) 4) ยารักษาโรคประจำตัว (ถ้ามี)

สิ่งที่ควรงดเว้น 1) โทรศัพท์มือถือ 2) อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 3) ปัจจัยและสิ่งของมีค่าทุกชนิด 4) สิ่งเสพติดทุกชนิด เช่น บุหรี่ เป็นต้น 5) อาหารขบเคี้ยวทุกชนิด 6) และสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสมกับสมณวิสัย (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร, 2560)

สรุปได้ว่า การบรรพชาสามเณรนอกฤดูร้อนเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้เยาวชนรู้จักศีลธรรมโดยมีการให้รักษาในเรื่องระเบียบวินัยเป็นเบื้องต้นและรู้จักรักษาดตน ให้ปลอดภัยจากสิ่งที่เป็นอันตรายของชีวิต ทั้งการดูแลตนเองเป็นเบื้องต้นและสามารถอยู่กับสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นที่ยกตัวอย่างวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ในการจัดกิจกรรมโครงการบรรพชาสามเณรฤดู

ร้อนจะเห็นได้ว่าเบื้องต้นการเขียนโครงการจะเน้นให้เยาวชนที่จะบรรพชาและผู้ปกครองนั้นรู้ในเรื่องของกฎเกณฑ์กติกา การประพฤติวัตร ปฏิบัติธรรมและสิ่งที่ควรละเว้นเป็นอย่างไรหลังจากนั้นจึงค่อยสอดแทรกสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตหรือเป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็จะช่วยให้เยาวชนเหล่านั้นเป็นคนดีจากภายใน หมายถึงว่าดีมาจากจิตใจไม่มีใครบังคับหรือทำให้เขาเหล่านั้นเกิดความหลงผิดแต่เป็นการคิดได้โดยจิตสำนึกรู้ว่า รู้ว่าสิ่งไหนควรสิ่งไหนไม่ควรทำและละเว้นสิ่งที่เป็นโทษกับตนเองกับครอบครัวสังคมประเทศชาติ กังวลเสียละนั้นแล้วการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนจึงเป็นกระบวนการที่เกิดประโยชน์โดยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนเป็นการสร้างศาสนทายาทให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนาโดยผ่านกระบวนการที่มีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) บ้านก็คือสถาบันครอบครัวหรือหมู่บ้าน วัดก็คือที่บ่มเพาะกล่อมเกล่าจิตใจให้เป็นคนดีและโรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้โดยอาศัยคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวแล้วก็จะเกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติโดยภาพรวมได้

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ศาสนทายาท

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่นำให้ความสำคัญเพราะในยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าในเรื่องของเศรษฐกิจเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นยุคโลกาภิวัตน์มีความรวดเร็วในเรื่องการสื่อสารติดต่อ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนในโลกใบนี้ก็สามารถติดต่อได้ถ้ามีอินเทอร์เน็ตเหล่านี้ถือว่าเป็นความรวดเร็วทันสมัยในยุคปัจจุบันแต่สิ่งสำคัญที่ขาดหายไปก็อาจจะเป็นในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมหรือเรื่องธรรมาภิบาลศีลธรรมต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องที่ไม่ว่าจะเป็นเยาวชนหรือประชาชนทั่วไปก็อาจจะลืมเรื่องนี้ไปอาจจะมีการรณรงค์ได้ในบางครั้งแต่ถ้าไม่ได้ปลูกฝังก็อาจจะไม่ได้ต่อยอดหรือสืบทอดต่อกันมาได้ เพราะฉะนั้นแล้วการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เพราะฉะนั้นแล้วการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนจึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้ประชาชนและผู้ปกครองได้รู้ได้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธที่จะต้องรักษาศีลและมีคุณธรรมจริยธรรม และมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความอดทนมีความอดกลั้นและปลูกฝังคุณธรรมไปในตัวโดยผ่านเยาวชนที่ได้เข้าบวชในพุทธศาสนาเป็นการดึงคนที่เป็นบุพพการีหรืออยู่ในครอบครัวสามารถเข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมได้หรือเรียกง่าย ๆ ภาษาโบราณว่า เกษายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ ถือว่าเป็นการทำบุญร่วมกันในส่วนของวัดในแต่ละวัดเองเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ เกี่ยวกับกิจกรรมนี้โดยพระภิกษุก็จะได้ฝึกในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยผ่านกิจกรรมดังกล่าวซึ่งพระภิกษุก็จะได้เตรียมในการสอนวินัย สอนจริยธรรม สอนคุณธรรม ให้แก่เยาวชนเหล่านั้น ในยุคที่เศรษฐกิจย่ำแย่สังคมให้ความสำคัญในเรื่องของการแสวงหาเงินเพื่อความอยู่รอดจะทำอย่างไรให้คุณธรรมจริยธรรมเหล่านี้เข้ามาเพื่อเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทายาทในพุทธ

ศาสนาถือว่าเป็นโจทย์สำคัญที่ประเทศไทยเราซึ่งเป็นเมืองพุทธ 90% นั้นควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะไม่ฉะฉานแล้วอีก 10 ปีข้างหน้าอาจจะมีการคอร์รัปชัน ข้าราชการกันมากกว่านี้ ก็เป็นไปได้เพราะฉะนั้นแล้วกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อาจจะตอบโจทย์ในส่วนของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนทำให้ประเทศชาติมีความปลอดภัย มั่นคง มั่งคั่งยั่งยืนและน่าอยู่

สรุป

การสร้างศาสนทายาทจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะสร้างคนเป็นคนดีเพื่อเข้าไปอยู่ในสังคมทำให้สังคมน่าอยู่โดยในประเทศไทยเราก็จะมีกิจกรรมเรียกว่าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งในแต่ละวัดก็จะมีการจัดในเดือนเมษายนของทุก ๆ ปีที่ผู้เขียนได้พยายามรวบรวมและเขียนออกมาเป็นการสร้างสรรค์และทายาทนั้นก็มุ่งเน้นในส่วนของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนและผลพลอยได้ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาศาสนทายาทหรือการสร้างศรัทธาให้แก่ประชาชนคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนและเป็นการสร้างภาวะผู้นำให้แก่องค์กรพุทธคือพระพุทธรูปศาสนาที่เป็นศาสนาประจำของประเทศไทยซึ่งมีพระภิกษุเป็นผู้นำ เหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งปัจจุบันนี้สามเณรก็มีน้อยลงทุกวันจะมีในสำนักเรียนบาลีหรือสำนักที่มีการเรียนการสอนเป็นจำนวนมากในกรุงเทพฯ แต่ถ้านับลงในส่วนภูมิภาคแล้วสามเณรเหล่านี้ในประเทศไทยถือว่ามีน้อยมากเพราะฉะนั้นแล้วการรักษาการพัฒนาและการดำรงคงไว้ของสามเณรนั้นนอกจากตัวสามเณรที่จะรักษาสภาพจิตใจให้อยู่รอดปลอดภัยได้แล้วก็ต้องอาศัยผู้ที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาเรียกว่าเรียกว่าพุทธศาสนิกชนและสิ่งสำคัญที่จะขาดไม่ได้คือผู้ที่แนะนำสามเณรไปในทิศทางที่ดี คือพระภิกษุที่เป็นอุปัชฌาย์ อาจารย์เหล่านี้ก็จะเป็เครื่องมือที่จะทำให้สามเณรมีความมั่นคงและเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธรูปศาสนาและได้เมื่อเป็นเช่นนั้นในอนาคตต่อไปก็จะมีผู้สืบทอดและเผยแผ่คำสอนทำให้พุทธศาสนาอยู่ได้จนถึง 5,000 ปี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). พระไตรปิฎกภาษาไทย (ฉบับสังคายนา) เล่มที่ 12. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- _____. (2545). คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- พระค่านวน กนต์สีโล. (2560). โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน. สืบค้น 12 ธันวาคม 2565, จาก <http://www.phototechthailand.com/articles/325>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร. (2560). คู่มือและกำหนดการโครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ (สามเณร 4.0). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2542). วินัยมุขเล่ม 2. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 – 2534. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ยูไนเต็ดโปรดักส์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). คู่มือพระสังฆาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2544). พจนานุกรมคำศัพท์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เพื่ออักษร.
- สุนทร บุญสถิต. (2543). สถานภาพและปัญหาของสามเณรในสังคมไทย (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

แนวทางการนำหลักพุทธจริยธรรมมาใช้พัฒนาผู้นำทางการเมือง*
GUIDELINES FOR APPLYING BUDDHIST ETHICS TO
DEVELOP POLITICAL LEADERS

ศุภมา จิตต์เที่ยง, ธวัชชัย ผลสะอาด

Supama Jitthiang, Thawatchai Polsa-At

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: nphachnanths@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชน นิสิต นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ได้ศึกษาและเข้าใจถึงความหมายของพุทธจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง การปลูกฝัง พุทธจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง ในที่นี้ผู้เขียนมุ่งเขียนถึงหลักสัปปริสธรรม คือธรรม ของคนดีที่เหมาะสม ควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะเป็นประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญสำหรับ ผู้นำทางการเมือง ปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมนิยมวัตถุ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงสังคมอาจ เป็นไปได้ทั้งในเชิงบวก หรือเชิงก้าวหน้าส่งผลแก่ผู้อยู่ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง ไปได้ ในทางตรงกันข้ามด้านเชิงลบหรือเชิงถดถอย พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่ง พัฒนาบุคคลให้มีความรู้มีปัญญาอย่างแท้จริงที่เกี่ยวกับชีวิต สังคมทำให้คนห่างจากหลัก พุทธธรรมต่างมุ่งแต่จะแสวงหาผลประโยชน์โดยมิได้คำนึงถึงหลักพุทธจริยธรรมเป็นหลักใน การดำเนินชีวิตอันเป็นวิธีการหรือเครื่องมือในการสู่จุดมุ่งหมายอันเป็นประโยชน์สูงสุด เป็น เป้าหมายของชีวิต และเป็นอุดมคติของชีวิต ครอบคลุมถึงเกณฑ์ตัดสินว่าการกระทำใดดี หรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ด้วยเหตุนี้หากผู้นำขาดซึ่งจริยธรรมย่อมทำให้ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติเกิดความเสียหายได้ จริยธรรมของผู้นำจึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะฉะนั้นผู้นำจึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ ตนเองผู้อื่นและสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: หลักพุทธจริยธรรม; ผู้นำ; การเมือง

Abstract

This article was written with objectives to let youths, students and general public to study and understand the meanings of Buddhist ethics for political leaders, Buddhist ethics cultivation for political leaders. Here the author focused mainly on Sappurisa-dhamma, the principles of good people that the leaders should accumulate, should have and should be or should practice for political leaders. Currently, Thai society is a materialist society. The direction of social change may be both positive and negative. Or progressively affecting those under the current of change can go on the opposite side, negative or regressive. Buddhism has important doctrines aimed at developing a person to have true knowledge and wisdom related to life. Society has led people away from the Buddha-dharma, focusing only on seeking benefits without thinking about Buddhist ethics as the main way of life, which is a method or tool to achieve the most beneficial goal. The goal of life and the ideal of life. It covered the criteria for determining whether an action is good or bad. should or shouldn't for this reason, if a leader lacks ethics, it could cause damage to the community, society and the country.

Keywords: Buddhist Ethics; Leader; Politics

บทนำ

คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง เนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพทางคุณธรรมและจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมืองเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ประชาชนคาดหวังให้นักการเมืองได้ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมีความรับผิดชอบคำสัญญาที่ให้ไว้แก่ประชาชน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องการแสดงกริยาอาการและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์แก่ประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยนักการเมืองเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองเพราะประชาชนได้เลือกให้เข้ามาใช้อำนาจแทนในรัฐสภาและในการบริหารบ้านเมือง ดังนั้นประชาชนจึงคาดหวังและมุ่งหมายให้นักการเมืองได้ทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบรักษาสัญญาที่

ให้ไว้แก่ประชาชน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (บุญทัน ดอกไธสง, 2552)

นักการเมืองเมื่อตนเองได้รับความไว้วางใจจากประชาชนก็ทำหน้าที่ทางการเมือง เพราะถือว่าประชาชนให้ความไว้วางใจตนแล้ว ดังนั้นจะทำอะไรเป็นเหตุให้ถูกมองว่า นักการเมืองไทยจำนวนไม่น้อยที่ขาดคุณธรรมจริยธรรมและขาดความรับผิดชอบทางการเมือง คือการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว และพวกพ้อง ส่วนผลประโยชน์ของประเทศเป็นลำดับสุดท้าย ผู้ที่ต้องรับผลกระทบก็คือประชาชนจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าต้นตอของปัญหาเกิดมาจากการบริหารราชการแผ่นดินที่ผิดพลาด เกิดจากความจงใจของนักการเมืองที่หวังกอบโกยผลประโยชน์ในธุรกิจการเมือง (ชนภัทร จันทรเรือง, 2556) ดังนั้นจริยธรรมทางการเมืองจึงเป็นกฎหรือกติกาทางศีลธรรมที่มีไว้เพื่อควบคุมพฤติกรรมคนสังคม เพื่อไม่ให้เกิดผลร้ายหรืออันตรายต่อสังคมการเมือง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์หรือปรัชญาการเมืองของ ประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีจริยธรรมทางการเมืองไปในทางการเคารพสิทธิหน้าที่ของมนุษย์ การยอมรับนับถือเสียงส่วนมาก การยอมรับฟังเหตุผลของคนอื่นและการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

ผู้นำทางการเมืองขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองแล้วก็มักจะก่อปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การมิได้รับความเป็นธรรมของกลุ่มธุรกิจที่ไม่ได้อยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐบาล การกำหนดนโยบายต่าง ๆ อาจเอื้อต่อกลุ่มทุนรัฐบาลด้วยกัน และทำให้การออกนโยบายต่าง ๆ ได้ประโยชน์กับคนเพียงบางกลุ่ม ดังที่ มนตรี ธีรธรรมพิพัฒน์ (2540) ได้กล่าวไว้ว่า ในองค์กรหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของภาครัฐหรือเอกชน บุคคลสำคัญที่จะทำให้กลไกในระบบการบริหารงานขององค์กรใด ๆ ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ตั้งมาก็คือผู้นำ ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหาร การจัดการ การริเริ่ม การวางแผนการบริการ การกำกับดูแล และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นในทุกองค์กรจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ เป็นต้น และศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรมของผู้นำการเมืองเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองเนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพ คุณธรรม และจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมืองและเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการจัดระบบการเลือกสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อประชาชน บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีบทบาท และอิทธิพลเหนือคนอื่น เป็นผู้มีความสำคัญในการดำเนินงานให้หน่วยงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ เป็นผู้ที่มีหลักการ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความสามารถในการใช้อำนาจบาตรมิให้เกิดประโยชน์ และถือหลักความประพฤติที่เป็น

ลักษณะนิสัยที่ดั่งามได้รับการสั่งสมหรือปฏิบัติตามกันมาจากจิตใจโดยมิได้ฝืนใจ ผลจากการกระทำก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่ยึดถือโดยตรง และส่งผลให้สังคมของการอยู่ร่วมกันมีความสุข และความเจริญงอกงาม เป็นต้น

ความหมายของจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง

จริยธรรมของนักการเมืองเป็นความประพฤติที่ดั่งามของนักการเมือง ซึ่งนักการเมืองถือเป็นบุคคลสาธารณะจึงต้องมีความรับผิดชอบมากกว่าปกติ จริยธรรมเป็นเรื่องที่นักการศึกษาและนักวิชาการสนใจที่จะศึกษา เพื่อนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทย และหาทางปลูกฝังให้บุคคลในสังคมมีจริยธรรมควบคู่ไปกับคุณธรรม เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ในการศึกษาจริยธรรมได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายในทัศนะของตน คำว่าจริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ได้มีนักคิดทางตะวันออกโดยเฉพาะสังคมไทยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่าจริยธรรมไว้หลากหลายดังต่อไปนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2543) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรมในความหมายที่แท้คือการดำเนินชีวิตทั้งระบบ จริยธรรมในทางตะวันตกเป็นแค่ Morality คือแค่ศีลเท่านั้น แต่ในความหมายทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พรหมจรรย์ หรือจริยธรรม ได้แก่ มรรคมีศีล สมาธิ ปัญญา ดังที่ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2541) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรม (Ethics) มาจากภาษากรีกว่า Ethos คือ Habit นั่นคือนิสัย ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นเรื่องของการฝึกนิสัย ตามทฤษฎีของชาวกรีก กล่าวว่า คนเราเกิดมาเหมือนผ้าขาวแล้วมาฝึกกันโดยต้องทำบ่อย ๆ ทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัยแล้วจะกลายเป็นคุณธรรมเป็นการเริ่มจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน เป็นลักษณะนิสัยเป็นคุณสมบัติที่ดีในจิตใจ การทำดีต้องทำบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย ดังที่ พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต) (2523) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง การนำความรู้ในความจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดั่งามซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือสังคมโดยมีศีล สมาธิ และปัญญาเป็นองค์ประกอบเพื่อพัฒนาตนเองให้มีภาวะของความเป็นผู้เห็นดี เห็นงาม เห็นชอบ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของจริยธรรม เกิดขึ้นได้ด้วยความรู้ ความคิด การไตร่ตรอง เหตุผล ประสบการณ์ และความเป็นจริง จริยธรรมทางศาสนา คือ การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกหนทางที่ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมด้วยปัญญา เป็นต้น ส่วนวิททย์ วิทศเวทย์ (2530) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม คือความประพฤติตามความนิยมที่พึงประสงค์ โดยศึกษาพฤติกรรมด้วยคุณค่าสามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กัน สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดี ควรกระทำและสิ่งใดควรละเว้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จริยธรรมคือหลักการที่คนในสังคมควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคมจะมีการกำหนดหลักการสำหรับความประพฤติของสมาชิกซึ่งเป็นที่ยอมรับ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและสังคมจะเห็นว่าบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติตนได้นี้จะเป็นบุคคลที่มีจริยธรรมอยู่ในตนเอง เป็นที่ยอมรับนับถือของคนในสังคมเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม เป็นต้น

ความหมายของนักการเมือง

ขึ้นชื่อนักการเมือง ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองไทยหรือของต่างประเทศ ก็คงไม่ได้แตกต่างกันมากนักเพราะนักการเมืองในประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประชาธิปไตยก็ถูกลงโทษมิให้เห็นอยู่เสมอเหตุเพราะนักการเมืองก็คือคนย่อมมีกิเลสตัณหา แต่ระบบการตรวจสอบที่ดีและระบอบยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพต่างหากที่จะคอยควบคุมดูแลและลงโทษผู้ที่ประพฤติไม่อยู่ในร่องในรอย แต่หากประเทศใดก็ตามไม่มีระบบการตรวจสอบที่ดี มีการเลือกปฏิบัติแม้ว่าจะออกกฎหมายกติกาขนาดไหนก็ตามก็ยากที่จะควบคุมลงโทษนักการเมืองที่ไม่อยู่ในร่องในรอยนั้นได้

เมื่อพิจารณาความหมายของนักการเมือง จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายไว้หลาย ๆ ความเห็น เช่น 1. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 ให้ความหมายของนักการเมืองว่า ผู้ฝึกฝนในทางการเมือง ผู้ทำหน้าที่ทางการเมือง รัฐมนตรี สมาชิกสภา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) 2 นักการเมืองตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยประมวลจริยธรรมข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2551 ระบุว่าข้าราชการการเมือง ซึ่งหมายถึงนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและข้าราชการการเมืองอื่นที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีแต่งตั้ง มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย รักษาประโยชน์ส่วนรวม ยึดหลักธรรมาภิบาล โดยต้องยึดมั่นในค่านิยม และ 3. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ระบุว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหมายความว่า นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่นตาม กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง ข้าราชการรัฐสภา ฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำทางการเมืองหรือบุคคลทางการเมืองเป็นบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะและการวินิจฉัยสั่งการ ซึ่งรวมผู้ดำรงตำแหน่งวินิจฉัย

สั่งการในรัฐบาล และผู้ที่มีงัดตำแหน่งเหล่านั้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการเลือกตั้ง การสืบทอด รัฐประหาร การแต่งตั้ง การพิชิต หรือวิธีอื่น การเมืองไม่ใช่จำกัดอยู่เพียงวิธีการปกครอง ผ่านตำแหน่งสาธารณะเท่านั้น

การปลูกฝังพุทธจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อนักการเมืองไทยปัจจุบัน คงหนีไม่พ้นความต้องการ เห็นนักการเมืองไทยมีคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่ดีงาม และ สำคัญที่สุดคือต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ดังนั้น การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติ ให้ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ควร และละทิ้งสิ่งที่ต้องห้ามทั้งหลาย โดยการสอดแทรกไปกับคุณธรรม จริยธรรมเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการพัฒนาการด้านสติปัญญาและการอบรมกล่อมเกลารให้ รู้จักรับผิดชอบชั่วดีของสังคม พฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้วยการปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมใน ด้านต่าง ๆ การปลูกฝังจริยธรรมมี 4 อย่างมีดังต่อไปนี้ พระครูโสภณสุตากร (ณัฐธัญภัทร ฆ้องพาหุ) และคณะ (2564) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านการศึกษา การศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเรื่อง จริยธรรมรวมถึงการอบรมบ่มนิสัยให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกผิด และการดักเตือนให้เกิดความสำนึก ในความถูกต้องและความผิด

สรุปได้ว่า มนุษย์ต้องมีการเรียนรู้การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ด้านการศึกษาจึง จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการพัฒนาในส่วนอื่น ๆ ครู - อาจารย์จึงเป็นผู้ที่มี บทบาทอย่างมาก นอกเหนือจาก บิดา มารดา ญาติพี่น้องและสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ในสังคม เป็นต้น

2. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านวิชาการ การเรียนการสอนและการศึกษาของ ไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักสูตรต่าง ๆ ที่ นำมาใช้จะมีลักษณะแนวทางที่เป็นไปในทางเดียวกันกับพุทธปรัชญา

สรุปได้ว่า นอกจากความรู้ความสามารถในทางวิชาการแล้วแต่ละบุคคลยังจะต้องมี รากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่น ความมั่นคงในสุจริตธรรม เป็นต้น

3. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านชีวิตและสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและ จริยธรรมในการดำรงชีวิตทางด้านสังคมก็จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็น หลักการคิดและแก้ปัญหาในเชิงคุณธรรมจริยธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ภายใตกฎเกณฑ์ของสังคมและจิตสำนึกที่ดีของตนเองและผู้อื่น

สรุปได้ว่า มนุษย์มีสติปัญญารู้จักพิจารณาความจริงความถูกต้องดีงาม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีอิสระ ไม่อยู่ในบังคับของสิ่งใด คุณสมบัติที่ทำให้มนุษย์ คือ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นต้น

4. การปลูกฝังพื้นฐานจริยธรรมด้านจิตวิทยา เป็นพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการคิดการหยั่งเห็นการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมีการไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจจนเกิดเป็นจิตสำนึกการศึกษาจึงต้องมุ่งอบรมให้บุคคลคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นซึ่งมีความมุ่งหมายปลายทาง คือ ให้คิดดี ทำดี และแก้ปัญหาได้ดีการศึกษาจิตวิทยาทำให้เข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์เพื่อให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นด้วยการสร้างแรงจูงใจตนเองเพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่ความดีงามได้ (สุภัททา ปินทะแพทย์, 2550)

สรุปได้ว่า บุคคลที่มีจริยธรรม มีวินัยในตนเอง มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย นอกจากจะขึ้นกับสภาพทางกายแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความรู้สึกละเอียดด้วย จึงมิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องได้รับการสนองตอบความต้องการพื้นฐานเท่ากัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปลูกฝังจริยธรรมนั้นเน้นไปที่จิตหรือมโนธรรมจริยธรรมต้องมีการประพฤติปฏิบัติบ่อย ๆ หรือเป็นประจำจนกลายเป็นอุปนิสัยจึงจะเบาใจได้ถือว่าการป้องกันหรือขัดเกลาคความไม่ดีที่มีอยู่จำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากจริยธรรม คือ ถ้าจะใช้ประโยชน์จากจริยธรรมก็ต้องกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ให้เป็นอุปนิสัยของตนเองให้ได้ เพื่อเป็นเกราะป้องกันการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมให้เกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง

หลักสัปปุริสธรรม 7 นี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในอัมมัญญสูตรว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม 7 ประการ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม 7 ประการเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นอัมมัญญรู้จักธรรม 1 อตถัญญู รู้จักอรรถ 1 อตถัญญู รู้จักตน 1 มัตตัญญู รู้จักประมาณ 1 กาลัญญู รู้จักกาล 1 ปริสสญญู รู้จักบริษัท 1 ปุคคลปโรปรัญญู รู้จักเลือกคบคน 1 (อง.สตตก.อ.(ไทย) 4/65/236)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า สัปปุริสธรรม 7 คือ คุณธรรมที่สำคัญสำหรับสัปปุริสชน หรือคนดี คุณธรรมทั้ง 7 ประการยอมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ เป็นคนดีแท้ เป็นบุคคลที่น่าคบหาสมาคมด้วยเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งการกระทำหรือพฤติกรรมของเขา มีความเหมาะสม ถูกต้อง ปราศจากความผิดพลาด นำพาประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยรวม สามารถนำหมู่ชน สังคม และประเทศชาติไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าตลอดไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) ดังที่ สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ (2560)

ได้กล่าวไว้ว่า สัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตว์บุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์บุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของคนดี ธรรมของผู้ดี มีบรรยายไว้หลายลักษณะ เช่น ความเป็นผู้รู้จักธรรม รู้หลักหรือรู้จักเหตุ (ธัมมัญญตา) ความเป็นผู้รู้จักอรรถ รู้จักความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล (อัตถัญญตา) ความรู้จักตน (อัตตัญญตา) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (มัตตัญญตา) ความเป็นผู้รู้จักกาล (กาลัญญตา) ความรู้จักบริษัท (ปริสสัญญตา) และความรู้จักบุคคล (บุคคลัญญตา หรือ บุคคลปโรปริญาณตา)

หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ หลักการครองตนสำหรับผู้นำทางการเมือง (ที.ปา. (ไทย) 11/330/333, อง.สศตค. (ไทย) 23/68/143) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ธัมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น รู้ว่าตำแหน่ง ฐานะ อาชีพ การงานของตนมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีอะไรเป็นหลักการจะต้องทำอะไรอย่างไจึงจะเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จที่เป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบนั้น ๆ ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุด คือ รู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อประโยชน์ต่อโลกและชีวิตอย่างต้อง มีจิตใจเป็นอิสระไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตนั้น

สรุปได้ว่า ธัมมัญญตา คือความรู้จักเหตุ คือรู้ถึงหลักความจริง หรือ เหตุปัจจัยที่เป็นกฎเกณฑ์ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ เป็นต้น

2. อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการหรือการงานที่ตนกระทำ รู้ว่าที่ตนทำอยู่อย่างนั้น ๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้นเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไรหรือควรจะได้บรรลุถึงผลอะไรที่มีหน้าที่ ตำแหน่ง ฐานะ การงานอย่างนั้น ๆ เขากำหนดวางกันไว้เพื่อความมุ่งหมายอะไร กิจการหรือการงานที่ตนทำอยู่ขณะนี้เมื่อทำไปแล้วจะเกิดผลอะไรบ้างเป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไร ดังนี้ เป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุด คือ รู้ความหมายของคติธรรมดาและประโยชน์ที่เป็นจุดหมายที่แท้จริงของชีวิต

สรุปได้ว่า อัตถัญญตา คือความรู้จักผล คือ รู้ถึงความมุ่งหมาย หรือ อรรถประโยชน์หรือคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

3. อัตตัญญตา รู้ตน คือ ความรู้จักตน รู้ตามเป็นจริงว่าตัวเรานั้นโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมและทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้องถูกจุดที่จะสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่า อัตตัญญูตา ความรู้จักตน คือ รู้ถึงฐานะหรือกำลังในด้านต่าง ๆ ของตน ที่มีอยู่ เช่น วัย เพศ นิสัย สถานภาพทางสังคม กำลังทรัพย์ ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น

4. มัตตัญญูตา รู้ประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติภารกิจ และปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการโดยมิใช่เพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยด้วยปัญญา

สรุปได้ว่า มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ คือ ความรู้ถึงความพอเหมาะพอดีในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เป็นต้น

5. กาลัญญูตา รู้กาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ควรหรือจะต้องใช้ในการประกอบภารกิจ ทำหน้าที่การงาน หรือปฏิบัติการต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร อย่างไรและทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา ให้ถูกเวลา ตลอดจนรู้จักกะเวลาและวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล

สรุปได้ว่า กาลัญญูตา ความรู้จักกาล คือ รู้จักใช้เวลาให้ถูกต้อง ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้พอเหมาะเวลา เป็นต้น

6. ปริสัณญูตา รู้ชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในท้องถิ่นต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้ เมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ควรบำเพ็ญประโยชน์

สรุปได้ว่า ปริสัณญูตา ความรู้จักชุมชน คือ รู้จักในเรื่องความเชื่อ ขนบประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนหรือรู้เท่าทันความเป็นไปของสังคม เป็นต้น

7. บุคคลัญญูตา รู้บุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดย อธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ ได้คติอะไร จะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง จะใช้ จะยกย่อง จะตำหนิ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี

สรุปได้ว่า บุคคลัญญูตา ความรู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น โดยอธยาศัย ความสามารถ ความถนัด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเมืองไทยหากผู้นำทางการเมืองขาดซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองแล้วก็มักจะก่อปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนในรูปแบบต่าง ๆ หลักสัปปริสธรรม 7 เป็นจริยธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาของ

นักการเมือง เนื่องจากเป็นหลักธรรมสำหรับนักการเมือง คือ ผู้นำจำเป็นจะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล หลักสัปปริสรธรรม 7 ประการนี้เป็นจริยธรรมที่มีความจำเป็นต่อผู้นำในการทำหน้าที่ให้สำเร็จได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นต้น

สรุป

หลักพุทธจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมืองเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมืองได้เป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นหลักธรรมครองตน สำหรับผู้นำทางการเมือง ผู้นำที่ดีจึงจะต้องมีมโนธรรม คือ ฝึกคิดในสิ่งที่ถูกต้อง ฝึกใช้เหตุผลในการตัดสินใจ เลือกการกระทำ และฝึกปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ผู้นำที่ดีย่อม นำพาผู้ตามให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล มีความรัก ความเมตตา ความร่วมมือของผู้ตามจึงจะนำพาผู้ตามไปสู่เป้าหมายนั้น ๆ ด้วยการใช้ปัญญาพิจารณาตามหลักธรรมการครองตน การครองคน การครองงาน ดังนั้น การกระทำดีต่อหน้าของนักการเมืองที่คนมองเห็นไม่อาจจะสามารถสรุปได้ว่า นักการเมืองคนนั้นจะมีจริยธรรมหรือไม่ เพราะการวัดผล ต้องการเวลา ต้องการหลักฐาน ประกอบมากมาย ผู้นำดังกล่าวมานี้จะเป็นผู้สามารถนำพาประชาชน ชุมชน สังคม ประเทศชาติไปสู่ความสงบสุขร่มเย็น เจริญรุ่งเรือง มั่นคงถาวรได้ด้วยความชอบธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ธนภัทร จันทรเรือง. (2556). *ความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครต่อจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2552). *ประชาธิปไตยรากหญ้า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- พระครูโสภณสุตากร (ณัฐธัญภัทร ช้องพาหุ) และคณะ. (2564). *พุทธจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง. วารสารพุทธมอค์ศ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิภีตาราม*, 6(1), 215-224.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *ธรรมนุญชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

- พระเมธีธรรมมารักษ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2541). *คุณธรรมสำหรับนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2523). *จริยธรรม : แนวทางการพัฒนาจริยธรรมการประชุมเชิงวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- มนตรี อธิธรรมพิพัฒน์. (2540). *จริยธรรมกับภาวะผู้นำ: ศักยภาพคนะนักวิชาการรัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยที่มีต่อผู้นำทางการเมือง* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิทย์ วิทเศวทย์. (2530). *จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์. (2561). *จริยธรรมของนักการเมืองในระบบการเมืองไทย*. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 1(2), 51-68.
- สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ. (2560). *การสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม*. *วารสารสมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย*, 22(2), 191-203.
- สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2550). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลยในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (จิตวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระสุกิจ จุจฺฉินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวิระ, ทัศนวิทย์และวิวิทย์ของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, // ปีที่(ฉบับที่), // เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.
ธิดาวิมล หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์: // สำนักพิมพ์.

พระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हररररर). (2558). รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระปลัดระพิน พุทธิสาร. (2559, 5 กุมภาพันธ์). อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2560). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2560, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2017). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2017, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.//(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ).//ราชกิจจานุเบกษา.//เล่ม ตอน.//หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีพิมพ์, วัน เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//น. หรือ p. หรือ pp.
เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt)

E-mail:

บทคัดย่อ (16 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (16 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (16 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

.....

.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (16 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (16 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (16 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (16 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 3(1), 25-31.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เพือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

E-mail:

Abstract (16 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis, Findings were as follows: (present
only the most interesting research findings).....

.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (16 pt) (Not more than 300 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (16 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (16 pt)

- 1..... (16 pt)
- 2..... (16 pt)
- 3..... (16 pt)

Methodology (16 pt)

(1.6 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

[illegible]

Results (16 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

[illegible]

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

Discussion (16 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.....

Body of knowledge (16 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand.....

Recommendations (16 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research.....

References (16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt)

E-mail:

บทคัดย่อ (16 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (16 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (16 pt)

(16.pt) เขียนบททวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary-ruled notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

เนื้อหา (16 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

សរុប (16 pt)

(16 pt).

เอกสารอ้างอิง (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

E-mail:

Abstract (16 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (16 pt) (Not more than 300 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (16 pt)

(16 pt).

Content (16 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

Conclusion (16 pt)

(16 pt).

[illegible]

References (16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Association (APA) References in contents and at the end must be consistent.

This image shows a full page of white paper with horizontal dashed lines, typical of primary-ruled notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
JBIM
Journal of Buddhist Innovation and Management

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-635 9515, E-mail: journal.bim@mcu.ac.th

